

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחות הר"ן כח)

על ידי
לימוד
שיעורים אלו
אנו נותנים
את החומש
ואת המעשר
להקדוש
ברוך הוא
(עצתו אמונה)

פרשת בראשית תשפ"ו

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פאדק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.243.0563

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

בני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

בלומינגדאו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

גורפס ע"י

קורן הדפסה
היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

באליה דמי. ואפילו לענין הקטרה ובשלמי כבש שאליתו קריבה נמי העור קרב כי חיכי דלענין אבילה חשיבי ליה בשר לענין מצות הקטרתו נמי בשר הוא וקתני מחנני דכי שחיט שלמים לאבול עור האליה בחוץ או למחר הויא מחשבה ואע"ג דחשיב מאבילת מזבח לאדם: רבי אליעזר הויא לקמן בפ' כל הפסולות (דף לז.) לאבול דבר שאין דרכו לאבול.

- 1 כגון אימורים או חוץ לזמנו או חוץ למקומו: ולהקטיר. חוץ לזמנו או חוץ למקומו: דבר שאין
- 2 דרכו להקטיר. כגון בשנה לאכול דבר שדרכו לאכול. בשנה שדרכו להקטיר. אימורים אבל אם
- 3 חישב להקטיר בשנה למחר או לאכול אימורין למחר בשנה שאין מחשבין מאכילת אדם למזבח ומאכילת מזבח לאדם: לא מאכיל. רפי. לענין
- 4 מצות הקטרה חוץ דמעטיר כדמפרש רבה חזקי' הקטלה חמימין גבי הקטרה אליה חזקי'
- 5 ורבי אליעזר פוסל. במאי אוקימתא, כרבי אליעזר.

7 וּפְרִשׁ בְּהִידּוֹ חֹלֶב וְלֹא עוֹר וְהִכָּה בְּמֵי עֶמְקֵינוּ.
 8 מִמֶּנִּי וְחִשְׁבֵּי לִי אֲבִילֹת אֹדֶם בְּאֵלֶיהָ שֶׁל גִּידִי
 9 שְׁאֵנִי קָרִיבָה כְּדִמְרוֹן בֶּקֶץ (לַעֲלֹל דָּף ט.) לִימֹד
 10 עַל עֲוֹנוֹתַי מִשְׁנֵה טַעֲמוֹת אֵלֶיהָ אֵי קָמִי, תָּנֹא
 11 בְּדוֹמָתִי אֵי בְּאֵלֶיהָ שֶׁל גִּידִי אֲמַרְתָּ
 12 בְּשִׁלְמָא בָּשָׁל בְּקִי שֶׁל מִשְׁמָלֵא דְּמִחְשָׁבִין
 13 מֵאֲבִילֹת אֵלֶּם לְמוֹמָבִּת מֵאֲבִילֹת מִזּוֹב אֲבִילֹת
 14 אֹדֶם רַבִּי אֵלִיעֶזֶר וְלֹא הֵנָּה דְּמוּקֵי לֵה רַבְרָבִין
 15 אֲשֶׁמְעִינֵן תָּנֵא דִּידָן דְּעוֹר אֵלֶיהָ לֹא בְּאֵלֶיהָ דְּמִי
 16 לְחֻשְׁטֵי אֹדֶם לֵרַב טוֹסַד לְמַה לִּי מִלְּמִנְיָה אִי
 17 לְאֲשִׁמוּעִינֵן דְּעוֹר אֵלֶיהָ לַעֲנֵן אֲבִילֹת אֹדֶם
 18 בְּאֵלֶיהָ דְּמִי וְכִי חֲשִׁיבִי עֲלֵיהָ לְאֹבֵלוֹ לְמַדָּר
 19 בְּאִילוֹ חֲשִׁיבֵּי עַל כּוֹת מְבֻשֶׁר הוֹאִיל וְרִכִּיךְ וְחוֹי
 20 אֲבִילֹת: תִּנְיָנֵא, בְּשׁוּרֵשֵׁת חֲלִיץ: וְאֵלֹ
 21 שְׁעוֹרוֹתֶיהָן כְּבִשְׂרֵן, לְטַמֵּא טוֹמָאוֹת נְבִילוֹת
 22 וְקוֹשְׁטֵיהֶן עוֹר הָאֵלֶּיִם: מְשֻׁמָּה, לְטַמֵּא טוֹמָאוֹת
 23 אוֹכְלִין כְּבִבְעִיצָה אִי טוֹמָאוֹת נְבִילוֹת בְּבוּיָה: אַבֵּל
 24 הָאֵם, לַעֲנֵן קְדִישֵׁי חֲתִיב גִּבִּי מִתְּנוּחַ כְּהוֹנֵה לְכָל

	הבשלת בחוריו וקצמור להביא:	
22	בְּשֵׁלֶמָה לרב חזקת ידעתו דקנתי עולה: תימה	אָבֵל הָבָא, אִימָא לְמִשְׁחָה, לְגִדּוּלָהּ, בְּרִדְךָ שְׁהַמְלִיכִים
23	דבוספתא קנתי זבח וי' לרב חזקת	אֹכְלִין, וְלֹא עֲבִידִי מַלְכִים דְּאָכְלִי הֵבִי, אִימָא לֹא.
24	הה מוקי לא רכבי אלעזר דאמר מחשבי	קָא מִשְׁמַע לָן. מִיחֻיבִי, הַשׁוֹחֵט אֶת הָעוֹלָה לְהַקְטִיר
25	מאביכל מוזב לאדם:	בְּיַת מַעֲוֵר שְׁתַּתָּה אֲהֵלִיה חוּץ לְמַקְוֶמו, פְּסוּל וְאִין בּו
26	אֵלֶּא לרב חסדא זמאי אריא דקנתי עולה ליתני	כֶּרֶת. חוּץ לְמַנָּה, פְּצִיל וְהִיכִין עֲלֵיו כֶּרֶת. אֲלֵעֲזֹר בֶּן
27	זבח. לשמואל לא מקשה למה לי למיתני	וְהִדְהָ אִישׁ אֶבְלֵה, אֹמֵר מִשׁוֹם רַבִּי יַעֲקֹב, וְכֵן הָיָה
28	עולה ליתני זבח דאי נתני זבח הוה מוקמינן לי	רַבִּי שְׁמַעוֹן לֵאמֹר, אִישׁ וְהִדְהָ אִישׁ כֶּפֶר עֲפֹמֵם אֹמֵר מִשׁוֹם
29	כרבי אלעזר:	רַבִּי יַחֲזִקִּיָּהוּ אֵלֶּיךָ וְיָבִיב מִיָּד בְּרִדְךָ בְּרִדְךָ בְּרִדְךָ
30	מסתברא	

עור הראש של עגל הדרך, ואחד עור שתחת האלה, וכל שמנו חכמים גבי טומאה, ואלו
 ותריותיהן כבשן, להביא עור של עור הפוחת, חוץ למקומו פסול ואין בו פרת. חוץ לזמנו,
 פגול וחיבוב עליו פרת. עולה אין, אבל זבח לא. בשלמא לרב הונא, היינו דקתני עולה.
 אלא לרב חסדא, מאי איריא דתני עולה, ליתני זבח. אמר לך רב חסדא, איבעית אימא,
 באליה של גדי. ואיבעית אימא, תני זבח: פסול ואין בו פרת כו'. מנהני מילי, אמר שמואל,
 תרי קראי פתיבי. מאי היא, אמר רבה, 'שלישי' והו חוץ לזמנו, 'פיגול' והו חוץ למקומו,
 והנפש האוכלת ממונו' אחד ולא שנים, והו חוץ לזמנו, ולמעוטי חוץ למקומו. ואימא,
 והנפש האוכלת ממונו' והו חוץ למקומו, ולמעוטי חוץ לזמנו. מסתברא, חוץ לזמנו עדרה,
 דפתח ביה. אדרבה, חוץ למקומו עדרה, דסמיו ליה. אלא אמר אביי, כי אתא רב יצחק
 בר אבדימי (אמר, רב) סמיו אדתינא, כשהוא אומר 'שלישי' בפירשת 'קדושים תהיו',
 שאין תלמוד לומר, שהרי כבר נאמר ויאם האכל יאכל מבשר זבח השלמים ביום השלישי,

(ז) ומוקי' ליה תנא לקמן במחשב בשעת עבודה
לאכול מזהב ביום השלישי הכתוב ודבר: זה חוץ לזמנו. דשלישי חוץ לזמן אבילות שלמים הוא: פגול. דבתביב בספייה דקרא פגול יהיה קרא יתירה הוא לרבות חוץ לחוקו לזמנו ומסתברא
דאמחשבת לזמנו מוקמי' קרא אמחשבת שאר פסלות כגון לשפוך דמו ע"מ לערוב הדם הפסולין דמי לחוקו לזמנו קמריב בהאי קרא חוץ למחצה דמי
לחוקו לזמן: פגול. משמע דלא יקרא אענה תשא דנפקא לן מניה כרת אלא אחד מנייהו דאחד משמע ולא שנים מדלא כתבי' האוכל ולשתוק: למעושי'. דממנו מיעטא הוא: יקריף.
לאוקומי כרת עליה: דפטיף ליה. דהאי ממנו סמוך לפגול יהיה דמריבין ביה חוץ למקומו: כשהוא אומר שלישי'. בפרשת קדושים תתוי חוץ וזאת ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול
הוא לא ידע (ויקרא טו): תתוי לחוץ למקומו. דבאוכל ממש ביום השלישי ליבא לאוקמא דהא כתבי' לא ידע ואמרינן לקמן (דף כט.) וכי אחר שהוכשר יחזור ויפסל אלא על כרחך

מסתברא נותר אית לן לאוקמי בכרת למיגמר ען ען לחוץ לזמנו דמי ליה בדיב. פי' בקונטרס א' מוקמת ליה להאי בנותר איכא למילפיה לגויה שוה שפיר דדמו

אחרדי בשני דברים הללו ששניהם נפסלים בזמן זה בזמן ממש הוה במחשבת זמן ושניהם נהגין בבמה בדונן ב' בחי' (למקן דף קיג.) וכי פרכת ונילף ען ען דטומאת בשר דכתיב

ונשא אחרן את ען הקדשים מה לחלץ לאו ולא

כרת אף כאן לאו ולא כרת אמרינן מנחה הוה

ליה למילף דדמי ליה ב'ב' אבל אי מוקמת להאי

כרת למילף למקומי ב' בחי' (לחיות חוץ ולזמנו)

מנייה בגויה שוה ופרכת ליה ונילף ען ען

מטומאה ליכא לתרוצי מחוץ למקומו הוה ליה

למילף דדמי (לחיות בדיב) דהא אין נפסלים בזמן

ואינו נודה בבמת ידד שאין קש מחצות (עד כד

לשוננו) ופירשי' זה תימה גדול דמה סברא היא זו

ומנין לנו נדחק קרא בנותר כדי לזמנו מנמו חוץ

לזמנו מעון ען כדי שלא נלמוד מטומאה עודא הי

לענין בזה שוה גמי נותר לטומאת בשר דבאמרינן

בסוף מבכילתין (גם זה שם) אבל הפיגול דחנותר

דחנותרא שרין זה הוה וכן טמא ששימש ליכא

למימר דהוה גמי לא חותר בבמה דכאמר לעיל

מה להצד השוה שדבוק ען זה חותרא בבמה ועד

בשמושה אדרבה חוץ למקומו הוה ליה לאוקמי

כ' דדמי במקדש' בלאו דומיא דמקדש' אית לן

למילף חוץ לזמנו בחוץ למקומו טפי מטומאה

דבאמרינן ב'פ' ב' כשנא' (לחיות דף מהו) ען

חותר ציץ טהור (בקרא) חוץ לזמנו חוץ למקומו

לא חותרא מכלל ואין ציץ מרצה ושניהם טהורין

ושניהם (ולא) עשה קרב במקריב' מה שאין כן

בטומאת דמאי דחוץ למקומו חותרא מכלל בבמה

אין זה קריי חותר מכלל על כן נראה לפרש

דגויה שוה זו ויחנה בסני' למילף ען ען דהך

קריי דהא זה מזה ולכן מסתבר לן לאוקמי

טפי מחוץ למקומו דמי ליה במקדש' ו'פ' חוץ

לזמנו ב'ב' דאית לן לאוקמי קרא במילתא שידיו

דמוק' און חוץ מה שאנו למדיין בנודה שוה ולא

משום שלא נלמוד מטומאה כדפירש' (ש"י) חוץ

אדרבה חוץ למקומו דמי ליה במקדש' ו'פ' הי

גונא היא סוגיא לדליל ברש פיקדון' (דף ד.)

דפסיל תרומה מחיל עבודה דלא פסיל תרומה

לא מחיל עבודה וא"ת דמוקמינן קרא בדדמי טפי

לג'ש' דטומאת בשר חתוי בכרת בשני דעון ען

י"ל דמקמי ליה קרא במחיל דכאמר לזמנו פרק

ב'ש' (דף מג.) וטומאתו עליו מ' שטומאתו פורחת

ממנו (יורא עליו ג'טומא) יצאת טומאת בשר אחי

טומאה פורחת ממנו: **ואיפ'ר** אגא. תימה דא כתיב א'ח' ששליש' חוץ למקומי ליה בחוץ

למקומי אגא' אינו ענין לחוץ לזמנו ומקומי ליה בחוץ למקומו א"כ קרא קמא היינו קרא

אריכא אית לן לאוקמי בחוץ לזמנו ודוחק לומר דסבר דמקשה אין מוקדם ומאוחר בתורה:

מה שלמים מפגליו ומתפגליו. תימה דמקדישא דזאת התורה נפקא לן לקמן ב'פ' דם תזאת

(דף צח.) ובמנחות פרק התורה (דף פג.) וכמה דרשות דרשין מהזאת היקשא אע"ג דנפקי

מקראי אחרני:

למקום

ליה רבה בריש שמעתי: **בשתי אבילות** כו'. שמחשבת שתיהן פוסלת דהא לקמן במחשבה מוקי ליה חנא ולא באוכל ביום השלישי: **אחר אבילת אדם** כו'. דלא שנו חשב' לאכול

למור' ליה חישוב לקדש' אמרינן למחר פגול: **בפשר ובה שלמי**. הקיש וזבחים לשלמים מה שלמים יש בהן מפגליו ויש בהם מתפגלן' שיהיה חוץ למקומו וכתובים ביום השיאית ען ושליש' דקדשים

אף ב' שיש בו מפגליו ומתפגליו פיגול נהגו בו יצאו מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים שהם מחוץין את עצמם ואין בהם שריד' להחלפת מנחת עבודתו מחוץיהם שאין

פיגול נהגו בהן: **לא ירצה המקריב**. משמע אוריקה לא תהא וריקה זו מרצה שמע מינה דעד שיוק' דהם מחשבת פיגול תלחיה ועומדת נזרק דהם חוקע הפיגול לא נזרק דהם כגון

ששפיר' בטל הפיגול דכתיב ב'ה ירצהה אלא דכתיב' גבי כשר' מה **היצאת** כשר. לא קרי ליה היצאה אלא בוריקה שהוא שוה ארבע עבודות המתחייאת אף פיגול איה קבוע עד שיוק'

הדם שאין לו מחוץיהם בהקריבה **הוא נפסל**. השתא א"ל (פסול) בדמחשבה הכתוב מדבר שמחשב בשעת הקריבה לאוכלו בשלישי: **ואינו נפסל בשלישי**. אם בהקריבה איה חושב

ע"כ כן ודאלא מנמו בשלישי אין הקריבן נפסל למקריב' דכדי מדיירש לא ירצה המקריב' לא תהא וריקתו מרצה אם ע"כ כן הקריבה אותו ביום אחד: **מזרבי ואינו מזרבי**. כוונתו. כלומר

ושלא תאמר דהאי המקריב לאו להכי הוה דאחא אלא לומר לך שדבוקה המקריב' לא יחשב עוד בבחונה ויפסל מלכחן לכך נאמר אותו חזוב בלא יחשב ואין הכוון בלא יחשב:

אם אינו ענין לענין מחשבת חוץ לזמנו תנחו לענין חוץ למקומו. ופיגול דקרא אריכא דצו

את אחרן לא תיחדשיה לחוץ למקומו אלא כבליה קרא בחוץ לזמנו הלכך ממנו אחרן

לזמנו קאי וז"ת הכא גמי כרת כתיב דסמכין ליה ואוכליו עינו שנו וגו' הווא בנותר ממש

מיתוקם כדמפרש ואזיל וכדי שלא תאמר שניהם במשבע מינע רחמנא ואוכליו דדיניה

מיעטא מולא כתיב והאוכל למעוטי חוץ למקומו דלעיל מנייה: **ואימא** ואוכליו עינו **ישא**

אחרין למקומו. דסליק מנייה אף וכדי שלא תאמר אין מקריא יוצא מנייה פשוט ואף נותר

במשמע נודי דבלא ירצה ליתא אבל בכרת איתיה להכי מינע ואוכליו דמשמע אחד

שנים למעט נותר מכרת: **ה"ל** מסתברא נותר אית ליה לזמנו בכרת למיגמר ען ען כן בשלמא

לזמנו דדמי ליה ב'ב' אדרבה חוץ למקומו הוה ליה לאוקמי בכרת דמיגמר ען ען לחוץ לזמנו

דדמי לא במקדש'. והכי פירשתי נותר הוה ליה לאוקמי בכרת דמיגמר ען ען כן בשלמא

על חוץ לזמנו שאין קרב מפורש בו אלא נשיאות ען אמורה בו ולזמנו מכאן בגויה שוה

דחבא כתיב נשיאות ען ומפרש כרת הלכך אי מוקמת ליה לזמנו בנותר איכא למילפיה לג'ש'

שפיר דדמו אחרדי בשני דברים הללו ששניהם נפסלים בזמן זה בזמן ממש הוה במחשבת זמן

ושניהם נהגים בבמה כדתן בפרק תרוא' (לקמן דף קד.) ע"כ פרכת ונילף ען ען דטומאת בשר

דכתיב ונשא אחרן את ען הקדשים מה לחלץ לאו ולא כרת אף כאן לאו ולא כרת אמרינן

מנותר הוה ליה למילף דדמי ליה ב'ב' אגא' חוץ למקומו ליה ב'ב' חוץ למקומו

ליה חוץ לזמנו מנייה בגי'ש' ופרכינן ליה ונילף ען ען מטומאה ליכא לתרוצי מחוץ למקומו

הוה ליה למילף דדמי ליה ב'ב' דהא אין פסולו בזמן ואינו נודה בבמת ידד שאין קש מחצות

במקדש'. מ' מחשבת ק' קצת ד' שם' ש' שליש חוץ לזמנו חוץ למקומו שניהם פסולין

במחשבת זמן חושב במצתו נפסל כולו ושניהם נפסלין עבודתו דהם נפסלין נאמר

שליש' לאפוקי טומאה דאינה פסול מחשבה ואם נטמא מקצתו לא נטמא כולו ושנה לאחר

וריקה דמיס ולא נאמר בו שליש' תיחיא אבל בחוץ לזמנו חוץ למקומו מותר לג'ש'

לדליל דבכלל דח' מנייניה כתיב מותר ביום השלישי באש ישרוף וסמכין ליה ואם האכל

יאכל לאו בעי למכבש' שליש': **חזיא** קודש קודש. דהאי ואוכליו בנותר כתיב: **קרא אריכא**. ואם האכל איה דצו את אחרן אריכא

הוא: **איפ'ר אגא**. ואימא דאריכא בחוץ למקומו וכתובים ביום השיאית ען ושליש' דקדשים תהיו חוץ לזמנו ואימעט מכרת: **מסתברא אריכא** בחוץ לזמנו. דכיון דלא פריש ביה כרת

היא אריכא בגי'ש' דעון ען מנותר' יליף' מסתברא דדמי מדדמי יליף' דדמי ליה ב'ב' דאי מוקמי ליה בחוץ למקומו חוץ לזמנו דמי ליה במדי' אדרבה. מסתברא

משום דדמי ליה חוץ לזמנו לנותר סמכיה לנותר וקא ממעט ליה מאוכליו ליה תימא משום דדמי ליה ניגמר מנייה: **כולהו פקרא אריכא איתין**. זה לחיוב וזה לפסול כדילין

למור' ליה חישוב לקדש' אמרינן למחר פגול: **בפשר ובה שלמי**. הקיש וזבחים לשלמים מה שלמים יש בהן מפגליו ויש בהם מתפגלן' שיהיה חוץ למקומו והבשר והאמרינן המתפגליו

אף ב' שיש בו מפגליו ומתפגליו פיגול נהגו בו יצאו מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים שהם מחוץין את עצמם ואין בהם שריד' להחלפת מנחת עבודתו מחוץיהם שאין

פיגול נהגו בהן: **לא ירצה המקריב**. משמע אוריקה לא תהא וריקה זו מרצה שמע מינה דעד שיוק' דהם מחשבת פיגול תלחיה ועומדת נזרק דהם חוקע הפיגול לא נזרק דהם כגון

ששפיר' בטל הפיגול דכתיב ב'ה ירצהה אלא דכתיב' גבי כשר' מה **היצאת** כשר. לא קרי ליה היצאה אלא בוריקה שהוא שוה ארבע עבודות המתחייאת אף פיגול איה קבוע עד שיוק'

הדם שאין לו מחוץיהם בהקריבה **הוא נפסל**. השתא א"ל (פסול) בדמחשבה הכתוב מדבר שמחשב בשעת הקריבה לאוכלו בשלישי: **ואינו נפסל בשלישי**. אם בהקריבה איה חושב

ע"כ כן ודאלא מנמו בשלישי אין הקריבן נפסל למקריב' דכדי מדיירש לא ירצה המקריב' לא תהא וריקתו מרצה אם ע"כ כן הקריבה אותו ביום אחד: **מזרבי ואינו מזרבי**. כוונתו. כלומר

ושלא תאמר דהאי המקריב לאו להכי הוה דאחא אלא לומר לך שדבוקה המקריב' לא יחשב עוד בבחונה ויפסל מלכחן לכך נאמר אותו חזוב בלא יחשב ואין הכוון בלא יחשב:

זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמן דף כט עמוד א – מאת מרת מרתה – (שטיינזלץ) – רב רש"י

לא יערב בו מחשבות אחרות. מכאן למחשבות שמוציאות זו מזו שמחשבת פסול מוציאה מדי פיגול בהנאה מתני' כיצד לא קרב המותר במצותו בו; יהיה. עשאו הכתוב לחוץ למקומו ולחוץ לזמנו הוציא אותה מלמדו שמתצטרפין חצאי שיעוריהן לפסול את הקרבן בדתו במנחת' לאכול בחייו חוץ בחוץ וית למחר פסול: דמי' בזה"ל. ולא שבקיה

חוץ לזמנו דמי לנותר דאיתא ג"ש מיניה ונגמר חוץ למקומו דלא דמי לנותר במידי והא דלא שניה רבה בריש שמענתא הכי כי פרכין אדרבה חוץ למקומו עדיף ודמיה לז' משום דאכתי לא קמה ליה ג"ש דתני לוי בר זבדי דברת בנותר כתיב דנימא דנשיאות ענן דבני מחשבה בדדמי לנותר משתעי הואיל ומינה גמר: שיהא משולש בו, וליתני דה מחשבתו למקומו שאינה מועלת אלא או בקדשי קדשים שחשב עליהם לאוכלם חוץ לעודה או בקדשים קלים לאוכלם חוץ לעיר שרש למחשב לאכול בהיכל ולא פסיל דבעין שחשבו על מקום המשולש: ברם בבשר ואימורין. היינו חוץ לעודה בשעת היתר הבמות לאפוקי היכל שאין בו הקטרת אימורין ולא אכילת בשר: תיפוק לי' בקרא שיהא משולש בו, וליתני דה מחשבתו לחוץ למקומו וכתבי בהוואו קרא חוץ למקומו: שלישי פרט. מקום משולש ולא פנים: מאחר שחושב. בעברות דמו חסרונה בזב וזה. שפסקו ודחתיה למנות יום ספורו חוץ ד' או י' ימים ואם ראו אתרו כל מנינים כדאמרין במס' נדה (דף סז) ואחר תסודר אחר אתרו לכולן שלא תהא טומאה מפסקת בהן: ושוברת יום כנגד יום. הדואה חוץ אתרו עשר ימי שבין נדה ליום. וטבלה למחר שרידתה חוץ היא טהורה ונקיטת היום ככולו וטבילתה ביום ואם תראה היום סתרה שרידתה ואדם וכלים שנגע בהן היום טמאין למפרע כדתנן בפ"ב דנדה (דף עב). ושון בראה חוץ אתרו עשר ימי וטבילה ביום ואחריו ושמשוה הרי זו חרבות רעה ומגעה ובעילתה תליין וזו חלתיתן אם תראה היום יהיו טמאין למפרע וחיביב בקרבן: הרי הוא אומר המקריב. בקריבה נפסל הובי מדרש לא ירצה המקריב אין הקרבתו מרצה: אלא זה כהן המקריב. ואמר לך הכתוב שלא ידא כשר לכהונה ושמע לתת מיתה חקיה הקרבה ופסול בהן: אותו. דא"כ ליתכתוב משעת לא יחשב השתא דכתיב אותו הובא בלא יחשב ואין המקריב בלא יחשב במחשבה הוא נפסל. זה מפרש כן הראשון המקריב לא משמע והוא שעת הקרבה עד דגמר קרא למלייתו ואמר המקריב אותו לא יחשב במחשבה זאת דהאי לא יחשב לירשאה הוא דהא כתיב לא ירצה: נפקא לן מדראחרים. מדראצטרין קרא למימר ואינו נפסל בשלישי שמע מנה בנחת הכתוב מדבר דאי בנחת למנה יפסל בשלישי הלא הוא לא חטא כי אם האוכל: מרדכי' ליטא

דלא ירצה ולא ירצה ויבואו. דאין לשון לא ירצה נוסף בפסול בהן: שעריבה שנתו. וזהו איחור דכתיב לפני ה' אבאלנו שנה בשנה:

בפסול

לזרוע דם שלמים בחוץ ליום חג: פניגל אבל קודם השלישי לא פיגול והא דבפר' איחור מקומן (לקמן דף נו) דקדשים הנאכלין ליום ולילה מחשבים בדמן משתשקע החמה והוא כמאן דלית ליה מקום משולש דפלוגתא דרנאי היא בפ' כל הפסולין (לקמן דף לו) ופי' זה לא יתכן כולו דכולה שמענת מיירי במקום שיהא משולש. ובי' שראו אתרו. פי' הקונטרס דוב וזה שפסקו ודחתיה למנות ימי ספורן מארבעה או מחשה: ימים וקשה דאין זה קרוב חוקת טהרה אלא נראה מייירי בשביעי שלחן ארצה שטבולו (תוספות) דוב חבה טבילתו (היה ואם טבול בשביעי ואחר כך נגשו מטהרות או ששמו רואי לאתי' (או) קודם חרוב כשמו טמאין למפרע אלא במוחלת לשמש עד הלילה ואח"כ ראתה אינה טמאה אלא כמאן (לרמב"ם) ורמב"ם (ע"ג) ורמב"ם דאמר פ' כיצד צולין (פסחים דף פא). דלא טמא למפרע לא יתכן: ואין מאחר נדרו בלא ירצה. פי' תימנה לדמה לן קרא דמדיכא תיחל לן דהוי בלא ירצה דאיצטרין קרא דלא ירצה למעוטה: נפקא לן מדראחרים. תימנה הא רבי אליעזר נמי דריש שאינו נפסל בשלישי ואפילו הכי צריך שפוק שאין חוץ נפסל ויל דרבי אליעזר כיון דלא דריש לא יחשב לומר במחשבה הוא נפסל

למקום

שיא משולש ברם ובבשר ואימורים. פירש בקונטרס פרט למחשב לאכול בהיכל דלא פסול דבעינן שחשבו על מקום המשולש ברם ובשר ואימורים היינו חוץ לעודה בשעת היתר הבמות לאפוקי היכל שאין בו הקטרת אימורים אלא אכילת בשר וזה לא דק בקונטרס דאכילת בשר מצי משכחת בהיכל כדאמי' (דף קס). שאם הקיפו גוים

את כל העודה שבהנים נבנסים בהיכל ואוכלין שם ק' ק' ועוד קשה לפרשתי הקונטרס מאי קפריך תיפוק לי' מקרא קמא דאפוקי רחמנא בלשון שלישי הא יאמר שלישי לא חוץ מהיכל כתיב אלא חוץ לזמנו ומקום משולש לא שייך בחוץ לזמנו אלא חוץ למקומו ועוד דקמשינה היה אמינא שלישי פרט את הא הי שלישי בחוץ לזמנו (וכתיב ופיגול) במקום משולש חתיב ויש מפרשים דמקום משולש היינו דלא פסלה מחשבה אלא במנחה והצטרף ששלשלתן שבייין בו לאפוקי מנחה הפנימי שאין נותנין בו שום דם וזה אי אפשר דמנחתו הפנימי פולטת ר' ששתון ורמב"ם דרבנן מחייבין בפיגול כרת וכן רובן ורמב"ם סבירי שפ' בית שמואי (לקמן דף מב) יבגי ארבעים ושש של יום הכיפורים לעילול בפ"ק (דף קי) יבגי טבילת אצבע כחטאות הפנימיות דאמרינן בלשון מקין ואמר נמי גיטין (דף נד) כוון גדול ביום הכפורי' ויכיה דכי' אומר פגול מדיחין ובמקום שאינו משולש אפילו שחטא ליכא כדמכחב למקום בפ' כל הפסולין (דף לו). וכן דמקום משולש היינו דבעינן שיעמוד המחשבה במקום משולש פרט לעמוד חוץ בעודה ושוחט בסכין ארובה ולפירוש זה קשה ממנחתו הפנימית דלאו מקום משולש הוא דהוי פיגול (תוספות) ויש לומר חוץ לעודה אין שלשלתן כשרין שהרי דם ואימורין נפסלין שם אבל היכל יש דם שלא נפסל שם כנון דם פנימי ואימורין אם הכניסן שם לא נפסלו ככך מיהו אין נראה דשיליה כל הפסולין (לקמן דף לו). קאמר מחשב ליתנין בחוץ שנתנו בפנים פסול משום דאינו מקום משולש הגיה' ע"כ ודבר ר' יום טוב מפרש דמקום משולש היינו שחשבו לזרוע במקום שדם ובשר ואימורין פסולין כגון מחשב לזרוע קדשים קלים חוץ לירושלים בלא מחשב לזרוע בירושלים לא דאין שום פסול בבשר וקדשי קדשים אפילו בירושלים כיון דבהא המקום שלשלתן פסולין שם ולהאי פירושא נחא את דקדשי לא לעילל אבירייתא דירושלם ליתן את התיגין למטה למעלה למעלה למטה לאלתר כשר דמשמע דאי שלא במקומו לאו במקומו דמי נחא ויחיישינו לפי' זה משמע דלאו מקום משולש הוא ומיהו קשה אם כן למחר פסול אמאי לאו מקום משולש הוא וכי' תימא מידי דהוי אמחשבת היתח ואליבא דר' יהודה את משמע לעיל דלא צריך להאי טעמא אלא למאי דמסקנן שלא במקומו במקומו דמי וי"מ דשלישי בחוץ לזמנו

איירי ובעינן שחשבו לזרוע ליום שלשלתן פסולין אפילו לאכול הבשר היינו ליום שלישי דאם חישב לזרוע דם שלמים למחר לא פיגול עד שיהא משולש באכילה היינו שלשלה ימים והוא חוץ בקדשי קדשים לזרוע דמן למחר פיגול דמן אכילתו לא למחר אלא דקרא בשלמים כתיב דמנו ליום שלישי ודכי' קאמר ההוא מיבעי לי' למקום משולש דאם חישב לזרוע דם שלמים בחוץ ליום חג: פניגל אבל קודם השלישי לא פיגול והא דבפר' איחור מקומן (לקמן דף נו) דקדשים הנאכלין ליום ולילה מחשבים בדמן משתשקע החמה והוא כמאן דלית ליה מקום משולש דפלוגתא דרנאי היא בפ' כל הפסולין (לקמן דף לו) ופי' זה לא יתכן כולו דכולה שמענת מיירי במקום שיהא משולש. ובי' שראו אתרו. פי' הקונטרס דוב וזה שפסקו ודחתיה למנות ימי ספורן מארבעה או מחשה: ימים וקשה דאין זה קרוב חוקת טהרה אלא נראה מייירי בשביעי שלחן ארצה שטבולו (תוספות) דוב חבה טבילתו (היה ואם טבול בשביעי ואחר כך נגשו מטהרות או ששמו רואי לאתי' (או) קודם חרוב כשמו טמאין למפרע אלא במוחלת לשמש עד הלילה ואח"כ ראתה אינה טמאה אלא כמאן (לרמב"ם) ורמב"ם (ע"ג) ורמב"ם דאמר פ' כיצד צולין (פסחים דף פא). דלא טמא למפרע לא יתכן: ואין מאחר נדרו בלא ירצה. פי' תימנה לדמה לן קרא דמדיכא תיחל לן דהוי בלא ירצה דאיצטרין קרא דלא ירצה למעוטה: נפקא לן מדראחרים. תימנה הא רבי אליעזר נמי דריש שאינו נפסל בשלישי ואפילו הכי צריך שפוק שאין חוץ נפסל ויל דרבי אליעזר כיון דלא דריש לא יחשב לומר במחשבה הוא נפסל

נפסל איכא למימר שהוא לשון חשיבות ואתא למימר שאף הכהן נפסל אי לאו דמעטיה קרא בהדיא אבל בן עזאי דדריש לא יחשב לשון מחשבה ממילא שמעינן דלאו בבוק מיירי:

אלא אם כן מבקשין ממנו ואין לו. פי' בקונטרס ממון שגול ונראה דמיירי בנדר כדאמר בפ' שני דשבת (דף לב:) דבעון נדרים אשתו של אדם מתה שנאמר למה

יקח משכבך מתחתיו והא דדריש הכא בך חטא
ולא באשתך חטא מיירי במשלם אחר כן אלא
שעבר על בל תאחר:

מחלוקת בשתי עבודות. פי בקוטרט כגון
שחטה וחולבה הוא דקאמר בחר
הכי מדרשא בשתי עבודות שפא נמי בשתי
עבודות פי בקוטרט דאדן דודר קיט ליה
לאשמועינן צירוף בחצי זית ולא אשמועינן
ברישה ודו דוחק ויהי נראה לפשר שתי עבודות
ראשון דפ"ק למעלה (דף ד') מפרש סימן
ראשון דף ק' לומט סימן ד' ח' למקומו כגון
שתי עבודות ועבודה אחת היינו סימן אחד וצריך
לומר לפירוש זה דאילפא ס"ל ישנה לשחטה
ומתחלה ודו כסוף בחצי מתיר דאדן אינה
לשחטה אלא לבסוף ק' (ש"ל) נח מחשב בשני
דימנים כמו מחשב בסימן אחד כיון דאין
מחשבה חלה אלא בגמר רוב שחטה אבל ר'
יוחנן יכול לטבור כאבי דאמר בלחצות מודה ברי'
מאיר דתרוויחיה חילוי דאדן שייך בלי הקדמה
אבל בית הלמור כותב בחוץ אפילו בסימן אחד
פלגי ושייך ביה הקדמה וסימן נמי ובסופו
מצינו דאמר אביי סימן ראשון וסימן שני נקט דבר
המיוסד ואלבאב דאילפא אבל לר' יוחנן דרבי
למננט בסימן אחד בתחילתו ובסופו דהא ר'
יוחנן סבר ישנה לשחטה ומתחלה ועד סוף פ' שהושט
(תולין כטו) א"כ סובר דאדן בסימן אחד נמי
מחלוקת ואלבאב לטבור ר' יוחנן נמי כרובא מחלצות
נמי פלגי וכל שכן בסימן אחד דפלגי דשייך
הקדמה דסבר רבי יוחנן שנה לשחטה ומתחלה

זמר

בפסולי המוקדשין, ויפסל. תלמוד לומר 'ואִכְבַּלְתָּ לָפָי
ה' אֶלְהֶיךָ מַעֲשֶׂה דִגְדָּג'. וגו'. מִקִּישׁ בְּכֹר לַמַּעֲשֶׂה,
מִזֶּה מַעֲשֶׂה, אֵינוֹ נִפְסַל מִשְׁנֵה לַחֲבִירֶתָהּ. אֵף בְּכֹר,
אֵינוֹ נִפְסַל מִשְׁנֵה לַחֲבִירֶתָהּ. אִיצְטְרִיךְ, סֵלָקָא דַּעְתָּךְ
אֲמִינָא, הֵי מִיָּלִי בְּכֹר, דִּלְאוּ בִּר הִרְצָאָה הוּא. אֲבָל
קֳדָשִׁים, דְּבָנֵי הִרְצָאָה נִיְהִי, אִימָא לֹא לִירֵצוּ, קָא
מִשְׁמַע לָן, וְאִפְתִּי, מִהֶתֶם נִפְקָא, 'וְהִיָּה כֵךְ חֲסָא'
וְלֹא בְּקִרְבְּנָךְ חֲסָא. וְכֵן עֲזָא, הִיָּהוּ מִמַּעַי לִיָּה 'וְהִיָּה
כֵךְ חֲסָא' וְלֹא בְּאַשְׁתֶּךָ חֲסָא. סֵלָקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא,
הוּאִיל וְאֲמַר רַבִּי אֲלֵעֲזָר, וְאִימָיִמָא רַבִּי יוֹחֲנָן, אֵין
אַשְׁתֹּי שֶׁל אָדָם מִתָּה אֵלָא אִם כֵּן מִבְּקָשִׁין מִפְּנֵי
כְּמוֹן וְאֵין לֹא, שְׁנָאמַר 'אִם אֵין לָךְ לְשֹׁלֵם לָמָּה יִסָּךְ
מִשְׁכְּבְךָ מִתַּחַת־יָד', בְּהָא עוֹן דְּבַל תֵּאֲחָז, נְמוּ מִתָּה,
קָא מִשְׁמַע לָן, אֲחֵרִים אֲמִירִים, מִלְּמַשְׁכְּבָה הוּא, נִפְסַל,
וְאֵינוֹ נִפְסַל בְּשִׁלְשִׁי. וְרַבִּי אֲלֵעֲזָר, 'לֹא יִחַשְׁב' מֵאי
עֲבִיד לִיָּה. מִיבִיעֵךְ לִיָּה לְכַדְרֵיָהּ נָא, דְּאֲמַר רַבִּי נָא,
מִנָּן לְמַחֲשֹׁבוֹת שְׁמוֹצִיאוֹת וְזוּ מַזוּ, שְׁנָאמַר 'לֹא יִחַשְׁב',
לֹא יַעֲרֹב בּוֹ מַחֲשֹׁבוֹת אַחֲרוֹת. וְרַב מִרִּי מַתְנִי, אֲמַר
רַבִּי נָא, מִנָּן לְמַחֲשֹׁב בְּקֳדָשִׁים שְׁהוּא לֹאקָה, תִּלְמוּד
לֹמַר 'לֹא יִחַשְׁב'. אֲמַר לִיָּה רַב אִשִּׁי לְרַב מִרִּי, לֹא
שְׂאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה הוּא. וְכָל לֹא שְׂאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, אֵין
לֹאקִין עָלָיו. אֲמַר לִיָּה, רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאֲמַר, לֹא
שְׂאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, לֹאקִין עָלָיו: **בּוּשְׁנָה** זֶה הַכֶּלֶל, כָּל
הַשּׁוֹחֵט וְהַמְקַבֵּל וְהַמְהַלֵּךְ וְהַזּוֹרֵק, לֵאכּוֹל דְּבַר שֶׁרִדְּבוֹ

23 לַאֲבֹל, וְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁדָּרְבָּנוּ הִקְטִיר, (בִּיּוֹת) חֹיץ לִמְנוֹ, פְּגוּל וְחִיבִין עָלָיו כֶּתֶר. וּבִלְבָּד שֶׁמִּקְרִיב מִתְחִיל שֶׁחֵט שִׁשְׁחָה, קָבַל וְהִלָּךְ וְנָרַק חֹיץ לִמְנוֹ. אוֹ שֶׁשִּׁחַט ה. אוֹ שֶׁשִּׁחַט וְקָבַל וְהִלָּךְ וְנָרַק חֹיץ לִמְנוֹ, וְהוּא שֶׁמִּקְרִיב מִתְחִיל בְּמַצֵּתוֹ, שֶׁחֵט חֹיץ לִמְקוֹמוֹ, קָבַל וְהִלָּךְ וְנָרַק חֹיץ וְהִלָּךְ וְנָרַק חֹיץ לִמְקוֹמוֹ. אוֹ שֶׁשִּׁחַט וְקָבַל וְהִלָּךְ וְנָרַק חֹיץ שֶׁלֹא לִשְׁמֹן, וְקָבַל וְהִלָּךְ וְנָרַק חֹיץ לִמְנוֹ. אוֹ שֶׁשִּׁחַט שְׁמֹן. אוֹ שֶׁשִּׁחַט וְקָבַל וְהִלָּךְ וְנָרַק דְּמֹן שֶׁלֹא לִשְׁמֹן, וְהוּא בִּיּוֹת בַּחוּץ, בִּיּוֹת לְמִקְרָה. בִּיּוֹת לְמִקְרָה. בִּיּוֹת בַּחוּץ. אָמַר רַבִּי שֶׁנֶּדְרָה לְמַחֲשֶׁבֶת הַמִּקְוֹס, פְּגוּל וְחִיבִין עָלָיו כֶּתֶר. וְאִם מֶנּוּ, פְּסוּל וְאִין בּוֹ כֶּתֶר. וְחֻקִּים אוֹמְרִים, זֶה וְהוּא פְּסוּל מִיֵּד בְּחֵצֵי בִּיּוֹת, כִּשֶׁר, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטֵרָה מִצִּטְרֵפִין: עֲבוּדוֹת, אֲבָל בְּעֹבְדָה אֲחֵת, דְּבָרֵי הַלֵּל, עֵרֹב מַחֲשָׁבוֹת עֲבוּדוֹת, שֶׁלֹא אֵלִילָא, מְדַרְשָׁא בְּשִׁמּוֹ עֲבוּדוֹת, וְהוּא רִשָּׁא שֶׁשִּׁמּוֹ יִזְכְּרוּם וְיִסְמָא וְיִזְכְּרָה אֲחֵת

778

הם מקשר אינו נפסל משנה לחיברותה. תן מן הבית ולהתודות כדרכים מקצה שלש שנים
אינו בא כלפס אבל קדשים כגון עלה שזמכרם
יתן שלום בין ישראל לאביהם שבשמים ואימא
הואלי אימרו פסול עבדהו דתו ולא ירצו קא
משמע לן: ולא כפרגנן חפא. הוא אימרו קא
נפסל דהו כן חטא פסול דקרא לאל תאור
לשלמו הוא: הא אוקימנא. במס' ריה: מבקשין
פסנו. ממנו שגול: משכב. שדות: שמיציות וז
מזו. מחשבת פסול מחציאה משה פיגול: לא יחשב.
ריב ביה לא חטא להחידר חמים על כן: ריה:
הודה חיא. במס' שבעות (דף ג) ודבורו ממנו
עד בקך באש תשרפו לא הכתוב ליתן עשה
אחר לא תעשה לומר שאן לוקין עליו תעטמא
דבא הכתוב ואל לא הכתוב דשתי אבילות
ואע"ג דאין בו מעשה: **מתני'** זה הכלל כל
השוחט שפסול כו'. או זו או זו: לאבול דבר
שרדכו לאבול. בשר: או להקטיר דבר שדרכו
להקטיר. אימורין דליכא פסול דשתי אבילות
מפגלות ובלבד דליחשוב עלייהו להאבילו
למחר לאין לוקן אימורין למזבח בשר לאדם:
ובלבד שריא קטירי חפתי: כצנצור. הדם אמר
החיתר במצותו שלא ידית בו פסול אורז אם יש
בו פסול מחשבה אחת יצא מידי פיגול
דליכא פסול מעבדות מחציאה זו מזו: **הפסח**
ההחמא שחשמן שלש: לאשמן. מציאה מידי פיגול
אבל שאר חפאין שלא לשמן מציאה מידי
פיגול דהא כשרים הן שלא לשמן: **לאבול** ביות
בחין ביות למחר. היינו קך דאמורין אלא דרשא
איירי בב' עבודות אחת עבדהו אחת ששחט על
מנת לאבול ביות למחר ביות בחין ובלבד דמוק
זית נקט לה לאשמעוניהו מעצטרפין זה עם זה:
רבי יוחנן אומר: כן. אבולה מתני' פסול דית
לית מחשבת מחציאה זו מזו אלא אם כן דקט
פסולו לפיגולו דתו לא קרינן ביה כהרצאת כשר
ועבדהו אחת ימי פליגי דאית ליה תפוס לשון
ראשון: **לאבול** בחצי: יתי ולקטיר בחצי יתי.
ושניהו דתו לזמנו או חוץ למקומך כשר שאן
אבילה הוקטרה מעצטרפין לפסולו: **הבא** ליכא
שיעורא ודכא ליכא שיעורא: **גמ'** בשתי
עבודות: ודא דתיני סיפא ביות למחר ביות בחין
דפליג' ר' יהודה עלה בשתי עבודות מיירי ב'
רישא ששחט על מנת לאבול ביות למחר וקבל
על מנת לאבול ביות בחין ודא הוא אפליגי רבי
יהודה שחט הוקבע בפיולו ודא לא אתא
מחשבת פסול ומפקע לה אבל עבדהו אחת
אפילו ר' יהודה מודה דלא הוקבע בפיולו
במחשבת מערבא: **אין עבדות אחת** מחלוקת.
דאית ליה ל' יהודה תפוס לשון ראשון:
מדרשא בשתי עבודות. דקתני בחדיא כיצד לא
קרי דחיתר: **מציאה** שחט חוץ לזמנו וקבל והלך
חוץ למקומו: **כצנצור** נמי. ביות למחר ביות בחין
דפליגי בה ר' יהודה ורבנן: **בשתי עבודות** קרי
מידי דהאי דהדר נקט ליה לאשמעוניהו צדקו

זבחים - פרק שני - כל הזבחים שקבלו דמון דף על עמוד א - מתוך מהדורות "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רכז

אמר רבי יוסי אם לכן נתבחו מתחילה. פרק מרובה (ב"ק דף עג) אמרין תרי תוך כדי דיבור הוה חזי כדי שאלית רב תלמידי דעוטר דחזי כדי שאלית תלמיד לרב דנפיש תווח כדי דיבור קטן מודה רבי יוסי דמועיל דיבורו וחבי קאמר אם אמר תמורת שלמים בתוך כדי דיבור קטן על תמורת עלה דהשתא דומה דנתבחו מתחילה לכך ואפי' עומד רצח שלא נתבחו והואיל ואי אפשר להוציא שתי שמות כאחת דבריו קיימין ונמלך קרי ליה תוך כדי דיבור גדול באמרי לאחר כדי דיבור קטן שדומה לנמלך. ואמר שנתבחו מתחילה בשלשום לא אמר כלום: **דבריו** קיימין. וא"ת הא אמרין פב"ב דקדושין (דף נג) ובעירובין פרק מי שהוציאורו (דף נד) ובפ' נערה המאורסה (גדרים סט): כל שאינו בזה אחר זה אבל חבא חבא קיימי הוגף משכחת לה כגון בבחמה שני שותפין ועוד דכל שאינו בזה אחר זה בבת אחת אינו מקרי דבר שאי אתה יכול לקיים את שניהם ששותרים זה את זה כגון מקדש אשה ובתה דחי מניניהו מפסק בן קיים ליכא ומופר ליכא דגדירים וכן ארבע אמות דעירובין (דף עט) אבל חבא חבא קיימי תרווייהו וכן בפרק השולח בגיטין (דף מב) הכותב כל נכסיו לשני יבניו קנו ומשחרין זו את זה ולא אמרין כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו משום דהיה בזה אחר זה א"ל לקיים את שניהם בדוח אחר זה קמא קני נפשיה וקני בהריה ובתרא לא קני כלל אבל בבת אחת אפשר לקיים את שניהם ואמר קנו ומשחרין זו את זה והא דאמרין פב"ב דקדושין (דף עז) חציץ בחצי פסוטה חוציץ בחצי פסוטה דאינה מקודשת ומקבציה ליה שני חציץ בפרסוטה מהו לא שייך לממר נפשוט מדרבה דאמר כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו רכל שאינו בזה אחר זה מייירי דבר שאי חשני ליה לכול מחמת שחרו שראשון תחלה כגון שתי אחיות ושתי תרומות ושתי מעשרות ולכך בבת אחת אינו משום דחי מניניהו מפסק בחצי גבי קדושין בזה אחר זה אינו לא וליא זה אבל בבת אחת וספסי חתוריהו ולא אמר בסוף פ"ק דמנחות (דף יא) דיכני רביה שמנה כגון שחפרשי לה שני לזוגין ומנעמ קצת מתוך חסויגא שיש בהן קדושת חתונה וגבי חסר לבונה

דייקי דהם הא יתר כשרה ודחתינא יתר פסוליה ומפרשי לה שני קמצינא ואכשרה קאי כדפרשיית דהם והשתא היכי קדשי הא אמרי' כל שאינו בזה אחר זה בבת אחת אינו ונראה לפרש שגם יקדש קומץ אחד מתוך שני קמצינא כדאמר בפרק התורה (שם עה) ובפ"ב דקדושין (דף נא) גבי תורה ששחטה על שמונים עלות ככל מוידים דיבא דאמר ליקדשו מי מתוך שמונים קדשי: **לחצות** מהו. פ' קמצינא דאמר ר' יוחנן זה בהמה זו לחצותה לעלה ושלמים ואין זה דומה לחציה עולה חוציה שלמים דפליגי בהדיא בתמורה (דף כו) ובפרק כרזב מעשרין (דף נט) אבל בפ' תמיד נשחט (פסחים פג) לא דוקק כקונטרס שהיא דחך דשמעתין ופי' לחצות כגון דאמר חציה תמורת עולה חוציה תמורת שלמים ורי"ח מפרשי לחצות כגון דאמר לחצי היום תחידו עולה שלמים א"ל חציה תמורת חוץ לחצי היום: **אמר** אביי כהא דאי מודה ר"פ. ופרקי' ורבי שחיטה דכי לחצות דמי דכין דאינה לשחיטה אלא לבסוף היכי הוציא ינאי הדיבורים קודם שיהא סוף שחיטה דהו כבילו אמר לבסוף שחיטה יא כוית חוץ ולמנו וכוית חוץ למקומו: **[סימן]** ראשון חוץ למנו. ודיוקא סימן אחד דהו דבר המסומן ומפגלן בחצי מתיר אבל אם אמר משוהו ראשון חוץ למנו ומשוהו שני חוץ למקומו לא הוי פיגול אע"ג דמפגלן בחצי מתיר כיון דלא היה דבר המסומן ולא דמי לפסיעות וא"ת דמשמע לא דרבא סבירא ליה אינה לשחיטה אלא לבסוף דהו

כריש לקיש דפרק שני דחולין (דף כט) ושמעוני ליה לרבא בפרק החולין (יבמות לו) דבבבלי הוסיף הלכתא כרבי יוחנן לגבי רבי ר' תחלתו ויש סבור דשאני באמר דקאמר לר' לא משמיה דלוי סבא ויש לתמוה רבא דפרקי' ליה לאביי וס' דל' אינה לשחיטה אלא לבסוף חוקשי ליה מתני' דקרימין מלוי' לעלים' בשך תרלים למלוי' פסול דהי סוף שחיטה דח' דיבור ראשון ולא שני דאי הוה חיללי תרווייהו לא קיימא לן דמקצת ערלה לא פסלה: **והרי'** קמצינה דכי לחצות דמי ופליגי. תימה דלא פריך ממיליקה דחטאת העוף דפליגי דחטאת העוף הכשריז בסימן אחד וליבא שני מתירין ושל לומר דאיבא שתי מתירין כגון מפרקת וסימן אחד:

אין ירשא בשתי עבודות. דהא מפרש בהדיא סיפא איבא לאוקמא דבתריוויהו פליגי: היינו דקתני זה הכלל. לאיתווי עבודה אחת: תנן. בתמורת המורה: הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים. פהעמיד בהמת חולין אצל שתיים אחת עולה ואחת שלמים ואמר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים דהי זו תמורת עולה תפוס לשון ראשון ואין קדושה חלה

על קדושה: הואיל ואי אפשר לקרות שתי שמות כאחת. והוצרך להקדים וביא אחר זה: דבריו קיימין. ותרעה ויתמכר וביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים וכן מפרש בתמורה: ד"ה איבעיא להו הרי זו תמורת עולה ושלמים מהו. מי אמרי' הא דפליגי ר' מאיר ואמר תפוס לשון ראשון משום דאמר תמורת תמורת תרי וימני ודחה ליה כנמלך אבל בזה דאמר תמורת תמורת ושלמים חד דיבורא הוא ותרווייהו חיללי או דלמא תפוס לשון ראשון לעולם ופושטה קדושת עולה בבולה וטו לא אתא שלמים חיללי: לחצות מהו. את"ל פשוט קדושת עולה בבולה: אמר הרי (זו) בהמה זו לחצות לעולה ושלמים מאי הוי חד דיבורא הוא ואין זה חל בלא זה או דלמא כיון דפושטה בפלגא פושטה בבולה ולא אתא שלמים חיללי ודחי' ורבי' שחיטה דקתני מנה"ל לאכול כוית למחר כוית בחיץ: דכי לחצות דמי. דלאו מיהדר אמילוכי שחרי' כמה ויתם יש בה וחד דיבורא הוא ופליגי ואמר יתורה תפוס לשון ראשון ור' מאיר דקדושה בשחיטת רבי' יתורה דמתניתין קאי דאמרין בשמעתין ר"מ בשחטת רבי' יתורה אמר: אמר ליה מי סברת אינה לשחיטה אלא לבסוף. דלדחי קרי תרתי מתשובות בסוף פסחים דאמר ר' ירמיהו הוא ואפי' הכי נימא ר' יתורה תפוס לשון ראשון. ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף. וכן דיכני דמתניא מחשבה בסוף דמתניא תחלתה ומתוקמא מנה"ל כגון דאמר שחיטת סימן ראשון חוץ למנו ובשחיטת סימן שני חוץ למקומו וא"ת ליה ליה יתורה מפגלים בחצי מתיר דהיינו חד סימן ותרי דבריו ניתו ואיפול ליה מדרבא קדמאה אבל לחצות דח' דבר הוא מויד ומכאש שמעוני דרבא אליבא דר"מ סבירא ליה אינה לשחיטה אלא בסוף מדילי' עדיין חלה מחלוקת ממתני' ודחינו דאמר בתמדי נשחט (פסחים דף כט) נימא סקברי אחריאי לא לשחיטה אלא לבסוף וכדבא

דאמר רבא עדיין חלה מחלוקת ממתני' בתמורת עולה ושלמים כלחצות דאחרים היינו רבי מאיר ורבא מוקי דלרבי מאיר אינה לשחיטה אלא לבסוף: הרי קמצינה. דפליגי רבי יתורה ורבנן בה בפרק קמא דמנחות (דף יב) כי מחשב לאכול כוית למחר כוית בחיץ כו: דכי לחצות דמי. דחיה דיבורא וכויתיה הרבה שי ולא מיהדר אמילוכי הוא ודבא ליה לא לפליגי בתרי דבריו דכפולא בשחיטת ר"מ: סימני' דאמר קומץ מנחה לו. שזמנהה שי לא שני מתירין הקומץ והלבתה וכי פליגי רבי יתורה ורבנן לאו בקמצינה פליגי דאין קמצינה בלבונה אלא בקהטר פליגי שהיא עבודה בכל אחת ואחת ובגן שהקטר קומץ מנחה על מנת לאכול כוית למחר קומץ לבונה על מנת לאכול כוית בחיץ וא"ת ליה לרבי יתורה מפגלן בחצי מתיר וכן דהיינו תרי דבריו ניתו מקמא איפולא לה אבל בקמצינה דחד מתיר הוא לא פליגי רבי יתורה: מנחת חומא. משמא מקדשו או שמיעת הקול מביא מנחה בדלי לתת דכתיב אל יתן עליה לבונה (ויקרא ה) פליגי בפסיעות. ובמחשבת הולכה דאמר בפסיעה ראשונה חוץ למנו ובפסיעה שניה אמר חוץ למקומו דהו לזה תרי דבריה: **ביאבי'** תני מתניתא כדבא דלחצות מויד רבי מאיר: מתני' כדבא:

כריש לקיש דפרק שני דחולין (דף כט) ושמעוני ליה לרבא בפרק החולין (יבמות לו) דבבבלי הוסיף הלכתא כרבי יוחנן לגבי רבי ר' תחלתו ויש סבור דשאני באמר דקאמר לר' לא משמיה דלוי סבא ויש לתמוה רבא דפרקי' ליה לאביי וס' דל' אינה לשחיטה אלא לבסוף חוקשי ליה מתני' דקרימין מלוי' לעלים' בשך תרלים למלוי' פסול דהי סוף שחיטה דח' דיבור ראשון ולא שני דאי הוה חיללי תרווייהו לא קיימא לן דמקצת ערלה לא פסלה: **והרי'** קמצינה דכי לחצות דמי ופליגי. תימה דלא פריך ממיליקה דחטאת העוף דפליגי דחטאת העוף הכשריז בסימן אחד וליבא שני מתירין ושל לומר דאיבא שתי מתירין כגון מפרקת וסימן אחד:

אמר ליה אביי והאמר רבה בר בר חנה כו'. לתרווייהו לית ליה תפוס לשון ראשון כדמפרש לקמן והלכך רבי מאיר תמורה בשחיטה לא כרבי יהודה סבירא ליה דשחיטה היא כמו לחצות דאמר אביי דמורה רבי מאיר ולא כרבי יהודה ותימה דמאי מקשי ליה רבא לאביי דעלוי רבי מאיר לא לחצות דמי ופגמי הלא ר' יהודה ודאי הוא דאית ליה תפוס לשון ראשון אבל רבי מאיר לא דלתי ליה לאביי

רבי מאיר בשחית רבי יהודה אלא מדאמר תמורה
כו' שמע מינה מהדר קהדר ביה ואפילו אמר
מתחלה נתבוננתי ולומר שניהם לא תחמינני ליה:
כוית כוית תנן אבל כוית וכוית דברי הכל
עירוב מחשבות הוי. מכאן הגיה רבינו
תם הספרים דגרסינן בשבועות בסוף שבועת
הפקדון (עלה דהו) דלא ק"ל לא ק"י איהו אלא
אחת דכללא הוי ואילו לך לא ק"ל חייב על כל
אחת ואחת דהוי פירט והבא משמע איפכא דטפי
הוי עירוב מחשבות כוית וכוית מכזיב כוית כגן
משמע עירוב חומסו כדמפרש דמדימי שאלת שלום וכו'
ללא ק"ל ולא ק"ל וגבי שאלת שלום אמרינן בגיטין
(דף ע"ב) שאילו פסול ושאלו בשכר. ברוך. קשה לי
למלמד בחוץ דאמר רבי מודה רבי יהודה בעירוב
מחשבות וליה כמו למלמד ולעיל דאמר רבי
דלחצות פליגי ומייתי ראייה לאביי משחיטה דרבי
יהודה ונמי ראייה את רבי יהודה מודה ועוד דסבר
רבא אינה לחשטה אלא בשחית וכוין דאין
המתשבה חלה עד משום אחרון כך שחית
למחר כוית בחוץ כמו כוית למחר וכוית בחוץ
ופליגי רבא ועוד תמורת עולה ושלמים דפליגי
לרבא. ברוך: **א"כ** מרתת רתת. שאלה היה לו
לחצות כוית וכוית ולחצות כוית למחר בחוץ:
דמשמע דמדרבבשי דפסקה ליה דפרטת הוא:
ויקץ

תא שמע, דבְּעֵא מִינִיהּ לִי מַרְבִּי, חִישַׁב לְאַכּוֹל פִּצִּית לְמַחַר בַּחוּץ, מַהוּ. אֲמַר לִיהּ, זו
שְׂאִיִּלָּה, עִירּוּב מַחְשָׁבוֹת הָיָה. אֲמַר לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּרֶזִּי, לֹא מִשְׁנַתֵּנוּ הָיָה. לְאַכּוֹל פִּצִּית
בַּחוּץ, פִּצִּית לְמַחַר, פִּצִּית לְמַחַר, פִּצִּית בַּחוּץ. פִּחְצִי זֹת בַּחוּץ, פִּחְצִי זֹת לְמַחַר. פִּחְצִי זֹת
לְמַחַר, פִּחְצִי זֹת בַּחוּץ. פֶּסוּל זֶאֵן בּוֹ קֶרֶת. הָא אֵידִךְ, עִירּוּב מַחְשָׁבוֹת הָיָה. אֲמַר לִיהּ,
הוּא שְׂאֵל בִּי דִּבְרַחֲמָה, וְזֹאת אֲמַרְתָּ מִשְׁנַתֵּנוּ. לִידִידךָ דְּאֶתְנִיתִיךָ תִּרְמֵהּ, לֹא קִשְׁיָא לָךְ.
לִידִידֵיהּ דְּלֹא אֶתְנִיתִיהּ אֵלֶּא הָדָא, וְשְׁמַעְיֵהוּ לְרַבֵּנָּה דְּקָא גֵּרְסִי תִּרְמֵהּ, וְסָבֵר דִּידִי דְּיוֹקָא
וְיִדְּהוּ עִירּוּב מַחְשָׁבוֹת הָיָה. אוֹ דְּלָמָּא, דִּידֵהוּ דְּיוֹקָא, וְלִידִידֵי שִׁירֵי שִׁיר לִי, וּמִדְּשִׁיעִיר
לִי לִידִידִי, הָא שִׁיר לֵהוּ לִידִידֵהוּ נִמְי בְּהָךְ. וְהִי אֶתְנִיתִיהּ, אוֹלִימָא פִּצִּית וְכוֹתִית אֶתְנִיתִיהּ,
הָא לֹא שִׁירָא הוּא. אֵלֶּא, פִּצִּית אֶתְנִיתִיהּ. וְתִיבְעִי לִיהּ, פִּצִּית וְכוֹתִית. סָבֵר, אֵיבְעִי
מִינִיהּ הָדָא דְּשְׁמַעְיָא תִּרְמֵהּ. דָּא עֲבִינָא פִּצִּית וְכוֹתִית, הָא נִיחָא אִי אֲמַר לִי פֶּלְלָא, פֶּל
שֶׁנֶּן פִּצִּית לְמַחַר בַּחוּץ. אֵלֶּא אִי אֲמַר לִי פֶּרְטָא, אִפְתִּי פִּצִּית לְמַחַר בַּחוּץ, קָא מִיבְעִינָא
לִי. אִי הָכִי, תִּשְׁתָּא נִמְי. הִתִּינָח אִי אֲמַר לִיהּ פִּצִּית לְמַחַר בַּחוּץ, פֶּרְטָא, פֶּל שֶׁנֶּן פִּצִּית
וְכוֹתִית. אֵלֶּא אִי אֲמַר לִיהּ פֶּלְלָא, אִפְתִּי פִּצִּית וְכוֹתִית מִיבְעִי לִיהּ, אִם כֵּן מִרְתָּהּ תִּרְמֵהּ,

השתא

כי מנעת להו. אם תרצה לקרב את דבריהם קרובים הם להיות שוים דתרווייהו לית להו תפוס לשון ראשון כדמפרש לקמיה והלכך אפילו רבי מאיר תמורה בשחיטה לא סבר לה כר' יהודה. ולי"פ. בתמיה והא שמעי' להו דפליגי ואמר ליה פליגי במאי דפליגי. כדמפרש ואולי: ולי"פ **במאי דלא פליגי**. דהאי ל"פ דקאמר רבי מאיר ליה תפוס לשון ראשון אלא בדעתיה דגברא בדוכתא דדבריו על מחשבותיו אבל תרווייהו אית להו דברת כוונתו אוליך: כל מורים ויבא דאמר תמורת פירט עולה ואח"כ תמורת שלמים דברי הכל לא חילוף דאין קדושה חלה על קדושה: חיילא. דאין תבונתו לכך ותרעה ודאי דמי חציה הויאל תבונתו לכך ותרעה ודאי דמי חציה עולה דמי חציה שלמים. מיהדר קהדר ביה. ולחזור אי אפשר: ורבי י"פ. אמר לך דהאי גבירא לא מיהדר קהדר אלא לכך נתבונן וסבר אי אמינא (ותרת) תמורת עולה ושלמים משתבע פלגא עולה פלגא שקדושה ואינא קריבה דאי איפשר לקרוב לחצאין אמינא תמורת עולה תמורת שלמים כי חיכי דתפשוט קדושה עולה בכללה וקדושת שלמים בבולה טעני דסבר השתא קריבה הלכך לתרווייהו איכות ודבריו קיימינן תמורת ה' ליה: רבא. אמר לך דהאי גבירא תמורת שלמים למיטרא גדולה עולה בולה שלמים. וכ"כ קבלתי בתמורה שמענין מיהא מדברה בר בר חנה דהיבא דאמר תמורת עולה ושלמים מיהא דרבי מאיר אלא לא כרבי יהודה סבירא ליה דמתני' לאה דמאי דלכך נתבונן תחלה הוא דאמר כוית כוית חרי דמינן משום דבעא למחשב בשמי וחיטע ועל כרחך לאו מיהדר הוא דבמה חשני כה אבד ליה, רב דימי לאביי ומדברה בר בר חנה מחובת לי אידו אמר לא פליגי ואנא אמינא פליגי אף באומר תמורת עולה ושלמים שנתבונן שלמינא ליה לרבי מאיר תפוס לשון ראשון כר' יהודה: כוית כוית תנן. דלרבי יהודה רבי פירטא ובשתי מחשבות נערו ואפילו בעבודה אחת ותפוס לשון ראשון אלא כוית כוית דודי דבריה הוא עירוב מחשבות ואני פגול: ת"ש. דכוית וכוית וכ"ש כוית כוית: דבעא מיניה לוי מרבי כוית למחר בחוץ. חישוב על זית לאכול למחר חוץ למקום לו' יהודה מותי מי אמרי' הוא מדי רבי יהודה ודאי מחשבתו מעוברת איה דאחאהו גופיה דקחשיב לאכול למחר חשיב בחוץ וכחאי אבילא או דלמא תפוס לשון ראשון לעולם: וזו שאלה. בניתוחא שאליה גזילה שאלת: עירוב מחשבות הוי. אפי' לר' יהודה: לא משנתניו הוי. וזו אמאי קלסת ליה את מתניין דאי דעירוב מחשבות הוי מדנקט פלוגתיהו בכוית למחר בחוץ דהוי שחי' אבילות באה הוא דפליגי ר' יהודה ואי שחי' למחר בחוץ

דבדאי אבילא קחשיב לאכול למחר חוץ למקום מדי. הוא שאלו דבר חכמה. לפום מאי דאתניתיה לידך הוא דאתניתך בפתניתין תרתי. כל שניתים במחלוקתם דבין כוית כוית בין בכוית וכוית פליגי: לא קשיא לך. דאמרת מדתנין את תרתי ולא תנן את שבע מינה הוא מדי רבי יהודה: לידיה דלא אתניתיה אלא חדא. ללוי שלא שנית לו במחלוקתם אלא אחת מהם ולקמן מפרש דכוית כוית אתניתיה ושפעיהו להו לרבנן. דבי מדרשא שאר תלמידיו דקא גרסין תרתי כמו ששניתין לך ולא ידע לוי אם ועצמם דחסיפיה או אני שניתיה להם ומהם לוי מספקא ליה דסבר הי דקא משנתו או משנתיהם: דיי דוקא. דבכוית כוית הוא דפליגי וידידו דכוית עירוב מחשבות הוי אלא כקולא מרבי אלא אם טעו ודחסיפיה וכ"ש כוית למחר בחוץ חוץ עירוב מחשבות או דלמא רידו דקא אבדו ומפיו שבעוה ולדדי שירי שירי לי ולא שגאה ולעולם אף בה נתלקו ואנכי' שלא היה לי כללמשה מצד ששנה לי וכי' חיכי דשירי לי. דך דכוית וכוית שירי להו נמי דך דכוית למחר בחוץ ולא שגאה להם ולעולם אף בה נתלקו היילכך דבר חכמה שאל: וחי' אתניתיה. דלא הוה ליה למילך דך מיניה: א"לוימא כוית וכוית אתניתיה. ולרבי יהודה פרטא הוי האי לא שירוי הוא דנמללא מצני למילך דכל שכן כוית כוית וכוין דלא שירי ליה מדי דהוה ליה למלך הדיא בהא דכוית למחר בחוץ נמי איפילו הוה מנתי לו ניהיליה ואתניתיה בדרתך הוא דפליגי אבל הוא מודה רבי יהודה: אלא כוית כוית אתניתיה. דלא הוה ליה למילך מינה הדיא דכוית כוית וכו' שפעיהו לרבנן דהנו לא איסתפקה ליה אי אתניתיה רבי לירידו ולירידיה שיריה אי לירידה ודקא אתניתיה ואינהו לא דאוספהו: ותיבני ליה וכוית. הויאל ומספקא ליה אי רבי אתניתיה לא אי לא: ה"ז הניחא אי אמר לי כללא כל שכן כוית למחר בחוץ אלא אמר לי פרטא אבתי כוית למחר בחוץ תיבני לי אי הכי השתא נמי הניחא אי א"ל כוית למחר בחוץ פרטא כל שכן כוית וכוית אלא אי א"ל כללא אבתי כוית וכוית מיעניא ליה א"ל מירחה רתה השתא כוית וכוית אבילות נערו ואינא פלוגתניהו דבריו דבריו ואי אמר לי כללא בניתוחא בלא תריחא אישעני מדי דך הוא דודי כללא אבתי כוית וכוית פרטא וכדאנתניתיה לרבנן דקא סבירא אבתי כוית נמי כללא מירחתהו ומודר לי בירוחא

מא תיביעי לך השתא כוית וכוית הוה לך למידך דהוי כללא מהלא אתניתא אלא כוית כוית לפרטא הא כוית וכוית כללא כוית למחר בחוץ מביעאי לך ובעינן איפשיש דבעינן לעיל כוית כוית תנן וא כוית וכוית תנן ש”מ דכוית וכוית תנן ומהכא אמרין בגמי דהאמר לחבירו בקדושין (דף מו.) ובגמרא דשבעת הפרקין (שבועות לה.) רבי הא

דאמר ל”ש כוית כוית ל”ש כוית וכוית פרטא
הוי: לישנא אחרינא (ולא) גרסין: ויקן כישן
פיגול: כיון שמנא חצי וית ראשון וית אחרון
שדוה מיתו נייער משנתו ומטבטלו שניצטרף עם
חוץ למקומו לפסול ולא לפגל ודחור מצטרף עם
זה לפגל ובטל לו חצי וית דחויץ למקומו
מלהוציא מידר פיגול דאין חצי וית מועיל
במקום כוית ולא אמרין כבר נצטרף עם שצאלו
לפסול ולא יחזור ויפרד ממנו: עירוב מחשבות
הוי. מכיון שניצטרף שוב לא ירה: ראשון.
התערובות הוה תורת ראשון עליו לעשות מנוג
שני דהא איכא שניצטרף ראשון בגויה לית
טומאה: חלקן זה שני וזה שני. שהרי בכל אחד
חצי שיעור ראשון חצי שיעור דשני ותנן למקן
בשומעתא ראשון ושני מצטרפין לטמא בכל
שבשניהם: דהא חור ויעירבן ראשון. בדריסין
ואויל מנופא דמתני’ אלמא כשחור ומנא את
מינו נייער מצטרף דשאניו מינו: נפלי זה בעצמו
וזה בעצמו. כשנסתכל ראשון הפגל נשד בחירו עליה
פסלה לא טומאה ליעשות שניה שבשנפל
האחד לא היה בו כביצה ראשון וכשנפל בחירו
כבר נסתכל זה: נפלי שניהם כאחד. ד”ה! בזה
אחר זה אכל נפל השני בעוד הראשון עליה
שניהם כאחד קרי ליה: שניהם שניה. אלמא
הדרי ומצטרפי ראשון שבוה ושבוה: חתם איכא
שיעורא. מעיקרא שולם חור ותחלף חלקך
כשחור ועירבו חור שמו עליה אבל הכא
מעיקרא חצי וית פגול וחצי וית פסול לא נקרא
שם פגול עליו כי אם שם פסול והלכך כי חדר
אתי חצי (ודת) דומן לא פקע שם פסול למחל
שם פגול: ח”ה! האוכל חצי ביצה שנשטמא כאב
הטומאה חצי ביצה אחרת שנשטמא בולד
הטומאה מצטרפין זה על זה לטמא בקל
שבשניהם מאי לא אף על גב דהדר מלייה לא
דלא הדר מלייה: לטמא בקל שבשניהם. אם נגע
בחרומה פסלה ליה טומאה דליכא כשערין מן
הראשון מאי לאו אפי’ דהוה ודחשילם ממוכיל
ראשון אחר על זה עד שהיה בו כביצה אוכל
ראשון דאניו עושה עדר ראשון הואיל ליה היה
בו מעולם שיעור קודם שנעטרע עם אוכל שני
אלמא בו לא היה שיעורא מעיקרא אין חור
ונייער וא”ת אי בלא הוי ביה שיעורא מעיקרא
הדין קיבל טומאה מאב הטומאה מתוחילתו
תשובה לדברך שהאובל מקבל טומאה בכל
שהוא אבל לטמא אחרים חוץ כביצה ובריתא
שלמה בתיב כל אשר בתוכה יטמא מכל
האוכל מלמד שנשטמא בכל אשר יכול יטמא
אחרים בכל שהיה חורא אשר יוכל להינין

כביצה כדילפי’ בפ”ד דיומא (דף ס.) אוכל נבלא בבית אחת ושיעור חכמים אין בית
הבליעה מחזיק יותר מבכיתת תרנגולת: ח”ג ברבב דמי חצי וית חוץ לפסוקו וחצי וית
חוץ לזמנו וחצי וית חוץ לזמנו חצי: בר קפרא כ”ה. דכיון דהוי לוח הנך תרי דומן בגי
הדדי מצטרפי לא אמרין כיון חשיב אחיז וית דמוקס נצטרף עם חצי וית דמוקס שקדמו דהא דאמרת (לעיל כט.) יהיה מלמד שנמצטרפין חזיקא דליכא מינו לצרופי בהדיה: כי
אתא רבין אמר. לאו הכי בני בר קפרא דכיון שקדמו חצי וית דמוקס אין חצי וית דמוקס ואיטורין ושוב אין חור ונייער אלא הכי תנא חצי וית חוץ לזמנו וחצי וית חוץ לזמנו
וחצי וית חוץ למקומו פיגול אין חצי וית דמוקס מועיל לבטל זמן דהוי כוית: רב אשי כ”ו. כרבא סבירא ליה דאמר לעיל ויקן כישן פיגול ואפילו אפסקיה במחשבת מקום ועדיפא
דבר אשי מדרבא דאשמעין ברוחא אע”ג דחשבינו לזמן דמוקס כחד דבורא וצירפין בשפתיו לכוית אחד ואפי’ מצטרף למינה: יאבול חכמים. אלמא שניהם אכילה: ח”ה! מעתה חישב.
על הפשר לאכול באש הדיוט למחר: ח”ה! נפלי. דהוי פיגול: וכי יטמא הכי נפלי ואנן תנן. דאפי’ אש גבוה במידי דחוי לה ואורחיה לא מצטרפא אם חשבה עם אכילה אדם ואע”ג
דאכילה שחמה אלמא לא מדמי אכילות דכל חורא ודחא למילתיה הוא דהויא אכילה: בתי אובלין. שנים אתבטלו את חזיה

ויקן כישן פיגול: לא שייך הכא מנא מצ את מינו ונייער: עירוב מחשבות הוי. שאין
הפסול מניח הפיגול ליפרד מעליו: ח”ה! חור ויעירבן ראשון חור. תימה מה ענין זה
אצל זה דגבי קרבן כשאמר חצי וית חוץ למקומו וחצי וית חוץ לזמנו חור כבר נפסל הקרבן
ואינו חור ונעשה פיגול אבל חצי ביצה ראשון חצי ביצה ראשון חצי ביצה ראשון אלא
הטעם לפי שנתבטל חצי ביצה הראשון אלא
משום דאין לו כח לטמאות בפני עצמו הלכך
כשניצטרף עמו חצי ביצה ראשון למח לא יתא
ראשון:

נפלו
שניהם כאחד עשאוה שניה. למיד יש
נגוע חורו ונגוע:

חתם
איכא שיעורא. פי’ קבונט’ מעיקרא שיעור
שלם הוה ותחלף כשחור ועירבו
שמו חור עליו אבל הכא מעיקרא חצי וית פיגול
וחצי וית פסול לא נקרא שם פיגול עליו כי אם שם
פסול הלכך כי הדר אתי חצי וית דומן לא פקע שם
פסול למחל שם ויהי ולפירוש זה הוה ליה
למימר דחתם הוה ביה שיעורא הכא לא הוה ביה
שיעורא ומפרש ר”ת איכא שיעורא שיש מן השני
כשעור לפיכך מניח לו לראשון להפדר מעליו
והלכך לו להתחבר אצל ראשון חור אבל ליכא
שיעורא מן הפסול ואין מניח לו לפיגול להפדר
מעליו: ח”ה! רב המנונא מנא אמיתא לה דתנן
האוכל שנשטמא בזה הטומאה. שהיה בו כביצה
ושנשטמא בולד הטומאה שחור בו כמו כי כביצה
מצטרפין זה עם זה אם יש חצי ביצה מן הראשון
וחצי ביצה מן השני מצטרפין לטמא בקל
שבשניהם שחור לא אע”ג דהדר מלייה שיעור מן
הראשון ושם עליו אלמא כיון דליכא כשערין מן
השני אין מניח לו לראשון להפדר מעליו לילך לו
אצל ראשון בחירו ומשני דלמא ליה דהדר מלייה
ואין לדמות לו לטומאה ששכלת חורה וניערה
דכאב לא נטלה חורא טעמא משום חורא להפדר
ממנו ולפי’ רבינו חם שפירשתי לא צריכא למה
שפירש בקונטרס דאובל מקבל טומאה בכל שהיה
והארכתי בפרק המצניע ושת דף צא. ד”ה אי
לענין:

חישב
שיאכילוהו כלבים למחר פיגול. בסוף כל
הפסולין (לקמן דף לו.) אמרין דחישב
שיאכילוהו טמאים לא חור פיגול וצריך לפרש
טעם אמאי גרע מאכילת כלבים: וראיתא איבול
יאבול הכלבים. הא פשיטא ליה דאכילת ליה ביה
בתמה דבדר הראוי לה כדכתיב תהיה כל
בתוארה לאכול לא מאכילת בשר מיתיה איהו:
דברתי
תאכלו אש לא נופת. תימה דלא
מיתיה קרא דאם תאכל יאבול דבשרתי
אכילות הכתוב מדבר אחת אכילת אדם ואחת
אכילת מבה (לעיל יג.) ותכיל (ויקרא ו) אשר
תאכל מאכל את העולה ויהי דאש גבוהה שפוטא
חורא דשמה אכילה ובכל מקום אין אכילה
והקטרה מצטרפין אבל השתא דאמרת דכל
אכילת אש שמה אכילה קשיא ליה אמאי אין
מצטרפין: שאני אכילה והקטרה מצטרפין.

מרישא הוה מצינא למידך דקתיא להקטיר דבר שרובו להקטיר את דבר שאין דרכו להקטיר
לא אלמא אכילת אש לא שמה אכילה:

הא
הא
הא

זבחים. פרק שלישי - כל הפסולין דף לב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"

רעש"י

ובולי, הפסולת; שקיבלו הדרם. על מנת לאכול ולהקטיר חרץ לזמנו או חרץ למקומו: אם יש דם הנפש. עוד בבהמה יחזור הכשר ויקבל יחזוק הכשר שאין מחשבתו של אלו פוסלת בקבלה לפי שאין ראויין לה ואין מחשבה פוסלת אלא במי שראוי לעבודה דכתיב המקריב אותו לא יחשב (ויקרא ז) בראוי להקריבה הכתוב מדבר: יחזיר לבשר. דלא מיפסיל בחבי

ובפרק [ראשון] (דף יד): שנין לה למאן דאית
ליה הולכה שלא בריגל שמעו הולכה בארצות
אלין ואליך כדאיתא ביה. נתנו. הפסול על גבי
הכשב או שולל כנגד הסודר כן. תיורו הכשר
ויקבל. אי סבירא לן דפסול עושה שיריים
אשמעינן האי תנא דשאל במקומו לא במקומו
דמי למפיק לא עשאו שיריים ואי סבירא לי
דמי במקומו במקומו דמי ודאית לה וריקה
גמורה באדם פסול אשמעינן דאין פסול עושה
שיריים: **גמ'** ה' ורמינהו וזהם שחיטה בור
בשרה מולא כתיב ושחט הכהן: לומר שצריכה
כחונה והלא לא נאמר בה כחונה: וקריבין הכתובים.
ומדחבין בקבלה בורא ובושעתא לא כתיב
לימד על השחיטה שכשרה בור: מה פמיכה
במחורים. כדמפרש לרש"י: מדרבנן. שמא יגעו
בבשר: **מאי שנא פמיכה.** בלתייהו מדאורייתא:
דכתיב לפי ה'.

זשחמ

וְכֹלֵן שְׁקִיבֹלוּ אֶת הָדָם הַחַיִּי לְמוֹנֵן, וְחִזֵּין לְמִקְוִמוֹ, אִם יֵשׁ דָּם הַנֶּפֶשׁ, יִחְזוּר הַבֶּשֶׂר וְיִקְבֹּל. קִיבֹל הַבֶּשֶׂר וְנָתַן לְפֶסֶל, יִחְזוּר לְבֶשֶׂר. קִיבֹל בְּיָמֵינוּ וְנָתַן לְשִׁמְאֹל, יִחְזוּר לְיָמֵינוּ. קִיבֹל בְּכָל קֶדֶשׁ וְנָתַן לְכָל חוֹל, יִחְזוּר לְכָל קֶדֶשׁ. נִשְׁפָּד מִן הַכָּלִי עַל הַרְצָפָה וְאִסְפוֹ, בֶּשֶׂר. נָתַנוּ עַל גְּבִי הַבֶּשֶׂשׁ, שְׁלֹא מִגֵּנֵד הַיְסוּד, נָתַן אֶת הַיְצִיתִינוּ לְמִטָּה, לְמַעַל, וְאֶת הַיְצִיתִינוּ לְמַעַל, לְמִטָּה, וְאֶת הַיְצִיתִינוּ בְּפָנִים, בַּחוּץ, וְאֶת הַיְצִיתִינוּ בַּחוּץ, בְּפָנִים, אִם יֵשׁ דָּם הַנֶּפֶשׁ, יִחְזוּר הַבֶּשֶׂר וְיִקְבֹּל: **גִּמְרָא** שְׁחֵטוּ, דְּעֵבֵד אֵין, לְכַתְחִילָה לֹא. וְרִמְיָנָהּ וְשְׁחֵט' שְׁחִיטָה בְּזֶרַח בֶּשֶׂרָה, שְׁחִיטָה בֶּשֶׂרָה בְּזָרִים וּבְנָשִׁים וּבְעֶבְרִיִּים וּבְטַמְאִים, וְאִפִּילוּ בְּקֶדְשִׁי קֶדְשִׁים אוֹ אֵינוּ, אֲלֵא בַּהֲנִיגִים. אֲמַרְתָּ, וְכִי מֵאֵין בָּאתָה, מִכָּל שְׁנָאֲמֵר וְאִתָּה וּבִינְךָ אֲתָךְ תִּשְׁמְרוּ אֶת כְּהוֹנֵתְכֶם יוֹטֵה, תִּלְמִיד לֹמֵד וְשְׁחֵט אֶת כֵּן הַבֶּקֶר לִפְנֵי ה' בַּהוֹרֵה, לִימֹד עַל הַשְׁחִיטָה שֶׁבֶשֶׂרָה בְּכָל אֲדָם. הוּא מִדָּק בְּעֵי לְמִינָהּ טַמְאִים, דְּלִכְתְּחִילָה לֹא, גְּזִירָה טַמְאָה דְּעֵבֵד שְׁפִיר דְּמִי, וְרִמְיָנָהּ וְסִמְךָ' וְשְׁחֵט' מִזֶּה הָרִים. מִדְּרַבָּנָן, מֵאֵי שְׁנָא סְמִיכָה, דְּכַתִּיב לִפְנֵי ה', שֶׁר דְּעֵבִיד סְכִין אֲרוּכָה, וְשְׁחִיטוּ סְמִיכָה נְמוּ, אִפְשָׁר בְּמִקְצֵת שְׁמֵהּ בִּיאָה. רַב חֲסֵדָא, מֵתֵי אִיפְכָא, וְסִמְךָ' סְמִיכָה בְּמִחוּרֵין. מֵאֵי שְׁנָא שְׁחִיטָה, דְּכַתִּיב לִפְנֵי ה',

סמיכה

והחמירו עליו לצאת כמו שמפרש רבינו תם משום דקשיא ליה דהתם אסר ליה לערב ליה
 ליכנס בעזרת גשים משום דסדוק למתנה: ושכינה ואומינן גמי בגמי' שחידשו בדברים ואמרו
 בטבול ויהי אל כינס למתנה ליה פירוש לא בכל מתנה ליה ומתחת דהי' שם שער יניקור
 מתנה ליה כרתא בתוספתא ובספרי ובפרק ברתא ומבטליה (דף קטז): ובבבליס' (פ"א מ"ח)
 משמע דשרי בבבליה חוץ מעזרת גשים ואפי'
 בטבול ויהי דוביז חותב אלא ממנה ליה חנוך עזרת
 גשים דשרי למתנה שכינה קאמי ובבבבסית מבין
 משמע דשרי בכל מתנה ליה גבי שער המדק
 שוקי בית אב גשים שם וקמי' בשאיירי קרי
 לאחד מתן חולץ וטובל וחוזר לאחיו הכהנים עד
 שהשמישים יתבטלו והולך לו חתן: וכן למתנה
 שכינה יותר מבית המדק שחציה מקדש וחציה
 בחול ובבבס' פרק היה נוטל (דף כ') (תא) דקמי'
 והם אומרים הוציאה ליה טעמא העזרה הרינה
 עלה מהא דרדשיני דטבטא שם מותר ליכנס
 במחנה ליה ואפי' מת עצמו בדרכיה ויחזק משא
 את עצמות יסוק עמו עמו במחיצתו ואזי דרבנן
 אסור מאי קושיא ומתוך כך מחלק רבינו תם דלא
 גזר הכא נטמא עזרתה ובבבבסית מותרין
 גשים והחמירו יותר משאר מקומות אע"פ
 שסמכים ממש למתנה ליה לפי שהוא מקום
 כניסה וציאה לכל אדם חוץ שדרך שם בנכנסין
 לעזרת ישראל לכל שער נקיור שהוא שם
 האיתון המשמש הכניסה והציאה לאזי דפרקי'
 בבוטה על מה שאמר הוציאה משום דקמי'
 הוציאה תרי זימני דמשמע שהיה נבדלים
 להוציאה ממנהיגין מאז ואז לא דאיכא איסורא
 דאורייתא לא היו דוחקין כל כך למזהר וזה
 דאמר בפרק אליו קו' והתרשפין (פטרדורין דף פא)
 כזה המשמש בטומאה אין אחיו חותב מבין
 אותו לבד אלא מצריצא אותו חוץ לעזרה
 ומפציען את מוחו בגזירין לאו דווקא חוץ לעזרת
 ישראל אלא אף חוץ לעזרת גשים חוץ לחיל
 שיש לו דהיינו דהיינו דהיינו חוץ לעזרה

העזרה והיו זקוקין להוציאה אף חוץ לחלל להר הבית דהא מפרש טעמא הוה שמת תפרסם נדה וא"ת ויכין דטבול יום מותר בשאר העזרה כדפרישית אמאי איצטריך לו למצוע עזרב
הפסח לדחות טעמא ילך בשאר הלשכות ויכנס שם ידיו לבהונות וייל ללא אפשר משום דכתיב פתח אהל מועד והיינו בשער נקורו שהוא מכוון כנגדו ומיהו בקדשי קדשים לא אפשר ליה
לטמא לשחוט בצידו העזרה ודמשחוקן בצפון ולא משכבת פתח מכוון לצד הצפון כדמכונה בגמ' למיד מרחק צפון דפרין וליעבר פשפש ומשני הכל כבתב וליפרשו רבינו הם נמי ומפרש
דנטמא בעזרת נשים לא הוה מ"מ למיד מרחק צפון ושחטו בסכין ארוכה עשרים ושתים ואין לחוש בכך (ולא דקאמרן) דשחיטה כשיירה דיעברו ויבשר נקט משום קדשים
דאין אפרים הלא אפשר להם לשחוט בשמכית לא צפון מדרך דרך גגין וקלודר נחטבו וסבכין ואכרה למיד ביאה מביתא משני ביאה שאין יכול להכניס שם ידו ומיהו הנהו קדשים
קלים שיכול לתלות הבחמה ולשחטה אבל בקדשי קדשים לא אפשר בדעינין שחיטה על קר כדאמר לעיל בפרק שם (דף קכז) אם לא נאמר דעבדי בסכין ארוכה מן העלילה עד הג' הרצפה
ולחאי פירוש לא תקשי לו מינה ממצוער שיכנס ידיו לבהונות דרך גגין ועליות ולא איצטריך לדחות עשה דהאיך יעלה לגגין דרך הר הבית והחיל: **ת"ל** והקריבו מקבלה ואילן מצות
בחונה. ואם תאמר תיפוק ליה הוהקריבו דסמיכי ודשחיטה ומה סמיכי בורים אף שחיטה בורים כדריש ר' ירש הקומץ רבה (מנחות טז.) וי"ל דאי לא דרשא דאבא הזה ממניניה
שחיטה ומליכי תשמרת לא כותבנכם דמשמע אפי' שחיטה בכלל ואע"ג דאצטריך לה שחיטה (דף יג.) והקריבו שם אחרון הכותבים לגו"ש ויבשר בביתן שחט ושכר ובכלי שרת מ"מ דריש מיניה
שפיר מקבלה ואילן מצות בחונה: **מ"א** ואם תאמר כדבטוריהו דכדפי' ר' פי' כבטוריהו דכדפי' ודשחיטה ואין שחיטה גופה ישנה במבנה ההם פירש כבטוריהו דהיינו קרא דכתיב בפר כון משיח לפני' ה' וסמך ומיהו לקמן
מבחוץ ושחיטה מבפנים אלא אף הסמיכה מבפנים ואין טמא נכנס לעזרה והקשה הרב רבי יעקב דארולני"ש דכפ' בתרא (דף) משמע דכתיב בסמיכה גופה לפני' ה' דקאמר דאין סמיכה
במבנה משום דכתיב לפני' ה' ואי לא כתב בה לפני' ה' אלא מקרא ודשחיטה ואין שחיטה גופה ישנה במבנה ההם פירש כבטוריהו דהיינו קרא דכתיב בפר כון משיח לפני' ה' וסמך ומיהו לקמן
בשמעתין (דף לז.) משמע בפירוש הקונט' דהאב דפרין לקרא דאמר תיכף לסמיכה בשחיטה ואין שחיטה גופה ישנה במבנה ההם פירש כבטוריהו דהיינו קרא דכתיב בפר כון משיח לפני' ה' וסמך ומיהו לקרא
דאורייתא משמע מן משכבת לא משכבת להדיא לא ידעין ממשנה וי"ל אף משהו דכתיב לסמיכה בשחיטה ויגרין לדחות אותו דכפ' בתרא (בם וז) שחיטה ומיהו ש' לישנה דהיא
דרלקמן בשמעתין משום ההיא סוגיא דאמר ביאה מבוקעת לאו משני ביאה דאי משום לפני' ה' אפשר דמעיל ידיה וסמך אבל אי אמרת תיכף לסמיכה שחיטה לא אפשר דמרוחק צפון
מיהו וסמך ושחט דכתיב גבי עולה וטענה צפון דריש תורת הכהנים כפרישית ויקרא מה מצי כבטוריהו אי שחיטה כבטוריהו ובהדיא דריש התם מקרא דלעיל דכתיב יקריב אותו לרצונו
לפני' ה' וסמך מדכתיב ממש וסמך אצל לפני' ה' דריש לפני' ה' ולכ' פ' הקונטרס דפרק בתרא דדרשה לז מקרא אורייתא דפר כון משיח דהוא דמפר כון משיח דהיכ נמי למילף שאר סמיכות
לפני' ה' שזאת היתה כדפרישית במבנה ההם וטעמא דהיינו:

לפני ה' שאני התם דקדושה חמורה היא חטאות הפנימיות:

יוחנן אמר דבר תורה אפי' עשה אין בו. לפרשי ברייתא קאתי ולאן אפילוהי דר' יוחנן לאו תנא הוא בדמיוכו בפ"ק דברכותו (דף ה'). גבי חתנים מן הענין ומשני רב תנא ופליג ואר' יוחנן לא משני הדר דאי דאורייתא אם כן היה לנו לאסור מפתח דר הבית כמלך דא מחנה ליהי כדאיתא בסוף פסולתן (דף קטז) ובדאיתא תנן במס' כלים (פ"א מ"ח) עזרת נשים מקודשת הימנו שאין טבול יום כנסנ לשם אבל בדר הבית ובחל מותר ותני נמי בתמיד (דף כו.) בדר וישב לו אצל אחיו הכתנים ומיזו מתוך פירכות מיתרבתם פירכא כמייאת דאע"ג דר' יוחנן לאו תנא הוא דלמא סבר לה במתני' דחמדי וכלים ולמנא דפירש בקונט' טעמא דבריייתא דאין טבול יום של טומאת מתו כנסנ לאו דר הבית משום דקסבר טבול יום דוב כוב דמי ואמרנן פ' אלו דברים (פסחים סו:) זב וכל זב לרבות בעל קרי ור' יוחנן דאמר אפילו עשה אין בו משום דקסבר טבול יום דוב לאו כוב דמי אפי' שפיר דפולגתא דתנאי היא ואיכא למיד' טבול יום דוב לאו כוב דמי ומיזו קשה דאי קסבר האי תנא טבול יום דוב כוב דמי אם כן איכא לאו דלא תעשו את מחניהם וזה עשה דריתא את לא תעשו ועוד קשה מדאמרנן פרק ג' מינן (מיר דף מה.) טמא יהיה לרבות טבול יום עד טומאתו בו לרבות מחוסר כיפורים אינו שם אסור למחנה ליה למא' ליה קרא לרבות בטומא' יום אסור למחנה ליה למימר משום כרת איצטרך דאיירי ביה קרא שאין ענוש כרת אלא מחמת העוהה ולפנים ועד קשה דאי טעמא דרבי יוחנן משום דקסבר טבול יום דוב לאו כוב דמי דמי דאין שפיר דאיתא ליה קרי דרבי יוחנן בפסחים פרק האשה (דף קלז.) ושמעינן ליה לרבא בברייתא פרק שני (דף י.) דמחוסר כיפורים דוב כוב דמי אלא דרבי הוא דאמר טבול יום דוב כוב דמי לאו לענין ביאת מקדש קאמר אלא לענין פסח הבא בטומאה לא יאכלו ממנו ובית אבות כדפי' לעיל בירש פרק שני (דף קי.) בשם דר' חיים ומיזו וסורא דנורי (דף מה.) קשה למא' שפי' דטבול יום שרי במחנה ליה דמשתמע דאין טבול יום דוב לאו כוב דמי אסור ליה כנסנ למחנה ליה דקאמר התם מה אזל מועד מחוסר כיפורים לא עילי אף התם נמי במחנה ליה מחוסר כיפורים לא עילי ומקרא דריש היה דקתני דתם בברייתא וב פלני' ה' אל פתח אוהל מועד לשער נקרא אימותי הוא באו במוקן ששכל ועשה הערב בשם דרביא דרדוקא טבול יום דוב שלש ראיות שדא טבול יום ומחוסר כיפורים דאיכא תרתי קאסר במחנה ליה ביה מיסקי היה אלא אמר אביי טבול יום דוב לאו כוב דמי ואפי' הכי כיון דמחוסר כיפורים לא עילי כלומר דאיכא תרתי ודא מלשון זב דרש דאם כן גבי מיר דבתיב יבא שתי תוריהו וזהו לן למירש שרי

סמיכה נמי, פתחי' ל'פני' ה'. אֲפֹשֶׁר דְּמַעֲשִׂיל דִּיהִי, וְסָמִיךְ. שְׁחִיטָהּ נָמִי, אֲפֹשֶׁר דְּעֵבִיד סָפִין אֲרֻכָּה וְשָׁחִיט. הָא מְנִי, שְׁמַעוֹן הַתִּימְנִי הָיָא, דְּתִנְיָא וְשָׁחִיט אֶת בֶּן הַבֶּקֶר לִפְנֵי ה', וְלֹא הִשְׁחִיט לִפְנֵי ה'. שְׁמַעוֹן הַתִּימְנִי אָמַר, מִנָּה שְׁחִיזוּ יָדָיו שֶׁל שֹׁחֵט לִפְנֵים מִן הַנִּשְׁחָט, תַּלְמוּדוֹ לִמְוֵר וְשָׁחֵט אֶת בֶּן הַבֶּקֶר לִפְנֵי ה', שֹׁחֵט אֶת בֶּן הַבֶּקֶר יֵהָא אֲמַר עוֹלָא, אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, מָמַא שְׁחִיכְנִים יָדוֹ לִפְנֵים, לִקְוָה, שְׁנָאמֵר בְּכָל קִדְשׁ לֹא תִנְעֵן וְגו', מְקִישׁ בִּיאָה לְנִינְיָה. מַה נִּינְיָה בְּמִקְצֵת שְׁמָהּ נִינְיָה, אֶף בִּיאָה בְּמִקְצֵת שְׁמָהּ בִּיאָה. אִיחִיבִיהּ רַב הוֹשִׁיעָא לְעוֹלָא, מְצוּרַע שְׁחָל שְׁמִינִי שְׁלֹו לְהִיחַת עַבְרֵה הַפֶּסַח, וְרָאָה קָרִי בּוֹ בַּיּוֹם, וְכַבֵּל, אֲמָרוּ חֲכָמִים, אֶף עַל פִּי שְׁאִין מְבֹבֵל יוֹם אַחֵר נִכְנָס, וְהָ נִכְנָס, מוֹטָב יְבֹא עֲשֵׂה שִׁישׁ בּוֹ פֶּרֶת וִירְחָה עֲשֵׂה שְׁאִין בּוֹ פֶּרֶת. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, דְּבַר תּוֹרָה אֲפִילוֹ עֲשֵׂה אִין בּוֹ, שְׁנָאמֵר וְיַעֲמֹד הוֹשִׁעַט בְּקָהֵל הַיְּהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּבֵית ה' לִפְנֵי הַחֲצֵר הַחֲדָשָׁה, מָאִי חֲצֵר הַחֲדָשָׁה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שְׁחִיזֻשׁוֹ פֶּה דְּבָרִים (הַרְבֵּה) וְאָמַר, מְבֹבֵל יוֹם אֵל יִכְנָס לְמַחְנֵה לְוִיָּה. וְאִי אֲמַרְתָּ בִּיאָה בְּמִקְצֵת שְׁמָהּ בִּיאָה, הִכִּי מַעֲשִׂיל יְדִיהָ בְּבַהּוֹנוֹת. אִידִי וְאִידִי, עֲשֵׂה שִׁישׁ בּוֹ פֶּרֶת הוּא. אָמַר לִיה מוֹמוֹנָה, שְׁאִין מְצוּרַע הוֹאִיל וְהוֹתֵר לְצַרְעָתָה, הוֹתֵר לְקִידּוֹ. אָמַר רַב יוֹסֵף, קִסְבֵּר עוֹלָא, רִוְבֵן זָבִים, וְנַעֲשׂוּ מָמַאִי מִתִּים, הוֹאִיל וְהוֹתֵר לְטוֹמְאָתָהּ, הוֹתֵר לְוִיכְתָּהּ. אָמַר לִיה אֲבִי, מִי דָמִי, טוֹמְאָה אִישִׁיתָרָא, וְיִזְבֵּה לֹא אִישִׁיתָרָא. וְנַעֲשׂוּ זָבִים, הוֹאִיל וְהוֹתֵר לְטוֹמְאָתָהּ, הוֹתֵר לְוִיכְתָּהּ. אָמַר לִיה, אִין. וְאִפְתִּי לֹא דָמִי, מְצוּרַע וְהוֹתֵרָא הוּא, הוֹאִיל וְאִישִׁיתָרָא אִישִׁיתָרָא. טוֹמְאָה, דְּחִוְיָה הִיא, לְהָא אִידִיתָא, לְהָא לֹא אִידִיתָא. אָמַר לִיה רַבָּה, אֲדִרְבָּה, אִיפְכָא מִסְתַּבְרָא. מַעֲרִיעַ, הוֹתֵרָא הִיא, לְהָא אִישִׁיתָרָא, וְלְהָא לֹא אִישִׁיתָרָא. טוֹמְאָה, דְּחִוְיָה הוּא, מַה לִּי חֵד דְּחִוְיָא, מַה לִּי שְׁתֵּי דְּחִוְיָה.

מכלל

ושחט את בן הבקר לפני ה' ובין דבעינן תיכף לסמיכה שחיטה אין סמיכה מבחץ ושחיטה מבפנים אלא אף הסמיכה בפנים ואין טמא נכנס לעורה: ואין השחיטה לפני ה'. שאם רצה עומד חוץ לעורה ושחט בסכין ארוכה: לפנים נמי הנשחט. לפנים מן הבחנה: ח"נ שחט את בן הבקר יהיה לפני ה': (מה) נגיעה. סתם במקצת היא: שחל שמיני שילו.

והיה לו היום ליכנס לדר הבית לחלל שער נקטר שלא נתקדש להכניס ידיו לבהונות ראה קרי ובעל קרי אין נכנס לדר הבית כדאמרין באלו דברים (פסחים דף סו:) זב וכל זב לרבות בעל קרי שמשחלח חוץ לשתי מחנות כדאמרין ההם: א"ע שאין פבול יום אחרי של טומאת קרי נכנס לדר הבית דקסבר טבול יום דוב כוב דמי וזה נכנס ומכניס ידיו לעורה לפתח: אפי' האשם ומלוג השמן על בהונותיו כדי שיהיה לאבול פסחו לערב והוא ישלחו לעורה היום לשחוט ולזרוק עליו אבל הוא לא יכנס לעורה (ושחט בסכין ארוכה) טבול יום שנכנס לעורה דמי וזה נכנס ומכניס ידיו לעורה לפתח: אפי' שחטו טמאים מדר הבית שאין בו כרת שאין ענוש שחט אלא מחמת העוהה ולפנים: אפי' עשה אין בו. בדר הבית לגבי טבול יום דקסבר טבול יום דוב לאו כוב דמי. נבא המצר החישה. ודר הבית שחיטתו בו פלגיה כדאמרין: אידו ואידו. עשה של כרת טבול יום דוב לעורה בדר הבית הוא קא מעיל לעורה שדרי אי אפשר להוציא דם האשם לחלל השער דמיפסל ביוצא: פמונין. ממנשא שבהתה על להכביד אכביד עליך ממוצרת העושה וטומאת הביתו ואין אצלו שחטתה רבא במקצת שדרי מחוסר כיפורים הוא והוא מכניס ידיו לבהונות הוהיל וותיה. ביאה מקצת לצרעת: וותיה. אף לטבול יום של קרי שחט אביר רב יוסף, שמוע מנה מדעולא דאמר הוהיל ואישתרי לוא אישתרי לוא: רובן, של ציבור זבין פסח ולא נדחת טומאת זביה צאלן וענש שחטא מתים בו ביים הוהיל וותיה לטומאת חמת שדורא צאלן וותיה לזיבת: טומאה אישיתא. שבה אחרונה זביה ראשונה עומדת במקומה ולא דמי למצורע דחיים אלא למימר מגו דקמייאת לא הוי אסירא ליה בתרייתא ולא חמירא לך כמקייאת שדרי טמא היה ומותר אבל הכא כי היה זביה גרידתא הוי אסירא השתא דאיתוספא לפוטמא: הקודמת היא ואסרין מחמת אחרונה שדרי אף ראשונה טומאה של כרת דיתה והוי מותרים היום: דיתידא הוא. בדיהר גמור גורה עליו תורה ביאה מבקצת: (טומאה)

כדאמר התם אבל טבול יום דוב בעל שתי ראיות ודבעל קרי שרי ולא מחוסר כפרה והא דאמר הכא כשרא קרי בו יום וטבל דנכנס אע"פ שהוא טבול יום וגם מחוסר כיפורים אין אלו שני הדברים על טומאה אחת אלא טבול יום משום קרי ומחוסר כפרה משום צרעתו ולפי' חזקונטרס ניהא דנקט בברייתא ראה קרי ולא טמא שרץ ונבילה טמא שרץ ואפילו טמא מת נכנסין לדר הבית דלרבות בפסחים פ' אלו דברים (סו.) ובוסטה פרק היה נוטל (דף כ.) ויקח משה את עצמות יוסף עמו במחיצתו אבל לפי מה שפירשתי דרבי יוחנן לא פליג אבכניסא ולא אסור אלא מדרבנן כוללן טמאים נמי אסירי כרתנן בפ"ק דכלים הדיח מקדש הימנו שאין גוים וממאי מתים נכנסין לשם לכל שכן בעזרת נשים דכרתי הוא שאין טבול יום נכנס לשם וכולוהו טבול יום אפילו דטמאי מת דשרץ ונבילה (איירי) דאיירי ביה לעיל ונראה לפרש דלרבותא נקט ראה קרי דאף על גב דמשחלח חוץ לשתי מחנות החירו לו משום פסח: שחיזישו בה דברים ואמרו טבול יום אל יכנס למחנה ליה. וא"ת מנלן שחיזישו מטבול יום אימא שחיזישו ממת עצמו או מטמא מת ויש לומר דמשמע דלא חזי דרשוי אלא על חצר חצרי הינו עזרת נשים כדמובח בויקרא ואילו מת מציעו דאסרין אפילו בחל: א"ל מוטון. פירוש ממשא שבהתה להכביד עלי אכביד עזרה דארברם שמש סיערתא דלברי דשדרי מוצרע וכו' מדנקט רביא קרי בו יום משמע עומד בו ביים דאסר בשעת דהתר דצרת ואיכא למימר מתוך שדורתי לצרעתו חוהיל אבא מאתמול לא יאי ביאה במקצת לא שמה ביאה אפי' מאתמול נמי והשתא אתי שפיר דאם דאמר בפ"ק דיבמות (דף מ.) תא מודה עולא שאם ראה קרי בליל (שלשי) (שמעני) שאינו מכניס ידיו שלא יצא בשעה שדאי ראויה להביא קרבן מנא ליה ומדרה עולא אלא מדרקט בו ביים דייק טעמא דעולא משום דהוילא חזרת לצרעתו חזרת לקרייו ובענין וי' של פרש מוטון דפ' חזרת והלחים (חזקין דף קלז.) דקאמר ההם עולא איה מתנחתא לבחנתא אלמא דקסבר עולא כון ואפילו כהנת הדחתי וכל מנחת כון כליל תהיה ואמר ליה רבי מוטון אחרן ובניו כתובים בפרשה כלומר משא אכביד עליך

זבחים. פרק שלישי – כל הפסולין דף לג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ) רש"י

[פומא] דחיה היא. כלומר בקושי נדחית אצלה ידיו בעלמא על ידי נשיאתה ען שהציק מרצה ולא בהיחר גמור לטומאת מת אידחו ולא לטומאת דבה. דתרווייהו. אבי ורבא סבירא להו טומאה דחיה היא בצבור וג"ם לשהיו מאן דאמר בפ"ק דיומא (דף ו:) דאמר הותרה היא בצבורא בידים בפקודים רבים: לימא מפייה ליה. לעולא דאמר ביאה במקצת שמה ביאה: תפק לסמיכה שחישה. כדכתבי' בספר ושוחט: חיון מוה. של אשם מצורע: שחייה בשער נקגור. הוא שער הממרחי כרתן בשקלים פ"ו מ"ג) שבמורה שער נקגור וחי' שער לא נתקשר בקדושת העורה כדאמרי' בבבאי צולין (פסחים פה) לפי שהמזרע עומד שם ומכניס ידיו לעורה ושם מוציאין לו את האשם הותרה עליו ודחו ושמחו כל המקום שחיטתו ושוחטו מפני שאין מצורע יכול ליכנס בעורה ולסמך: קיד שמוין עליו מים ומתא. לא עליו ממש קאמר שאין גונתין על כדונתא אלא מים האשם אלא ציבורא שער בשבילו עד תחתון ודם אשמו: ליעילי ידיו. לתוך הפתח ולסמך ולישחיה אצל הפתח דהא כל הפתחים שהיו שם רחבן עשר אמות וחמש מהן בצפון וחמש מהן בדרום הפתח מהוה כנגד הפתח של באמצע העורה ויכול לשחוט לפני צפונה של פתח דהוא ליה צפון וקס"ד רבי היא דאמר כל צפון העורה כשר לשחוט קדשים ואף צפון שבמקום דרית רגלי כהנים ושהוא רחב: לעיל: מרחק צפון. צפון הכשר (מהן) לשחוט קדשי קדשים ורוח מן הפתח יותר מכ"ב אמה מקום דרית ישראל ומקום דרית כהנים דכל אחת מהן י"א אמה במסכת מדרות (פ"ה) וכו"י: רבי יודורא דאמר (ומא דף לו.) איזוהו צפון מקרי מובח ועד כותל העורה כנגד צפונה של מובח ותו לא הילכך צריך להחזירו בצפון המובח וליבא תפק לסמיכה שחיטה: הכי גרסינן וליעבי' שפי'ש. ופירושו פתח קטן כרתן במסכת שקלים שבמורה בשער נקגור ושני

פושפשי' היו לו אחד מימינו ואחד משמאלו הון מחשבון פתחים שהיו משתחיים כנגד הפתחים והכא פרכינן וליעביד פתח קטן כותל צפוני. של עורה כנגד המובח ויעמוד מצורע בחולו ויכניס ידיו ויסמך לא לאו דיבאה במקצת שמה ביאה: הכל בכתב. כך אמר דוד כל פתח העורה ומדותיה ובנין כל הבית נגמר לי מיד' זה ואין להוסיף על החשבון דיבאה במקצת לא שמה ביאה: אמר רב יוסף. לעולם רבי היא דקאמרת ליעול וליסמוך כל הסומך בו: מאי קסבר. האי רבא דאמר כל הסמיכות צריכות תפק לסמיכה שחיטה חיון מהן ליעול ולסמך כהריא. דמצינא אמר לו שיכנס ויסמוך: שפא יריבה בפסיעותי לאחר שסמך אם יכנס פסיעה לצד פנים יותר משהיה צריך נמצא ענוש כרת. סמיכת אשם מצורע דאורייתא. כשאר אשמות דגמרינן להו סמיכה מהקישא דכחטאת כאשר בפ"ק (לעיל יא.) תפק לסמיכה שחיטה לאו דאורייתא. דלא משמע עליו וסמך ושחט במקום שסמך שחיטתו מיתבי' וספך ושהם. האי דסמיכנין קרא להקישא סמיכנין כדאמרי' מה סמיכה בטוהרי' כו' וסמיכה דפשיטא לן בה משום דכתבי' לפני ה' בשחיטה דצריכה שיהא לפני' ומשום דתפק לסמיכה שחיטה צריך שיכנס הסומך לפני' ולעמוד טמא מבחוץ ולסמך בפנים אי אפשר כדאמרן לעיל שראשו ורובו מכניס: ואי אמרת לאו דאורייתא. הדיכ פשיטא ליה סמיכה בטוהרי' כבאמרי' נבי ארתא. שסומך בחוץ ומכניסה טהור לפני' ושוחט: סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא. קסבר שאינו בכלל אשמות שחרי' אינו בא אלא להכשיר:

רבינא

שהיא ראייה לדברי מדלא שנה התנא חילוק וזכרם מנקבות היכא דכתבי' כון סתם כגון גבי תמנות כהונה אלא גבי גמא מנחה דכתבי' אחרן ובניו שמע מניה היכא דכתבי' כון סתם לא שנה כון ולא שנה כהנת ואם תאמר ואי מטעם הואיל דהותר לצרעתו הותר לקריו למא לי יבא עשה שיש בו כרת וידחה עשה שאין בו כרת מיהא דעל מנחה ליהי' כבנס

טוב יוסל שם שבבעל קרי הוצרך לומר עשה דפסח דבכרת ידד עשה וכו' דטבול יום אינו כנס אי מן התורה אי טבול יום דוב כנס אי שייך אי מדרבנן ממוית יהושפט ודחת' ל' שיער קאמרי' מתוך שדותר לצרעתו שחרי בשמיני קאי ואינו אלא מחוסר פקודים דלא נאסר מעולם במנחה ליהי' ומה שייך שם לומר שדותר אבל ענין על מחנה שכניה כמבניס ידיו לבחונת דהוא טבול יום על קרי על זה קאמר מתוך שדותר אסור בעזרת שכניה והכא דהותר מצורע ובעלמא אסור בעזרת שכניה והכא דהותר הותר נמי לטבול יום: דקרוי: הנהג"ה מכלל דתרווייהו סבירא להו טומאה דחיה אלא בצבור. והא דאמר רב תחליפא משמיה דרבא זאת אומרת דהותרה היא בצבור בפ"ק דיומא (דף ו) זאת אומרת לא סבירא ליה: וליעביד שפשו הכל בכתב כו'. דאמר בריש כיוסי הדין על הענין על העזרת היינו היכא דאיכא לממר קרא אשכחו דדרוש כי הדיא דסוכה (דף נ"א) ומיזו קשה דהכא נמי אין לך קרא גדול מזה דיעביד שפשו לקיים מצות אשם דחיה אסור וסמך וליבא דמסמך דסמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא ניהא אבל לטעמא דשמוא יריבה בפסיעות קשה דיעביד שפשו דליכא למיחש מיהו דשמוא יריבה בפסיעות גוירא דרבנן בעלמא דא וקרי כאן הכל בכתב והא דאמר בריש כיוסי הדין (תולין) הכל דכיוסי הדין אינו נוהג במקדשין משום דלא איפשר דהיכי ליעביד לבטלה קא מוסיף אבנין וכתובי' הכל בכתב אין זה חשוב כמו קרא דכיון דלא כתב כהריא בקרא שנינוהו כיוסי הדין במקדשין:

ניעול

ונסמך. כיון דלא איפשר בענין אחר ולא מקיימין סמיכה בטהרה ולא דמי לשאר (מנאים) שמלשון קרבנותיה ולא אמרינן ניעול וניסמך דמקיימין סמיכה דידדו בטהרה: סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא. ואמרין אקפו דייבוי דלא תניא עבדה בקדשים ומתוך דך שמעטא אתי' שפיר דא דאמר בריש דתעורבות (לקמן דף עו.) גבי ספק מצורע שמביא אשמו ולונו עמו ואומר אם מצורע הוא זה אשמו כו' ואותו אשם טעון סמיכה ובהונתו והשאת למא לי למיני' סמיכה בין ידא אשם בין ידא לאשם) בעי סמיכה אלא משום דסמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא וקאמי' לאשמושינן דטעון סמיכה (דאורייתא) משום ספקא דשלמי' וכן לעיל בריש מכילתין (דף ד.) גבי אשם דפרך מה שלמי' שכן טעונין סמיכה משום אשם מצורע נקט סמיכה ולא בפ"ק הקונטרס דלא גריס סמיכה דפרשיית בפ"ק דהא דתנן בפ"ק כל התדיר (לקמן צ.) כל אשמות אבן בני שתי שנים ובספק שקלים אין נאשם מיר ואשם מצורע לא אצוי למיני' סמיכה חוץ מאשם נזיר ואשם מצורע כיון דמדרבנן מיהא טעון סמיכה ודא תנן בפ"ק כל המנחות באות (מנחות דף סא.) רבי טעונין אמר שלשה מיני' טעונין שלש מצות שתי' ככל אחר ואחר השלישית אין בהן אשם מצורע טעון סמיכה ותופה דו ואין בו תופה שחוט לאו משום שהיה סמיכה דאורייתא הוא דפרך בגין ודאם אשם מצורע טעון תופה שחוט מקל וחומר ומה וכו' שלמי יחיד שאין טעונין תופה חיים טעונין תופה כו' לא שייך למיפרך מה שלמי יחיד שכן טעונין סמיכה דאורייתא כיון דמתנפלה אנתופה עבדי קל וחומר ומיהו קשה דפרך דהת' וידדו שלמי ציבור טעונין סמיכה מקל וחומר ומה שלמי יחיד שאין טעונין

תופה חיים טעונין סמיכה מקל וחומר כו' אמאי לא קאמר אשם מצורע ויכתי' שטעון תופה מחיים ואין טעון סמיכה וכתורת כהנים בפרשת צו את אהרן עבדי נמי קל וחומר כי האי גונא וקאמר אשם מצורע ויכתי' דבר תימה הוא אמאי: איפרך סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא. לעיל בפ"ק (דף יא) וליפני' שאר אשמות מדכתבי' כחטאת וכאשם מה תחת טעון סמיכה אף אשם טעון סמיכה ואם כן קשה אפילו אשם מצורע נמי ומה שפירש כקונטרס דקסבר אינו בכלל שאר אשמות משום דאינו בא אלא להכשיר קשה דא אמרינן פרק קמא דיבמות

זבחים - פרק שליש - כל הפסולין דף לג עמוד ב - מותוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" תוספות

דיבמות (דף ז.) ולקמן בירש איהו מקומן (דף מט.) לפי שיטא אשם מצורע לידון בדבר החדש בבין יד ובבין רגל יכול לא חי טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזהב ת"ל כחטאת כאשם הוא לבסוף מה חטאת טעונה וז' ואם כן נמצא מה חטאת טעונה סמיכה ומתן דמים ואימורים לגבי מזהב אף אשם כז':

ברנא אפר. הא דאמר עולא לעיל ששמיא דריש לקיש בביאא מקצת: לענין מלקות **אפרה.** כדקאמר לוקח בהדיא אבל לא לענין כרת דתוחביה מצורע שריא קרי דבי איתקש ביאא לנגיעה לאוהרה איתקש כדכתיב לא תשא אבל מלקות לא איתקש דאין עונש בנגיעה: **לשפא שנגע בקדש איתמר.** לא יליף ריש לקיש שנגע מזהבא קרא אלא

לטמא שנגע בקדש ולא איירי בביאת מקדש כלל: **בתרימא כתיב.** כדמוכח ספיה דקרא עד מלאת ימי טהרה שיעיריב משושה שהיא כטולת יום ארוך שטובלת בשביעי' לדלייתה ככל טהר שלה (והרי) היא כטבולת יום וביום מ' ואחד מביאה קרבנה ומדכתיב לא תגע עד מלאת אבל במשמלאו ימייה תגע ואפי' מחוסרת כפרה ע"כ בתרומה כתיב דלענין קדש עד שתביא כפרתה והכי מוקמינן להאי קרא ביבמות בהערל וכיון דבתרומה כתיב לא ילפינן מלקות קדש ואפילו בקי' דאין מוהירין מן הדיו: **לאוכל** בשר קדש. בטומאת הגוף: **בכל** קדש **לא** תגע. ודרשין לקמן אוהרה לאוכל: **שומאטו שומאטו.** כתיב בשרת באוכל קדש בטומאת הגוף וטומאתו עליו וכתיב בביאת מקדש עד שטומאתו בו מה ביאת מקדש איכא אוהרה ולא יטמאו את מזהבים אף טומאת הגוף דאובל קדש תיפוק ליה אוהרה מהבא: ומשני טמא שנגע נפקא מן מדאפקיה בלשון נגיעה: **אוהרה לאוכל.** עיקר קרא מדריש מהיתקש קדש למקדש בהאי קרא דרשין מה ביאת מקדש דבר שיש בו כרת אף אוהרת קודש דבר שיש בו כרת והיינו אכילה דאילו בנגיעה לא אשכחן כרת ומיזה אוהרה לנוגע נפקא לן מיניה מדאפקיה בלשון נגיעה: **תניא** כוותיה דריש לקיש: דאוהרה לאוכל קדש מהבא:

נפילת
לקיש: דאוהרה לאוכל קדש מהבא:
בשר לא היה ידענא:
לאוכל בשר קודש מנין. תימה תיפוק ליה מלא תוכל לאכול בשעריך כי הכי דנפקא לן בפ' הערל (יבמות דף עג.) מעשר וביכורים דאובלן בטומאת עצמן לוקח מדכתיב לא תוכל לאכול בשעריך ולחלן הוא אומר בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדו יאכלנו דאפי' טמא וטהור אוכלין בקשרה אחת וקאמר רחמנא לך בשעריך תאכלנו הא לא תוכל לאכול ובין בטומאת הגוף ובין בטומאת עצמן איך קרא ובהוא שמענא גופה קשה דקאמר גבי מעשר וביכורים טומאת הגוף בהדיא כתיב ביה לא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ ואמאי איצטרך וחלא מהאי קרא תיפוק לן תרייהו טומאת הגוף וטומאת בשר ויש מפרש דלא מצי לאפוקי מהאי קרא אלא טומאה הנהגת במעשר דכתיבי בקרא הילכך צריך קרא בטבול יום שמוחר במעשר שמוחר על אכילת קדשים וקשה מדאמרינן בפרק כל שעה (פסחים כד.) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל למה לי מלא תוכל לאכול בשעריך נפקא הא לא נפקא לן מזהם אלא טומאה הנהגת במעשר ואיצטרך והבשר לטמאים יטהורים במעשר ושמן קרא לא תוכל הוא מוקמינא לדיוקא בטמא האוכל דחמיר טפי אי לא דתחביה קרא בעלמא ואוהרה לטומאת

תניא כוותיה דריש לקיש בכל קדש לא תגע. תימה דהכא משמע דרך ברייתא מוקבא להאי קרא בקדש ולא בתרומה ובפ' הערל (יבמות עה.) אמרינן ואיכעית אימא נגיעה דתרומה מהבא נפקא דהניא בכל קדש לא תגע ומייתי דך ברייתא ויש לומר דהתם קאי אקראי דנגיעה דמעשר ותרומה דלעיל מיניה מקיש ואיפוך אנא צריך לחלק בין נגיעה לאכילה דתרומה ולהכי מייתי ראייה מתוך דנגי' קודש נגיעה כאכילה הוא דהין תרומה ועוד קשיא דבהדיא שמעתא דהתם ובפרק קמא דשבועות (דף ז.) אמרינן בכל קדש לא תגע לרבות את התרומה וברייתא היא בתרומה עצמן איך קרא ובהוא שמענא גופה קשה דקאמר גבי מעשר וביכורים טומאת הגוף בהדיא כתיב ביה לא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ ואמאי איצטרך ודאי בנות מנוע גינוו אלא באכילה מיירי והשתא הויא דרשא כמאן לא כריש לקיש דמוקי ליה לאוהרה לטמא שאכל את הקדש מדאיתקש קדש למקדש ומדאפקיה בלשון נגיעה אפקיה לאוהרה לנוגע בקודש ומרביא דבכל אוהרה לאוכל לפני ויחיק אבל לתרומה לא מוקי ליה כלל אלא נפקא ליה לאוהרה לאוכל תרומה מאיש אשר ורבי יוחנן מוקי לא תגע אוהרה לנוגע בתרומה אבל לאוכל לא מוקי ליה ותיריך ה"ר אפרים האי דמוקי ליה ביבמות (דף עה.) ושם ד"ה הכתיב 'אוהר' לאוכל תרומה היינו למאן דמוקי קרא דאיש אשר מירע ארוך בוב בעל שתי ראייתו ולא אשכח עד אשר יטהר עד דמיחייב ליה בתרומה ע"ג דגירות ושפחה לאו בנות מיכל תרומה גינוו אף על גב דבאכילת קדשים מותרין קרי קראי דח' בוב דח' ויולדת (וגבי תרומה לא) צריכי כיון דחיינן כבר באכילת קודש דוב ויולדת שוה ה"ג גבי אכילת תרומה ועד יש לומר דבתרומה דלא תליא בכפרה לא בעי תרי קראי לוב ויולדת אלא דווקא למקדש

שצריך להזמין והכפרה:

והבשר

לענין מלקות איתמר. פירש בקונטרס אבל לא לענין כרת דתוחביה מצורע שראה קרי וקשה ה"ר חיים דאכתי איכא לאקשויי דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה לא דנגיעה במקצת וטמא יהיה לרבות טבול יום ועוד קשיא ליה אפילו לאו גיריאה היכי דחי ליה הא בעינא דמיעקר לאו לא מוקים עשה ויש לומר דעשה שיש בו כרת חמור ודחי ליה כדאשכחן בפרק תמיד נשחט (פסחים נט.) דעשה שיש בו כרת דוחה עשה דהשלמה אע"ג דבעלמא אין עשה דוחה עשה ואם תאמר וחלא גבי נעשה דמצורע דחמיר משום שלום בית ודחי עשה אפילו הכי לא דחי לא תעשה בהדי עשה כדקאמר גבי שילוח הקן (חולין קמא.) לא צריכא שנטל' ע"מ לשלחה דלאו ליכא וי"ל דעשה דמצורע דחמיר משום שלום בית ודחי לא דחי לתרייהו אבל בפסח איכא כרת הכי גרסינן רבי יוחנן אומר אינו לוקח גבי חומרות התרומה דקאמר שכן מחפץ' הוה מצי למיחשב נמי דנגיעת קודש דחמיר אלא בקדש דרבי יוחנן ועוד יש חומרות הרבה כדפירש' ביבמות: **ההוא** בתרומה כתיב. קשה ה"ר חיים מכל מקום לילקי בקודש כדאשכחן בפ"ק דברייתות (דף ד.) דאובל חלב המוקדשין לוקח שלש משום וכל זר לא יאכל קודש אע"ג דבתרומה כתיב כיון דכתיב לשון קודש ותיריך דהתם איכא מעילה שהוא נהנה ילפי' חט חט מתרומה כדאמר גבי הויד במעילה ובכל דוכתא ילפינן מעילה חט חט מתרומה אבל לענין שאר לאוין לא ילפינן ללוקח על קודש כמו על תרומה דחטאה בשגגה במעילה כתיב ובנוגע בקדש ליכא מעילה חזר יעקב דאדולינ'ש לא גריס וכל זר לא יאכל קודש אלא

אוהרה לאוכל בשר קודש מנין. תימה תיפוק ליה מלא תוכל לאכול בשעריך כי הכי דנפקא לן בפ' הערל (יבמות דף עג.) מעשר וביכורים דאובלן בטומאת עצמן לוקח מדכתיב לא תוכל לאכול בשעריך ולחלן הוא אומר בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדו יאכלנו דאפי' טמא וטהור אוכלין בקשרה אחת וקאמר רחמנא לך בשעריך תאכלנו הא לא תוכל לאכול ובין בטומאת הגוף ובין בטומאת עצמן איך קרא ובהוא שמענא גופה קשה דקאמר גבי מעשר וביכורים טומאת הגוף בהדיא כתיב ביה לא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ ואמאי איצטרך וחלא מהאי קרא תיפוק לן תרייהו טומאת הגוף וטומאת בשר ויש מפרש דלא מצי לאפוקי מהאי קרא אלא טומאה הנהגת במעשר דכתיבי בקרא הילכך צריך קרא בטבול יום שמוחר במעשר שמוחר על אכילת קדשים וקשה מדאמרינן בפרק כל שעה (פסחים כד.) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל למה לי מלא תוכל לאכול בשעריך נפקא הא לא נפקא לן מזהם אלא טומאה הנהגת במעשר ואיצטרך והבשר לטמאים יטהורים במעשר ושמן קרא לא תוכל הוא מוקמינא לדיוקא בטמא האוכל דחמיר טפי אי לא דתחביה קרא בעלמא ואוהרה לטומאת

תניא כוותיה דריש לקיש בכל קדש לא תגע. תימה דהכא משמע דרך ברייתא מוקבא להאי קרא בקדש ולא בתרומה ובפ' הערל (יבמות עה.) אמרינן ואיכעית אימא נגיעה דתרומה מהבא נפקא דהניא בכל קדש לא תגע ומייתי דך ברייתא ויש לומר דהתם קאי אקראי דנגיעה דמעשר ותרומה דלעיל מיניה מקיש ואיפוך אנא צריך לחלק בין נגיעה לאכילה דתרומה ולהכי מייתי ראייה מתוך דנגי' קודש נגיעה כאכילה הוא דהין תרומה ועוד קשיא דבהדיא שמעתא דהתם ובפרק קמא דשבועות (דף ז.) אמרינן בכל קדש לא תגע לרבות את התרומה וברייתא היא בתרומה עצמן איך קרא ובהוא שמענא גופה קשה דקאמר גבי מעשר וביכורים טומאת הגוף בהדיא כתיב ביה לא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ ואמאי איצטרך ודאי בנות מנוע גינוו אלא באכילה מיירי והשתא הויא דרשא כמאן לא כריש לקיש דמוקי ליה לאוהרה לטמא שאכל את הקדש מדאיתקש קדש למקדש ומדאפקיה בלשון נגיעה אפקיה לאוהרה לנוגע בקודש ומרביא דבכל אוהרה לאוכל לפני ויחיק אבל לתרומה לא מוקי ליה כלל אלא נפקא ליה לאוהרה לאוכל תרומה מאיש אשר ורבי יוחנן מוקי לא תגע אוהרה לנוגע בתרומה אבל לאוכל לא מוקי ליה ותיריך ה"ר אפרים האי דמוקי ליה ביבמות (דף עה.) ושם ד"ה הכתיב 'אוהר' לאוכל תרומה היינו למאן דמוקי קרא דאיש אשר מירע ארוך בוב בעל שתי ראייתו ולא אשכח עד אשר יטהר עד דמיחייב ליה בתרומה ע"ג דגירות ושפחה לאו בנות מיכל תרומה גינוו אף על גב דבאכילת קדשים מותרין קרי קראי דח' בוב דח' ויולדת (וגבי תרומה לא) צריכי כיון דחיינן כבר באכילת קודש דוב ויולדת שוה ה"ג גבי אכילת תרומה ועד יש לומר דבתרומה דלא תליא בכפרה לא בעי תרי קראי לוב ויולדת אלא דווקא למקדש

תניא כוותיה דריש לקיש בכל קדש לא תגע. תימה דהכא משמע דרך ברייתא מוקבא להאי קרא בקדש ולא בתרומה ובפ' הערל (יבמות עה.) אמרינן ואיכעית אימא נגיעה דתרומה מהבא נפקא דהניא בכל קדש לא תגע ומייתי דך ברייתא ויש לומר דהתם קאי אקראי דנגיעה דמעשר ותרומה דלעיל מיניה מקיש ואיפוך אנא צריך לחלק בין נגיעה לאכילה דתרומה ולהכי מייתי ראייה מתוך דנגי' קודש נגיעה כאכילה הוא דהין תרומה ועוד קשיא דבהדיא שמעתא דהתם ובפרק קמא דשבועות (דף ז.) אמרינן בכל קדש לא תגע לרבות את התרומה וברייתא היא בתרומה עצמן איך קרא ובהוא שמענא גופה קשה דקאמר גבי מעשר וביכורים טומאת הגוף בהדיא כתיב ביה לא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ ואמאי איצטרך ודאי בנות מנוע גינוו אלא באכילה מיירי והשתא הויא דרשא כמאן לא כריש לקיש דמוקי ליה לאוהרה לטמא שאכל את הקדש מדאיתקש קדש למקדש ומדאפקיה בלשון נגיעה אפקיה לאוהרה לנוגע בקודש ומרביא דבכל אוהרה לאוכל לפני ויחיק אבל לתרומה לא מוקי ליה כלל אלא נפקא ליה לאוהרה לאוכל תרומה מאיש אשר ורבי יוחנן מוקי לא תגע אוהרה לנוגע בתרומה אבל לאוכל לא מוקי ליה ותיריך ה"ר אפרים האי דמוקי ליה ביבמות (דף עה.) ושם ד"ה הכתיב 'אוהר' לאוכל תרומה היינו למאן דמוקי קרא דאיש אשר מירע ארוך בוב בעל שתי ראייתו ולא אשכח עד אשר יטהר עד דמיחייב ליה בתרומה ע"ג דגירות ושפחה לאו בנות מיכל תרומה גינוו אף על גב דבאכילת קדשים מותרין קרי קראי דח' בוב דח' ויולדת (וגבי תרומה לא) צריכי כיון דחיינן כבר באכילת קודש דוב ויולדת שוה ה"ג גבי אכילת תרומה ועד יש לומר דבתרומה דלא תליא בכפרה לא בעי תרי קראי לוב ויולדת אלא דווקא למקדש

שצריך להזמין והכפרה:

נפילת נשמה. ברת: ואבתי מיבעי ליה כו'. וכיון דלאחר זריקה נפקא לן ממינה היכי יליף מניה תרת: אתיא שומאתו שומאתו. אודרת טמא שלא יאכל קדש אלמא אודרתו מעונשו ילפא ועונשו לאחר זריקה הוא ולא לפני זריקה כדקתני בגמ' דהקומץ רבה (מנחות כה): יכול יהו חייבין עליו משום טומאה לפני זריקת דמים תלמוד לומר כל טהור

יאכל בשר והנפש אשר תאכל בשר וגו' (ויקרא

ו) הניח לטהורים חיבין עליו משום טומאה
שאין נטהר לטהורים חיבין עידיים עליו משום
טומאה **אם** כן, לראכל לאור זירקה אתא קרא
לכתוב בקדש ואנא אמינא לאור זירקה אתא
דומיא דעניש: מילוקת **בפוטא** הניח. בהווא
קאמר ר' יוחנן אלו לוקא דנפקא ליה אוזרה
מעתשה **אלב פוטא** בשר, טורח שאכל את
טמא דאזרהה דידה בהריא כתיבי והבשר
אשר ינע בכל טמא לא יאכל (שם) דברי הכל
לוקא: **דאמר** ברי ר' הושערי, יתירא דכתיב בסיני
והבשר כל טורח וכו' לרבות **עצם** וכו'.
לטומאת עצמן דחייבת הקדש מכשרתם לשוינו
אוכלא ואע"י דהני לאו בני אכילה ניהו ובשר
לפני זירקה לא גרע מיניה: ה"ג זרוא אתא
מבשרתא הניח בשר טומא בשר זירקה
לעוש דסמיק ל' ודנפש אשר תאכל בשר
אקטומאנא בלאחר (זירקה בשר): קדשו **בכלי**.
עצם שחתה את חמור במחתת כל שרת תכלי
המזבח ענ תחלים ולמנה שקדשה בבכין
דאפי' כרת בטומאת הניח נמי אית בה: דהני,
לקמן פפרך בית שמאי (דף מג). גבי טומאת
הגוף: בל שיש לו מטיירין. ומתירין אותו
בטובל חייבין עליו משום טומא משקדשו
מתירין ושאינו לו מתירין משקדשו בכלי: **בחסה**
פנא. סוסיס ומולות: **חורין** אין. מן הבקר ומן
הצאן תקריבו: **החלב**. מן עשרת פרסה
למנוה גרה: **ולאו הבא** מבכל עשה עשה
שניה חריבא בהרייתא ומסקין בלא תעשה מניין
תלמוד לומר קא את זה או תאכלו אלא:
דמאיטריט' לא תעשה אחריה לא אוזרה אתא:
דנע"כ א"ל. דעשה את דאדאי ותו לא כי מילני
בחי. ולא לענין מלקות אלא לעשה ואימור נמי
אפינן דרבי יוחנן לרש לקש דהי חזק שמעי
ליה לרבי יעקב: **הווא** למצוה. בדמה מצוה
לקריבו חזקו רשות חמורא טומא דהי
דכתיב ממשקה ישראל מן המותר לישראל
בפרק קמא דמנוחת (דף ו). גבי פירש **אילו**
נאמר קרבן ל' מן החלב. ולא פירש בשר
נאמר חיתיו **אומר** ב' כענין שאומר זאת
הבהמה וכתיב בתריה אל רצבי: תרי בקר וצאן
כתיב ההם מן הבקר מן הצאן הקריבו וחדר
כתיב אם עולה קרבנו מן הבקר ואם מן הצאן
קרבנו מן החובשים:

פסול

נְטִילַת נִשְׁמָה. אַף קוֹדֶשׁ דְּבַר שֵׁשׁ בּו נְטִילַת נִשְׁמָה.
וְאִי בְּנוּעָה, נְטִילַת נִשְׁמָה מִי אִיקָא. אֵלָא בְּאִכְלִיהָ.
וְאִתְּרִי מִיבְעִי לִיה, לְטַמָּא שְׂאֵכֵל בִּשְׂר קוֹדֶשׁ לִפְנֵי
וִירְקָה, דְּאִתְּרִי, טַמָּא שְׂאֵכֵל בִּשְׂר קוֹדֶשׁ לִפְנֵי וִירְקָה,
רִישׁ לְקִישׁ אֲמֵר לֹקָה, וְרַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר אֵינוֹ לֹקָה.
רִישׁ לְקִישׁ אֲמֵר לֹקָה, בְּכָל קוֹדֶשׁ לֹא תִנְעֻ, לֹא שֵׁנָא
לִפְנֵי וִירְקָה, וְלֹא שֵׁנָא לְאַחֵר וִירְקָה. רַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר
אֵינוֹ לֹקָה, בְּדַתְּנִי בִּירְדְּלָא, אֲתִינֵי טוֹמְאָתוֹ טוֹמְאָתוֹ.
וְכִי פִתַּח הַהוּא, לְאַחֵר וִירְקָה. אִם כֵּן, לִיבֵּא קִרְיָא
בְּקוֹדֶשׁ, מֵאִי בְּכָל קוֹדֶשׁ, שְׁמַע מִיָּה תִרְתִּי. גּוֹפֵא,
טַמָּא שְׂאֵכֵל בִּשְׂר קוֹדֶשׁ לִפְנֵי וִירְקָה, רִישׁ לְקִישׁ אֲמֵר
לֹקָה, רַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר אֵינוֹ לֹקָה. אֲמַר אֲבִי, מִחֻלּוֹקֶת
בְּטוֹמְאָת הַגּוֹף, אֲכָל בְּטוֹמְאָת בִּשְׂר, דְּבִרִּי חֵבֵל לֹקָה,
דְּאֲמַר קִרְיָא וְהַפְּשֵׁר, לְרִבּוּת עֲצִים וְלִבְלוּתָהּ, דְּלֹא
בְּנִי אֲכִילָה גִינְהוּ, וְאִפְּלוּ חֵבֵי רַבִּינְהוּ קִרְיָא. וְרַבָּא
אָמַר, מִחֻלּוֹקֶת בְּטוֹמְאָת הַגּוֹף, אֲכָל בְּטוֹמְאָת בִּשְׂר,
דְּבִרִּי חֵבֵל אֵינוֹ לֹקָה. מֵאִי טַעְמָא, בִּיּוֹן דְּלֹא קִרְיָא
בִּיה 'טַמְּאָתוֹ עָלֵי וְנִכְרְתָה', לֹא קִרְיָא בִּיה 'וְהַפְּשֵׁר'
אֲשֶׁר יִנְעֻ בְּכָל טַמָּא לֹא יֵאָכֵל. וְהָאֵמַר מַר, 'וְהַפְּשֵׁר'
לְרִבּוּת עֲצִים וְלִבְלוּתָהּ. הָכָא בְּמֵאִי עֲסָקִינוּ, גִּזְוִן שְׁקִירָשׁוֹ
בְּכָל, דְּנַעֲשֶׂה כְּמִי שְׁקִירָשׁוֹ כֹּל מִתְדִּירֵי, דְּתֵנּוּ כֹּל שֵׁשׁ
לוֹ מִתְדִּירִים, מִשְׁקִירָשׁוֹ מִתְדִּירֵי. כֹּל שְׂאִין לוֹ מִתְדִּירִין,
מִשְׁקִירָשׁוֹ בְּכָל. אִיתְּרִי, הַמַּעֲלָה אֲבִירִי בְּהֵמָה בְּמֵאִה
עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, רִישׁ לְקִישׁ אֲמֵר לֹקָה, רַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר
אֵינוֹ לֹקָה. רִישׁ לְקִישׁ אֲמֵר לֹקָה, מְהֻרְהָ אֵין, מְבֵאָה
לֹא, וְלֹא הָכָא מִכְּלָל עֲשֶׂה, לֹזִקִין עָלֵי. וְרַבִּי יוֹחֲנָן
אָמַר, אֵין לֹזִקִין עָלֵי, לֹא הָכָא מִכְּלָל עֲשֶׂה, אֵין לֹזִקִין
עָלֵי. מִיתִיב רַבִּי יְרֵמְיָה, 'אוֹתָהּ תֹּאכְלוּ', וְלֹא בְּהֵמָה
טַמְּאָה, וְלֹא הָכָא מִכְּלָל עֲשֶׂה, 'עֲשֶׂה'. אֲמַר לִיה רַבִּי
עֲקִבִּי לְרַבִּי יְרֵמְיָה בַּר תַּחֲלִיפָא, אִשְׁקָרָא לֵךְ, בְּאֲבָרֵי
בְּהֵמָה טַמְּאָה, דְּכֻלִּי עֲלִמָּא כִּי פִלְגִי. כִּי פִלְגִי, בְּחִתִּי.
וְהִכִּי אִיתְּרִי, רַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר, עוֹבֵר בַּעֲשֶׂה. רִישׁ לְקִישׁ
אֲמַר, אֵינוֹ עוֹבֵר בּוֹלָא כִּלּוֹם. רַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר עוֹבֵר
בַּעֲשֶׂה, בְּהֵמָה אֵין, תִּיהִי לֹא. רִישׁ לְקִישׁ אֲמֵר אֵינוֹ
עוֹבֵר עָלֵי בּוֹלָא כִּלּוֹם, הַהוּא לְמַצוֹת. מִיתִיב רַבָּא,

לרבות עצים ולבונה. מהכא נפקא לן דחביבת הקודש מוכשרת ומקשים הא דאמר בפ' קמא דפסחים (דף טז.) משקי בי מדבחאי דכן כגון יין ושמן אנאי ליחבשרו בחביבת הקודש כמו עצים ולבונה ו"ל דחביבת הקודש מהניא לשוויי אוכל מוכשר מידי דמי לאוכל כגון עצים ולבונה שהוא דבר עב וקשה כעין אוכל אבל לשוויי המשקה כאוכל

מוכשר לא מביא חזית הקודש ואם תאמר ודאמו בר כ' שעה (פסחים כד.) וחבשר אשר יגע בכל מנוח לא יאכל למח לא אם אין ענין לזנוף ונפקא ליה מלא תוכל לאכול בשעריך תנוו ענין לכל אסורין שבתורה והא אסורין לגופיה דלמי אעצים ולבונה וליז לומר כיון דאיתוראי עציים ולבונה מיתוראי והדבשר ממילא שמשענין וכל מלא תוכל לאכול בשעריך ודברי תימנה הוא מנזל דאחא לרבות עציים ולבונה ולימא דזיקא לכשר אפתי' מזהמניא ליה חזית הקודש ולא בעייה הכשר: **ואתא** ליה רבינו קרא. משמע שהיא דרשא גמורה ולא אסמכתא דאורייתא ולא כפירוש (דף לו:) חזית הקודש דאורייתא ולא כפירוש הקודש דלמקם בסוף פ' בית שמאי (דף מו:) דקאמר חזיתו מן הדבשר לרבות עציים ולבונה ומשמע לאפסולא בעלמא ופי' בקוטנרט מדרבנן וכן פירש בספחים בפרק כ' שעה (דף לו:) דקרי ליה מעלה פירש בקוטנרט מעלה דאורייתא ולא אפשר לומר כן דהכי נמי הביא פסלה דרבנן כדקשיא קודשין חתם מעלה דאורייתא הוא דמקריא נפקא לן ב' הערל (יבמות עד:) ולא דקאמר לקמן פסולא בעלמא חיינו דליכא מלוקא אלא אסור דאורייתא וגרצין לדרקא יא אתאי מילתא דאביי דרבא כוני תרי לישני דלמקן פרק ב' (דף מו:):

שְׁקֵרָשׁ בכלל. הימה מה קדושו כלי יש בעצמו
דאי מה שמבקעין אותו בקורדום
כשהיו מתלעלים אותו את הקורדום איו שרת
כדמשמע בתוספתא כדנתיא השואל קורדום של
הקדש בקע בו וזבא חבירו ובעק בו כולן מעלו
נתנו לחבירו וחבירו לחבירו הראשון מעל והשני
מעל ובעלל איו כן נתנה לחבירו וחבירו
לחבירו כולן מעלו ובקונטרס פירש דמיירי הכא
בעצמם שחתה במחתת כל שרת מעל ומזבח עם
גזלים וחתן שמשמע דבסמי' תמיד (דף כה) משמע
שהיה וחתן הן המאכלות והפנימיות ומזוהו
לא בתרומת הדשן קדוש אלא כיהו"ע שחתה
גזלים לקטור תרואה קדושה ויש דעצים איו
דומשיי כולו לגורן אע"י קורדום לאו כלי שרת
הוא כדאמר בפרק י"ב דמנחות (דף קא.) עצים
כזה לא משיב להו לגזרין לא מתבשרי והא
דאמר בהקדמן (דף שס.) יצאו עצים איו
מקבליהו טונמיה דהיו קודם קידוש שולן

אחותה. תאכלו. אסיפא שמך דקתני בתורת כהנים אין לך יאלא בעשה בלא עשה

מנח: **שאינו** כמעבר על דבריו. א"ש שאין זה מביא אלא היה חדרה בין דמערבא מבני הקרבן אין זה מעביר שהרי תלה בדעתה: **אלא** כמעבר על דבריו. צ"ע במעילה (דף כז) ובפ' אלמנה נזירות (כתובות צח) גבי זבן ליתאב ואזיל חבן ליה כורא:

וְשִׁעוּרִים, שְׂאִינוּ בְּמוֹסֵף עַל דְּבָרָיו, אֵלָּא בְּמַעֲבִיר עַל דְּבָרָיו, וּפְסוּל

פסול

יפסול

פסול

מזה שיעשה שריים. לדם שבצואר בהמה ולא יהיה עוד תקנה או יחזור הכשר ויקבל ויזרק בפסול שקבל לא מביעא דהתנן יחזור הכשר ויקבל אלא בפסול שזרק מביעא ליה כדפירש בקונטרס ומתנאי לכא למידק קבלו אין זרק לא דאיכא לדחויי בדאמרנין בפירוק דלעיל לא תימא דזרק לא אלא אימא שחטו לא ומיהו למאן דאמר שלא

במקומו במקומו דמי מוכח לעיל דהוא הדין בזרק הפסול שיחזור הכשר ויקבל דהרי אפרים פורש דזק בעיא אמתניא דכל הפסולין שעלו לא ירדו קאי דלכתבתי לא יעלו ומביעאי לא ארז פסול מזה שיעשה שריים לדחוי נשפכין לכתחלה ליסוד כמו בכל שריי הדם או לא ואסור לזרוקם לכתחלה וישפכו לאמרו לפי שהי' זה דהוא ליה למימר מה שיעשה שריים או דחוי בדקאמר באיזק בעיא כוס מזה שיעשה את חבירו שריים או דחוי ועוד אמרנין בהדיא דריש משכת מעילה (דף ה) גבי חטאת פסולה אין דמה טעון כיבוס דהא קמל לאע"ג דקמל שזרק חזק בוקר בדם שריים לאו כלום (פסול) מאי טעמא שריים ניתו ופריך דהא בעי מיניה ר"ל מר' יוחנן פסול מזה שיעשה שריים וא"ל אין עושה שריים כי אם חוץ לזמנו מאי לאו אמר מה שיעשה שריים אין עושים שריים ומאי קשיא ליה ליה את מודה דיש לקיש דלכל היותר שריים היו אבל מביעאי ליה דשטמא אפילו דחוי דהו' ואם כן ממה נפשך אין טעון כיבוס וג"ל דלא קשיא מיהו דאמר ר"א שריי חייב איכא דבזרזי דמה כשרין שהשיריים שנשפכו ליסוד אבל שריים דקאמר דהם דאין דמה טעון כיבוס דהיינו שריים ופסול אבל קשה (בספא) דקאמר מאי לאו ר' משא' מר' אבהו ונמא פריך י' דאמר פסולין אין עושים שריים א"כ לדחוי דחוי וכל שכן דאין דמה טעון כיבוס אבל לפי' רש"י אתי שפיר דאי אינו עושה שריים יחזור הכשר ויקבל דחוי דם כשר ויטעון בדיק'.

למעוטי

שריים שבצואר בהמה. והא דאמר (לעיל בה) דצריך שיקבל כל דמו של ר' דהיינו למצוה:

ולחוי דחוי. ותימא אם נתן לפסול מה בכך קאי אצטבא דהו' מ' גרע מתנן על האבן שהרי לא פריך הכי אמתניין דאמר פרק הראיוני לו (וימא גג) דקתני יצא ונחיתו על כן הוה שבוהכל דהו' ותקיש ליה קרא דמיתני לעיל בפרק קמא (דף יד.) ויזרקו הכזבים (את הדם) ונראה דהא דפריך וליחוי דחוי לא קאי אנתן לפסול דאין זה אלא מעשה אצטבא בעלמא אלא פריך אנתן לכלי חוץ לאנשך מן הכלי על הרצפה: **כל** שבידו לא חזי דחוי. ענפי מרובין מעלי דסוכה (דף ל.) אין זה בידו כיון דאין ממשטין ביום טוב וגבי כסוי הדם (חולין דף פו.) דקרי ליה דחוי כשיבסוהו דחורו ותגלה כיון דלא מצוה לבטל דחוי לא שחיב בידו ולא מצי דאבן דמצוה לאוספו וחפרשי קרבן דהיינו דת דלעיל בפרק קמא (דף יב) אין זה קרי בידו כיון דאין דעתו לחזור:

אין

וּפְסוּל. תְּיֻבָּתָא דְרִישׁ לְקִישׁ, תְּיֻבָּתָא: וְכֹלֵן שְׁקִיבֹלוּ כו': בְּעָא מִינֵיהּ רִישׁ לְקִישׁ מִרְבִּי יוֹחָנָן, פְּסוּל, מֵהוּ שְׁעִישָׁה שְׂרִירָם. אָמַר לִיה אֵין עוֹשֶׂה 'שְׂרִירָם' אֵלֶּא חוּץ לְזִמְנוֹ, וְחוּץ לְמִקְוָמוֹ, הַזֹּאִיל וּמִרְצָה לְפִיגּוּלוֹ. רַב זְבִיד מִתְנֵי הָכִי, בְּעָא מִינֵיהּ רִישׁ לְקִישׁ מִרְבִּי יוֹחָנָן, כּוּם פְּסוּל, מֵהוּ שְׁעִישָׁה שְׂרִירָם. אָמַר לִיה, פְּסוּל גּוּפֵיהּ, מֵאֵי סְבִירָא לָהּ. אֵי פְּסוּל מִשְׁוֵי שְׂרִירָם, כּוּם פְּסוּל גַּמֵּי מִשְׁוֵי שְׂרִירָם. אֵי פְּסוּל לֵאשֵׁי שְׂרִירָם, כּוּם פְּסוּל גַּמֵּי לֵאשֵׁי שְׂרִירָם. רַב יִרְמְיָהּ מִדִּישְׁפָּה מִתְנֵי הָכִי, בְּעָא מִינֵיהּ אֲבִי (מִרְבָּא) [מִרְבָּא], כּוּם, מֵהוּ שְׁעִישָׁה אֶת חֲבִירוֹ דְּחֵיו או שְׂרִירָם. אָמַר לִיה, פְּלוּתָא דְרַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבְּנָן. דְּתִנְיָא, לְמַעְלָה הוּא אוֹמַר 'אֶת דְּמֹו יִשְׁפָּד', לְמַפָּה הוּא אוֹמַר 'וְאֶת כָּל דְּמָה יִשְׁפָּד', מִנְּזֵן לְחַפְּזָתָא שְׁקִיבֹל דְּמָה בְּאַרְבַּעָה בּוֹסוֹת, וְנָתַן מִתְנֵהּ אַחַת מִזֵּה וּמִתְנֵהּ אַחַת מִזֵּה, שְׂבֹלוֹן נִשְׁפְּכִין לִיסוּד, תִּלְמוּד לזֹמַר 'וְאֶת כָּל דְּמָה יִשְׁפָּד'. וְנָתַן אַרְבַּע מִתְנֹות מִכּוּם אַחֶר, וְהוּ בּוֹלוֹן נִשְׁפְּכִין לִיסוּד, תִּלְמוּד לזֹמַר 'וְאֶת דְּמֹו'. הָא בִּיצֵר, הוּא נִשְׁפָּד לִיסוּד, וְהֵן נִשְׁפְּכִין לְאַפָּה. רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר, מִנְּזֵן לְחַפְּזָתָא שְׁקִיבֹל דְּמָה בְּאַרְבַּעָה בּוֹסוֹת, וְנָתַן אַרְבַּע מִתְנֹות מִכּוּם אַחֶר, שְׂבֹלוֹן נִשְׁפְּכִין לִיסוּד, תִּלְמוּד לזֹמַר 'וְאֶת כָּל דְּמָה יִשְׁפָּד', וְהִכְתִּיב 'וְאֶת דְּמֹו יִשְׁפָּד'. אָמַר רַב אֲשֵׁי, תְּהוּא, לְמַעוֹטֵי שְׂרִירָם שְׂבִצְוֹאֹר בְּהִמָּה: קִיבֹל הַכֶּשֶׁר וְנָתַן לְפִסּוּל כו': וְצִרְכָּא, דְּאֵי אֲשִׁמְעִינָן פְּסוּל, הֵוָּה אֲמוּנָא, מֵאֵי פְּסוּל, טָמֵא, דְּחֵיו לְעֹבֹדֶת צִיבּוֹר. אֲבָל שְׂמָאֵל, לֹא. וְאֵי אֲשִׁמְעִינָן שְׂמָאֵל, דְּאִית לִיה הַכֶּשֶׁרָא בְּיוֹם הַתְּפִירִים. אֲבָל כְּלִי חוּל, לֹא. וְאֵי אֲשִׁמְעִינָן כְּלִי חוּל, מִשּׁוּם דְּחֵיו לְקִדְּוִשְׁנָהוּ. אֲבָל הֶנֶךְ, אֲמוּנָא לֹא, צִרְכָּא. וְלִיחֵיו לִיה 'דְּחֵיו'. אָמַר לִיה רַבִּינָא, לִרְב אֲשֵׁי, הָכִי אָמַר רַב יִרְמְיָהּ מִדִּישְׁפָּה מִשְׁמִיָּה דְרַבָּא. הָא מִנֵּי, חָנֵן הַמְּצָרִי הוּא. דְּלִית לִיה דְּחֵיוֹן. דְּתִנְיָא, חָנֵן הַמְּצָרִי אוֹמַר, אֲפִילוּ דֵם בְּכּוּם, מְבִיא חֲבִירוֹ וּמְוֹנוֹ לוֹ. רַב אֲשֵׁי אָמַר, כָּל שְׂבִידוֹ, לֹא הֵו 'דְּחֵיו'. אָמַר רַב שְׁיִאי, כְּוֹנֹתִיה דְרַב אֲשֵׁי מִסְתַּבְּרָא. מֵאֵן שְׁמַעְתָּ לִיה דְּאִית לִיה 'דְּחֵיוֹן', רַבִּי יְהוֹדָה, דְּתִנְיָא, וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, נִשְׁפָּד הָדֵם, יְמוֹת הַמִּשְׁתַּלַּח. מֵת הַמִּשְׁתַּלַּח, יִשְׁפָּד הָדֵם. וְשְׁמַעִינָן לִיה דְּאָמַר, כָּל שְׂבִידוֹ, לֹא הֵו 'דְּחֵיו'. דְּתִנְיָא, רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמַר, כּוּם אָחֶר הֵוָּה מְמֹאֵל מִדֵּם הַתְּעִרּוּכָת, וְחוּרְקוֹ וְרִיקָה אַחַת בְּגִנְדַּר הַיִּסּוּד. שְׁמַע מִינֵהּ, כָּל שְׂבִידוֹ לֹא הֵוָּה דְּחֵיו, שְׁמַע מִינֵהּ. גּוּפֵא, תִנְיָא, רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמַר, כּוּם אָחֶר הֵוָּה מְמֹאֵל מִדֵּם הַתְּעִרּוּכָת, שְׂאֵם יִשְׁפָּד אַחֶר מֵהֶם, נִמְצָא שְׂהוּא מְכִשְׂרוֹ. אָמַר לוֹ לְרַבִּי יְהוֹדָה, וְהֵלֵא לֹא תִתְקַבֵּל בְּכָלִי. מֵאֵן יִדְעִי. אֵלֶּא, שְׂמָא לֹא תִתְקַבֵּל בְּכָלִי. אָמַר לָהּ,

אף

פְּסוּל מֵהוּ שְׁעִישָׁה שְׂרִירָם. מִי שְׂהוּא פְּסוּל לְעַבְדָּהּ, מֵהוּ שְׁעִישָׁה שְׂרִירָם. אָם קַבֵּל חוּרְק מֵהוּ שִׁיחוּר הַכֶּשֶׁר וּקִבֵּל וִיזְרוֹק וִיכֶשֶׁר חֲקִרָב מִי אֲמַרְנִין כִּין דּוּרְק פְּסוּל שְׂוִיָּה לְדֵם שְׂבִצְוֹאֹר שְׂרִירָם וְתוֹ לֹא מִיחֵיו לְזוּרִיקָה אוֹ דְלִמָּא אוֹ אִלְמָא זְרוּקָת פְּסוּל לְשְׂוִיָּה לְדֵם שְׂבִצְוֹאֹר בְּהִמָּה שְׂרִירָם וִיחֹזֵר הַכֶּשֶׁר וּקִבֵּל: אֵין לָךְ וִירִיקָה מִכְּרָתָא שְׂוִיָּה לְשְׂמָא שְׂרִירָם. אֵלֶּא וִירִיקָה בְּמַחְשַׁבַת חוּץ לְזִמְנוֹ חוּץ לְמַקְוָמָה: הַזֹּאִיל וּמִרְצָה לְפִיגּוּלוֹ. הַזֹּאִיל וְהַזֵּי וִירִיקָה מִן הַתּוֹרָה לְמַעְשֵׂיהָ פִיגּוּל וּפְסוּל: כּוּם פְּסוּל. כְּגוֹן שִׁיגָא מֵהוּ מְבִיעֵיָא לֵי' כּוּם מֵהוּ שְׂרִירָם אִם זְרוֹק כְּהֵן כֶּשֶׁר לֹא חֵיב יֵיֵא תִתְנָה לְקַרְבָּן שִׁיחוּר וּקִבֵּל: פְּסוּל גִּטִּיָּה מֵאֵי סְבִירָא לָךְ בְּשִׁירִים אִם פְּסוּל שׂוֹרֵק מֵאֵי סְבִירָא לָךְ בְּשִׁירִים שְׂבִצְוֹאֹר בְּהִמָּה דְלֹא מְבִיעֵיָא לֵי' כּוּם מֵהוּ שְׁעִישָׁה אֶת חֲבִירוֹ דְּחֵיו או שְׂרִירָם. כְּגוֹן חֲטָטָא שְׂקִיבֹל דְּמָה שְׂמִינִי בּוֹסוֹת וְנָתַן כָּל מִתְנֹותֶיהָ מֵאִחֵר מִזֵּן חֲבִירוֹ שְׂרִירָם דְּחֵיו וְנִשְׁפָּד לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂבַעֲרֵה הַמִּצְוָהָ דְמִיָּם לְנַחֵל קִדְּרוֹ: לְמַעְלָה. בְּפִרְשָׁה חוּא אוֹמַר בְּשִׁירָה גִטִּיָּה בְּשִׁירָה וְהוּא אִם שְׂרִירָם שְׂלֹא תִתְנָה לִיסוּד דְּכַתִּיב וְתַתְּנָה לָהּ דֵם שְׂרִירָם וְגו' (וִירְקָא) וְגו' דְּחֵיו חוּא. דְּחִיָּיה בְּשִׁירָם שְׂלֹא נִתְּנָן מִמֶּנּוּ עַל הַקֶּרְתָּה וִישְׁפָּר לֵאמָה שְׂב

אגריפס המלך עמד וקיבל וקרא עומד, ושבחוהו חכמים. וכשהגיע (שם יז) ללא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיד הוא, ולגו עיניו דמעות. אמרו לו, אל תתירא אגריפס, אחינו אתה, אחינו אתה.

גמרא: לא פן תני רבי חייא, לא היתה ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. ואמר רבי אמי בשם רבי שמעון בן לקיש, אף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעזרה. תיפתר שסמוך לו בכותל וישב לו. והוא פתיב (שמואל ב ז) ויבא המלך דוד וישב לפניו? אמר רבי אביבו בר גוריי, וישב עצמו בתפילה. תמן תנינן, יצאה פת הראשונה וישבה לה בחר הבית. השנייה בחיל. והשלישית במקומה. רבי נחמן בשם רבי מנא, מה תנינן ישבה לה במקומה. עמדה לה במקומה.

תני, רבי חנינה בן נמליאל אומר,

[דף ל"ד ע"א]

הרבה חללים נפלו באותו היום שהחניפו לו:

הלכה ח' מתני' וקורא מתחלת (דברים א) אלה הדברים ועד שמע, ושמע (שם ו), והיה אם שמע (שם יא), עשר תעשר (שם יד), וכי תכלה לעשר (שם כו), ברכות וקללות (שם כח), עד שגומר כל הפרשה. ברכות שבהן גדול מברך (הם), המלך מברך אלא שהוא נותן של רגלים תחת מחילת העון:

גמרא: אמר רבי אבהו, ולמה קורין עשר תעשר. כי תכלה לעשר. על ידי שיצאו ישראל משיבועית לשמינית, שלא לשפח את המעשרות. רבי חניי בעא קומי רבי יוסי, ואינו צריך להבדיל? אמר ליה, כבר הבדיל מראש השנה:

הדרן עלך פרק ואלו נאמדין

פרק ח

הלכה א' מתני' משיח מלחמה בשעה שמדבר אל העם, בלשון הקדש היה מדבר, שגאמר (דברים כ) והיה בקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן, זה משיח מלחמה. ודבר אל העם, בלשון הקדש. ואמר אליהם (שם) שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם, על אויביכם ולא על אחיכם, לא יהודה על שמעון, ולא שמעון על בנימין, שאם תפלו בידם ירחמו עליכם.

גמרא: מושיח מלחמה למה. בגין דכתיב ודיבר. הרי קרית שמע הרי כתיב בזה (דברים ו) ודברת בם והיא נאמרת בכל לשון? אלא בגין דכתיב בזה אמירה. הרי פרשת וידוי מעשר הרי כתיב בזה אמירה והיא נאמרת בכל לשון? אמר רבי חגי, נאמר באן נגישא, ונאמר להלן (דברים כא) ונגשו הכהנים בגי לוי. מה נגישא שנאמר להלן – בלשון הקודש. אף באן – בלשון הקודש. עד דדון פרבי עקיבה דו אמר לשונות ריבויים הן. פרבי ישמעאל דו אמר לשונות בפולין הן. אמר רבי חייה בר אבא,

[דף ל"ד ע"ב]

נאמר באן נגישא, ונאמר להלן (שמות כ) ונגש משה אל הערפל. מה נגישא שנאמר להלן – בלשון הקודש, אף באן – בלשון הקודש. לא מסתברא. דלא, ופקדו שרי צבאות בראש העם. ואחר כך, ונגש הכהן ודבר אל העם. מאן די מתקון לון הוא משמע לון. איז מקרא אמור על סדר. בספר את אמר, שוטר שומע מפי כהן פרשה, ואמרה בכל לשון. אבל בערכי המלחמה, מספקין מים ומוזון ומתקנין את הדרך.

רבי חגי בעי, כמה דתימר בספר, שוטר שומע פרשה מפי כהן ואמרה לעם בכל לשון. ואמור אף בערכי המלחמה כן. התיב רבי חייה בר אדא לא מסתברא, דלא, והיה פכלות השוטרין לדבר אל העם, ואחר כך ונגש הכהן ודבר אל העם. אמר ליה, מכיון דאת אמר איז מקרא אמור על הסדר, לית שמע מינה בלום:

הלכה ב' מתני': כמה שנאמר להלן (דח"ב כח) ויקומו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשכיה וכל מערפיהם הלבישו מן השלל. על אויביכם אתם הולכין, שאם תפלו בידם איז מרחמין עליכם.

גמרא אמר רבי יוחנן, כל שאינו בגון אילו שהיתה ספיקה למחות, אל ימחה. רבי אחא בשם רבי יוחנן, בשם שמואל לומר על דבר שהוא נעשה. כך מצוה שלא לומר על דבר שאינו נעשה. אמר רבי לעזר, בשם שאסור לטהר את הטמא, כך אסור לטמא את הטהור. רבי בא בר יעקב בשם רבי יוחנן,

[דף ל"ה ע"א]

אם באת הלכה תחת ירך ואין את יודע אם לשרוף אם לתלות – לעולם תוי רץ אחר השריפה יותר מן התלייה. שאין לך חביב בתורה יותר מפרים הנשרפין ושעירים הנשרפין, והן בשריפה. רבי יוסי בעי, למידין דבר שאין מצותו לבאן מדבר שמצותו לבאן?

הלכה ג מתני': (דברים כ) אל ירד לבבכם ואל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם. אל ירד לבבכם, מפני צהלת סוסים וצחצוח חרבות. אל תיראו, מפני הנפת התריסין ושפעת הקלגסים. אל תחפזו, מפני קול קרנות. ואל תערצו, מפני קול צווחה. כי ה' אלהיכם החלד עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם, הן באין בנצחת בשר ודם, ואתם באים בנצחוננו של מקום. פלשתים באו בנצחוננו של גלית, ומה היה בסופו, סופו שנפל בחרב והן נפלו עמו. ואתם אי אתם כן. כי ה' אלהיכם החולד עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם, זו מחנה הארון:

גמרא: בתיב (תהילים יח) מנוגה נגדו עביו עברו. בנגד טומאות שלחן. 'עברו' בנגד הכיתין שלחן. 'ברד' בנגד בליצמריא שלחן. 'וגחלי' בנגד טרמנטון שלחן. 'אש' בנגד הנפט שלחן. 'וירעם משמים' בנגד חלפידים שלחן. 'ועליון יתן קולו' בנגד קול הפרנות שלחן.

'וישלח חציו' בנגד החיצים שלחן. 'ויפיצם' מלמד שהיו מפורין אותן. אמר רבי בא בר כהנא, מלמד שהיו עשויין תיבות תיבות והיו החיצים מפורין אותן. והברקים מכניסין אותן. ברקים בנגד החרבות שלחן. 'ויהמם', הממם ועירבכם והפיל סגנם שלחם. רבי אומר, אין לשון הזה ויהמם אלא לשון מגיפה, כמה דאמר (דברים ז) והמם מהומה גדולה עד השמדם.

(דברים כ) 'להושיע אתכם', זה מחנה הארון. ויש אומרים, זה השם שהיה נתון בארון. דתני, רבי יודה בן לקיש אומר, שני ארזות היו מחלקים עם ישראל במדבר. אחד שהיתה התורה נתונה בו, ואחד שהיו שברי הלוחות מונחין בתוכו. זה שהיתה התורה נתונה בתוכו – היה נתון באוהל מועד. הדיא היא דבתיב (במדבר יד) וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה. וזה שהיו שברי הלוחות נתונים בתוכו – היה נכנס ויוצא עמה. ורבנן אמרי, אחד היה, ופעם אחת יצא, ובימי עלי נשבה.

קרייא מסייע להן לרבני, (שמואל א ד) אזי לנו מי יצילנו מיד האלהים האלה. מילא דלא חמון מן יומיהון. קרייא מסייע לרבי יודה בן לקיש, (שמואל א יד) ויאמר שאול לאחיה הגישה ארון האלהים. והלא ארון בקרית יערים היה. מאי עבדין לה רבני (היה נכנס) הגישה אלי הציץ. וקרא מסייע לרבי יודה בן לקיש (שמואל ב יא) הארון וישלאל ויהודה ישבים בפסות.

[דף ל"ה ע"ב]

והלא ארון בציון היה. מה עבדין לה רבני. סבך שהיה בקירוי שאדיין לא נכנה בית הבחירה.

משנגנו הארון, נגנו עמו צנצנת המן, וצלוהית שמן המשחה, ומקלו של אהרן ופרקיו ושקידיו, וארגז שהשיבו פלשתים אשם לאלהי ישראל. ומי גנוז? יאשיהו. וכיון שראה הכתוב (דברים כח) יולך ה' אותך ואת מלכך. הלא הוא דכתיב (דברי הימים ב לח) ויאמר ללויים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בפתח. אמר אם גולה הוא עמכם לבבל אין אתם מחזירין אותו למקומו, אלא עתה עבדו את יי אלהיכם ואת עמו ישראל:

פיטום שמן המשחה, (שמות ל) ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור חמש מאות וגו' וקדה חמש מאות בשקל הקודש שהו אלה וחמש מאות מנים. ושמון זית הין. שהן שנים עשר לוג שבו היה שולק את העיקרון, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, שולקן היה במים ונותן שמון על גביהו, וכיון שהיה קולט את הריח, היה מעבירו, כדרך שהפטמין עושין, הלא הוא דכתיב (שמות ל) ועשית אותו שמן משחת קודש.

והיה זה לי לדורותיכם. תני, רבי יהודה בי רבי אילעאי אומר, שמן משחה שעשה משה במדבר, מעשה ניסים נעשה בו מתחילה ועד סוף. שמתחילה לא היה בו אלא שנים עשר לוג, שנאמר (שמות ל) ושמון זית הין. אם לסוף בו את העצים, לא היה מספיק, על אחת כפה וכפה שהאור בולע והעצים בולעין והיורה בולעת. וממנו נמשחו המשכן וכל כליו. השולחן וכל כליו. המנורה וכל כליה. ממנו נמשח אהרן ובניו כל שבעת ימי המילואים. ממנו נמשחו כהנים גדולים ומלכים.

מלך בתחילה – טעון משיחה. מלך בן מלך – אינו טעון משיחה. שנאמר (שמואל א טז) קום משיחה פי זה הוא. זה טעון משיחה. אין בנו טעון משיחה. אבל כהן גדול בן כהן גדול אפילו עד עשרה דורות – טעונין משיחה. וכלו קיים לעתיד לבוא, שנאמר שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם.

אין מושחין את המלכים אלא על גבי המעיין. שנאמר (מלכים א א) והרפכתם את שלמה בני על הפרדה אשר לי והורדתם אתו אל גחון. ומשח אתו שם צדוק הכהן ונתן הנביא וגו'.

אין מושחין מלך בן מלך, אלא מפני המחלוקת. מפני מה נמשח שלמה? מפני מחלוקתו של אדוניא. יואש, מפני עתליה. יהוא, מפני יורם. לא בן כתיב, קום משיחה פי זה הוא. זה טעון משיחה, ואין מלכי ישראל טעונין משיחה. [אלא] יהואחז? מפני יהויקים אחיו שהיה גדול ממנו שתי שנים.

[דף ל"ז ע"א]

ולא יאשיהו גנזו? הדיא אמרה, באפרסמון משחו.

אין מושחין את המלכים, אלא מן הקרן. שאול ויהוא נמשחו מן הפך, שהיתה מלכותן מלכות עוברת. דוד ושלמה נמשחו מן הקרן, שהיתה מלכותן מלכות קיימת.

אין מושחין בכהנים, מלכים. אמר רבי יודן ענתונדריה, על שם (בראשית מט) לא יסור שבט מיהודה. אמר רבי חייא בר אבא, על שם (דברים יז) למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל. מה בתיב בתריה, לא יהיה לכהנים חלום.

אמר רבי יוחנן, הוא יוחנן הוא יהואה. והא בתיב (דברי הימים א ג) הבכור יוחנן. בכור למלכות. אמר רבי יוחנן, הוא שלום הוא צדקיהו. הבתיב (דברי הימים א ג) השלישי צדקיהו והרביעי שלום. שלישי לתולדות ורביעי למלכות. צדקיהו, שצידק עליו את הדין. שלום, שבימיו שלמה מלכות בית דוד. לא שלום הוה שמייה ולא צדקיהו הוה שמייה, אלא מתניה. הדיא היא דבתיב (מלכים ב כד) וימלך מלך בכל את מתניה דדו תחתיו ויסב את שמו צדקיהו:

אמר רבי יוחנן, באמה של ששה טפחים היה הארון עשוי. מאן תנא אמה של ששה טפחים, רבי מאיר היא. דתנן, רבי מאיר אומר, כל האמות היו בבינוניות. על דעתיה דרבי מאיר דאמר באמה של ששה טפחים היה הארון עשוי, ארכו של ארון – חמשה עשר, דבתיב (שמות כה) אמתים וחצי ארכו, אמה אשתה ואמה אשתה. ופלגות אמתא תלתא.

וארבעה לוחות היו בו, שנים שבורים ושנים שלמים. דבתיב (דברים י) אשר שפרת ושמתם בארון. והלוחות היו כל אחד ואחד ארפן ששה טפחים ורחפן שלשה. תן רחפן של לוחות לאורכו של ארון, נשתירו שם שלשה טפחים. תן מהם חצי טפח לכל כותל, נשתירו שני טפחים לספר תורה. תנם לאיסמונה.

ורחפו של ארון – תשעה טפחים, דבתיב (שמות כה) אמה וחצי רחבו. אמתא אישתא. ופלגות אמתא תלתא. וארבעה לוחות היו בו, שנים שבורים ושנים שלימים דבתיב אשר שפרת ושמתם בארון. והלוחות היה כל אחד ואחד ארפן ששה טפחים. ותן ארפן של לוחות לרחבו של ארון. נשתיר שם שלשה טפחים חצי טפח מיפן וחצי טפח מיפן לשילוט. ומקום שמניחין בו ספר תורה טפחיים.

רבי שמעון בן לקיש אמר, באמה של חמשה טפחים היה הארון עשוי. מאן תנא אמה של חמשה טפחים, רבי יהודה. דתנינן תמן, רבי יודה אומר, אמת הבניין ששה טפחים, ושל כלים חמשה.

[דף ל"ו ע"ב]

והן ארון קלי הוא.

על דעתיה דרבי יודה דאמר של חמשה טפחים היה הארון עשוי, ארבו של ארון שנים עשר – טפחים ומחצה. דכתיב אמתים וחצי ארבו. אמתא – חמשה, ואמתא – חמשה, ופלגות אמתא – תריין ופלג. וארבעה לוחות היו בו, שנים שלימין ושנים שבירין, דכתיב אשר שברת ושמתם בארון. והלוחות היו כל אחד ואחד – ארפן ששה טפחים ורחבן שלשה. תן רחבן של לוחות לאורכו של ארון, נשתייר שם חצי טפח, אצבע לפתלים מיפן ואצבע לפתלים מיפן.

ורחבו של ארון – שבעה טפחים ומחצה, דכתיב ואמה וחצי רחבו. אמתא – חמשה טפחים, ופלגות אמתא – תריין ופלג. וארבעה לוחות היו בו, שנים שלימין ושנים שבירין, דכתיב אשר שברת ושמתם בארון. והלוחות היו כל אחד ואחד – ארפן ששה טפחים ורחבן שלשה. תן ארפן של לוחות לרחבו של ארון, נשתייר שם טפח ומחצה, אצבע לפתלים מיפן ואצבע לפתלים מיפן. וחצי טפח מיפן וחצי טפח מיפן לשילוט.

פיצד עשה בצלאל את הארון? רבי חנינה אמר, שלש תיבות עשאן, שנים של זהב ואחת של עין, ונתן של זהב בשל עין, ושל עין בשל זהב, וציפהו. הדיא היא דכתיב (שמות כה) 'וצפית אותו זהב טהור מפיט ומחויץ'. מה תלמוד לומר (שם) 'תצפנו' להביא שפתו העליונה. רבי שמעון בן לקיש אמר, תיבה אחת עשאן, וציפהו. הדיא היא דכתיב 'וצפית אותו זהב טהור מפיט ומחויץ'. מה תלמוד לומר 'תצפנו'. אמר רבי פינחס, להביא בין נסר לנסר.

פיצד היו הלוחות בתוכים? רבי חנניה בן נמליאל אומר, חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה. ורבנן אמרין, עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה. דכתיב (דברים ד) ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים. עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה. רבי שמעון בן יוחי אומר, עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה. דכתיב ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים. עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה. רבי סימאי אומר, ארבעים על לוח זה וארבעים על לוח זה. מזה ומזה הם בתוכים. מטרנונה.

חנניה בן אחי רבי יהושע אומר, בין כל דיבור ודיבור – דיקדוקיה ואותותיה. (שיר השירים ה)
 ממולאים בתרשיש. בימא רבא. רבי שמעון בן לקיש בד תוי מטי להדין קרייא, הוה אומר, יפה לימדני
 חנניה בן אחי רבי יהושע. מה תים הנה, בין גל גדול לגל גדול – גלים קטנים. בך, בין כל דבר ודבר
 – דיקדוקיה ואותותיה של תורה. אומר רבי תנחומא, איתקשיית קומי רבי פנחס, אתיא ברבי יודה
 ולא אתיא ברבי מאיר. מה טעמא דרבי יודה (דברים לא) לקוח את ספר התורה הזה. על דעתיה
 דרבי יודה דו אומר איכן ספר תורה היה נתון כמין גלסקוס עשו לו מבחוץ והיה ספר תורה נתון
 בתוכו. מה טעמא דרבי מאיר,

[דף ל"ז ע"א]

(שמות כה) ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה. על דעתיה דרבי מאיר דו אומר אין מוקדם
 ומאוחר בתורה. (שמות כה) ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך. ואחר כך ונתת את
 הכפורת על הארון מלמעלה.

רבי פינחס בשם רבי שמעון בן לקיש, תורה שנתן הקדוש ברוך הוא, עזרה – אש לבנה. חרותה
 – אש שחורה. היא – אש. ומוכללת באש. חציבה – מאש. נתונה – מאש. (דברים לג) מימינו אש
 דת למו:

הלכה ד מתני' (דברים כ) ודברו השטרים אל העם לאמר, מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו
 ילד וישב לביתו וגו'. אחד הבונה בית חדש, ואחד הבונה בית התבן, בית הבקר, בית העצים, בית
 האוצרות. אחד הבונה, ואחד הלוקח, ואחד היורש, ואחד שנתן לו במתנה.

גמרא: אשר בנה בית. אין לי אלא אשר בנה. לקח, ירש, ניתן לו במתנה, מניין? תלמוד לומר 'האיש'
 'מי האיש'. מניין הבונה בית התבן בית הבקר בית העצים בית האוצרות מניין? תלמוד לומר 'אשר
 בנה' מפל מקום. יכול הבונה בית שער ואכסדרה ומרפסת יהא חוזר, תלמוד לומר 'בית'. מה בית
 מיוחד – שהוא בית דירה, יצאו אלו – שאינן בית דירה. יצא בית שאין בו ארבע אמות על ארבע
 אמות. דתני, בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות – פטור מן המעקה ומן המזוזה ומן העירוב.
 ואינו טובל למעשרות. ואין נותנין לו ארבע אמות לפני פתחו. ואין עושין אותו חיבור לעיר. והנודר
 מן הבית מותר לישב בו. ואינו צמית בויבל ואינו מיטמא בנגעים. ואין הפעלים חוזרין לו בפלחמה.

מה תלמוד לומר 'אשר בנה'. פרט לשנפל ביתו ובנאו. אומר רבי יוסי, זאת אומרת, המחזיר את
 גרושתו – לא היה חוזר. יכול הבונה בית בחוצה לארץ יהא חוזר. תלמוד לומר ולא חנכו. את שמצוה

לחנכו יצא זה שאינו מצוה לחנכו. הקדים לו שְׁכָרוּ כְּמִי שֶׁחֲנֻכוּ. נתן לו שְׁכָרוּ לאחר שנים עשר חודש כְּמִי שֶׁלֹא חֲנֻכוּ.

[דף ל"ז ע"ב]

נָעִלוּ; אם הָיָה בְּתוֹכָם חֲפָצִים אֶת שְׁדָרְכּוֹ לִיבְטֹל עָלֶיהָ כְּמִי שֶׁחֲנֻכוּ וְאִם לֹא כְּמִי שֶׁלֹא חֲנֻכוּ:

הלכה ה מתני': (דברים כ) וְיִמִּי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוּ וְגו' אֶחָד וְיִמִּי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוּ וְגו', אֶחָד הַנּוֹטֵעַ אֶת הַכָּרֶם וְאֶחָד הַנּוֹטֵעַ חֲמִשָּׁה אֵילָנִי מֵאֶכֶל, אִפְּלוּ מִחֲמִשָּׁתַּת הַמִּינִים, אֶחָד הַנּוֹטֵעַ, וְאֶחָד הַמְּכַרֶּיךָ, וְאֶחָד הַמְּרַכִּיב, וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ, וְאֶחָד הַיּוֹרֵשׁ, וְאֶחָד שֶׁנָּתַן לוֹ בְּמִתְנָה.

גמרא: אֲשֶׁר נָטַע. אֵין לִי אֵלָא אֲשֶׁר נָטַע. לָקַח יִרְשׁ נִיתֵן לוֹ בְּמִתְנָה מִנִּין. תַּלְמוּד לומר הָאִישׁ. מִי הָאִישׁ. מִנִּין הַנּוֹטֵעַ חֲמִשָּׁה אֵילָנִי מֵאֶכֶל אִפְּלוּ מִחֲמִשָּׁתַּת הַמִּינִין. תַּלְמוּד לומר אֲשֶׁר נָטַע מְכַל מְקוֹם. יָכוֹל אֶרְבָּעָה אֵילָנִי מֵאֶכֶל אוֹ חֲמִשָּׁה אֵילָנִי סָרַק וְהָא חוֹזֵר, תַּלְמוּד לומר כָּרֶם. מִה כָּרֶם מִיּוֹחַד שְׁחוּא שֶׁל חֲמֵשׁ גִּפְנִים. יֵצֵא זֶה שְׁאִינוּ שֶׁל חֲמֵשׁ גִּפְנִים.

שְׁחִיז מְגִיתוֹ, שְׁחִיז קוֹסֶם; מְעַרְבִין בּוֹ, וּמִשְׁתַּתְּפִין בּוֹ, וּמְכַרְכִּין עָלָיו, וּמוֹמְנִין עָלָיו, וּמְקַדְשִׁין בּוֹ אֶת הַכֶּלֶה, וּמְנַחֲמִין בּוֹ אֶת הָאֶבֶל, וְנִמְכָּר בַּחֲנוּת לְשֵׁם יוֹן, וְהַמּוֹכֵר לְחִבְרֵי יוֹן סֵתֶם – לֹא מְכַר לוֹ יוֹן קוֹסֶם. וְאִסּוּר בְּהוֹרִייתָהּ וּבְהִיתָהּ נְדָרִים וְעַל בִּיאַת הַמְּקַדֵּשׁ. לֵית לָהּ, אֵלָא שְׁחוּא אִסּוּר עַל גְּבִי הַמּוֹזֶבֶת. וְהִתֵּן בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה, צָרִיכָה .

יָכוֹל הַנּוֹטֵעַ כָּרֶם בְּחוּצָה לְאֶרֶץ – יְהָא חוֹזֵר. תַּלְמוּד לומר וְלֹא חָלְלוּ. אֶת שְׁמִצָּה לְחָלְלוּ, יֵצֵא זֶה שְׁאִין מִצָּה לְחָלְלוּ. תִּנִּי, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמַר, אֵין מִשְׁמַע אֵלָא כָּרֶם. וְדִבּוּתָהּ, אֵין מִשְׁמַע אֵלָא נָטַע. תִּנִּי, וְלֹא חָלְלוּ – פֶּרֶט לְמַכְרִיד וּלְמַרְכִּיב. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הִיא. אָמַר רַב חֲסִידָא, דְּבָרֵי חֶבֶל הִיא – בְּשִׁהְרָכִיב פִּירוֹת עֲבִירָה. מִה אֲנִן קִימִין, אִם בְּשִׁהְרָכִיב אֵילָן מֵאֶכֶל עַל גְּבִי אֵילָן מֵאֶכֶל, מִין בְּשְׁאִינוּ מִינוּ, פִּירוֹת עֲבִירָה הֵן. וְאִם בְּשִׁהְרָכִיב אֵילָן מֵאֶכֶל עַל גְּבִי אֵילָן סָרַק, מִין בְּמִינוּ, נוֹטֵעַ בְּבִתְחִילָה הֵן. אֵלָא בֶּן אֲנִן קִימִין, בְּשִׁהְרָכִיב תְּאִינָה שְׁחוּרָה עַל גְּבִי תְּאִינָה לְכָנָה.

אימתי הוא מחלל, ברכיעית ובחמישית?

[דף ל"ח ע"א]

מסתברא בחמישית, אבל ברכיעית, דמים הוא חייב לו. ורבנן דקיסרין אמרין, לא מסתברא אלא ברכיעית, דכתיב (ויקרא יט) ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש חלולים לה:

הלכה ז מתניתין (דברים כ) ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה וגו' אחד המארש בתולה ואחד המארש את האלמנה אפלו שוקרת יבם ואפלו שמע שמות אחיו במלחמה חוזר ובא לו כל אלו שומעין דברי כהן מערכי המלחמה וחוזרין ומספקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים:

גמרא אשר ארש אשה אין לי אלא רובה שנשא ריבה. מניין רובה שנשא אלמנה. אלמון שנשא ריבה מניין תלמוד לומר אשה מכל מקום. מה תלמוד לומר חדשה פרט למחזיר את גרושתו. אמר רבי יוסי זאת אוקרת הנזשא את האילונית הואיל ואין מצוה לישוב עמה אינו חוזר. אפלו שוקרת יבם לחמשה אחים. ודכוותה אפלו בית אחד לחמשה אחין. תמן אין כל אחד ואחד ראוי לישוב בו. ברם תבא כל אחד ואחד ראוי ליבם. מה דמי לה קדש אשה מעכשיו לאחר י"ב חדש ושלם הזמן במלחמה חוזר ובא לו:

הלכה ז מתניתין ואלו שאין חוזרין הבונה בית שער אכסדרה ומרפסת וחנוטע ארבעה אילני מאכל או חמשה אילני סרק והמחזיר את גרושתו אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתינ לא היה חוזר רבי יהודה אומר אף הבונה בית על מכונו לא היה חוזר רבי לעזר אומר אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חוזר:

גמרא תני רבי יודה אומר אם חדש בה דבר חוזר ואם לאו אינו חוזר סדו בפסד ופתח בה חלונות לא היה חוזר. היה גדול ועשאו קטן חוזר ואחד ועשאו שנים. תני רבי אלעזר אומר אף אנשי השרון לא היו חוזרין שהן מתחדשין פעמים בשבוע אף כהן גדול היה מתפלל עליהן ביום הכפורים שלא יעשו בתיקן קבריהן:

[דף ל"ח ע"ב]

הלכה ח מתניתין ואלו שאינן זוין ממקומן בנה בית והנכו נטע פרס וחללו והנזשא את ארוסתו והכנס את יבמתו שנאמר (דברים כד) נקי יהיה לביתו נקי לביתו זה ביתו יהיה זה פרמו (שם) ושמה את אשתו זו אשתו (שם) אשר לקח להביא את יבמתו ואינם מספקין מים ואינם מתקנין את הדרכים: **גמרא** בנה בית והנכו ולא שהא בתוכו י"ב חדש נטע פר וחללו ולא שהא בתוכו שנים עשר חדש. וכולהו למדין מן האשה מה אשה צריכה שנים עשר חדש אף בולחן צריכים שנים עשר חדש. תני פל אלו שהיו אומרים יושבין בטליו בתוך העיר ואינן מספקין מים ומוזון ואינן מתקנין את הדרכים שנאמר (שם) ולא יעבר עליו לכל דבר. עליו אינו עובר אבל עובר הוא על אחרים:

הלכה ט מתניתין (שם כו) ויספו השוטרים לדבר אל העם ואמרו מי האיש הירא ורף הלכב ילך וישוב לביתו רבי עקיבה אומר הירא ורף הלכב בשמועו שאינו יכול לעמוד בקשוי המלחמה ולראות חרב שלופת רבי יוסי הגלילי אומר הירא ורף הלכב זה שהוא מתירא מן העברות שבגדו לפיכך תלת לו התורה את כל אלו שיהזור בגללן רבי יוסי אומר אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתניה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין זהו הירא ורף הלכב:

גמרא בתיב ויספו השוטרים. אין לשון זה ויספו אלא לשון תוספת כאינש דאמר מוסיף אני על דברי רבי. תני דאחרונים מן התוספת. אמר רבי יוסי תנין תנין אינון מאן דאמר מוסיף אני על דברי רבי אחד הראשונים ואחד האחרונים אמרן הוא אמרין רבו.

[דף ל"ט ע"א]

מאן דאמר האחרונים מן התוספת, הראשונים – אמרו הוא אמרו רבו. והאחרונים – אמרו הוא ולא אמרו רבו.

אמר רבי מנא, חד תניי הוא, ראשונים – אמרין הוא אמרן רבו. האחרונים – אמרן הוא לא אמרן רבו.

מתניתא פליגא על רבי יוסי, שומע פרישה מפי כהן ואמרה לעם בכל לשון.

ויסיפא פליגא על רבי מנא. עוד דבר אחד היה מוסיף.

משלו.

אין תימר בן, אפילו על דרבי יוסי לית הוא פליגא, דתני, הראשונים – אמרן הוא אמרן רבו, האחרונים – אמרן הוא לא אמרן רבו .

תני, בולחן צריכין להביא ראיה לדבריהן, הויז מזה, שעדין עמו .

ואתניא במאן דאמר, שאינו יכול לעמוד בקישורי המלחמות וחרב שלופה. ברם במאן דמר שהוא מתירא מעבירות שבידו – עוד הוא צריך להביא ראיה . לפיכך תלת לו התורה את כל אילו שיהיו בנללן – שלא לפרסם את החטאים. ואתניא כפי דמר רבי לוי בשם רבי שמעון בן לקיש (ויקרא ו): "במקום אשר תשחט תעולה תשחט החטאת לפני ה'" – שלא לפרסם את החטאים :

הלכה א מתניתין – "והיה ככלת השטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם". "העם" – ובגמרא של עם. מעמידין וקפין מלפניהם, ואחרים מאחריהן, וכשילים של ברזל בידיהן, וכל המבקש לחזור, הרשות בידיהן לקפח את שוקיו, שתחלת נפילה ניסה, שנאמר (ש"א ד) "גם ישראל לפני פלשתים וגם מגפה גדלה היתה בעם", ולהלן הוא אומר (שם לא) "וינסו אנשי ישראל מפני פלשתים ויפלו חללים בחר הגלבוע". במה דברים אמורים? במלחמת הרשות.

[דף ל"ט ע"ב]

אבל במלחמת מצוה, הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה. אמר רבי יהודה, במה דברים אמורים, במלחמת מצוה. אבל במלחמת חובה – הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה:

גמרא: בתיב "והיה ככלת השטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם". אין לי אלא בראש העם, בסוף העם מניין? תלמוד לומר: פקדו – ופקדו .

עד פדון ברבי עקיבה. ברבי ישמעאל ?

רבי ישמעאל ברבי מאיר, דרבי מאיר צווח, לסופיה דחבלא רישיה. אמר רבי מאיר, בתיב (קהלת ב) "החכם גיניו בראשו" .

חכסיל במה? ברנליו? אמר רבי אבא מרי: החכם, עד שהוא בראשו של דבר הוא יודע מה בסופו.

(בראשית מט, יט) "גד גדוד וגדנז" – גייסא אתי מגיסתיה, והוא מגיים ליה .

פיני מתניתא – שתחלת נפילה ניסה.

אמר רבי יוחנן: משמעות ביניהון . רבי יהודה היה קורא למלחמת הרשות – מלחמת מצוה. אבל במלחמת חובה – הפל יוצא אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה.

אמר רב חסדא, מחלוקת ביניהון . רבנן אמרין, מלחמת מצוה – זו מלחמת דוד . מלחמת חובה – זו מלחמת יהושע .

רבי יהודה היה קורא מלחמת רשות – בגזן אגזן דאזלין עליהון. מלחמת חובה – בגזן דאתיין אינגזן עלינגזן . בתיב (מלכים א טז) "והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי". מהו 'אין נקי'. רבי סימון ורבנן, רבי סימון, אין נקי לביתו שעה אחת . ורבנן אמרין, לית רבי בריבי :

הדרן עלה פרק מישוח מלחמה

פרק ט

הלכה א מתניתין: עגלה ערופה – בלשון הקדש, שנאמר (דברים כא) "כי ימצא חלל באדמה וגו'". ויציאו וקנידו ושמטידו, ושלשה מבית דין הגדול שבירושלים היו יוצאין. רבי יהודה אומר חמשה, שנאמר "וקנידו" – שנים, "ושמטידו" – שנים, אין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד:

גמרא: לא מסתברא, דלא, וענו ואמרו :

[דף מ' ע"א]

בא להתחיל מתחילת הפרשה .

"כי ימצא" – לא בשעה שהן מצויין . "כי ימצא" – לא שתהא חוזר ומצוהת עליו . "כי ימצא" – אין מציאה בכל מקום אלא בעדים.

"לא נודע מי הכהו", הא נודע מי הכהו, אפילו עבד אפילו שפחה – לא היו עורפין, וכא את אמר אכין?! באן להורג באן לנהרג .

ודא דאת אמר 'אפילו עבד אפילו שפחה לא היו עורפין' – באותן שאמרו אם רואין אנו אותו מכירין אנו אותו. אבל באותן שאמרו אם רואין אנו אותו אין אנו מכירין אותו – היו עורפין .

בית דין שראו את ההורג אמרו, אם רואין אנו אותו אין אנו מכירין אותו – לא היו עורפין, דכתיב (דברים כא) "ועינינו לא ראו". והרי ראו מכל מקום .

ובית דין שראו את ההרוג . אית תניי תני - יעמדו שנים ויעידו לפניהם. אית תניי תני - יעמדו בולם ויעידו במקום אחר . רבי יהודה בן פזי בשם רבי זעירא: בשם שהם הלוקין פאן - בן הן הלוקין בעדות החודש.

רבי יודה בר פזי בשם רבי זעירא "חלל" - ולא מפרבם . ראיהו מפרב מביאן ובא לאחר זמן ולא מצאו - אני אומר נעשה לו נסים ונחיה. ראיהו מפרבם פאן ובא ומצאו מת במקום אחר - מודדין במקום שנמצא .

"אשר ה' אלהיו נותן לו" - פרט לחיצה לארץ. לרשתה - פרט לירושלים, שהיא לכל השבטים . וברבי ישמעאל, דרבי ישמעאל אומר: כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר ארבע עשרה שנה נאמרו, שבע שביבשו ושבע שחילקו . אומר רבי פינחס בי רבי בון: נאמר - כל אותן ארבע עשרה שנה מצויינין היו .

תני, ביצד היו עושיין? שלוחי בית דין יוצאין ומלקטין את סימניו , ומוכרין אותו . ומצויינין על קברו , כדי שיצאו בית דין מלישבת הגזית ומודו .

מניין לציון? רבי ברכיה ורבי יעקב בר בת יעקב בשם רבי חוניא דברת חורון. רבי יוסי אומר לה, רבי יעקב בר אחא בשם רבי חוניא דברת חורון, רבי חזקיה רבי עזיאל בריה דרבי חוניא דברת חורון בשם רבי חוניא דברת חורון: (ויקרא יג) "וטמא טמא יקרא" -

[דף מ' ע"ב]

כדי שתהא טומאה קורא לו בפיה והיא אומרת לו - פרושו!

רבי אילא בשם רבי שמואל בר נחמן (יחזקאל לט, טו): "ועברו העוברים בארץ וראו עצם" - מיפן שמצויינין על העצמות. "אדם" - מיפן שמצויינין על השדרה ועל הגלגלת. "ובנה" - מיפן שמצויינין על אבן קבועה. אם אומר את 'על גבי אבן תלושה', אף היא חולקת ומטמאה במקום אחר. "אצלו" - במקום טהרה. "ציון" - מיפן לציון.

מצא אבן מצינת, אף על פי שאין מקיימין בן - המאחיל עליה טמא. אני אומר - מת קמציץ הנה נתון תחתיה . היו שנים; המאחיל עליהן - טהור, ביניהן - טמא. הנה חורש בנתיים - הרי הן ביהדידות. ביניהן - טהור, סביבותיהן - טמא.

תני, אין מצייניו על הכשר, שמא נתאכל הכשר. רבי יוסטא בר שינא בעא קומי רבי מנא: לא נמצא מטמא טהרות למפרע? אמר ליה: מוטב שיתקללו בו לשעה ולא יתקלקלו בו לעולם.

תמן תנינן – סמיכת זגנים ועריפת העגלה – בשלשה, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר, בחמשה. מה טעמא דרבי שמעון? (דברים כא): "וסמכו" – שנים. אין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד – הרי שלשה. מה טעמא דרבי יהודה? "וסמכו" – שנים. "זקני" – שנים, אין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד – הרי חמשה.

ובעגלה ערופה, טעמא דרבי יהודה (דברים כא): "ויצאו זקניו" – שנים. "ושופטיו" – שנים. אין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד – הרי כאן חמשה.

אמר רבי: נראה דברי רבי שמעון בסמיכה, ודברי רבי יהודה בעריפת. נראה דברי רבי שמעון בסמיכה, דלא דרש "וסמכו". ודברי רבי יהודה בעריפת, דלא דרש "ויצאו".

אין תימא נראה דברי רבי יהודה בעגלה ערופה, דרש "וסמכו" ודרש "ויצאו". אשכחתי – את אמר "ויצאו" – שנים, "זקניו" – שנים, "ושופטיו" – שנים, אין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד – הרי כאן שבעה!

מה מקום רבי שמעון "זקניו ושופטיו"? – זקניו שהן שופטיו! תני, רבי אליעזר בן יעקב אומר: "זקניו" – זה בית דין הגדול "ושופטיו" – זה מלך וכהן גדול.

המשך מעמוד אחרון של תוספתא:

אמה אמה וטפח – שיהיו למזבח שתי מדות. יכול יהו כלן באמה של חמשה טפחים? תלמוד לומר (שם): "באמות אמה אמה וטפח"? באמה שהיא יתרה על חביתה טפח.

הכרם⁶⁵, ופסקי ערים⁶⁶, ומותר אפיפרות⁶⁷ – כלן באמה של חמשה טפחים, חוץ ממזבח הזהב, והקרן, והסובב, והיסוד, שהן באמות של ששה טפחים, שנאמר (יחזקאל מג, יג): "ואלה מדות המזבח באמות

אמות, לא יביא זרע לשם, שמונה אמות ועוד, נותנין לו כדי עבודתו, וזרע את המותר (משנה בלאים ו, ו).

⁶⁷ 'עצים או קנים ארוגים שתי וערב, ומדלים עליהם שריגי הגפנים ומשכיכים אותן בהן בשמן ארפות הרבה. ואם הדלה הגפן על מקצת האריג אסור לזרע תחת המותר ואף על פי שאין עליו זמורות, ואם זרע לא קדש' (רע"ב בלאים ו, ג).

⁶⁵ איזה הוא מחול הכרם? בין כרם לגדר. אם אין שם שתים עשרה אמה, לא יביא זרע לשם, היו שם שתים עשרה אמה, נותנין לו עבודתו וזרע את המותר (משנה בלאים ד, ב).

⁶⁶ ערים – שמסרגים קנים כמו עריסה, בדרך שמסרגים את המזות ומדלין עליה שריגי הגפנים (רע"ב בלאים ו, א). אילו הן פסקי ערים. ערים שהקרב מאמצעו ונשתירו בו חמש גפנים מכאן וחמש גפנים מכאן. אם יש שם שמונה

מַסְכַּת פְּלִים קָמָא פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. מחט וטבעת שנמצאו במגופה של חבית, בצדה של חבית, אם היו טמאין - לא טמאו את החבית, ואם היו טהורים - אין החבית מצלת עליהן באהל המת, נמצאו למעלה משפתה של חבית כנגד תוכה של חבית, בין שהטיט צף תחתיהן ובין שאין הטיט צף תחתיהן, אם היו טמאין - לא טמאו את החבית, ואם היו טהורין - חבית מצלת עליהן באהל המת. נמצאו למטה משפתיה כנגד תוכה של חבית, בזמן שהטיט צף תחתיהן, אם היו טמאין - טמאו את החבית, אם היו טהורין - אין החבית מצלת עליהן באהל המת.

ב. שרץ שנטמא באפרו של תנור, למטה מנחושתו של תנור - טהור, מפני שיש לו במה יתלה, מחט או טבעת שנמצאו באפרו של תנור - טמא, מפני שאין לו במה יתלה. רבי שמעון אומר: כעין שני שעורין מן האמצע נכנס, ומן הצד אינו נכנס.

ג. כיצד בודקין כלי חרס לידע אם אינו ככונס משקה? היה ממלא ערבה מים ונותן את הקדרה לתוכה, ואם לא כנסה בידוע שאינו ככונס משקה. רבי יהודה אומר: בתחלה היה כופף את הקדרה לתוך ערבה ונותן לתוכה מים, ואם לא כנסה, בידוע שאינו ככונס משקה, היה נותנו על גבי האור, והאור מעמידו - בידוע שאינו ככונס משקה, אין האור מעמידו - בידוע שהוא ככונס משקה. רבי יוסי אומר אם נותנו על גבי הרמץ והרמץ מעמידו בידוע שאינו ככונס משקה, אין הרמץ מעמידו בידוע שהוא ככונס משקה.

ד. עצמות והעופות וגולמי כלי מתכות וכלי עץ מצילין צמיד פתיל. ורבי יוסי מוסיף אכסי קמטרא, ומקף, חקק שבבקעה ושבקורה והמיעד שבחבית - אין מצילין צמיד פתיל, ואם בהן טפח על טפחים - מצילין.

ה. חבית שכפאה על הפתיל ומרח שפתותיה על הכתל - מצלת על מה שבתוכה ועל מה שכנגדה בכתל. כפאה ומרח שפתותיה עם הקרקע - מציל על מה שבתוכה, ועל מה שכנגדה בקרקע. רבי אליעזר אומר: כפוי על פיו אינו מציל, ומודה רבי אליעזר בשני פסין ושתי קדרות שכפאן זה על גבי זה, ומרחן בטיט מן הצדדין - אין מצילין בצמיד פתיל, ואם היה כלי קטן ואין בו טפח על טפח וכפוי על פיו - אינו מציל.

ו. אין מקיפין בקסטרון מפני שהוא פתיל ואינו צמיד, ואם עשאו לחזוק - הרי זה מציל. כפיתין של מוריס שנפתית עם השפה ושפתותיהן נראין, אף על פי שהטיט שוקע לתוכן מלא זרת - אינן מצילין, שכל מי שאינו מציל באהל המת באהל השרץ. רבי יהודה אומר: אין צמיד פתיל מבפנים. וחכמים אומרים: יש צמיד פתיל מבפנים. כיצד? חבית שנקבה וסתמוה שמרים. רבי יהודה אומר: אינה מצלת. וחכמים אומרים: מצלת. נחקלפה והזפת שלה עומד. רבי יהודה אומר: אינה מצלת. וחכמים אומרים: מצלת.

ז. עין של תנור שעשה לה למודים מבפנים. רבי יהודה אומר: אינה מצלת. וחכמים אומרים: מצלת. כפישא שנתן בה טיט עד חציה, והשקיע בה את הכלים, רבי יהודה אומר: אינה מצלת. וחכמים אומרים: מצלת. כפאה על פי החבית ומרח דופנותיה עם דפנות החבית - מצלת על מה שבחבית ועל מה שבפניה לחבית. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: על שבחבית אינה מצלת עד שימרח עם השפה. החמת מעור הדג, והניר שהלביש בה את החבית, וצורף למטה - הרי זה מצלת. עור הדג והניר שהלביש בהן את החבית וצדדן למטה, אף על פי שמרח בטיט מן הצדדין - אינן מצילין.

יום וטמא מת, וחזר להיות טבול יום. העושה כלי מן העקל שהוא עשוי להכביד בו את הספינה, ומפלי גדול שעשאו לגבות בו את המכס; רבי מאיר מטמא וחכמים מטהרין. רבי יוסי אומר: העושה מן הקציצות - טמאין. רבי יוחנן בן נורי אומר: העושה כלים מן הגרודות - טמאין. אמר רבי אלעזר: ברבי יוסי: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על המסמרות, שידוע שנעשה מן הכלים שהן טמאים, ועל המסמרות שלא ידוע שנעשים מן הכלים שהן טהורין, על מה נחלקו? על הסתם, שבית שמאי מטמאין ובית הלל מטהרין.

ב. העושה כלים מן הגרוטאות, בין משל הארץ ובין משל חוץ לארץ - טמאין. רבי יהודה אומר: העושה כלים מן הגרוטאות של חוץ לארץ - טהורים. כלים הטהורין שאנכן באנך הטמא - טהורין. העושה כלים מן האנך הטמא - טמאין. קרדם שעשאו מן הטמא ועשפו מן הטהור - טהור. עשאו מן הטהור ועשפו מן הטמא - טמא, הכל הולך אחר עושה מלאכה. עשאו מן הטהור, אף על פי שחסומיתו מן הטמא - טהור. קיתון שעשאו מן הטמא ושוליו מן הטהור - טהור. עשאו מן הטהור ושוליו מן הטמא - טמא, הכל הולך אחר המקבל. כורת שעשאה מן החלמא ושוליה מן הגללין - טהורה. עשאה מן הגללין ושוליה מן החלמא - הכל הולך אחר השולים; דברי רבי. רבי נתן אומר: עד שיהיו שולים מקבלין. החלמא והגללין שטרפן זה בזה ועשה מהן כלים, אם רב מן הטמא - טמא, ואם רב מן הטהור - טהור, מחצה על מחצה; רבי אליעזר אומר: שורפין עליהן את התרומה ואין חיבין עליהן על טמאת מקדש וקדשיו. אמר רבי יוסי: בא רבי יוחנן בן נורי אצל רבי חלפתא. אמר לו: מה אתה אומר בפיקה של מתכת. אמר לו: טמאה. אמר לו: אף אני אומר כן, אלא שעקיבה מטהר.

ח. קדרה שפפאה על פי חבית, ומרח שפתותיה עם דפנות החבית - מצלת על מה שבחבית, ועל מה שבינה לחבית, נתנה בדרךה וטמאה - אין כלי טמא חוצץ.

ט. שני לפסין ושתי קדרות שפפאן זו על גב זו - העליון כנוס, אף על פי שמרח בטיט מן הצדדין - אינן מצילין, שכל שאינו מציל באהל המת - אינו מציל באהל השרץ. משפף - אינו מציל; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: מציל בכסוי. ואין טהרה לכלי חרס אלא שבירתו, ואפילו חברו בקרקע, ואפלו קבעו במסמר, מלאו סיד וגפסית; רבי שמעון בן גמליאל מטהר.

י. שולי המחצין ושולי הפחתין וקרקרות הכלים ודפנותיהן מאחריהן - אין ממלאין בהן, ואין מקדשים בהן, ואין מזין בהן, ואין מצילים בצמיד פתיל, ואין מצילין מיד כלי קירדסן. שפן ועשאן כלים - ממלאין בהן, ומקדשין, ומצילין בצמיד פתיל, ומצילין מיד כלי חרס, ומקבלין טמאה מכאן ולהבא; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: כל כלי חרס, שמאחר שעה אחת אין לו טמאה לעולם. שולי כלי עץ, כלי עצם וכלי זכוכית - אין ממלאין בהן ואין מקדשין בהן, ואין מזין בהן, ואין מצילין בצמיד פתיל, ואין מצילין מיד כלי חרס. קירדסן, שפן ועשאן כלים - ממלאין בהן ומקדשין בהן, ומזין מהן, ומצילין בצמיד פתיל, ומצילין מיד כלי חרס. שברי כלי חרס שמקבלין אפלו כל שהן - ממלאין בהן, ומקדשין בהן, ומזין מהן - אין מצילין בצמיד פתיל, אבל מצילין מיד כלי חרס. שברי כלי מתכות חזרו לטמאתן הישנה, גולמי כלי מתכות - הרי הן ככלים אלא שהן טהורין.

מִסְכַּת כָּלִים מְצִיעָא פְּרָק רֵאשׁוֹן

א. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא כל טמאה אלא לטמאת נפש. רבי שמעון אומר: אפלו כלי מתכת שהיה טמא טבול

ג. קלוסטרך; רבי טרפון מטמא וחכמים מטהרין. וברוריא אומר: שומטה מן הפתח זה ותולה בחבור בשבת, כשנאמרו דברים לפני רבי יהושע, אמר: 'פה אמרה ברוריא'. סמפוניא מצפה - טהורה. עשה בית קבול כנפים - טמאה, ואינו טמא אלא המשמש את הצרף. חליל המצפה - טהור, עשה בו בית קבול כוסות - טמא, ואין טמא אלא המשמש את הצרף. והכוסות שלו - טמאין, ואין חבור לו. היתה מצופית של מתכת, כלי חבור למצבות, חצוצרת של פרוקים - הרי זו טמאה. נתפרקה, העליונה טמאה והתחתונה טהורה. מסמר שהוא מוציא בו הפתילה, ומלקחים שהוא ממעך בו הפתילה - טמאין. מסמר שהוא מעלה ומוריד בו קנה לבסיס - טהור. ורבי שמעון בן גמליאל מטהר. עשאו כבעץ ובקסטרון - חבור לטמאה ולהזאה. תקעו - חבור לטמאה ואין חבור להזאה. נוטל ונותן - אינו חבור, לא לטמאה ולא להזאה. הרחוש שנפרץ, ושנטל עוקצו - טהור, נשתירו בו אונקליות מכאן ומכאן - טמא, קטלא שחליות של אלמוג אחוזות באונקלאות של מתכת - הרי אלו טהורות, שאין עשויות אלא לחזוק. נתפרקה. כל אחת ואחת טהורה בפני עצמה. רבי אליעזר אומר: צינורא של כוס, טהורה בפני עצמה.

ה. חזקת זגין הנמצאין בכל מקום - טהורין, חוץ מן הנמצאים בפרכין, מפני שרבן של דלתות הן. אמר לאמן: עשה לי שני זגין, אחד לדלת ואחד לבהמה, עשה לי שתי מחצלות: אחת לשכיבה ואחת לאהליו. עשה לי שני סדינין: אחד לצורות ואחד לאהליו - הרי אלו טמאין, עד שעה שיפריש. ורבי שמעון מטהר עד שעה שיפריש. אבל אמן שהוא עושה, ומניח זגין לבהמה, לדלתות ומחצלות לשכיבה, ומחצלות לאהליו, סדינין לצורות, וסדינין לאהליו, אם רב מן הטמא - טמא, עד שיפריש לטהרה. אם רוב מן הטהור טהור עד שיפריש לטמאה.

מסכת פלים מציא פרק שני

א. טבעת שהוא חוגר בה את מתניו, ומקשר בה בין כתפו - טהורה. ואין טמא אלא טבעת של אצבע בלבד. טבעת, בין חקוקה ובין שאינה חקוקה - טמאה, ומצפה - טהורה. אמר תלמיד אחד מתלמידי גליל העליון לפני רבי אליעזר: שמעתי שחולקין בין טבעת לטבעת. אמר לו: שמא לא שמעת אלא לענין שבת, שהיוצא בחקוקה - חייב, ושאין חקוקה פטור. מחט, בין נקובה ובין שאין נקובה - טמאה, ומצפה - טהורה. עוד אמר תלמיד אחד מתלמידי גליל העליון לפני רבי אליעזר: שמעתי שחולקין בין מחט למחט. אמר לו: שמא לא שמעת אלא

ד. כל הפרצופות טמאין ופרצוף הדקה - טהור. מנעל שלו של מתכת - הרי זה טמא טמא מת. כל החותמות טהורין, ואינו טמא אלא חותם של מתכת, שחותמין בו בלבד. קמיע של מתכת - הרי זה טמא טמא מת. נתפרק - התחתון טמא, והעליון - טהור. עור שכורף בו את הקמיע - טמא, פשוט - טהור. מטמא ומטהר אפלו עשרה פעמים. פסלין שהוא כותב עליו את הקמיע - טהור. ספת הימנו ונעשה חוליא לתכשיט - טמאה. אפסוט שיש בו מתכת - הרי זה טמא טמא מת. כל תכשיטי בהמה, כגון

ג. קלוסטרך; רבי טרפון מטמא וחכמים מטהרין. וברוריא אומר: שומטה מן הפתח זה ותולה בחבור בשבת, כשנאמרו דברים לפני רבי יהושע, אמר: 'פה אמרה ברוריא'. סמפוניא מצפה - טהורה. עשה בית קבול כנפים - טמאה, ואינו טמא אלא המשמש את הצרף. חליל המצפה - טהור, עשה בו בית קבול כוסות - טמא, ואין טמא אלא המשמש את הצרף. והכוסות שלו - טמאין, ואין חבור לו. היתה מצופית של מתכת, כלי חבור למצבות, חצוצרת של פרוקים - הרי זו טמאה. נתפרקה, העליונה טמאה והתחתונה טהורה. מסמר שהוא מוציא בו הפתילה, ומלקחים שהוא ממעך בו הפתילה - טמאין. מסמר שהוא מעלה ומוריד בו קנה לבסיס - טהור. ורבי שמעון בן גמליאל מטהר. עשאו כבעץ ובקסטרון - חבור לטמאה ולהזאה. תקעו - חבור לטמאה ואין חבור להזאה. נוטל ונותן - אינו חבור, לא לטמאה ולא להזאה. הרחוש שנפרץ, ושנטל עוקצו - טהור, נשתירו בו אונקליות מכאן ומכאן - טמא, קטלא שחליות של אלמוג אחוזות באונקלאות של מתכת - הרי אלו טהורות, שאין עשויות אלא לחזוק. נתפרקה. כל אחת ואחת טהורה בפני עצמה. רבי אליעזר אומר: צינורא של כוס, טהורה בפני עצמה.

לַעֲנִין שַׁבָּת, שֶׁהֵיכָא בְּנֻקְבָּה - חֲבִיב, וְשָׁאִין נְקֻבָּה - פִּטּוּר.

ב. שֶׁלְשַׁלַּת דּוּסְקָאוֹת - הָרִי זֶה טְהוּרָה, וְשֶׁל מְשֻׁחוֹת - הָרִי זֶה טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁמִּמֶּתִיחַ בָּהּ אֶת אֱהֲלִין. וְשֶׁל קוֹפְלָאוֹת וְשֶׁל שָׁאֵר כָּל הַכֵּלִים, הַמְשַׁמֵּשׁ אֶת הַטֵּמָא - טֵמָא, וְהַמְשַׁמֵּשׁ אֶת הַטְּהוֹר - טְהוֹר. שֶׁלְשַׁלַּת הַפִּסְטוֹנוֹת - טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה לְכַפִּיתָהּ שֶׁל בַּעֲלֵי בִתִּים, אִם הִתְקִינָהּ לְשִׁמְרָה - טְמֵאָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֶחָד הַחוּט, וְאֶחָד הַשְּׁלִשְׁלֹת, וְאֶחָד הַמְּשִׁיחָה. הֵיוּ שְׁנַיִם אוֹ שֶׁקָּשֶׁר חֲלוּזִין בְּרֹאשָׁה - טְמֵאָה.

ג. קָנָה מֵאֲזֻנִּים שֶׁל סְרוּקוֹת יֵשׁ בּוֹ אוֹנֵקִיּוֹת וְאִין בּוֹ אוֹנֵקִלָּאוֹת, יֵשׁ בּוֹ אוֹנֵקִלָּאוֹת וְאִין בּוֹ אוֹנֵקִיּוֹת - טֵמָא. פָּרְשׁוֹ - טְהוֹר, וְכֵשֶׁהוּא מַחֲבֵרֵן - חֲבוּר לְטֵמָאָה וּלְהִזָּאָה. דְּלוּסְקַת הַנְּעוּל, וְכֵן קְלוּסְטָרָא הַנְּעוּלָה - חֲבוּר לְטֵמָאָה וְאִין חֲבוּר לְהִזָּאָה. טוֹרְטִינִי שֵׁישׁ בָּהּ בֵּית קְבוּל מַעוֹת - טְמֵאָה, וְאִינוּ טֵמָא אֲלֵא הַמְשַׁמֵּשׁ אֶת הַצֶּרֶף. הַכִּפִּים שֶׁל שֶׁל מַתְּכָת, בֵּין מְקַבְּלוֹת וּבֵין שָׁאִין מְקַבְּלוֹת - טְמֵאָה. וְשֶׁל עֵץ, וְשֶׁל עֶצֶם, וְשֶׁל זְכוּכִית, מְקַבְּלוֹת - טֵמָאוֹת. וְשָׁאִין מְקַבְּלוֹת - טְהוֹרוֹת. חֲבֵרָה לִקְנָה, וְקָנָה לְטוֹרְטִינִי - כְּלוֹ חֲבוּר אֶחָד. פִּיקְטוֹ שֵׁישׁ בָּהּ בֵּית קְבוּל שֶׁמֶן - טְמֵאָה. בֵּית קְבוּל נֵר - טְהוּרָה, וְאִינוּ מִטְמֵא אֲלֵא הַמְשַׁמֵּשׁ אֶת הַצֶּרֶף, תְּמִירוֹת שֶׁלָּהּ שֶׁל מַתְּכָת, בֵּין מְקַבְּלוֹת בֵּין שָׁאִין מְקַבְּלוֹת - טֵמָאוֹת, וְשֶׁל עֵץ, וְשֶׁל עֶצֶם, וְשֶׁל זְכוּכִית, מְקַבְּלוֹת - טֵמָאוֹת. וְשָׁאִין מְקַבְּלוֹת - טְהוֹרוֹת.

ד. מְנוּרָה שֵׁישׁ בָּהּ בֵּית קְבוּל שֶׁמֶן - טְמֵאָה. בֵּית קְבוּל נֵר - טְהוּרָה. וְאִינוּ טֵמָא אֲלֵא הַמְשַׁמֵּשׁ אֶת הַצֶּרֶף. וּמִסְמֵר שֶׁהוּא תוֹלָה בּוֹ אֶת הַמְשַׁפְּכִים - טְהוֹר. וְהַמְשַׁפְּכִים טֵמָאִין, וְאִין חֲבוּר לוֹ. אֶקוּנְבִיאוֹת שֶׁבִּמְגָדִלִים, שֶׁבִּקְנוּפוֹת, וְהַסּוּפִין וְהַסְטִיּוֹן שֶׁלָּהֶם - הָרִי אֵלּוּ טְהוֹרִין, וְשָׁאִין עֲשׂוּיוֹת אֲלֵא לְנוֹי. אֲנָקְלִי שֶׁל שָׂדֶה -

טְמֵאָה, וְאִם הִיתָה בָּאָה בְּמִדָּה - טְהוּרָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מִפְּנֵי מָה שֶׁל רוֹכְלִין שֶׁלְפָּנָיו טְמֵאָה? מִפְּנֵי שֶׁהוּא תוֹלָה בָּהּ, וְשֶׁל אַחֲרָיו - טְהוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה לְשִׁמְרָה. כִּסּוּי טִי שֶׁל מַתְּכָת, שֶׁל בַּעֲלֵי בִתִּים, רִבֵּן גְּמִלְיָאֵל מִטְמֵא וְחֻכָּמִים מְטַהְרִין. וְשֶׁל עֵץ - טְהוֹר. הִיָּה מְשַׁקֵּעַ עַד חֲצִיו וְעַד שְׁלִישׁוֹ - טֵמָא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּכְסוּי קְבִיָּא, פָּחוֹת מִכֵּן - טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּכְסוּי קִמְטָרָא. וּמִפְּנֵי מָה דִּלֵּת שֶׁבִּמְגָדֵל שֶׁל רוֹפְאִים טְמֵאָה? מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹתֵן עֲלֶיהָ אִיסְפְּלִיאוֹת, וְתוֹלָה בָּהּ אֶת הַמְּסַפְּרִים. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַעֲצֵב עֲלֶיהָ אֶת הַתִּינּוֹק. אָמְרוּ לוֹ: אִם כֵּן, תִּהְיֶה טְמֵאָה מִדֶּרֶס.

ה. וְאֵלּוּ הֵן גּוֹלָמֵי כָּלִי מַתְּכוֹת שֶׁהֵן טְהוֹרִין: כָּל שֶׁהוּא עֲתִיד לְשׁוּף, וּלְגָרוֹ, וּלְכַרְכֵּב, לְשַׁבֵּץ, וּלְהַקִּישׁ בְּקוּרָנָס. הֵיוּ מַחֲסָרִים כֵּן, אוֹגֵן וְאַזֵּן וְיָד - טְהוֹרִים. מַחֲסָרִים כִּסּוּיִן - טֵמָאִין. וְאֵלּוּ הֵן הִיתוּכִים: אֵלּוּ שֶׁהַחֲנוּנִי מִנְעַר בֵּהֶן אֶת הַקְּדִירָה. אֵלּוּ הֵן הַפְּרָכִין: אֵלּוּ הַקְּבוּעַ בְּקִירוֹם, גּוֹלֵת חֲנוּנִי שֶׁפָּלָה מִסְמָרִים, אֲפִילוֹ כָּלָם שֶׁל עֵץ וְאַחַת שֶׁל מַתְּכָת - טְמֵאָה, וְשֶׁל בַּעֲלֵי בִתִּים, אֲפִילוֹ כָּלָם שֶׁל מַתְּכָת וְאַחַת שֶׁל עֵץ, שֶׁלֹּא נַעֲשִׂית אֲלֵא לְשִׁמֵּשׁ עִם הַקֶּרֶקַע. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: מִסְמֵר הַגְּרוּעַ - טְהוֹר, שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה אֲלֵא לְשִׁמֵּשׁ עִם הַקֶּרֶקַע. אָמַר רַבִּי נֶתָן: לֹא נִחְלְקוּ רִבֵּן גְּמִלְיָאֵל וְחֻכָּמִים עַל תְּלוּי מַגִּידוֹת שֶׁל אוֹלִיירִין שֶׁהוּא טְהוֹר, שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה אֲלֵא לְשִׁמֵּשׁ עִם הַקֶּרֶקַע, עַל מָה נִחְלְקוּ? עַל סְפוֹת שֶׁל מַתְּכָת שֶׁל בַּעֲלֵי בִתִּים הָעֲשׂוּיָה כְּמִפָּה, שֶׁרִבֵּן גְּמִלְיָאֵל מִטְמֵא, מִפְּנֵי שֶׁעֲבָדִים מִתְּגַדְּדִים בָּהּ. וְחֻכָּמִים מְטַהְרִים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לֹא נִחְלְקוּ רִבֵּן גְּמִלְיָאֵל וְחֻכָּמִים עַל טַבָּלָא שֶׁנִּחְלַק לְשְׁנַיִם, וְאֶחָד מֵהֶן גָּדוֹל כְּשֵׁנִים בְּחִבְרוֹ, שֶׁהַגָּדוֹל טֵמָא וְהַקָּטָן טְהוֹר, עַל מָה נִחְלְקוּ? עַל שָׁאִין אֶחָד מֵהֶן גָּדוֹל כְּשֵׁנִים בְּחִבְרוֹ, שֶׁהַשְּׁנַיִם

ד. מכחול¹⁰ שנטל הזכר שלו, אף על פי שהיה המקבל שלו מלא חלודה - טמא. נטל המקבל שלו, אם היה הזכר שלו מלא חלודה - טהור. מפני שהוא סורח את העין.

ה. זומא ליסטריין¹¹ שנטלה כפה - טמאה מפני מזלג. נטל מזלג - טמאה מפני כפה. נחלקה לשנים, אם משמשת מעין מלאכתה ראשונה - טמאה. ואם לאו - טהורה. מרדה, נטל הירודה - טמא מפני הצנורת. נטל הצנורת - טמא מפני הירודה. נחלקה לשנים, אם משמשת מעין מלאכתן הראשונה - טמאה. ואם לאו - טהורה. מרדע שנחלק לשנים, ונשתיר בחרחור¹² עד שבעה טפחים, ובדרבן עד ארבעה טפחים - טמא. פחות מכן - טהור. ואם מתחלה עשאו לכן, אפלו פחות מכן - טמא. ובקדרם, אף על פי שנטלה חסומה - טמאה.

ו. מגרפה שנטל פיה¹³ ונשתיר בה כמלא הסיט על פני כלה - טמאה. נטלה כלה.

¹⁰ ראשו אחד חד כעין זכרות לכחול בו את העין, וראשו האחר רחב לנקות בו את האון (שם).

¹¹ ראשו אחד כף עשוי לקבל את הזחמא מן הקדרה ולחעבירה, וראשו האחר כעין מזלג להעלות הכשיר (שם).

¹² תרחור - כלי עשוי כמין מרה שחופרים בו את הקרקע, וברזל שלו מחדד טפי להתד בו השרשים שלא יעכבו את המחרשה.

¹³ מגרפה. הוא אשר יניעו בו התבשיל בקדרה אצל בשולו ויקרא הרהת אשר יערכו בו הבנאים הטיט מגרפה על דרך הדמיון, וידוע מצורת זאת הרהת כאשר הוסרה כפה ושאר

אמר רבי נתן בן יוסף בזו בית שמאי מטמאים ובית הלל מטהרין. האזמל של רוקני¹⁴ - האזמל טמא בפני עצמו. כשהוא מחברו - חבור לטמאה ואין חבור להזאה. מחט של מוכסין¹⁵ שנטל עקצה - טמאה משום חורה. נטלה חורה - טמאה מפני עקצה. נחלקה לשנים, אם משמשת מעין מלאכתן ראשונה - טמאה. ואם לאו - טהורה. הסיף והסכין שהעלו חלודה - טהורים. שפן והשחיון - חזרו לטמאתן ראשונה. שפופרת של זהבין, ושל זגגין, ושל נפחים, ושל עושי כלי זכוכית שנחלקה לארבה - טהורה. לרחבה, אם משמשת מעין מלאכתה ראשונה - טמאה, אם לאו - טהורה. כלבוס¹⁶ של ספרים¹⁷, ושל רופאים, ושל עושי כלי זכוכית, שנחלקה לשנים - טהורה. ושל נפחים שנחלקה לשנים - טמאה, מפני שהיא כתחלתו. בתחלה חותה בה את הגחלים, ועכשו חותה בה את הגחלים. רבי שמעון בן גמליאל אומר: מפני שהוא כתחלתו, בתחלה מנקב בה את הגחלים ועכשו מנקב

הבית יד שלה דומה לקרנם. רמב"ם פרוש המשניות (כלים יג, ד).

¹⁴ רוקני - העץ שהמפסלת קבועה בו קרוי 'רוקני'. ואם נפל הברזל שפוסל ומחלק, ונשאר העץ לבדו בלא הברזל, טהור (רבי עובדיה ברטנורא כלים יג, ד). וכתב ב'חסדי דוד': ברזל שנותנים הנגרים בתוך עץ להחליק הנגרים.

¹⁵ הגר"א גרס: של מתוח.

¹⁶ צבת.

¹⁷ כעין כלי מלקט שהספרים לוקמים בו את השער.

והדוקרן²⁵, והמעדיר, והמלקוט של כובסין, שנטלה אחת משניהן ועשה של מתכת - הרי אלו טמאין. על כלן אמר רבי יהושע: דבר חדש חדשו הסופרים, ואין לי מה אשיב.

ט. מסרק של פשתן שנטלו שניו, אחת מבינתים - טהור. נטלה הימנו שן אחת - טהורה. רבי שמעון מטמא, מפני שהוא כותב בה. ואם התקינה להיות כותב בה - הכל מודים שהיא טמאה. ושל צמר שנחלק, בין לארכו ובין לרחבו - טמא. שן של זהב - מקבלת טמאה ומזין עליה במקומה, ויוצאין בה בשבת.

מסכת כלים מציצא פרק רביעי

א. כלי מתכות הבאות במדה, כגון: השדה, התבה, והמגדל, הבאין במדה - טמאין. פשוטי כלי מתכת, כגון: השלחן, והטבלא, והדלפקי²⁶ של מתכת - טמאים. ושעורן בטפח. כלל אמרו! כלי מתכת המחסר חטיפה²⁷ - טמא. המחסר לטישה - טהור. דברי רבי עקיבה. וחכמים אומרים: כלי מתכות שנתרועעו, אם משמשין מעין מלאכתן ראשונה - טמאין. ואם לאו - טהורין. כיצד? דלי כדי למלאות בו לשתות. המיחם - כדי להחם בו לשתות. והקיתון - כדי לשמש בו את האורחין. ספל - כדי להדיח בו אחת מרגליו. נקבו קומקמין - כדי לקבל חמין. מיחם - כדי

בה את הגחלים. דיוסטור¹⁸ - טמא. נחלק לשנים - טהור. דיופי¹⁹ - טמא. נחלק לשנים - טהור. המסמרות והסניפין שבו - חבור לטמאה ולהזאה.

ז. המטריד²⁰ שנפרץ ונטל עוקצו - טהור. נחלק לשנים, ונשתיר בו טפח - טמא. חפי פותחת²¹ - טהורין. קבצן בפותחת - טמאים. שבגל²², אפלו קבצן בפותחת ונתן בדלת - טהורים.

ח. טבעת של מתכת וחותם שלה של אלמוג - טמאה. רבי נחמיה מטהר, שהיה רבי נחמיה אומר: בטבעת הולכין אחר חותמה. בעל - אחר סמלוניו. בקולב - אחר מסמרותיו. בסלם - אחר שליבותיו. בערסה - אחר שלשלותיו. רבי שמעון בן אליעזר אומר משום רבי יוסי: בסלם - אחר העומדים. ובקולב - אחר השלובין. ובמשפך - אחר הקערה. האימה²³, והחפוי, והטס שעל גבי שנים - טהורין. השרתוע²⁴,

¹⁸ דיוסטור - כלי שהוא בעל שני צדדים, הינו שני חתיכות נפרדות ומחברות.

¹⁹ דיופי - כלי שהוא בעין קש שמייניקים בו ועשוי בעין האות ד', ומצד אחד שמים בתוף הפה, וקצהו השני בתוף המושקה.

²⁰ בעין חנית או מעדר.

²¹ 'שנים הקבועים בה' (רש"י שבת פא ע"א).

²² ושל גל - ואם הפותחת הזאת אינה של כלים, כגון של שדה ומגדל אלא של גל, (כמו טרוקי גלי כגון דלתות שערי החצר אף על פי שחברן בפותחת, הואיל וחבור זה בדלת היא, ודלת בגין מחבר לפרקע טהורין) (רש"י שם).

²³ הכלי אשר יתחבר עליו הפשתן בעת הפזויה.

²⁴ שפוד של ברזל (רש"י לתהלים קח, יח).

²⁵ קנים שמתפצלים מהם ענפים דוקרים, והיו עושים הקנים מעץ והענפים ממתכת.

²⁶ הדלפקי - כלי עץ שמשימין בו צלוחיות ואשישות ואוכלין ומשקין, וממנו כשנוטלין ומשימין על השלחן (רבי עובדיה ברטנורא כלים כב, א).

²⁷ כלשון 'חטיפה' הינו שלא מעבד ולא חקוק עליו כלום.

לְקַבֵּל סִלְעִים. הִלָּפֶס - כְּדִי לְקַבֵּל קְתוּנֹת. קְתוּנֹת - כְּדִי לְקַבֵּל בּו פְּרוּטוֹת. מִדּוֹת הֵיזֵן וְהַשְׁמָן - שְׁעוּרֵן בְּמִשְׁקִין. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בְּפְרוּטוֹת. נָר - שְׁעוּרוֹ בְּשִׁמְן. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בְּפְרוּטוֹת.

ב. מִקָּל שְׁעֵשָׁה בְּרֹאשׁוֹ מִסְמֵר לִהְיוֹת תּוֹפֶס בּוּ בְּמִקּוֹם הַדִּישׁ - טָמֵא. וְאִם בְּשִׁבִּיל שְׁלֹא תִהְיֶה הָאֶרֶץ אוֹכְלָתוֹ - טְהוֹר. עֲשֵׂה בְּרֹאשׁוֹ לִהְיוֹת מִכָּה בּוּ - טָמֵא. לְנוֹי - טְהוֹר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֵּר צְדוֹק אוֹמֵר: דּוֹר אֶחָד - טָמֵא. וְשְׁנֵי דוֹרֵין - טְהוֹר. פְּרָגוּל²⁸ שְׁעֵשָׁה בְּרֹאשׁוֹ מִסְמֵר לִהְיוֹת מִכָּה בּוּ - טָמֵא. לְנוֹי - טְהוֹר.

ג. מִסְרָק²⁹ שֵׁישׁ בּוּ דְרָבֵן - הָרִי זֶה טָמֵא. חוֹלֵץ שֶׁל נֶגֶר שֶׁהוּא מוֹצִיא בּוּ אֵת הַמִּסְמָרִים³⁰ - טָמֵא. מִיִּנְיַת שְׁעֵשָׁא לְתַחַת הַדֶּלֶת, אֵף עַל פִּי שְׁמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ - טְהוֹרָה. הֵיתָה טָמְאָה וְעֵשָׂא לְתַחַת הַדֶּלֶת - טָמְאָה, עַד שֶׁתִּטְהַר. וּמֵאִימְתִי טְהַרְתָּה? בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: מְשִׁיחָבֵל. וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים: מְשִׁיחָבֵר; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: מְשִׁיחָבֵל וְיַחְבֵּר. וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים: מְשִׁיחָבֵל אוּ מְשִׁיחָבֵר. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: קִנְתוֹר שֶׁל בְּנֵי³¹ - טְהוֹר. שְׁלֹא נַעֲשֶׂה אֶלָּא לְשִׁמֵּשׁ עִם הַקֶּרֶקַע. כָּל כְּלֵי הַסֵּתֶת - טָמְאִין. וְהַעֲרָעִין³² עִמָּהֶם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חוּץ מִן הָעֲרָעִין. הָאֵמָה,

וְהַמְּחוּק³³ שֶׁל מִתְכָּת - טָמְאִין. וְהַמְּצוּפִין³⁴ - טְהוֹרִים. אֶפְרוֹמְבִּיָּא³⁵ - טְהוֹרָה. עֲשֵׂה בָּהּ שְׁלֵשֶׁלֶת - טָמְאָה. שְׁלֵשֶׁלֶת שְׁעֵשָׂא אֶפְרוֹמְבִּיָּא - טָמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּכֹלֹנֶס³⁶. שְׁלֵשֶׁה דְּבָרִים בְּסוֹס: הַשִּׁיר, וְהַפְּרוֹמְבִּיָּא, וְהַכְּלֹנֶס. הַכְּלֹנֶס שֶׁל סוֹס - טָמֵא בְּפָנָי עֲצָמוֹ. הַמְּשִׁיחֹת וְהַרְצוּעוֹת תְּפוּרוֹת בּוּ - חֲבוּר. וְקִשּׁוּרוֹת - אֵינָן חֲבוּר. אֲנִדְרִטִין וְחִלּוֹת שֶׁל צוּרָה, וְכָל שְׂאִינוֹ יוֹצֵא מִשּׁוֹם מִטְבַּע - הָרִי אֵלּוֹ טָמְאִין. אֲנִדְרִטִין שְׁעֵשָׂא בְּתוֹךְ הַבֵּית. אִם לְנוֹי - טְהוֹר. וְאִם בְּשִׁבִּיל שִׁיחָא נּוֹתֵן עָלָיו אֵת הַכּוֹס וְהַקְּעָרָה - טָמֵא. מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּדִלּוּפְקִי. שְׁלֵשֶׁלֶת נָר - חֲבוּר עַל הַמִּסְרָק. אֵין שֵׁם מִסְרָק - חֲבוּר עַל הַטְּבַעַת. שְׁלֵשֶׁלֶת דְּלִי גָדוֹל אֲרַבְעָה טְפָחִים, וְשֶׁל קָטָן וְשֶׁל עוֹלֵי רִגְלִים - עֲשֵׂרָה. קָשֶׁר בּוּ חָבֵל אוּ מְשִׁיחָה, בֵּין מְלַמְעֵלָה וּבֵין מְלִמְטָה, אֶפְלוּ מֵאָה אָמָה - כָּלוּ חֲבוּר.

ד. מִגְרָה שְׁעֵשָׁה שְׁנִיָּה לְחוּר הַדֶּלֶת, אֵף עַל פִּי שְׁמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ - טְהוֹרָה. הֵיתָה טָמְאָה וְעֵשָׂה לְחוּרָה דֶּלֶת - טָמְאָה עַד שִׁיקְבַּעְנָה בְּמִסְמֵר. הַפְּכָה בֵּין מְלַמְעֵלָה וּבֵין מְלִמְטָה וּבֵין מִן הַצְדָּדִין - טְהוֹרִים. כְּסוּי קִבְיָא וּמִיחָם, כְּסוּי טְנִי וּבֵית הַדִּיּוֹ - טָמְאִין, וְשָׂאֵר כָּל הַכְּסוּיִן - טְהוֹרִין.

ה. הַטְּבַעוֹת הַמְּקַבְּלוֹת אֵת הַרְצוּעוֹת - הָרִי אֵלּוֹ טְהוֹרוֹת, שְׂאִינָן עֲשׂוּיוֹת אֶלָּא לְנוֹי. הָעֲשׂוּיוֹת לְהַכְבִּיד אֵת הַרְצוּעוֹת וְשֶׁהַרְצוּעוֹת תְּלוּיוֹת בָּהֶן - טָמְאוֹת. בְּרִזֵּל שֶׁתַּחַת צִנּוֹר בְּהִמָּה וְשֶׁעַל גְּבִי צִנּוֹר בְּהִמָּה - טָמֵא. מִסְמֵר שֶׁהוּא מְחַבֵּר בּוּ אֵת הַגִּלְגָּל

²⁸ שוּט שֶׁל מִלְקוֹת.

²⁹ ה'חֲסָדִי דְּדוֹר' גּוֹרֵם "מַעֲדָר".

³⁰ לְנֶגֶר יֵשׁ מִכְשִׁיר כְּעֵין כְּלִי שֶׁהוּא מְשִׁתַּמֵּשׁ בּוּ

כְּדִי לְחַלֵּץ וְלַחֲצוֹא אֵת הַמִּסְמָרִים מִהַנְּסָרִים.

³¹ 'שִׁבְט וּמִטָּה שֶׁל בְּרִזֵּל שֶׁבְּנָאִים חוֹתְכִים בּוּ

אֵת הַכֶּתֶל' (רַבִּי עֹזְבִידָה בְּרַמְנֹרָא כְּלִים יד, ג).

³² כְּלִי שֶׁל סֵתֶת שְׁעָמוֹ הוּא מְשַׁבֵּר אֵת גּוּשֵׁי

הָעֶפֶר.

³³ אָמָה שְׁמוֹדָדִים בָּהּ, וּמִחָק שְׁמוֹחָקִים בָּהּ אֵת

גֹּדֶשׁ תְּמוּדָה.

³⁴ הֵינּוּ שְׁעֵשׂוּיִם מַעֲיָן וְרַק מִצָּפִים מִתְכָּת.

³⁵ רָסֵן שֶׁל בְּהִמָּה.

³⁶ כְּלֹנֶס הוּא רָסֵן שְׁעוֹשִׂים לְסוֹם.

שלא ישמט - טמאה. ורפן שמעון בן גמליאל מטהר, בזה מודה רבי יהודה לחכמים בכסוי טגי של מתכת שעשה בו מראה, נשבר ובטל מתשמישו - טהור. וחכמים אומרים: בין כך ובין כך טמא. מראה שנטשטשה, אם משמשת מעין מלאכתה ראשונה - טמאה. אם לאו - טהורה. נשברה, אם מראה רוב הפנים - טמאה. ואם לאו - טהורה.

ו. רבי אליעזר אומר: כלי מתכת שנטמא, ונשבר, והתיכו - מזה עליו בו ביום, ושונה עליו בריביעי, ושנטמא, והזה עליו ונשבר והתיכו - שונה ומזה עליו בו ביום. רבי יהושע אומר: אין הזאה פחות משלישי ושביעי. רבי נתן אומר, רבי אליעזר אומר: כלי מתכת שנטמא ונשבר והתיכו, מזה עליו בו ביום, נשבר והתיכו, ישנה עליו בו ביום; רבי יהושע אומר: אין הזאה פחות משלישי ושביעי.

ז. מפתח של רכובה שנשבר מתוך רכובתו. רבי מאיר מטמא, ורבי יהודה מטהר. ורפן שמעון בן גמליאל אומר: חלוף הדברים. מסננת של חרדל שנחלקה לארכה - טהורה. לרחבה, אם משמשת מעין מלאכתה ראשונה - טמאה. ואם לאו - טהורה. אמר רבי אלעזר ברבי צדוק: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על מסננת של חרדל שנפרצו בה שלשה נקבין מלמטה, זה בצד זה שהיא טהורה, על מה נחלקו? על שנים, שבית שמאי מטמאין ובית הלל מטהרין. קיתון שהוא עתיד לטפח על פיו ולעשותו כצינור - טהור, עד שיטפח את פיו.

מסכת פלים מציעא פרק חמישי

א. כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה הבאין במדה, רבי מאיר אומר: הרי הן ככלים. וחכמים אומרים: הרי הן כאהליו. רבי נחמיה אומר: קפות גדולות וסוגין הגדולים שיש להן שולים, והן מחזיקין ארבעים סאין בלח שהם כורים ביבש - הרי

אלו טמאים, אף על פי שאין מטלטלין במלואו - מטלטלין במשתיר בהן. וכמה הן? אמה על אמה ברום שלש אמות שהן ישנן שש מאות ארבעים ושמונה טפח, ראיה לדבר ממדת השלחן. רבי יוסי אומר: בים שעשה שלמה הוא אומר (דברי הימים ב ד, ה): "מחזיק בתים שלשת אלפים יכיל". במקום אחר הוא אומר (מלכים א ז, כו): "אלפים בת יכיל", אי אפשר לומר 'אלפים' שכבר נאמר 'שלשת אלפים', ואי אפשר לומר 'שלשת אלפים' שכבר נאמר 'אלפים', אמור מעתה: אלפים בלח שהם שלשת אלפים ביבש. החזיונות שבטרקלין שבעלי בתים אוכלין עליהן שחלקין כצפרן - טמאין, מפני שהן כטבילא. ומעשה בבעל הבית אחד שהיו לו נצרים בתוך ביתו, והיו שואלין אותן לבית האבל ולבית המשתה, ובא מעשה לפני חכמים וטמאום.

ב. מפני מה ארכות של נחתומין טמאות? מפני שהן מיחדין לכלי. של בעלי בתים - טהורות עד שיחדום לכלי. רבי שמעון אומר: מפני מה סרוד של נחתומין הפרוץ טמא? מפני שהוא קורץ עליו, ומביא מקרצות לתנור. ושל בעלי בתים, אם התקינו להיות קורץ ומוליך עליו מקרצות לתנור - טמא.

ג. סרוד של צפירה אם יש לו גפים - טמא. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף על פי שאין לו גפים - טמא. ומפני מה ים נפה של סלתין - טמא? מפני שהוא מחזירו לכלי. ושל בעלי בתים - טהור, עד שיחזירוהו לכלי. רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון: אף של סלתין - טהור, עד שיחזירוהו לכלי. רבי יהודה אומר: של גדלת טמא מושב, מפני שהבנות יושבות בתוכו וגודלות.

ד. כל התלוין הנקובין - חבור ורבי יוחנן בן נורי אומר: אף הסדקין, מוסף עליהן

קבול - טמאָה. הקוד³⁹, והקערה, האנטיל⁴⁰, והתמחוי שנחלקו, אף על פי שמקבלין על דופנותיהן כאלפסין - טהורין. הכפא, והספסל, והקתדרא, והעריסה, שנתפרקו - טהורין. מטה שנתפרקה - כל אבר ואבר טמא בפני עצמו. מודים חכמים לרבי מאיר, שאין חבלים חבירו לטמאָה עד שיסרג בה שלשה בתים לכל רוח.

ט. עריסה, מאימתי מקבלת טמאָה? משתגמר מלאכתה, ואם עתיד לעשות לה עגלה - עד שיעשה לה עגלה. בית הלגנין ובית הכוסות של תמרה שחיסם וקינב מבחוץ, שאף על פי שלא קנב מבפנים - טמא, שכן מקימין. הקנונין הקטנים⁴¹ וכן הקלתות⁴², משיחוסם ויקנב. הקנונין הגדולים, והסוגין הגדולים⁴³ - משיעשה שני דורין לרחב שלהן⁴⁴, חוץ מזה שעל גבי האריג. ים נפה וכברה, וכף של מאזנים - משיעשה דור אחד לרחב שלהן, חוץ מזה שעל גבי האריג. הקפה, משיעשה

תלוי זיגי וסופיני³⁷ מפני שהן מסייעין בשעת מלאכה. תלוי בית הלגנין ובית הכוסות התפור - טמא. קשור וענוב - טהור. רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר: כל התלויין טמאים, לא טהרו אלא תלוי נפה וכברה של בעל הבית, אלא בזמן שהוא שני ראשין מצד אחד. כל הבורכות - טהורין. בורף המחרשה - טמאָה. וכל החתיכות - טמאות. וחתיכה אלתות - טהורה.

ה. כל הנבלין - טהורין. ונבלי השירה - טמאין.

ו. כל המשקין - טמאין. ומשקה בית מטבחיא - טהורין. ואלו הן משקה בית מטבחיא: הדם, המים, היין והשמן. נטמאו בפנים אף על פי שיצאו לחוץ - טהורים. נטמאו בחוץ ונכנסו בפנים - טמאים.

ז. ספר עזרה שיצא לחוץ - מטמא את הידים. ולא ספר עזרה בלבד אמרו, אלא אפלו נביאים וחסידים. וספר אחר שנכנס לשם - מטמא את הידים. מטפחות בני לוי - טהורות. כיוצא בו בעל הבית שעשה מטפחות לחפות בהן כתלים ועמודין - טהורים. מלבני בני לוי - טהורין. כיוצא בו, בעל הבית שעשה מלבן להיות נותנו ממטה למטה, ומאבוס לאבוס - טהור. יחדו למטה אחת; רבי מאיר ורבי יהודה מטמאין, רבי יוסי ורבי שמעון מטהרין, שאינו עושה מלאכה בגופו.

ח. רבי יהודה אומר: מרכוף³⁸ של זמר - טהור, שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע. עשה בראשו מסמר להיות תופס בו ממקום הדיש - טהור. ורבי יוסי ברבי יהודה אומר: מצודת העכברים שיש בה בית

³⁹ מין קערה. (כמו קוד הנבלי במשניות בלים טו, א).

⁴⁰ נמלה שנוטלים עמה את הידים.

⁴¹ כעין קערות קטנות שנקלעות מערכה רבה ודקה (תפארת ישראל בלים טו, ג).

⁴² קפות קטנות (רבי עובדיה ברטנורא). ויש מפרשים מצנפת של נשים (תפארת ישראל).

בלם קלועות כנ"ל.

⁴³ קפות גדולות.

⁴⁴ לאחר שארגו שולי הקפה, אורגים סביבותיה

עגולים כפי מה שרוצה שתהיה רחבה

בדפנותיה בנבחה, ואותן עגולים של דפנות

קרויין דורים.

³⁷ מיני כלי זין.

³⁸ כלי זמר גדול, ומחמת כבדו, כשהוא מונח

מניה אותו על הקרקע ומנגן (באור הגר"א)

אין פחות משלשה. כלי עצם, מאימתי מקבלין טמאה? משתגמר מלאכתה. מחסרים פסוין - טמאין. שופר - טהור. חתכו לקבל - טמא. הקרן שהוא משתמש בה ומשליכה - טהורה. חשב עליה - מקבלת טמאה מכאן ולהבא. חתול של תמרה שהוא עתיד לאכול התמרה ולזרקו - טהור. חשב להכניס ולהוציא בו מן הבית ומן השדה - טמא.

ב. כל הכלים⁵² הנחפרים במחט, כגון הכיס ואנפיליא⁵³ - אין מקבלין טמאה, עד שתגמר מלאכתו, רבי יהודה אומר: בכיס עד כדי לקבל פרוטה, ואנפיליא כדי לקבל את הבקעת. כל הכלים הנארגין על גבי מחט, כגון גרנותני⁵⁴ ומצודה, כיון שעשה בהן בית קבול מלאכתו - טמאין. הסל והפחלץ של גמלים⁵⁵, ופופיראות⁵⁶ שעשאן מתחלתן מקבלי רמונין⁵⁷ - טמאים. רבי שמעון אומר: פופיראות שאינה יכולה לנטל בגפים⁵⁸ ולצאת בפתח - טהורה. חמת חדשה, אף על פי שמקבלת רמונין - טהורה. תפורה ונקרעה - שעורה ברמונים. רבי אליעזר אומר: בפקעיות של

שתי צפירות לרחב שלה חוץ מזה שעל גבי האריג. הערק משיעשה בה צפירה אחת חוץ מזה שעל גבי האריג. הסלין של גמלים, התירן - טהורים. קשרון - טמאין, טמאין ומטהרין אפלו עשרה פעמים ביום. כלי נצרים שלא קנכו ומשתמש בהן עראי - טמאין. היה עתיד לחסם ולקנב, אף על פי שהוא משתמש בהן עראי - טהורים. ובלבד שלא יערים. ואם הערים - הרי אלו טמאין.

י. חמר בכלי פפיר⁴⁵ מכלי נצרין, שכלי נצרין אין מקבלין טמאה אלא משתגמר מלאכתו. וכלי פפיר, כיון שנעשה דור אחד על גבי הרחב שלהן - טמאין.

מסכת כלים מציצא פרק שישי

א. כלי עור, מאימתי מקבלין טמאה? הסנדל משיקמע⁴⁶, והמנעל משיגוב מעל האימום⁴⁷. ואם עתיד לכרכב עד שיכרכב, ולשרטט עד שישרטט⁴⁸. איסקורטיא⁴⁹ - משישטף. וקטבליא⁵⁰ - משירטב. עור העריסה⁵¹ שהוא עתיד לעשות לה טיבור - טהור, עד שיעשה לו טיבור. רבי יהודה אומר: בכר - אין פחות מחמשה. ובכסת -

⁵² הינו הבגדים.

⁵³ הוא כים גדול העשוי לקבל בקעת כשנושאים אותה (באור הגר"א).

⁵⁴ סל גדול ששופים בו יין מנת לבור (רש"י גמין נו: - הינו מסננת).

⁵⁵ עשוי פערין מכבר מעשה רשת, והנקבים שלו רחבים (רבי עובדיה ברטנורא כלים כד, ט).

⁵⁶ אורג מקנים שתי וערב.

⁵⁷ שעשה נקבים מתחלה כדי לקבל רמונים - טמאים, דאפלו חכי חוי כלי (גר"א).

⁵⁸ הינו שאינה חזקה, ואינה יכולה להנטל עם הדפנות שלה (גר"א).

⁴⁵ מין זמורות ועושים מהם סלים.

⁴⁶ משיקמט, הינו משתתחיל להתקמט צורת הסנדל.

⁴⁷ שייניה ליבש על הדפוס של סנדל.

⁴⁸ אלו הם הצעירים והשרטוטים שעושים לנעלים, ועד שאין עושה זאת - אינו גמור מלאכה.

⁴⁹ בגד של עור שזוכש הסנדלר בשעת מלאכה.

⁵⁰ עור שמוניחים על השלחן.

⁵¹ חתיכת עור נתונה תחת עריסה שמעמידין עליה את הרגל, להניד את העריסה.

רמוני באדן⁶² וחצירי גבע⁶³ של בית הכותים, אלא שמתעשרין בודאי בכל מקום.

ד. רבי יהודה אומר: מביא גדולה שבגדולה וקטנה שבקטנות, ומביא כוס מלא מים, ומביא אוכלין שאינן בולעין ונותנן לתוכו, עד שיחזרו המים לכמות שהיו, וחוזרין וחולקין. אמר לו רבי יוסי: אף את נתתה שעור לשעורין. וכי מי מודיעני איזו גדולה איזו קטנה? אלא הכל לפי דעתו של רואה. בכוש הבינוני – כמרדע הבינוני, וכמה עבי המרדע? אצבע ושליש אצבע והקיפו טפח. אצבע – מארבע אצבעות בטפח. טפח – משה טפחים באמה. זרת אמורה בתורה – חצי אמה של ששה טפחים. אמה בינונית – זה אמה של ששה טפחים.

ה. רבי מאיר אומר: כל המדות שאמרו חכמים בפרס, כגון חרבן הפרס⁶⁴, ומחול

שתי – מארבע במנה שהוא ארבעים בסלע. המסחיט⁵⁹ של דלת – הרי זה טמא, מפני שהוא נותן עליו עד שלא יכלה הראשון. נתפרק התחתון – טמא. העליון – טהור. ושעורו בטפח.

ג. רבי יהודה אומר בהן שלש מדות משום רבי עקיבה: העשוי לשמש את האדם כגון הסלם. את הכלים כגון הקולב, מנורה ואנחותא⁶⁰ – טהורין. העשוי לשמש את האדם ואת משמשי אדם, כגון השלחן והטבלא והדלפקי – טמאין. בית הלגנין, ובית הכוסות של עץ שנפחת אחת מהן – טהור ואין חבור לו. נפחת השני – טהור ואין חבור לו. נפחתו שלשתן – כלן טהורין. ארבעה סלין שבמרחץ, שנפחת אחת מהן – טהור, ואין חבור להן. נפחת השני – טהור, וחבור לו. נפחתו שנים מצד אחד, הרחב שביניהן – כלו טהור. נפחתו שנים זה כנגד זה, הרחב שביניהן – חולקים אותו. המשמש את הטמא – טמא. והמשמש את הטהור – טהור. נפחתו שנים אלכסון – הרחב שביניהן כלו טמא. משפלת⁶¹ שאמצעיתה גבוהה וזויותיה יורדות, ונפחתה מצד אחד – טמאה, מפני שהיא מקבלת בצד השני. נפחתה מצד השני – טהורה. ושאר כל הכלים שאין יכולים לקבל זיתים, כגון השפופרת והקננין – שעורן ברבן; דברי רבי מאיר. רבי אלעזר בן רבי שמעון אומר: בתבלין. נפרצו – שעורן בתבלין. נפגמו – שעורן בכל שהוא. אמר רבי יהודה: לא הזכרו

⁶² רמונים במקום שנקרא 'באדן' והיו גדולים ביותר.

⁶³ ברתני במקום שנקרא גבע, והוא כנ"ל, ושני המקומות האלו היו של כותים.

⁶⁴ היא קרחת הפרס – שש עשרה אמה אם לא היו שם אלא חמש עשרה אמה וזרע שבע אמות לא קדש.

⁵⁹ ברזל שעושים תחת הדלת כדי שלא יזיק את הדלת בשעה שהוא פותחה (גר"א, אמנם בבאורו גרים 'המסרטי', אבל בהנחות לא הגיה).

⁶⁰ מקום שמניחים שם כלים.

⁶¹ תרפה אשר יוליכו בה הנבל אל השדות (רמב"ם).

בְּרִיאַשִׁית בָּרָא אֱ-לֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:**בְּקִדְמִין בָּרָא יי ית שְׁמִיָּא וְיֵת אֲרַעָא:**

בְּרִיאַשִׁית – אָמַר רַבִּי יִצְחָק: לֹא הָיָה צָרִיךְ לְהַתְחִיל אֶת הַתּוֹרָה אֲלָא מִ"הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם", שֶׁהִיא מִצְוָה רִאשׁוֹנָה שֶׁנִּצְטָו בָּהּ יִשְׂרָאֵל, וּמֵה טַעַם פֶּתַח בְּבְרִיאַשִׁית? מִשּׁוּם: "כַּח מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לַעֲמּוֹ לָמַת לָהֶם נִחְלַת גּוֹיִם". שָׁאֵם יֹאמְרוּ אֲמוֹת הָעוֹלָם לְיִשְׂרָאֵל: לִסְטִים אַתָּם, שֶׁכִּבְשָׁתֶם אֲרָצוֹת שִׁבְעָה גּוֹיִם! הֵם אוֹמְרִים לָהֶם: כָּל הָאָרֶץ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיא, הוּא בָרָאָה וְנִתְּנָה לְאִשְׁר יִשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו. בְּרִצּוֹנוֹ נִתְּנָה לָהֶם, וּבְרִצּוֹנוֹ נִטְלָה מֵהֶם וְנִתְּנָה לָנוּ. **בְּרִיאַשִׁית בָּרָא** – אֵין הַמִּקְרָא הַזֶּה אוֹמֵר אֲלָא דְרִשְׁנִי, כִּמּוֹ שֶׁדִּרְשׁוּהוּ רַבּוֹתֵינוּ: בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאת "רִאשִׁית דִּרְכּוֹ", וּבִשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ "רִאשִׁית תְּבוּאָתָהּ". וְאֵם בָּאתָ לְפָרְשׁוֹ כִּכְשׁוּטוֹ, כִּד פְּרָשָׁהּ: "בְּרִיאַשִׁית בְּרִיאַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ, וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְּהוֹ וְנָהוּ וְחָשֶׁךְ, וַיֹּאמֶר אֱ-לֹהִים יְהִי אוֹר". וְלֹא כֹּא הַמִּקְרָא לְהוֹרוֹת סֶדֶר הַבְּרִיאָה לומר שֶׁאֵלּוֹ קִדְמוֹ, שָׁאֵם כֹּא לְהוֹרוֹת כִּד הָיָה לוֹ לְכַתּוֹב: "בְּרִיאַשׁוֹנָה בָּרָא אֶת הַשָּׁמַיִם..." שֶׁאֵין לָהּ "רִאשִׁית" בַּמִּקְרָא שֶׁאֵינוֹ דְּבוּק לְתִיבָה שֶׁל אַחֲרָיו, כִּמּוֹ: "בְּרִיאַשִׁית מִמְלַכֶּת יְהוֹיָקִים", "רִאשִׁית מִמְלַכְתּוֹ", "רִאשִׁית דְּגִנָּה". אֵף כֹּאֵן אַתָּה אוֹמֵר: "בְּרִיאַשִׁית בָּרָא אֱ-לֹהִים...", כִּמּוֹ "בְּרִיאַשִׁית בְּרֹא". וְדוֹמָה לוֹ: "תַּחֲלַת דְּבַר ה' בְּהוֹשֶׁעַ", כְּלומר: תַּחֲלַת דְּבוּרוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּהוֹשֶׁעַ, "וַיֹּאמֶר ה' אֵל הוֹשֶׁעַ...". וְאֵם תֹּאמַר לְהוֹרוֹת כֹּא שֶׁאֵלּוֹ תַּחֲלָה נִבְרָאוּ, וּפְרוּשׁוֹ "בְּרִיאַשִׁית הַכֹּל בָּרָא אֵלּוֹ", וַיֵּשׁ לָהּ מִקְרָאוֹת שֶׁמִּקְצָרִים לְשׁוֹנָם וּמִמַּעֲטִים תִּיבָה אַחַת, כִּמּוֹ "כִּי לֹא סָגַר דְּלִתִּי בִטְנִי" וְלֹא פִרַשׁ מִי הַסּוֹגֵר, וּכְמוֹ "יֵשׁא אֶת חֵיל דְּמַשְׁקִי" וְלֹא פִרַשׁ מִי יִשְׁאַנּוּ, וּכְמוֹ "אֵם יַחְרוּשׁ בְּבִקְרִים" וְלֹא פִרַשׁ "אֵם יַחְרוּשׁ אֲדָם בְּבִקְרִים", וּכְמוֹ "מַגִּיד מְרִאשִׁית אַחֲרִית" וְלֹא פִרַשׁ "מַגִּיד מְרִאשִׁית דְּבַר אַחֲרִית דְּבַר" – אֵם כֹּן תִּמָּה עַל עֲצָמָה שֶׁהִרִי הַמַּיִם קִדְמוֹ, שֶׁהִרִי כְּתִיב "וְרוּחַ אֱ-לֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם", וְעַדִּין לֹא גִלָּה הַמִּקְרָא בְּרִיאַת הַמַּיִם מִמִּי הָיְתָה. הֵא לְמַדְתָּ שֶׁקִּדְמוֹ הַמַּיִם לְאָרֶץ, וְעוֹד שֶׁהַשָּׁמַיִם מֵאֵשׁ וּמִיִּם נִבְרָאוּ. עַל פֶּרֶךְ לֹא לְמַד הַמִּקְרָא סֶדֶר הַמוִּקְדָּמִים וְהַמְאוֹחֲרִים כְּלוּם. **בָּרָא אֱ-לֹהִים** – וְלֹא נֹאמַר "בָּרָא ה'", שֶׁבְּתַחֲלָה עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה לְבְרִאתוֹ בְּמַדַּת הַדִּין. רָאָה שֶׁאֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם, וְהַקְדִּים מַדַּת רַחֲמִים וְשִׁתְפָּה לְמַדַּת הַדִּין. וְהִינֵנוּ דְּכַתִּיב: "בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱ-לֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם".

וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְּהוֹ וְנָהוּ וְחָשֶׁךְ עַל-פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱ-לֹהִים מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:

וְאֲרַעָא הָיְתָה צְדִיָּא וְרִיקְנָא וְחָשׁוּכָא עַל אִפִּי תְהוֹמָא וְרוּחָא מִן קִדָּם יי מְנַשְׁבָּא עַל אִפִּי מִיָּא:

תְּהוֹ וְנָהוּ – "תְּהוֹ" לְשׁוֹן תִּמָּה וְשִׁמְמוֹן, שֶׁאֲדָם תּוֹקָה וּמִשְׁתוֹמֵם עַל "בְּהוֹ" שִׁבָּה. תְּהוֹ – אִישְׁטוּרִישׁוֹן בְּלַע"ז. **בְּהוֹ** – לְשׁוֹן רַקוּת וְצָדוּ. **עַל פְּנֵי תְהוֹם** – עַל פְּנֵי הַמַּיִם שֶׁעַל הָאָרֶץ. **וְרוּחַ אֱ-לֹהִים מְרַחֶפֶת** – כִּסָּא הַכְּבוֹד עוֹמֵד בְּאֹוִיר וּמְרַחֵף עַל פְּנֵי הַמַּיִם בְּרוּחַ פִּיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבְמַאֲמָרוֹ, כִּיּוֹנָה הַמְרַחֶפֶת עַל הַקֶּן. אַקוּבִיטִי"ר בְּלַע"ז.

וַיֹּאמֶר אֱ-לֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי-אוֹר:

וַיֹּאמֶר יי יְהִי נְהוֹרָא וְנִהְיָ נְהוֹרָא:

וַיִּבְרָא אֱ-לֹהִים אֶת-הָאוֹר פִּי-טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱ-לֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:

וַחֲזָא יי ית נְהוֹרָא אֲרִי טַב וְאַפְרִישׁ יי בֵּין נְהוֹרָא וּבֵין חָשׁוּכָא:

וַיִּבְרָא אֱ-לֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל – אֵף בְּזָה אָנוּ צָרִיכִין לְדַבְּרֵי אֲגָדָה: רָאָהּ שֶׁאֵינוֹ כִּדְאִי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ רְשָׁעִים, וְהַבְדִּילוֹ לְצַדִּיקִים לְעַתִּיד לְבֹא. וּלְפִי פְשׁוּטוֹ כִּד פְּרָשָׁהּ: רָאָהּ כִּי טוֹב, וְאֵין נֹאָה לוֹ לְחַשֵּׁף שִׁיְהִיו מִשְׁתַּמְשִׁים בְּעַרְבוּבָא, וְקַבַּע לָזָה תַּחֲמוּמוֹ בְּיוֹם וּלָזָה תַּחֲמוּמוֹ בְּלִילָה.

וַיִּקְרָא אֱ-לֹהִים לְאוֹר יוֹם וּלְחֹשֶׁךְ קִרָּא לַיְלָה וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם אֶחָד:

וַיִּקְרָא יי לְנְהוֹרָא יְמָמָא וּלְחָשׁוּכָא קִרָּא לַיְלָא וְנִהְיָ רַמַּשׁ וְנִהְיָ צֶפֶר יוֹם חָד:

יוֹם אֶחָד – לְפִי סֶדֶר לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה הָיָה לוֹ לְכַתּוֹב "יוֹם רִאשׁוֹן", כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב בַּשָּׁאָר הַיָּמִים "שְׁנִי", "שְׁלִישִׁי", "רִבְעִי". לָמָּה כְּתַב "אֶחָד"? לְפִי שֶׁהָיָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יָחִיד בְּעוֹלָמוֹ, שֶׁלֹּא נִבְרָאוּ הַמַּלְאָכִים עַד יוֹם שְׁנִי. כִּד מְפֹרָשׁ בְּבְרִיאַשִׁית רַבָּה.

וַיֹּאמֶר אֱ-לֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם:

וַיֹּאמֶר יי יְהִי רָקִיעָא בְּמַצִּיעוֹת מִיָּא וַיְהִי מְפָרִישׁ בֵּין מִיָּא לְמִיָּא:

יְהִי רָקִיעַ – יִחְזַק הָרָקִיעַ. שָׁאֵף עַל פִּי שֶׁנִּבְרָאוּ שָׁמַיִם בְּיוֹם רִאשׁוֹן עַדִּין לַחֲיִים הֵיוּ, וְקִרְשׁוּ בִשְׁנֵי מַגְעֶרַת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֲמָרוֹ "יְהִי רָקִיעַ". וְזֶהוּ שֶׁכְּתַב: "עֲמוּדֵי שָׁמַיִם יְרוּפּוּ" – כָּל יוֹם רִאשׁוֹן; וּבִשְׁנֵי "וַיִּתְמָהוּ מַגְעֶרְתּוֹ", כְּאֲדָם שֶׁמִּשְׁתוֹמֵם וְעוֹמֵד מַגְעֶרַת הַמַּאֲזִים עָלָיו. **בְּתוֹךְ הַמַּיִם** – בְּאֲמָצַע הַמַּיִם. שֶׁיֵּשׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין מַיִם הָעֵלְיוֹנִים לְרָקִיעַ כִּמּוֹ בֵּין הָרָקִיעַ לַמַּיִם שֶׁעַל הָאָרֶץ, הֵא לְמַדְתָּ שֶׁהֵם תְּלוּיִם בְּמַאֲמָרוֹ שֶׁל מֶלֶךְ.

וַיַּעַשׂ אֱ-לֹהִים אֶת-הָרָקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לְרָקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לְרָקִיעַ וַיְהִי-כֵן:

וַיַּעֲבַד יי ית רָקִיעָא וְאַפְרִישׁ בֵּין מִיָּא דְּמַלְרַע לְרָקִיעָא וּבֵין מִיָּא דְּמַעַל לְרָקִיעָא וְנִהְיָ כֵן:

וַיַּעַשׂ אֱ-לֹהִים אֶת הָרָקִיעַ – תִּקְנוֹ עַל עֲמָדוֹ וְהִיא עֲשִׂיתָּהּ, כִּמּוֹ "וַעֲשֵׂתָהּ אֶת צִפְרָנֶיהָ". **מֵעַל לְרָקִיעַ** – "עַל הָרָקִיעַ" לֹא נֹאמַר אֲלָא "מֵעַל לְרָקִיעַ", לְפִי שֶׁהוּא תְלוּיִן בְּאֹוִיר. וּמִפְּנֵי מָה לֹא נֹאמַר "כִּי טוֹב" בְּיוֹם שְׁנִי? לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה נִגְמַר מְלָאכַת הַמַּיִם עַד יוֹם שְׁלִישִׁי וְהִרִי הַתְחִיל בָּהּ בִּשְׁנֵי, וְדָבַר שֶׁלֹּא נִגְמַר אֵינוֹ בְּמִלּוּאוֹ וְטוֹבוֹ. וּבִשְׁלִישִׁי שֶׁנִּגְמְרָה מְלָאכַת הַמַּיִם וְהַתְחִיל וּנְגַמַר מְלָאכָה אַחֲרָת, כִּפֹּל בּוֹ "כִּי טוֹב" שְׁתֵּי פַעַמִּים, אַחַת לְגַמַר מְלָאכַת יוֹם שְׁנִי וְאַחַת לְגַמַר מְלָאכַת הַיּוֹם.

וַיִּקְרָא אֶל־לְהִים לְרָקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי־עָרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שְׁנִי:	וַיִּקְרָא יי לְרָקִיעַא שָׁמַיָא וַהֲוָה רָמַשׁ וַהֲוָה צָפֹר יוֹם תַּנְיִן:
---	---

וַיִּקְרָא אֶל־לְהִים לְרָקִיעַ שָׁמַיִם – שָׁא מַיִם, שָׁם מַיִם, אֵשׁ וּמַיִם, שְׁעָרָבֹן זֶה בָּזָה וַעֲשֹׂה מִהֶם שָׁמַיִם.

וַיֹּאמֶר אֶל־לְהִים יִקְוּוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם אֶחָד וְתֵרָאָה הַיַּבֵּשָׁה וַיְהִי־כֵן:	וַאֲמַר יי יתְפַנְשׁוּן מִיָּא מִתַּחַת שָׁמַיָא לְאַתֵּר חַד וְתִתְחַזִּי יַבִּישְׁתָּא וַהֲוָה כֵּן:
--	--

יִקְוּוּ הַמַּיִם – שָׁהִיו שְׁטוּחִין עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ, וְהָקִימוּ בְּאוֹקְנוֹס, הוּא הַיָּם הַגָּדוֹל שֶׁבְּכָל הַיָּמִים.

וַיִּקְרָא אֶל־לְהִים לַיַּבֵּשָׁה אֶרֶץ וּלְמִקְנֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיִּרָא אֶל־לְהִים כִּי־טוֹב:	וַיִּקְרָא יי לַיַּבִּישְׁתָּא אֶרְעָא וּלְבֵית כְּנִישַׁת מִיָּא קָרָא יַמְמִי וַחֲזָא יי אֲרִי טָב:
--	---

קָרָא יַמִּים – וַהֲלֹא גַם אֶחָד הוּא? אֲלֹא אֵינוֹ דּוֹמָה טַעַם דָּג הָעוֹלָה מִן הַיָּם בְּעַכּוֹ לְטַעַם דָּג הָעוֹלָה מִן הַיָּם בְּאַסְפִּמְיָא.

וַיֹּאמֶר אֶל־לְהִים תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דָּשָׁא עֵשֶׂב מִזֶּרֶע זָרַע עֵץ פָּרִי עֹשֶׂה פְרִי לְמִינּוֹ אֲשֶׁר זֶרְעוֹ־בּוֹ עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן:	וַאֲמַר יי תְּדַאִית אֶרְעָא דְתָאָה עֶסְבָּא דְבֵר זֶרְעִיה מִזֶּרְעֵה אֵילָן פִּירִין עֶבִיד פִּירִין לְזַנְיָה דְבֵר זֶרְעִיה בֵּיה עַל־אֶרְעָא וַהֲוָה כֵּן:
--	--

תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דָּשָׁא עֵשֶׂב – לֹא "דָּשָׁא" לְשׁוֹן "עֵשֶׂב", וְלֹא "עֵשֶׂב" לְשׁוֹן "דָּשָׁא". וְלֹא הָיָה לְשׁוֹן הַמִּקְרָא לומר "תַּעֲשִׂיב הָאָרֶץ", שְׁמִינִי דְשָׂאִין מִחֻלְקִין, כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ נִקְרָא "עֵשֶׂב פְּלוּנִי". וְאֵין לְשׁוֹן לְמַדְבָּר לומר "דָּשָׁא פְּלוּנִי", שֶׁלְשׁוֹן "דָּשָׁא" הוּא לְבִישַׁת הָאָרֶץ בְּעֵשְׂבִים כְּשֶׁהִיא מִתְמַלֵּאת בְּדָשָׁאִים. תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ – תִּתְמַלֵּא וְתִתְכַּסֶּה לְבוּשׁ עֵשְׂבִים. בְּלִשׁוֹן לַע"ז נִקְרָא דָּשָׁא אִירֵבִידִי"ץ בְּלִן בְּעֶרְבוּכָא, וְכָל שְׂרֵשׁ לְעַצְמוֹ נִקְרָא "עֵשֶׂב". מִזֶּרֶע זָרַע – שֶׁיִּגְדֵּל בּוֹ זֶרְעוֹ, לְזֶרְעַת מִמֶּנּוּ בְּמָקוֹם אַחֵר. עֵץ פָּרִי – שֶׁיְהִיָּה טַעַם הָעֵץ כְּטַעַם הַפְּרִי. וְהִיא לֹא עֹשֶׂתָה כּוֹ, אֲלֹא "וּתּוֹצֵא הָאָרֶץ... עֵץ עוֹשֶׂה פְּרִי" וְלֹא הָעֵץ פְּרִי: לְפִיכָּה כְּשֶׁנִּתְקַלֵּל אָדָם עַל עֲוֹנוֹ נִקְדָּה גַם הִיא עַל עֲוֹנָהּ וְנִתְקַלְלָה. אֲשֶׁר זֶרְעוֹ בּוֹ – הֵן גִּרְעִינִי כָּל פְּרִי, שֶׁמֶהֱן הָאֵילָן צוֹמֵחַ כְּשֶׁנוֹטְעִין אוֹתוֹ.

וּתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׁא עֵשֶׂב מִזֶּרֶע זָרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֹשֶׂה־פְּרִי אֲשֶׁר זֶרְעוֹ־בּוֹ לְמִינֵהוּ וַיִּרָא אֶל־לְהִים כִּי־טוֹב:	וַאֲפִיקַת אֶרְעָא דְתָאָה עֶסְבָּא דְבֵר זֶרְעִיה מִזֶּרְעֵה לְזַנְיָה וַאֲיָלָן עֶבִיד פִּירִין דְבֵר זֶרְעִיה בֵּיה לְזַנְיָה וַחֲזָא יי אֲרִי טָב:
--	--

וּתּוֹצֵא הָאָרֶץ... – אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נֹאמַר "לְמִינֵהוּ" בְּדָשָׂאִין בְּצוּנִיָּהֶן, שְׁמַעוּ שְׁנַצְטוּוּ הָאֵילָנוֹת עַל כֶּה, וְנִשְׂאוּ קֵל וַחֲמַר בְּעַצְמָן, כְּדִמְפּוֹרֶשׁ בְּאַגָּדָה בְּשַׁחֲסִיטַת חֲלִין.

וַיְהִי־עָרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי:	וַהֲוָה רָמַשׁ וַהֲוָה צָפֹר יוֹם תַּלִּיתִי:
--	---

וַיֹּאמֶר אֶל־לְהִים יְהִי מְאֹרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וְהָיוּ לְאֹתֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וּשְׁנָיִם:	וַאֲמַר יי יְהִיוּ נְהוֹרִין בְּרָקִיעַא דְשָׁמַיָא לְאַפְרָשָׁא בֵּין יַמְמָא וּבֵין לַיְלָא וַיְהִיוּ לְאֹתִין וּלְזַמְנִין וּלְמַמְנֵי בְּהוֹן יוֹמִין וּשְׁנָיִן:
--	---

יְהִי מְאֹרֶת... – מִיּוֹם רֵאשׁוֹן נִבְרָאוּ, וּבִרְבִּיעִי צִוָּה עֲלֵיהֶם לְהִתְלוֹת בְּרָקִיעַ. וְכֵן כָּל תּוֹלְדוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ נִבְרָאוּ מִיּוֹם רֵאשׁוֹן, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נִקְבַּע בְּיוֹם שְׁנִגְזַר עֲלָיו. הוּא שְׁכָתוֹב: "אֵת הַשָּׁמַיִם" – לְרַבּוֹת תּוֹלְדוֹתֵיהֶם, "וְאֵת הָאָרֶץ" – לְרַבּוֹת תּוֹלְדוֹתֶיהָ. יְהִי מְאֹרֶת – חֶסֶד נִי"ו כְּתִיב, עַל שֶׁהוּא יוֹם מְאֹרֶת לְפֹל אֶסְכֶּרֶה בְּתִינוּקוֹת. הוּא שְׁשִׁנְיוֹ: בְּרַבִּיעִי הָיוּ מִתְעַנִּים עַל אֶסְכֶּרֶה שְׁלֹא תִפּוֹל בְּתִינוּקוֹת. לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה – מִשְׁנִגְזֵי הָאֹרֶר הָרֵאשׁוֹן. אֲבָל בְּשִׁבְעַת יָמֵי בְּרֵאשִׁית שִׁמְשׁוֹ הָאֹרֶר וְהַחֲשֶׁךְ הָרֵאשׁוֹנִים יַחַד, בֵּין בְּיוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה. וְהָיוּ לְאֹתֹת – כְּשֶׁהַמְּאֹרֹת לֹקִין סִימָן רַע הוּא לְעוֹלָם, שְׁנַאמַר: "וּמֵאֲוֹת הַשָּׁמַיִם אֵל תִּתְּנוּ" – בְּעִשְׂוֹתְכֶם רָצוֹן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין אִתָּם צָרִיכִין לְדַאֹג מִן הַפְּרַעַנוֹת. וּלְמוֹעֲדִים – עַל שֶׁם הָעֵתִיד, שְׁעֵתִידִים יִשְׂרָאֵל לְהַצְטוּת עַל הַמוֹעֲדוֹת, וְהֵם נִמְנִים לְמוֹלַד הַלְכָּנָה. וּלְיָמִים – שְׁמוֹשׁ הַחֲמָה חֲצִי יוֹם וְשְׁמוֹשׁ הַלְכָּנָה חֲצִי, הָרִי יוֹם שְׁלָם. וּשְׁנָיִם – לְסוֹף שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחֲמִשָּׁה יָמִים יִגְמְרוּ מִהֲלַכְתָּם בְּשָׁנִים עֶשְׂרֵי מֵאוֹת מְשֻׁרָתִים אוֹתָם, וְהִיא שְׁנָה. וְחֻזְרִים וּמִתְחִילִים פַּעַם שְׁנָיָה לְסַבֵּב בְּגִלְגָּל כְּמִהֲלָכוֹ הָרֵאשׁוֹן.

וְהָיוּ לְמֵאוֹרֹת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן:	וַיְהִיוּ לְנְהוֹרִין בְּרָקִיעַא דְשָׁמַיָא לְאַנְהָרָא עַל אֶרְעָא וַהֲוָה כֵּן:
---	--

וְהָיוּ לְמֵאוֹרֹת – עוֹד זֹאת יִשְׁמָשׁוּ: שְׁאִירוֹ לְעוֹלָם.

וַיַּעַשׂ אֱ-לֹהִים אֶת-שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת-הַמְּאֹר הַגָּדֹל לַמִּמְשָׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת-הַמְּאֹר הַקָּטָן לַמִּמְשָׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים:	וַעֲבַד יְיָ יֵת תַּרְיֵן נְהוֹרִיָּא רַבְרַבִּיא יֵת נְהוֹרָא רַבָּא לַמִּשְׁלַט בִּימָמָא וְיֵת נְהוֹרָא זַעִירָא לַמִּשְׁלַט בְּלַיְלָא וְיֵת כּוֹכְבֵּיא:
הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים – שְׁנֵים נִבְרָאוּ, וְנִתְמַעֲטָה הַלְכָנָה עַל שְׁקִטְרָגָה וְאָמְרָה: אֵי אִפְשָׁר לִשְׁנֵי מַלְכִּים שִׁישְׁתַּמְשׁוּ בְּכֶתֶר אֶחָד. וְאֵת הַכּוֹכָבִים – עַל יְדֵי שְׁמַעַט אֶת הַלְכָנָה, הַרְבֵּה צָבָאִיהָ לְהַפִּיס דַּעְתָּה.	עַל יֵתָן אַתְּמָא אֱ-לֹהִים בְּרַקִּיעָא הַשְּׁמַיִם לְהַאִיר עַל-הָאָרֶץ:
וְלַמִּשְׁלָל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱ-לֹהִים כִּי-טוֹב:	וְלַמִּשְׁלַט בִּימָמָא וּבְלַיְלָא וְלַאֲפָרְשָׂא בֵּין נְהוֹרָא וּבֵין חֹשׁוֹכָא וַחֲזָא יְיָ אַרִי טָב:
וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם רִבְעִיעִי:	וַהֲוָה רָמַשׁ וַהֲוָה צֶפֶר יוֹם רִבְעִיעִי:
וַיֵּאמֶר אֱ-לֹהִים יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם שָׂרָץ גֹּפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יַעֲוֹף עַל-הָאָרֶץ עַל-פְּנֵי רִקִּיעַ הַשְּׁמַיִם:	וַאֲמַר יְיָ יִרְחֲשׁוּן מִיָּא רַחֲיִישׁ נַפְשָׂא חַיָּתָא וְעוֹפָא יִפְרַח עַל-אָרְעָא עַל אִפִּי רִקִּיעַ שְׁמַיָּא:
נֶפֶשׁ חַיָּה – שְׁיָהָא בֵּה חַיּוֹת. שָׂרָץ – כָּל דְּבַר חַי שְׂאִינוּ גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ קְרוּי "שָׂרָץ". בְּעוֹף כָּגוֹן זְבוּבִים, בְּשָׂקָצִים כָּגוֹן נְמָלִים וְחַפּוּשִׁים וְתוֹלְעִים, וּבִבְרִיּוֹת כָּגוֹן חֹלֵד וְעַכְבָּר וְחוּמָט וְכוּיֹצֵא בֵּהֶם, וְכָל הַדְּגִים.	נֶפֶשׁ חַיָּה – שְׁיָהָא בֵּה חַיּוֹת. שָׂרָץ – כָּל דְּבַר חַי שְׂאִינוּ גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ קְרוּי "שָׂרָץ". בְּעוֹף כָּגוֹן זְבוּבִים, בְּשָׂקָצִים כָּגוֹן נְמָלִים וְחַפּוּשִׁים וְתוֹלְעִים, וּבִבְרִיּוֹת כָּגוֹן חֹלֵד וְעַכְבָּר וְחוּמָט וְכוּיֹצֵא בֵּהֶם, וְכָל הַדְּגִים.
וַיִּבְרָא אֱ-לֹהִים אֶת-הַתַּיִמָּנִים הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל-נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמָשָׁת אֲשֶׁר שָׂרָצוּ הַמַּיִם לַמַּיִנָּהּ וְאֵת כָּל-עוֹף כָּנָף לַמַּיִנָּהּ וַיֵּרָא אֱ-לֹהִים כִּי-טוֹב:	וַיִּבְרָא יְיָ יֵת תַּיִמָּנִיָּא רַבְרַבִּיא וְיֵת כָּל נַפְשָׂא חַיָּתָא דְּרַחֲשָׂא דְּאֶרְחִישׁוּ מִיָּא לְזַנְיָהוֹן וְיֵת כָּל עוֹפָא דְּפִרַח לְזַנְיָהּ וַחֲזָא יְיָ אַרִי טָב:
הַתַּיִמָּנִים – דְּגִים גְּדֹלִים שְׁבִימִם. וּבִדְבַרִי אֲגִידָה הוּא לִוְיָתָן וְכֵן זִגְוֹ שְׁבִירָאָם זָכָר וּנְקֵבָה, וְהָרַג אֶת הַנְּקֵבָה וּמְלַחָה לְצַדִּיקִים לַעֲתִיד לְבָא, שְׂאֵם יִפְרוּ וַיִּרְבוּ לֹא יִתְקַנְיִם הָעוֹלָם בְּפִגְיָהֶם. נֶפֶשׁ חַיָּה – נֶפֶשׁ שְׂיָשׁ בֵּה חַיּוֹת.	וַיִּבְרִיד יֵתָהוֹן יְיָ לַמַּיִמַר פּוּשׁוּ וּסְגוּ וּמְלֹו יֵת מִיָּא בִּימָמָא וְעוֹפָא יִסְגִּי בְּאָרְעָא:
וַיִּבְרָד אוֹתָם – לִפִּי שְׁמַחֲסָרִים אוֹתָם וְצַדִּיק מֵהֶם וְאוֹכְלִין אוֹתָם, הוֹצֵרְכּוּ לְבִרְכָּה. וְאֵף הַחַיּוֹת הוֹצֵרְכּוּ לְבִרְכָּה, אֲלֹא מִפְּנֵי הַנֶּחֱשׁ שֶׁעַתִּיד לִמְלֹךְ – לְקַד לֹא בִרְכוֹ, שְׂלֹא יִהְיֶה בְּכָלֵל. פָּרוּ – לְשׁוֹן פָּרִי, כְּלוּמַר: "עֲשׂוּ פְרוֹת". וַיִּרְבוּ – אִם לֹא אָמַר אֲלֹא "פָּרוּ" הָיָה אֶחָד מוֹלִיד אֶחָד וְלֹא יוֹמֵר, וְכֵן "וַיִּרְבוּ" שְׁאֶחָד מוֹלִיד הִרְבֵּה.	וַיִּבְרִיד יֵתָהוֹן יְיָ לַמַּיִמַר פּוּשׁוּ וּסְגוּ וּמְלֹו יֵת מִיָּא בִּימָמָא וְעוֹפָא יִסְגִּי בְּאָרְעָא:
וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי:	וַהֲוָה רָמַשׁ וַהֲוָה צֶפֶר יוֹם חַמִּישִׁי:
וַיֵּאמֶר אֱ-לֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ גֹּפֶשׁ חַיָּה לַמַּיִנָּה בַּהֲמָה וּרְמָשׁ וְחַיִּת-וְאָרֶץ לַמַּיִנָּה וַיְהִי-כֵן:	וַאֲמַר יְיָ תַּפְיִק אָרְעָא נַפְשָׂא חַיָּתָא לְזַנְיָה בְּעִיר וּרַחֲיִישׁ וְחַיִּת אָרְעָא לְזַנְיָה וַהֲוָה כֵּן:
תּוֹצֵא הָאָרֶץ – הוּא שְׁפִרְשָׁתִּי שֶׁהִפֵּל נִבְרָא מִיּוֹם רֵאשׁוֹן, וְלֹא הוֹצֵרְכּוּ אֲלֹא לְהוֹצִיאָם. נֶפֶשׁ חַיָּה – שְׂיָשׁ בֵּה חַיּוֹת. וּרְמָשׁ – הֵם שְׂרָצִים שֶׁהֵם נִמְכֹּכִים וְרוֹמְשִׁים עַל הָאָרֶץ, וְנִרְאִים כְּאִלוּ נִגְרָרִים שְׂאִין הַלּוֹכֵן נִפֵּר. כָּל לְשׁוֹן "רְמָשׁ" וְ"שָׂרָץ" בְּלִשְׁוֹנָנוּ קוֹנְמוּבְרִי"ש בְּלַע"ז.	וַעֲבַד יְיָ יֵת חַיִּת אָרְעָא לְזַנְיָה וְיֵת בְּעִירָא לְזַנְיָה וְיֵת כָּל רַחֲשָׂא דְּאָרְעָא לְזַנְיָהּ וַחֲזָא יְיָ אַרִי טָב:
וַיַּעַשׂ אֱ-לֹהִים אֶת-חַיִּת הָאָרֶץ לַמַּיִנָּה וְאֶת-הַבְּהֵמָה לַמַּיִנָּה וְאֶת כָּל-רְמָשׁ הָאֲדָמָה לַמַּיִנָּהּ וַיֵּרָא אֱ-לֹהִים כִּי-טוֹב:	וַעֲבַד יְיָ יֵת חַיִּת אָרְעָא לְזַנְיָה וְיֵת בְּעִירָא לְזַנְיָה וְיֵת כָּל רַחֲשָׂא דְּאָרְעָא לְזַנְיָהּ וַחֲזָא יְיָ אַרִי טָב:
וַיַּעַשׂ – תַּקְנָם בְּצַבִּיּוֹנָם וּבְקוּמָתוֹ.	
וַיֵּאמֶר אֱ-לֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוּתֵנוּ וַיִּרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשְּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הָרְמָשׁ הָרֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ:	וַאֲמַר יְיָ נַעֲבִיד אֲנָשָׂא בְּצַלְמֵנָא כְּדִמוּתֵנָא וַיִּשְׁלֹטוֹן בְּנוֹנִי יָמָא וּבְעוֹפָא דְּשְׁמַיָּא וּבְבְּעִירָא וּבְכָל אָרְעָא וּבְכָל רַחֲשָׂא דְּרַחֲיִישׁ עַל אָרְעָא:
נַעֲשֶׂה אָדָם – עֲנוּתָנוּתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַדְּנוּ מִכָּאן: לִפִּי שְׂאָדָם בְּדִמוּת הַמַּלְאָכִים וַיִּתְקַנְאוּ בּוֹ, לְפִיכָף נִמְלָךְ בֵּהֶם. וְכִשְׁהוּא דֵּן אֶת הַמַּלְכִּים הוּא נִמְלָךְ בְּפִמְלִיא שְׁלוֹ, שְׁכֵן מְצִינוּ בְּאַחְזָב שְׂאֵמַר לוֹ מִיכָּה: "רְאִיתִי אֶת ה' יוֹשֵׁב עַל כְּסֹאוֹ, וְכָל צָבָא הַשְּׁמַיִם עוֹמֵד עָלָיו מִימִינוֹ וּמִשְׁמָאלוֹ". וְכִי יֵשׁ יָמִין וּשְׁמָאל לְפָנָיו? אֲלֹא אֵלּוּ מִימִינִים לְזִכּוּת, וְאֵלּוּ מִשְׁמָאִילִים לְחֻבָּה. וְכֵן: "בְּגִזְרַת עִירִין פְּתִגְמָא, וּמֵאמַר קַדִּישִׁין	וַעֲבַד יְיָ יֵת חַיִּת אָרְעָא לְזַנְיָה וְיֵת בְּעִירָא לְזַנְיָה וְיֵת כָּל רַחֲשָׂא דְּאָרְעָא לְזַנְיָהּ וַחֲזָא יְיָ אַרִי טָב:

שְׁאַלְתָּא", אף כאן בַּפְּמִלְיָא שְׁלֹו נָטַל רְשׁוּת. אָמַר לָהֶם: יֵשׁ בְּעֵלְיוֹנִים כְּדֻמוֹתֵי, אִם אֵין כְּדֻמוֹתֵי בַּתְּחַתּוֹנִים הָרִי יֵשׁ קִנְאָה בְּמַעֲשֵׂה בְּרֹאשִׁית. **נַעֲשֶׂה אָדָם** – אף על פִּי שְׁלֹא סִייעוּהוּ בִּיצִירְתּוֹ, וְיֵשׁ מְקוֹם לַמַּיִם לַרְדּוֹת, לֹא נִמְנַע הַכְּתוּב מִלְלַמַּד דְּרָךְ אֶרֶץ וּמִדַּת עֲנָוָה, שְׂיִהֵא הַגְּדוֹל נִמְלָךְ וְנוֹטַל רְשׁוּת מִן הַקָּטָן. וְאִם כֵּתִב: "אֶעֱשֶׂה אָדָם" – לֹא לְמַדְנֹו שְׂיִהֵא מְדַבֵּר עִם בֵּית דִּינֹו אֲלֵא עִם עֲצָמוֹ. וְתִשׁוּבַת הַמַּיִנִּים כֵּתִב בְּצַדּוֹ: "וַיִּבְרָא אֱ-לֹהִים אֶת הָאָדָם", וְלֹא כֵתִב "וַיִּבְרָאוּ". **בְּצִלְמֵנוּ** – בְּדְפּוּס שְׁלֵנוּ. **בְּדֻמוֹתֵנוּ** – לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל. וַיִּרְדּוּ **בְּדַגַּת הַיָּם** – יֵשׁ בַּלְשׁוֹן הַזֶּה לְשׁוֹן "רְדוּי" וּלְשׁוֹן "יִרְדֶּה": זָכָה – רוּדָה בַּחַיּוֹת וּבַבְּהֵמֹות, לֹא זָכָה – נַעֲשֶׂה יִרְדּוּ לַפְּנִיָהם וְהַסִּיָּה מוֹשְׁלַת בּוֹ.

וַיִּבְרָא אֱ-לֹהִים | אֶת־הָאָדָם בְּצִלְמֹו בְּצֶלֶם אֱ-לֹהִים
בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם:
וַיִּבְרָא יי ית אָדָם בְּצִלְמִיָּה בְּצֶלֶם אֱ-לֹהִים בָּרָא יְתִיָּה דְכָר
וְנוֹקְבָא בָרָא יְתִהוֹן:

וַיִּבְרָא אֱ-לֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצִלְמֹו – בְּדְפּוּס הָעֲשׂוּי לוֹ, שֶׁהִפֵּל נִבְרָא בְּמֵאמֶר וְהוּא נִבְרָא בְּיָדִים, שְׁנֵאמַר: "וַתָּשֶׁת עָלַי פָּפְכָה". נַעֲשֶׂה בְּחוֹתָם כְּמִטְבַּע הָעֲשׂוּיָה עַל יְדֵי רוּשָׁם, שְׁקוּרִין קוּי"ן בְּלַע"ז, וְכֹן הוּא אוֹמַר: "תַּתְּהַפֵּךְ כְּחוֹמֶר חוֹתָם". **בְּצֶלֶם אֱ-לֹהִים בָּרָא אוֹתוֹ** – פִּרְשׁ לָךְ שְׁאוֹתוֹ צֶלֶם הַמִּתְקַן לוֹ, צֶלֶם דְּיוּקָן יוֹצְרוֹ הוּא. **זָכָר וּנְקֵבָה בָרָא אֹתָם** – וְלַהֲלֹן הוּא אוֹמַר: "וַיִּשְׁקַח אֶחָת מִצִּלְעוֹתָיו..." מְדַרְשׁ אֶנְדָּה שְׁבָרָאוּ שְׁנֵי פִרְצוּפִים בְּבִרְיָאָה רֵאשׁוֹנָה, וְאַחֵר כֶּף חֲלָקוֹ. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: כֹּאֵן הוֹדִיעָךְ שְׁנִבְרָאוּ שְׁנֵיהֶם בְּשִׁשִּׁי, וְלֹא פִירַשׁ לָךְ כִּיצַד בְּרִיָּתוֹ, וּפִירַשׁ לָךְ בְּמְקוֹם אַחֵר.

וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱ-לֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱ-לֹהִים פָּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבַשְׁתֶּהּ וּרְדּוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיַּת הָרֶמֶשׂ עַל־הָאָרֶץ:
וַיְבָרֶךְ יְתִהוֹן יי וַאֲמַר לַהוֹן יי פּוֹשׁוּ וּסְגוּ וּמְלֹו יְת אֶרְעָא
וְתִקּוּפוֹ עֲלֵה וּשְׁלוּטוֹ בְּנוּנִי נִמָּא וּבַעוּפָא דְשָׁמַיָא וּבְכָל חַיַּתָּא דְרַחֲשָׂא עַל אֶרְעָא:

וּכְבַשְׁתֶּהּ – חֲסַר וי"ו, לְלַמֵּדךָ שֶׁהַזָּכָר כּוֹבֵשׁ אֶת הַנְּקֵבָה, שְׁלֹא תֵהֵא נִצָּאנִית. וְעוֹד לְלַמֵּדךָ שֶׁהָאִישׁ שֶׁדָּרְכּוֹ לְכַבּוֹשׁ מִצְוָה עַל פְּרִיָּה וְרִבְיָה, וְלֹא הָאִשָּׁה.

וַיֹּאמֶר אֱ-לֹהִים הִנֵּה נֹתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב | זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בּוֹ פֶרִי־עֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָה:
וַאֲמַר יי הֵא יְהִיבִית לְכוֹן יְת כָּל עֶסְבָּא דְכָר זֶרַעִיָּה
מִזְדָּרַע דְּעַל אִפִּי כָל אֶרְעָא וְיְת כָּל אֵילָנָא דְּבִיָּה פִירִי
אֵילָנָא דְכָר זֶרַעִיָּה מִזְדָּרַע לְכוֹן יְהִי לְמִיכָל:

לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָה וְלָכֶם חַיַּת הָאָרֶץ – הַשְׁנָה לָהֶם בְּהֵמֹות וְחַיּוֹת לְמַאֲכָל, וְלֹא הִרְשָׁה לְאָדָם וּלְאִשָּׁתוֹ לְהַמִּית בְּרִיָּה וּלְאַכּוֹל בְּשָׂר, אִף כָּל יָרֵק עֵשֶׂב יֵאָכְלוּ יַחַד כֻּלָּם. וּכְשֶׁבָּאוּ בְּנֵי נֹחַ הַתִּיר לָהֶם בְּשָׂר, שְׁנֵאמַר: "כָּל רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא חַי..." , "כִּי־יֵרֶק עֵשֶׂב" שֶׁהַתִּיר לְאָדָם הָרֵאשׁוֹן "נֹתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל".

וְלָכֶם־חַיַּת הָאָרֶץ וְלָכֶם־עוֹף הַשָּׁמַיִם וְלָכֶם | רוּמְשׁ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ נִפְשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־יָרֵק עֵשֶׂב לְאֹכְלָה וַיְהִי־כֵן:
וְלָכֶם חַיַּת אֶרְעָא וְלָכֶם עוּפָא דְשָׁמַיָא וְלָכֶם דְרַחֲשִׁי עַל אֶרְעָא דְּבִיָּה נִפְשָׂא חַיַּתָּא יְת כָּל יָרוּק עֶסְבָּא לְמִיכָל וְהִוָּה כֵן:

וַיִּרָא אֱ-לֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי:
וַיַּחֲזֵא יי יְת כָּל דְּעֵבֵד וְהֵא תִקִּין לַחֲדָא וְהִנֵּה רִמְשׁ וְהִוָּה צֶפֶר יוֹם שְׁתִּיתִי:

יוֹם הַשְּׁשִׁי – הוֹסִיף ה"א בְּשִׁשִּׁי בְּגִמְרַ מַעֲשֵׂה בְּרֹאשִׁית, לוֹמַר שֶׁהַתְּנָה עִמָּהֶם עַל מְנַת שְׂיִקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם יִשְׂרָאֵל תְּמַשֶּׁה חוֹמְשֵׁי תוֹרָה. דְּכָר אַחֵר: "יוֹם הַשְּׁשִׁי" – כָּלֶם תְּלוּיִם וְעוֹמְדִים עַד יוֹם הַשְּׁשִׁי, הוּא שִׁשִּׁי בְּסִינּוֹן הַמּוֹכֵן לְמַתַּן תוֹרָה.

וַיַּשְׁכֵּל הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צְבָאָם:
וַאֲשַׁתְּכֵלְלוּ שָׁמַיָא וְאֶרְעָא וְכָל חַיִּלְהוֹן:

וַיִּכַּל אֱ-לֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבַּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:
וַיִּשְׁבַּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:
וַיִּשְׁבַּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:
וַיִּשְׁבַּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:

וַיִּכַּל אֱ-לֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי – רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר: בְּשָׂר נָדָם שְׁאִינוּ יוֹדַע עֲתִיו וְרַגְעִיו – צָרִיךְ לְהוֹסִיף מַחֲלוֹ עַל הַקָּדָשׁ. הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיּוּדַע עֲתִיו וְרַגְעִיו – נִכְנַס בּוֹ כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה, וְנִרְאָה כְּאִלוֹ כֹּלָה בּוֹ בַּיּוֹם. דְּכָר אַחֵר: מַה הָיָה הָעוֹלָם חֲסֵר? מְנוּחָה. בָּאת שְׁבַת בָּאת מְנוּחָה, כִּלְתָהּ וְנִגְמְרָה הַמְּלָאכָה.

וַיִּבְרָךְ אֱ-לֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְבָרֶכְשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מִכָּל־מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱ-לֹהִים לַעֲשׂוֹת:
וַיְבָרֶךְ יי יְת יוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְקִדִּישׁ יְתִיָּה אַרִי בִיָּה נַח מִכָּל עֲבִידְתִּיָּה דְּבָרָא יי לְמַעֲבַד:

וַיִּבְרָךְ וַיְקַדֵּשׁ – בִּרְכּוֹ בְּמֶן, שְׁפָל יְמוֹת הַשְּׁבוּעָה הָיָה יוֹרֵד לָהֶם עֹמֶר לְגַלְגַּלְתָּ, וּבְשִׁשִּׁי לָחֶם מִשְׁנָה. וְקִדְשׁוֹ בְּמֶן, שְׁלֹא יֵרֵד כָּלֵל בַּשְּׁבַת. וְהַמִּקְרָא כְּתוּב עַל הָעֵתִיד. **אֲשֶׁר בָּרָא אֱ-לֹהִים לַעֲשׂוֹת** – הַמְּלָאכָה שֶׁהִתְּהָ רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת בַּשְּׁבַת, כִּפְל וַעֲשָׂאָה בְּשִׁשִּׁי, כְּמוֹ שְׁמִפּוֹרֶשׁ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה.

**אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום
עשות י-הוה א-להים ארץ ושמים:**

**אלין תולדת שמיא וארעא כד אתבריא ביוםא דעבד
י-א-להים ארעא ושמיא:**

אלה – האמורים למעלה. תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' – למדך שכלם נבראו ביום ראשון. דבר אחר: "בהבראם" – בה"א ברעם, שנאמר: "בנה ה' צור עולמים", בשמי אותיות הללו של השם יצר שני עולמים. ולמדך כאן שהעולם הזה נברא בה"א, רמז שיצרו הרשעים למטה לראות שמת, בה"א זאת שסתומה מכל צדדים ופתוחה למטה לרדת דרך שם.

**וכל ו שית השדה טרם יהנה בארץ וכל-עשב
השדה טרם יצמח כי לא המטיר י-הוה א-להים
על-הארץ ואדם אין לעבד את-האדמה:**

**וכל אילני חקלא עד לא הוו בארעא וכל עסבא דחקלא
עד לא צמח ארי לא אחית י-א-להים מטרא על ארעא
ואנש לית למפלח ית אדמתא:**

טרם יהנה בארץ – כל "טרם" שבמקרא לשון "עד לא" הוא. ואינו לשון "קודם", ואינו נפעל לומר "הטרים" כאשר נאמר "הקדים". וזה מוכיח, ועוד אחר: "כי טרם תיראון" – עדיין לא תיראון. ואף זה תפרש: עדיין לא היה בארץ כשנגמרה בריאת העולם בשמי קודם שנברא אדם. "וכל עשב השדה טרם יצמח" – עדין לא צמח. ובשלישי שכתוב: "ותוצא הארץ" – לא יצאו, אלא על פתח הקרקע עמדו עד יום שמי. **כי לא המטיר** – ומאי טעמא "לא המטיר"? לפי ש"אדם אין לעבד את האדמה", ואין מכיר בטובתם של גשמים. וכשכא אדם ונדע שהם צורך לעולם, התפלל עליהן ונרדו, וצמחו האילנות והדשאים. ה' א-להים – ה' הוא שמו, א-להים שהוא שליט ושופט על כל. וכן פרוש זה בכל מקום לפי פשוטו: ה' שהוא א-להים.

ואד יעלה מן-הארץ והשקה את-כל-פני האדמה:

ועננא הוה סליק מן ארעא ומשקי ית כל אפי אדמתא:

ואד יעלה – לענין בריתו של אדם העלה התהום והשקה העננים לשרות העפר ונברא אדם. כגבל זה שנותן מים ואחר כך לש את העסה, אף כאן "והשקה" ואחר כך "וייצר".

**וייצר י-הוה א-להים את-האדם עפר מן-האדמה
וניפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה:**

**ויברא י-א-להים ית אדם עפרא מן ארעא ונפח באפוהי
נשמתא דחיי ויהוה באדם לרוח ממללא:**

וייצר – שמי יצירות, יצירה לעולם הזה ויצירה לתחיית המתים. אבל בבהמה שאינה עומדת לדיון לא נכתב ביצירתה שני יודי"ן. **עפר מן האדמה** – צבר עפרו מכל האדמה מארבע רוחות, שכל מקום שימות – שם תהא קולטתו לקבורה. דבר אחר: נטל עפרו ממקום שנאמר בו: "מזבח אדמה תעשה לי" – הלואי תהיה לו כפרה ויוכל לעמוד. **וניפח באפיו** – עשאו מן התחתונים ומן העליונים: גוף מן התחתונים ונשמה מן העליונים. לפי שביום ראשון נבראו שמים וארץ, בשני ברא רקיע לעליונים, בשלישי "תראה היבשה" לתחתונים, ברביעי ברא מאורות לעליונים, בחמישי "ישרצו המים" לתחתונים – הן רקיע בשמי לבראות בו בעליונים ובתחתונים, ואם לאו יש קנאה במעשה בראשית שיהיו אלו רבים על אלו בבריאת יום אחד. **לנפש חיה** – אף בהמה וסיה נקראו "נפש חיה", אף זו של אדם חיה שבכולן, שנתוסף בו דעה ודבור.

**ויטע י-הוה א-להים גן-בעדן מקדם ונישם שם
את-האדם אשר יצר:**

**וניצב י-א-להים גנתא בעדן מלקדמין ואשרי תמן ית
אדם דברא:**

מקדם – במזרחו של עדן נטע את הגן. ואם תאמר: הרי כבר כתב "ויברא א-להים את האדם..." ? ראיתי בפרייתא של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי משלישים ושפתים מדות שהתורה נדרשת, וזו אחת מהן: כלל שלא תכריז מעשה – הוא פרטו של ראשון. "ויברא א-להים את האדם" זהו כלל: סתם בריאתו מהיכן וסתם מעשיו. חזר ופירש "וייצר ה' א-להים...", ויצמח לו גן עדן, וניסח בו בגן עדן, וניפל עליו תרדמה – השומע סביר שהוא מעשה אחר, ואינו אלא פרטו של ראשון. וכן אצל הבהמה חזר וכתב: "ויצר ה' א-להים מן האדמה כל חית השדה", כדי לפרש "ויבא אל האדם" לקרות שם, וללמד על העופות שנבראו מן הרקק.

**ויצמח י-הוה א-להים מן-האדמה כל-עץ נחמד
למראה וטוב למאכל ועץ החיים בתוך הגן ועץ
הדעת טוב ורע:**

**ואצמח י-א-להים מן ארעא כל אילן דמרגג למחזי וטב
למיכל ואילן חייא במציעות גנתא ואילן דאכלי פירוהי
חכמין בין טב לבייש:**

ויצמח – לענין הגן הכתוב מדבר. בתוך הגן – באמצע הגן.

**ונהר יצא מעדן להשקות את-הגן ומשם יפרד
והנה לארבעה ראשים:**

**ונהרא הוה נפיק מעדן לאשקאה ית גנתא ומתמן
מתפרש והני לארבעה רישי נהרין:**

**שם האחד פישון הוא הסבב את כל-ארץ החוילה
אשר-שם הזיב:**

**שום חד פישון הוא מקיף ית כל ארע חוילה דתמן
דהבא:**

פִּישׁוֹן – הוא גילוס נהר מצרים, ועל שם שמימיו מתברכין ועולין ומשקין את הארץ נקרא "פישון", כמו: "ופשו פְּרָשִׁיו". דָּבָר אַחֵר: "פִּישׁוֹן" – שהוא מגדל פִּשְׁתָּן, שְׁנָאֵמַר אֶצֶל מִצְרַיִם: "ובשו עבְדֵי פִשְׁתִּים".

וַיָּהֲבָה הָאָרֶץ הַטּוֹב שָׁם הַבְּדִלָּה וְאֶבֶן הַשֹּׁהַם:
וַיִּזְהַב דָּאָרְעָא הֵיכָא טַב תַּמָּן בְּדוּלְחָא וְאַבְנֵי בּוֹרְלָא:

וְשֵׁם־הַנָּהָר הַשְּׁנַי גִּיתוֹן הוּא הַסּוֹכֵב אֶת כָּל־אֶרֶץ כּוּשׁ:
וְשׁוּם נִהְרָא תַנְיָנָא גִיתוֹן הוּא מַקִּיף יָת כָּל אֶרֶע כּוּשׁ:

גִּיתוֹן – שְׁהִיָּה הוֹלֵךְ וְהוֹמָה. וְהַמִּיתוֹ גְּדוֹלָה מְאֹד, כְּמוֹ: "וכי יגח" – שְׁמַנְגַם וְהוֹלֵךְ וְהוֹמָה.

וְשֵׁם הַנָּהָר הַשְּׁלִישִׁי חֲדָקְל הוּא הַהֹלֵךְ קִדְמַת אַשּׁוּר וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פָּרָת:
וְשׁוּם נִהְרָא תְּלִיתָאָה דְּגֵלַת הוּא מְהֵלֵךְ לְמִדְנַחַת דְּאַתּוּר וְנִהְרָא רְבִיעָאָה הוּא פָּרַת:

חֲדָקְל – שְׁמִימֵיו חֲדִין וְקִלִּין. **פָּרַת** – שְׁמִימֵיו פְּרִין וְרַבִּין וּמִבְרִין אֶת הָאָדָם. **כוּשׁ וְאַשּׁוּר** – עֲדִינִין לֹא הָיוּ, וְכַתֵּב הַמִּקְרָא עַל שֵׁם הָעֵתִיד. **קִדְמַת אַשּׁוּר** – לְמִזְרְחָהּ שֶׁל אַשּׁוּר. **הוּא פָּרַת** – הַחֲשׁוֹב עַל כָּלָם, הַנּוֹכַח עַל שֵׁם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וַיִּקַּח יְ-הוָה אֶ-לֵהִים אֶת־הָאָדָם וַיַּנְתְּהוּ בְּגוֹ־עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ:
וַיְדַבֵּר יְיָ אֶ-לֵהִים יָת אָדָם וַאֲשֶׁר־יִיָּה בְּגִנְתָּא דְּעֵדֶן לְמַפְלָתָהּ וּלְמִטְרָהּ:

וַיִּקַּח – לְקַחְהוּ בְּדִבְרֵימָם נְאִים וּפְתָהוּ לִיכְנָס.

וַיִּצֹו יְ-הוָה אֶ-לֵהִים עַל־הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ־הַגֶּן אָכַל תֹּאכַל:
וּפְקִיד יְיָ אֶ-לֵהִים עַל אָדָם לְמִימַר מִכָּל אֵילָן גִּינְתָּא מִיכָל תִּיכּוֹל:

וּמִעֵץ הַדֹּעַת טוֹב וְרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אָכַלְתָּ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת:
וּמֵאֵילָן דְּאָכְלִי פִירוּהִי חֲכָמִין בֵּין טַב לְבִישׁ לֹא תִיכּוֹל מִנִּיהָ אֲרִי בְיוֹמָא דְּתִיכּוֹל מִנִּיהָ מָמַת תָּמוּת:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶ-לֵהִים לֹא תִקֵּין דִּיהִי אָדָם בְּלַחֲדוּהִי אַעֲבִיד אֶעֱשֶׂה־לָּו עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ:
וַאֲמַר יְיָ אֶ-לֵהִים לֹא תִקֵּין דִּיהִי אָדָם בְּלַחֲדוּהִי אַעֲבִיד לִיהָ סִמָּךְ כְּקַבְּלִיהָ:

לֹא טוֹב הָיִיתָ... – שְׁלֹא יֹאמְרוּ שְׁתֵּי רְשׁוּיוֹת הֵן: הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ כְּנֶגְדּוֹ – זָכָה "עֶזֶר", לֹא זָכָה "כְּנֶגְדּוֹ" לְהִלָּחֵם.

וַיִּצֹר יְ-הוָה אֶ-לֵהִים מִן־הָאָדָמָה כְּלִי־חַיִּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּבְאֵ אֶל־הָאָדָם לִרְאוֹת מַה־יִּקְרָא־לוֹ וְכָל־אֲשֶׁר יִקְרָא־לוֹ הָאָדָם גִּפְשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ:
וּבָרָא יְיָ אֶ-לֵהִים מִן אֲרֻעָא כָּל חַיַּת בְּרָא וַיָּת כָּל עוֹפָא דְּשָׂמַיָא וְאֵתִי לִנּוֹת אָדָם לְמַחְזִי מָא יִקְרִי לְהוֹן וְכָל דְּהוּהָ קָרִי לִיהָ אָדָם נִפְשָׂא חַיָּתָא הוּא שְׁמִיהָ:

וַיִּצֹר מִן הָאָדָמָה – הִיא יִצִּירָה הִיא עֲשִׂיָּה הָאֲמוּרָה לְמַעַלָּה: "וַיַּעַשׂ אֶ-לֵהִים אֶת חַיַּת הָאָרֶץ..." אֵלָּא בָּא וּפְרַשׁ שְׁהַעוֹפּוֹת נִבְרָאוּ מִן הָרֶקֶק: לְפִי שְׂאֲמַר לְמַעַלָּה מִן הַמַּיִם נִבְרָאוּ, וְכֹאן אָמַר מִן הָאָדָמָה נִבְרָאוּ. וְעוֹד לְמִדָּה פֶּאן שְׂבַשְׁעַת יִצִּירָתוֹ מִיָּד בּוֹ בְיוֹם הַבִּיאָם אֶל הָאָדָם לִקְרוֹת לָהֶם שֵׁם. וּבִדְבָרֵי אַנְתָּה: יִצִּירָה זֶה לְשׁוֹן רִדּוּי וְכַבּוּשׁ, כְּמוֹ: "כִּי תִצּוּר אֶל עִיר" – שְׂכַבְשֹׁן תַּסַּחַת יָדוֹ שֶׁל אָדָם. וְכָל־אֲשֶׁר יִקְרָא לּוֹ הָאָדָם נִפְשׁ חַיָּה... – סָרְסְהוּ וּפְרָשְׁהוּ: "כָּל נִפְשׁ חַיָּה אֲשֶׁר יִקְרָא לּוֹ הָאָדָם שֵׁם, הוּא שְׁמוֹ" לְעוֹלָם.

שְׁלִישִׁי

וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל־הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא־מִצָּא עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ:
וּקְרָא אָדָם שְׁמָהּוֹן לְכָל בְּעִירָא וּלְעוֹפָא דְּשָׂמַיָא וּלְכָל חַיַּת בְּרָא וּלְאָדָם לֹא אֲשַׁכַּח סִמָּךְ כְּקַבְּלִיהָ:

וּלְאָדָם לֹא מִצָּא עֶזֶר... וַיִּפֹּל ה' אֶ-לֵהִים תִּרְדָּמָה – הִבִּיאֹן לְפָנָיו כָּל מִין וּמִין זָכָר וְנִשְׁכָּה. אָמַר: לְכָלָם יֵשׁ בֶּן זוג, וְלִי אֵין בֶּן זוג? מִיָּד "וַיִּפֹּל".

וַיִּפֹּל יְ-הוָה אֶ-לֵהִים תִּרְדָּמָה עַל־הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אֶחָת מִצִּלְעוֹתָיו וַיַּסְגֵּר בָּשָׂר תַּחְתָּנָהּ:
וּרְמָא יְיָ אֶ-לֵהִים שְׁינָתָא עַל אָדָם וּדְמוּד וּנְסִיב חֲדָא מַעֲלֻעוּהִי וּמְלִי בְּשָׂרָא תַּחְתָּנָהּ:

מַצִּלְעוּתָיו – מַסְטֵרִיו, כְּמוֹ: "וּלְצִלַּע הַמַּשְׁכָּן". זֶה שְׂאֲמָרוֹ: שְׁנֵי פְרָצוּפִים נִבְרָאוּ. וַיַּסְגֵּר – מְקוֹם הַחֲתוּךְ. וַיִּישָׁן וַיִּקַּח – שְׁלֹא יֵרָאֶה חֲתִיכַת הַבָּשָׂר שְׁמַמְנוּ נִבְרָאת וְתַתְּבִיזָה עָלָיו.

וַיִּבֹּן יְ-הוָה אֶ-לֵהִים אֶת־הַצִּלְעַ אֲשֶׁר־לָקַח מִן־הָאָדָם לֹא־שָׂה וַיִּבְאֶהָ אֶל־הָאָדָם:
וּבִנָּא יְיָ אֶ-לֵהִים יָת עֲלֻעָא דְּנְסִיב מִן אָדָם לֹא־תַתָּא וְאֵתְנִיהָ לִנּוֹת אָדָם:

ויבן – כבגנו, רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה לקבל הנלד, כאוצר של חטים שהיא רחב מלמטה וקצרה מלמעלה שלא יכביד משאו על קירותיו. ויבן את הצלע לאשה – להיות אשה, כמו: "ניעש אותו גדעון לאפוד" – להיות אפוד.

וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הַפַּעַם עָצַם מַעְצָמִי וּבִשָּׁר מִבְּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לִקְחָהּ זֹאת: וַיֹּאמֶר אָדָם הִזָּא זִמְנָא גְרָמָא מִגְרָמִי וּבִסְרָא מִבְּסָרִי לְזֹא יִתְקַרֵּי אֶתְתָּא אָרִי מִבְּעִלָּה נְסִיבָא דָּא:

זאת הפעם – מלמד שבא אדם על כל בהמה וסיה, ולא נתקררה דעתו בהם. לזאת יקרא אשה כי מאיש... – לשון נופל על לשון. מכאן שנברא העולם בלשון הקדש.

עַל־כֵּן יַעֲזֹב־אִישׁ אֶת־אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד: עַל כֵּן יִשְׁבּוּק גָּבֵר בֵּית מִשְׁכְּבִי אָבוּהִי וְאִמִּיה וְיִדְבּוּק בְּאֶתְתִּיה וְיִהְיוּ לְבָשָׂר חָד:

על כן יעזב איש – רום הקדש אומרת כן, לאסור על בני נח עריות. לבשר אחד – הנלד נוצר על ידי שניהם, ושם נעשה בשרם אחד.

וַיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם עֶרְוָמִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבָּשְׂשׁוּ: וַהֲיוּ תְרוּיָהוֹן עֲרֻטְלָאִין אָדָם וְאֶתְתִּיה וְלֹא מִתְפַּלְמִין:

ולא יתבוששו – שלא היו יודעים דרך צניעות להבחין בין טוב לרע. ואף על פי שנתנה בו דעה לקרות שמות, לא נתן בו יצר הרע עד אכלו מן העץ, ונקנס בו יצר הרע וידע מה בין טוב לרע.

וַהֲנַחֲשׁ הָיָה עֶרְוֹם מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ־הוֹה אֶל־הָאִשָּׁה וְאֶת־הָאָדָם וְאֶת־הָאִשָּׁה אָף כִּי־אָמַר אֶל־הָאִשָּׁה לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הָגֶן:

והנחש היה ערום – מה ענין זה לכאן? היה לו לסמוך "ניעש לאדם ולאשתו פתנות עור וילבישם". אלא למדך מאיזו עצה קפץ הנחש עליהם: ראה אותם ערומים ועוסקים בתשמיש לעין כל ונתאנה לה. ערום מכל – לפי ערמתו וגדלתו היתה מפלתו: "ערום מכל", "אדור מכל". אף כי אמר... – שמה אמר לכם "לא תאכלו מכל..."? ואף על פי שראה אותם אוכלים משאר פרות, הרבה עליה דברים כדי שתשיבנו, ויבא לדבר באותו העץ.

וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל־הַנַּחֲשׁ מִפְּרִי עֵץ־הָגֶן נֹאכָל: וַתֹּאמֶר אֶתְתָּא לְחַוְיָא מִפִּירִי אֵילָן גִּנְתָּא נִיכּוּל:

וּמִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־הָגֶן אָמַר אֶל־הָאִשָּׁה לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בּוֹ פֶן־תָּמּוּתוּן: וּמִפִּירִי אֵילָנָא דְבִמְצִיעוֹת גִּנְתָּא אָמַר יְיָ לֹא תִיכְלוּן מִנִּיה וְלֹא תִקְרְבוּן בִּיה דְלִמָּא תָמוּתוּן:

ולא תגעו בו – הוסיפה על הצווי, לפיכך באה לידי גרעון. הוא שנאמר: "אל תוסף על דבריו".

וַיֹּאמֶר הַנַּחֲשׁ אֶל־הָאִשָּׁה לֹא־מָוֶת תָּמוּתוּן: וַיֹּאמֶר חַוְיָא לְאֶתְתָּא לֹא מָמַת תָּמוּתוּן:

לא מות תמותון – דחפה עד שנגעה בו, אמר לה: כשם שאין מיתה בגגיעה, כך אין מיתה באכילה.

כִּי יֵדַע אֶל־הָאִשָּׁה כִּי בְיוֹם אֲכָלְכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקַחוּ עֵינֵיכֶם וְהִייתֶם כָּא־לֵהִים יֹדְעֵי טוֹב וָרָע: אָרִי גָלִי גָדָם יְיָ אָרִי בְיוֹמָא דְתִיכְלוּן מִנִּיה יִתְפַּתְחוּ עֵינֵיכוֹן וְתִהְיוּן כְּרַבְרְבִין חֲכָמִין בֵּין טַב לְבִישׁ:

כי יודע – כל אמן שונא את בני אמותיו: מן העץ אכל וברא את העולם. והייתם כא־להים – יוצרי עולמות.

וַתֹּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֹאכָל וְכִי תֵאֵוָה־הִוא לְעֵינֶיהָ וְנָחַמְד הָעֵץ לְהַשְׁכִּיל וַתִּקַּח מִפְּרִיו וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם־לְאִישָׁהּ עִמָּה וַיֹּאכַל: וַחֲזַת אֶתְתָּא אָרִי טַב אֵילָנָא לְמִיכָל וְאָרִי אָסוּ הִוא לְעֵינֶיהָ וּמִרְגַּג אֵילָנָא לְאַסְתְּפָלָא בִיה וְנִסִּיבַת מֵאֲבִיה וַאֲכַלַּת וַיִּהְבַּת אָף לְבַעֲלָה עִמָּה וַאֲכַל:

ותרא האשה – ראתה דבריו של נחש והנאו לה והאמינתו. כי טוב העץ – להיות כא־להים. וכי תאנה הוא לעינים – כמו שאמר לה: "ונפקחו עיניכם". ונחמד העץ להשכיל – כמו שאמר לה: "יודעי טוב ורע". ותתן גם לאישה – שלא תמות היא, ויחיה הוא וישא אחרת. גם – לרבות בהמה וסיה.

וַתִּפְקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עִרְמָם הֵם וַיִּתְּפְרוּ עָלֶיהָ תֵּאֵוָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגָרֹת: וַתִּפְתַּחַתָּא עֵינֵי תְרוּיָהוֹן וַיֵּדְעוּ אָרִי עֲרֻטְלָאִין אֲנוּן וַחֲטִיטּוֹ לְהוֹן טְרָפִי תִינִין וַעֲבָדוּ לְהוֹן זָרִין:

ותפקחנה... – לענין הסקמה דבר הכתוב, ולא לענין ראייה ממש, וסוף המקרא מוכיח. וידעו כי עירמים הם – אף הסומא יודע כשהוא ערום? אלא מהו "יודעו כי עירמים הם"? מצוה אחת היתה בידם ונתערטלו הימנה. עלה תאנה – הוא העץ שאכלו ממנו: בדבר שנתקלקלו

בו נתקנו, אבל שאר העצים מנעום מלטול עליהם. ומפני מה לא נתפרסם העץ? שאין הקדוש ברוך הוא חפץ להונות בריה, שלא יכלימוהו ויאמרו: זהו שלקה העולם על ידו. מדרש רבי תנחומא.

וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־קוֹל יְיָ־הוָה אֶל־לֵהִים מִתְהַלֵּךְ בִּגְגֹן לְרוּחַ הַיּוֹם וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאַשְׁתּוֹ מִפְּנֵי יְיָ־הוָה אֶל־לֵהִים בְּתוֹךְ עֵץ הָגֹן:

וַיִּשְׁמְעוּ יְת קל מימרא דיי א-להים מהלך בגנתא למנח יומא ואטמר אדם ואתתיה מן קדם יי א-להים בגו אילן גנתא:

וַיִּשְׁמְעוּ – יש מדרשי אגדה רבים, וכבר סדרים רבותינו על מכונם בבראשית רבה ובשאר מדרשות. ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא, ולאגדה המישבת דברי המקרא דבר דבור על אפניו. וַיִּשְׁמְעוּ – מה שמעו? את קול הקדוש ברוך הוא שהיה מתהלך בגן. לרוח היום – לאותו רוח שהשמש באה לשם, וזו היא מערכת, שלפנות ערב חמה במערב, והם סרחו בעשירות.

וַיִּקְרָא יְיָ־הוָה אֶל־לֵהִים אֶל־הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָּה: ויקרא יי א-להים לאדם ואמר ליה אן את:

אֵיכָּה – יודע היה היכן הוא, אלא לפני עמו בדברים, שלא יהא נבהל להשיב אם יענישוהו פתאום. וכן בקטן אמר לו "אי הכל אחיד", וכן בבלעם "מי האנשים האלה עמך", לפני עמקה בדברים. וכן בחזקיהו בשלושי מרודך בלאדן.

וַיֹּאמֶר אֶת־קוֹלֵךְ שְׁמַעְתִּי בִּגְגֹן וַאֲיָרָא כִּי־עִירָם אָנֹכִי וְאַחַבָּא:

ואמר ית קל מימרך שמעית בגנתא ודחילית ארי ערטלאי אנא ואטמרית:

וַיֹּאמֶר מִי הֵגִיד לָךְ כִּי עִירָם אַתָּה הַמֹּדֵעַץ אֲשֶׁר צוִיתִיךָ לְבִלְתִּי אֲכַל־מִמֶּנּוּ אֲכַלְתָּ:

ואמר מאן חוי לך ארי ערטלאי את המן אילנא דפקידתך בדיל דלא למיכל מגיה אכלתא:

מִי הֵגִיד לָךְ – מאין לך לדעת מה בושת יש בעומד ערום? המן העץ – בתמיה.

וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הוּא נִתְּנָה־לִּי מִן־הָעֵץ וְאָכַל:

ואמר אדם אתתא דיהבת עמי היא יהבת לי מן אילנא ואכלית:

אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי – כאן כפר בטובה.

וַיֹּאמֶר יְיָ־הוָה אֶל־לֵהִים לָאִשָּׁה מַה־זֹּאת עָשִׂית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הִנֵּחֵשׁ הַשִּׁיאָנִי וְאָכַל: הַשִּׁיאָנִי – הטעני, כמו: "אל ישיא לכם חזקיהו".

וַיֹּאמֶר יְיָ־הוָה אֶל־לֵהִים לָאִשָּׁה מַה־זֹּאת עָשִׂית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הִנֵּחֵשׁ הַשִּׁיאָנִי וְאָכַל:

וַיֹּאמֶר יְיָ־הוָה אֶל־לֵהִים לָאִשָּׁה מַה־זֹּאת עָשִׂית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הִנֵּחֵשׁ הַשִּׁיאָנִי וְאָכַל: וַיֹּאמֶר יְיָ־הוָה אֶל־לֵהִים לָאִשָּׁה מַה־זֹּאת עָשִׂית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הִנֵּחֵשׁ הַשִּׁיאָנִי וְאָכַל:

וַיֹּאמֶר יְיָ־הוָה אֶל־לֵהִים לָאִשָּׁה מַה־זֹּאת עָשִׂית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הִנֵּחֵשׁ הַשִּׁיאָנִי וְאָכַל:

כִּי עָשִׂית זֹאת – מכאן שאין מהפכים בזכותו של מסית. שאלו שאלו למא עשית זאת, היה לו להשיב: "דברי הרב ודברי התלמיד, דברי מי שומעין?". מַכַּל הַבְּהֵמָה וּמַכַּל חַיַּת הַשָּׂדֶה – אם מבהמה נתקלל, מחיה לא כל שכן? העמידו רבותינו מדרש זה במסכת בכורות: ללמד שימי עבורו של נחש שבע שנים. על גחונך תלך – רגלים היו לו ונקצצו.

וַאֲיִכָּה | אִשִּׁית בִּינָךְ וּבִין הָאִשָּׁה וּבִין זָרַעְךָ וּבִין זָרַעָה הוּא יִשׁוּפָךְ רָאשׁ וְאַתָּה תִּשׁוּפְנּוּ עַקֵּב:

ידבבו אשוי בינך ובין אתתא ובין בנך ובין בנהא הוא יהי דכיר מא דעבדת ליה מלקדמין ואת תהי נטר ליה לסופא:

וַאֲיִכָּה אִשִּׁית – אתה לא נתפונת אלא שימות אדם כשיאכל הוא תחלה ותשא את חנה, ולא באת לדבר אל חנה תחלה אלא לפי שהנשים דעתן קלות להתפתות, ויודעות לפתות את בעליהן, לפיכך "ואיכה אשית". יִשׁוּפָךְ – יכתתך, כמו: "ואכזות אותו", ומתגומו "ושפית ימיה". וְאַתָּה תִּשׁוּפְנּוּ עַקֵּב – לא יהא לך קומה ותשכנו בעקבו, ואף משם תמיתנו. ולשון "תשופנו" כמו "נשף בהם", כשהנחש בא לנשוך הוא נושף כמין שריקה, ולפי שהלשון נופל על הלשון כתב לשון "נשיפה" בשניהם.

אֶל־הָאִשָּׁה אָמַר הָרָבָה אַרְבָּה עַצְבוֹנָךְ וְהָרָנָךְ בַּעֲצָב תִּלְדִּי בָנִים וְאֶל־אִישׁךָ תִּשְׁוֹקְתֶךָ וְהוּא יִמְשָׁל־בְּךָ:

לאתתא אמר אסגא אסגי צערכי ועדוייכי בצער תלידין בנין ולות בעליך תהי תיאובתיה והוא ישלוט במשול-בך:

עַצְבוֹנָךְ – זה צער גדול בנים. וְהָרָנָךְ – זה צער הלדה. וְאֶל אִישׁךָ תִּשְׁוֹקְתֶךָ – למשמיש. ואף על פי כן אין לך מצח לתובעו בפה, אלא "הוא ימשול בך" – הפל ממנו ולא ממך. תִּשְׁוֹקְתֶךָ – תאמתך, כמו: "ונפשו שוקקה".

<p>וּלְאָדָם אָמַר כִּי־שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ וּתְאָכַל מִן־הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ אֲרוּרָה הָאָדָמָה בַּעֲבוּרְךָ בַּעֲצָבוֹן תֵּאכְלֶנָּה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:</p>	<p>וּלְאָדָם אָמַר אַרִי קִבֵּילְתָּא לְמִימַר אַתְתָּךְ וְאָכַלְתָּ מִן־אֵילָנָא דְּפִקִּידְתָּךְ לְמִימַר לֹא תִיכּוֹל מִנִּיהּ לִישָׂא אַרְעָא בְּדִילָךְ בַּעֲמַל תִּיכְלֶנָּה כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ:</p>
<p>אֲרוּרָה הָאָדָמָה בַּעֲבוּרְךָ – מַעֲלָה לָךְ דְּכָרִים אֲרוּרִים, כְּגוֹן: זְבוּבִים, פֶּרְעוּשִׁים וְנִמְלִים. מָשַׁל לִיּוֹצֵא לְמַרְבוּת רָעָה וְהַבְּרִיּוֹת מְקַלְלוֹת שְׂדֵים שְׂנֵינָם מֵהֶם.</p>	<p>וְקוֹיז וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה:</p>
<p>וְקוֹיז וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ – הָאֶרֶץ. כְּשֶׁתִּזְרַעְנָה מִיְּדֵי זָרְעִים – תַּצְמִיחַ קוֹיז וְדַרְדַּר, קוֹיִזְס וְעַכְבִּיּוֹת, וְהֵן נִאָּכְלִים עַל יְדֵי תַקְנוֹן. וְאָכַלְתָּ אֶת עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה – וְמָה קִלְלָהּ הִיא זֹז? וְהִלָּא בִּבְרָכָה נִאָּמַר לוֹ: "הִנֵּה נִתְּתִי לָכֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב זֹרֵעַ וְזֹרֵעַ...?" אֵלֶּא מָה אָמַר כָּאֵן בְּרֹאשׁ הָעֵנָן: "אֲרוּרָה הָאָדָמָה בַּעֲבוּרְךָ בַּעֲצָבוֹן תֵּאכְלֶנָּה", וְאַחֵר הָעֵצָבוֹן "וְקוֹיז וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ" – כְּשֶׁתִּזְרַעְנָה קִטְנִית אוֹ יִרְקוֹת גִּנָּה, הִיא תַצְמִיחַ לָךְ קוֹצִים וְדַרְדְּרִים וְשָׂאָר עֲשָׂבֵי שָׂדֶה, וְעַל כִּרְחֹק תֵּאכְלֶם.</p>	<p>וְכוֹבִיז וְאַטְדִּין תַּצְמִיחַ לָךְ וְתִיכּוֹל יֵת עֵסְבָא דְחַקְלָא:</p>
<p>בּוֹזַעַת אִפְיָהּ תֹאכַל לָחֶם עַד שׁוֹבָךְ אֶל־הָאָדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לִקְחָתָּ כִּי־עֶפְרָא אֶתָּה וְאֶל־עֶפְרָא תָשׁוּב:</p>	<p>בּוֹזַעַת אִפְיָהּ תֹאכַל לָחֶם עַד שׁוֹבָךְ אֶל־הָאָדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לִקְחָתָּ כִּי־עֶפְרָא אֶתָּה וְאֶל־עֶפְרָא תָשׁוּב:</p>
<p>בּוֹזַעַת אִפְיָהּ – לְאַחֵר שֶׁתִּטְרַח בּוֹ הַרְבֵּה.</p>	<p>וְיִקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ תְּנָה כִּי הוּא הֵיטָה אִם כָּל־חַי:</p>
<p>וְיִקְרָא אָדָם שׁוֹם אֶתְתִּיהּ תְּנָה אַרִי הִיא הָיָה אִמָּא דְכָל בְּנֵי אֲנָשָׂא:</p>	<p>וְיִקְרָא הָאָדָם – חֲזוֹר הַכְּתוּב לַעֲנִיבּוֹ הָרֵאשׁוֹן: "וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת". וְלֹא הִפְסִיק אֶלָּא לְלַמֶּדֶךָ שֶׁעַל יְדֵי קְרִיאַת שְׁמוֹת נִזְדוּגָה לוֹ חֲנֻה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וּלְאָדָם לֹא מָצָא עֹז כְּגִגְדֹי", לְפִיכָךְ "וַיִּפֹּל תִּרְדָּמָה". וְעַל יְדֵי שֶׁכְּתַב "וַיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם עֶרְמִים" סִמָּךְ לוֹ פֶּרֶשֶׁת הַנִּחָשׁ, לְהוֹדִיעַךָ שֶׁמִּתּוֹךְ שִׁרְאָה עֲרוּמָה וְרָאָה אוֹתָם עֲסוּקִים בְּתַשְׁמִישׁ נִתְאַוָּה לָהּ, וּבֹא עֲלֵיהֶם בְּמַחְשָׁבָה וּבְמַרְמָה. תְּנָה – נוֹפֵל עַל לְשׁוֹן "סִיָּה" שֶׁמִּסִּיָּה אֶת וְלְדוֹסִיָּה. כְּאֲשֶׁר תֹּאמַר: "מָה הִנֵּה לָאָדָם" בְּלְשׁוֹן "הִיָּה".</p>
<p>וַיַּעֲשֵׂי יְ-הוָה אֶל־לֵהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוֹת עֹז וַיַּלְבִּשֵׁם:</p>	<p>וַיַּעֲבַד יְיָ אֱ-לֹהִים לָאָדָם וּלְאִתְתִּיהּ לְבוּשִׁין דִּיקָר עַל מְשֻׁד בִּסְרָהוֹן וְאַלְבִּישֶׁנוֹן:</p>
<p>כְּתָנוֹת עֹז – יֵשׁ דְּכָרֵי אֲגָדָה אוֹמְרִים: חֲלָקִים כְּצִפּוֹרֵן הָיוּ מְדַבְּקִים עַל עוֹרָן. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים: דְּכָר הֵבֵא מִן הָעוֹר, כְּגוֹן צֶמֶר הָאֲרָנְבִים שֶׁהוּא רֹךְ וְחֹם, וְעָשָׂה לָהֶם כְּתָנוֹת מִמֶּנּוּ.</p>	<p>רְבִיעִי</p>
<p>וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֶל־לֵהִים הֵן הָאָדָם הִיָּה כְּאִתְד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וְרָע וְעַתָּה י פֹר־יִשְׁלַח יְדֹו וְלִקְחַל גַּם מִעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְחַי לְעֹלָם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ אֱ-לֹהִים הָאָדָם הִנֵּה יְחִידָאִי בַּעֲלָמָא מִנִּיהּ לְמַדְעָ טַב וּבִישׁ וּכְעַן דְּלָמָא יוֹשִׁיט יְדִיהּ וַיִּסַּב אַף מֵאֵילָן חַיָּיָא וַיִּיכּוֹל וַיִּחַי לְעֹלָם:</p>
<p>הִיָּה כְּאִתְד מִמֶּנּוּ – הָרִי הוּא יְחִיד בְּתַתְּלוֹנִים כְּמוֹ שֶׁאֲנִי יְחִיד בַּעֲלִיּוֹנִים. וְמָה הִיא יְחִידוּתָּ? "לְדַעַת טוֹב וְרָע", מָה שָׂאִין כֹּן בִּבְהֶמָה וְחִיָּה. וְעַתָּה כֹּן יִשְׁלַח יְדֹו – וּמִשְׁחִיָּהּ לְעוֹלָם הָרִי הוּא קְרוֹב לְהַטְעוֹת הַבְּרִיּוֹת אַחֲרָיו וְלֹאֹמַר אֵף הוּא אֶל־לֹוֶם. וַיֵּשׂ מְדַרְשֵׁי אֲגָדָה, אָכַל אִין מִיִּשְׁבִּין עַל פִּשְׁוֹטוֹ.</p>	<p>וַיִּשְׁלַחְהוּ יְ-הוָה אֶל־לֵהִים מִגֹּן־עֵדֶן לְעַבְד אֶת־הָאָדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם:</p>
<p>וַיִּשְׁלַחְהוּ יְיָ אֱ-לֹהִים מִגֹּן־עֵדֶן לְמַפְלַח בְּאַרְעָא דְאַתְבָּרִי מִתְמָן:</p>	<p>וַיִּגְרֹשׁ אֶת־הָאָדָם וַיִּשְׁכֹּן מִקֶּדֶם לְגֹן־עֵדֶן אֶת־הַכְּרָבִים וְאֵת לֵהִט הַחֲרָב הַמַּתְהַפֶּכֶת לְשִׁמְרָא אֶת־דָּרָךְ עֵץ הַחַיִּים:</p>
<p>מִקֶּדֶם לְגֹן עֵדֶן – בְּמִזְרָחוֹ שֶׁל גֵּן עֵדֶן, חוּץ לְגֵן. אֶת הַכְּרָבִים – מְלָאכֵי חֲבֻלָּה. הַחֲרָב הַמַּתְהַפֶּכֶת – נִלְהָה לֵהִט לְאִים עָלָיו מִלְכָּנִס עוֹד לְגֵן. תִּרְגוּם "לֵהִט", "שָׁנָן". וְהוּא כְּמוֹ "שִׁלַּף שֶׁנִּנָּא" בְּסִנְהֶדְרִין, וּבְלְשׁוֹן לַע"ז לְמִ"א. וּמְדַרְשֵׁי אֲגָדָה יֵשׁ, וְאֲנִי אֵינִי כָּא אֶלָּא לְפִשְׁוֹטוֹ.</p>	<p>וְהָאָדָם יָדַע אֶת־תְּנָה אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת־לָקִין וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת־יְ-הוָה:</p>
<p>וְהָאָדָם יָדַע יְת תְּנָה אִתְתִּיהּ וְעַדִּיאַת וַיִּלִּידַת יְת קִין וַתֹּאמֶר קָנִיתִי גִבְרָא מִן קֶדֶם יְיָ:</p>	

והָאָדָם יָדַע – כָּבֵד קוֹדֶם הָעֵינָן שֶׁל מַעֲלָה, קוֹדֶם שְׁחָטָא וְנִטְרַד מִזֶּן, וְכֵן הִתְרִיז וְהִלִּיכָהּ. שָׁאם כְּתִיב: "וַיַּדַּע אָדָם" – נִשְׁמַע שֶׁלֹּאֲחֵר שֶׁנִּטְרַד הָיָה לוֹ בָּנִים. קִיָּן – עַל שֵׁם "קִנְיָתִי". **אֵת ה'** – כִּמּוֹ: עִם ה'. כְּשֶׁבָרָא אוֹתִי וְאֵת אִישִׁי, הוּא לְבַדּוֹ בְּרָאָנוּ, אֲבָל בְּזֶה שְׁתֵּפִים אָנוּ עִמּוֹ. **אֵת קִיָּן... אֵת אַחִיו אֵת הָבֶל** – שְׁלֹשׁ "אֲתִים" רַבּוּיִים הֵם, מְלַמֵּד שֶׁתְּאוֹמָה נולְדָה עִם קִיָּן, וְעִם הָבֶל נולְדוּ שְׁתֵּי־מֵם. לְכֹד נֶאֱמַר "וַתִּסָּף".

וַתִּסָּף לְלֶדֶת אֶת־אֶחָיו אֶת־הָבֶל וַיְהִי־הָבֶל רֹעֵה צֹאן וְקִיָּן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה:
וְאִוְסִיפֶת לְמִילֵד יֵת אַחִוְהִי יֵת הָבֶל וַהֲיָה הָבֶל רֹעֵי עֵנָא וְקִיָּן הָיָה פֹלֵחַ בְּאַרְעָא:

רֹעֵה צֹאן – לְפִי שְׁנִתְקַלְלָה הָאֲדָמָה, פָּרַשׁ לוֹ מַעֲבֹדָתָהּ.

וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיָּבֵא קִיָּן מִפְּרִי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַיְיָ הָיָה:
וַהֲיָה מִסּוּף יוֹמִין וְאִתִּי קִיָּן מֵאֲבָא דְאַרְעָא קוֹרְבָנָא קָדָם יְיָ:

מִפְּרִי הָאֲדָמָה – מִזֶּן הַגְּרוּעַ. וַיֵּשׁ אֲגָדָה שְׂאוֹמֶרֶת: זָרַע פֶּשֶׁתִּין הָיָה.

וְהָבֶל הָבִיא גַם־הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאָנוֹ וּמִחֲלִבְהֶן וַיִּשְׁעַ וַיְהִי אֶל־הָבֶל וְאֶל־מִנְחָתוֹ:
וְהָבֶל אִתִּי אָף הוּא מִבְּכִירֵי עֲנִיָּה וּמִשְׁמִינֵיהוֹן וַהֲיָה רֹעֵנָא מִן קָדָם יְיָ בְּהָבֶל וּבְקוֹרְבָנֵיהָ:

וַיִּשְׁע – וַיִּפֹּן. וְכֵן: "וְאֵל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה" – לֹא פָנָה. וְכֵן: "וְאֵל יִשְׁעוֹ" – אֵל יִפְנוֹ. וְכֵן: "שָׁעָה מַעֲלִיו" – פָּנָה מַעֲלִיו. **וַיִּשְׁע** – נִרְדָּה אֵשׁ וְלַחֲכָה מִנְחָתוֹ.

וְאֶל־קִיָּן וְאֶל־מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיִּחַר לְקִיָּן מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָּגְיוֹ:
וּבְקִיָּן וּבְקוֹרְבָנֵיהָ לֹא הָיָה רֹעֵנָא וַתְּקִיף לְקִיָּן לַחֲדָא וְאֶתְכַבִּישׁוּ אִפּוּהִי:

וַיִּנְאֶמֶר יְיָ־הוָה אֶל־קִיָּן לָמָּה חָרָה לְךָ וְלָמָּה נָפְלוּ פָגְיוֹ:
וַיֹּאמֶר יְיָ לְקִיָּן לָמָּה תְּקִיף לְךָ וּלְמָא אֶתְכַבִּישׁוּ אִפּוּךָ:

הָלֹא אִם־תִּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תִיטִיב לִפְתַּח טַטְּאָת רַבִּיץ וְאֶלִּיָּה תִשְׁוֹקְתּוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל־בּוֹ:
הָלֹא אִם תִּיטִיב וְאִם תִּתּוּב וְאִם תִּשְׁתַּבִּיחַ לְךָ:
הָלֹא אִם תִּיטִיב – כְּתִיבִּינֵנוּ פְּרוּשׁוֹ. לִפְתַּח טַטְּאָת רַבִּיץ – לִפְתַּח קִבְרָךְ טַטְּאָךְ שְׁמוּר. וְאֶלִּיָּה תִשְׁוֹקְתּוֹ – שֶׁל טַטְּאָת, הוּא יִצָּר הָרַע, תִּמְיִד שׁוֹקֵן וּמִתְאַנֶּה לְהִכְשִׁילָךְ. וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ – אִם תִּרְצֶה תִּתְּגַבֵּר עָלָיו.

וַיִּנְאֶמֶר קִיָּן אֶל־הָבֶל אַחִיו וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בִּשְׂעָה וַיִּגָּם קִיָּן אֶל־הָבֶל אַחִיו וַיִּהְרָגֵהוּ:
וַיֹּאמֶר קִיָּן לְהָבֶל אַחִוְהִי וַהֲיָה בְּמַהְוִיָּהוֹן בְּחַקְלָא וְקָם קִיָּן עַל הָבֶל אַחִוְהִי וְקָטְלָהּ:

וַיִּנְאֶמֶר קִיָּן אֶל הָבֶל – נִכְנַס עִמּוֹ בְּדַבְּרֵי רִיב וּמִצָּה לְהִתְעוֹלֵל עָלָיו לְהַרְגוֹ. וַיֵּשׁ בְּזֶה מִדְּרָשִׁי אֲגָדָה, אֵף זֶה יִשׁוּבוּ שֶׁל מִקְרָא.
וַיִּנְאֶמֶר יְיָ־הוָה אֶל־קִיָּן אִי הָבֶל אַחִיָּךְ וַיִּנְאֶמֶר לֹא יָדַעְתִּי הַשְׁמֵר אַחִי אֲנִכִּי:
אִי הָבֶל אַחִיָּךְ – לְהַכְנִס עִמּוֹ בְּדַבְּרֵי נִחַת, אוֹלִי יָשׁוּב וַיֹּאמֶר: אֲנִי הִרְגֵּיתִי וְחָטַאתִי לְךָ. לֹא יָדַעְתִּי – נִעְשָׂה כְּגֹנֵב דַּעַת הָעֲלִיוֹנָה. הַשְׁמוּר אַחִי – לְשׁוֹן תִּימָה הוּא. וְכֵן כָּל הַ"א הַנִּקְוָה בַּחֲטָף פֶּתַח.

וַיִּנְאֶמֶר מָה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמִי אַחִיָּךְ צִעֲקִים אֵלִי מִן־הָאֲדָמָה:
וַיֹּאמֶר מָה עָבַדְתָּא קַל דָּם זָרַעִין דַּעֲתִידִין לְמַפֵּק מִן אַחִוְהִי קָבֵלְוּ קָדָמִי מִן אַרְעָא:

דְּמִי אַחִיָּךְ – דָּמוֹ וְדָם זָרַעִיוֹתָיו. דְּבַר אַחֵר: שְׁעָשָׂה בּוֹ פְּצָעִים הַרְבֵּה, שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ מִהֵיכָן נִפְשׁוּ יוֹצֵאָה.
וַיִּנְאֶמֶר יְיָ־הוָה אֶתָּה מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצַתָּה אֶת־פִּיָּה לְקַחַת אֶת־דְּמִי אַחִיָּךְ מִיָּדָךְ:
וַיִּנְאֶמֶר מִן הָאֲדָמָה – יוֹתֵר מִמָּה שְׁנִתְקַלְלָה הִיא כָּבֵד בַּעֲוֹנָהּ, וְגַם בְּזֹו הוֹסִיפָה לְחַטּוֹא: "אֲשֶׁר פָּצַתָּה אֶת פִּיָּה לְקַחַת אֶת דְּמִי אַחִיָּךְ..."

וַיִּנְאֶמֶר מִן הָאֲדָמָה – יוֹתֵר מִמָּה שְׁנִתְקַלְלָה הִיא כָּבֵד בַּעֲוֹנָהּ, וְגַם בְּזֹו הוֹסִיפָה לְחַטּוֹא: "אֲשֶׁר פָּצַתָּה אֶת פִּיָּה לְקַחַת אֶת דְּמִי אַחִיָּךְ..."
כִּי תַעֲבֹד אֶת־הָאֲדָמָה לֹא־תִסָּף תַּת־כִּתְּחָה לְךָ גַּע וְגַלִּי תִהִי בְּאַרְעִי:
אֲרִי תַפְלַח בְּאַרְעָא לֹא תוֹסֵף לְמַתָּן חִילָה לְךָ מִטְּלָטֵל וְגַלִּי תִהִי בְּאַרְעִי:

גַּע וְגַלִּי – אֵין לְךָ רְשׁוּת לְדוֹר בְּמָקוֹם אֶחָד.

וַיֹּאמֶר קִינוּ אֵלַי-הִנֵּה גָדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשֹׂא:

וַאֲמַר קִינוּ קָדָם יְיָ סָגִי חֻבִּי מִלְּמַשְׁבָּק:

גָדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשֹׂא – בַּתְמִינָה: אֵתָה טוֹעֵן עֲלֵיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְעֲוֹנִי אֵי אֶפְשָׁר לְטַעוֹן?.

הֵן גְּרִשְׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵי אֶסְתֵּר וְהִלִּיתִי גָע וְנָד בָּאָרֶץ וְהִנֵּה כָל-מִצְאֵי יַהֲרֹגִנִי:

הָא תִּרְיָכְתָּא יְתִי יוֹמָא דִּין מֵעַל אִפִּי אַרְעָא וּמִן קִדְמָךְ לִית אֶפְשָׁר לֵאשְׁמָרָא וְאִיהִי מְטַלְטַל וְגַלִּי בְּאַרְעָא וִיהִי כָּל דִּישְׁכַּחְנִי יִקְטַלְנִי:

וַיֹּאמֶר לוֹ י-הִנֵּה לָכֵן כָּל-הֶרֶג קִינוּ שְׂבָעִתִּים יָגֵם וַיֵּשֶׁם י-הִנֵּה לְקִינָן אֹת לְבִלְתִּי הַכּוֹת-אֹתוֹ כָּל-מִצְאֹו:

וַאֲמַר לִיה יְיָ לָכֵן כָּל קְטוּלִיָּא קִינוּ לְשִׁבְעָה דְרִין יִתְפָּרַע מִנִּיה וְשׁוּי יְיָ לְקִינוּ אֵתָא בְּדִיל דְּלֵא לְמַקְטַל יְתִיה כָּל דִּישְׁכַּחְנִיה:

לָכֵן כָּל הוֹרֵג קִינוּ – זֶה אֶחָד מִן הַמִּקְרָאוֹת שֶׁקִּצְרוּ דְּבָרֵיהֶם וְרָמְזוּ וְלֹא פָּרְשׁוּ. "לָכֵן כָּל הוֹרֵג קִינוּ" לְשׁוֹן גִּעְרָה: כֹּה יַעֲשֶׂה לוֹ, כֹּךְ וְכֹךְ עֲנִשׁוֹ, וְלֹא פָּרַשׁ עֲנִשׁוֹ. **שְׂבָעִתִּים יָגֵם** – אֵינִי רוֹצֶה לְהַנָּקֵם מִקִּינוּ עֲכָשׁוֹ, לְסוּף שִׁבְעָה דוֹרוֹת אֲנִי נֹקֵם נִקְמָתִי מִמֶּנּוּ, שְׂנֵיעֲמוּד לְמָךְ מִבְּנֵי בְּנֵי וַיַּהֲרֹגְהוּ. וְסוּף הַמִּקְרָא שֶׁאָמַר "שְׂבָעִתִּים יָגֵם", וְהִיא נִקְמַת הַכָּל מִשְׁנֵן, לְמַדְנֵן שֶׁתַּחֲלַת מִקְרָא לְשׁוֹן גִּעְרָה הִיא, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה בְּרִיָּה מְזִיקָתוֹ. וְכִיּוֹצֵא בּוֹ: "וַיֹּאמֶר דָּוִד כָּל מַכָּה יְבוּסִי וַיִּגַּע בַּצַּנּוֹר" – וְלֹא פָּרַשׁ מַה יַּעֲשֶׂה לוֹ. אֲבָל דְּבַר הַכָּתוּב בְּרָמָז: "כָּל מַכָּה יְבוּסִי וַיִּגַּע בַּצַּנּוֹר", וְיִקְרַב אֶל הַשַּׁעַר וַיִּכְבְּשֵׁנוּ, "וְאֵת הָעוֹרִים..." וְגַם אוֹתָם יָכַח עַל אֲשֶׁר אָמְרוּ "הַעֲזֹר וְהַפָּסֵס לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַבַּיִת" – הַמַּכָּה אֶת אֱלוֹי אֲנִי אֶעֱשֶׂנוּ רֹאשׁ וְשָׂר. כֹּאן קִצְרָ דְּבָרֵיו, וּבְדִבְרֵי הַזֵּמִים פָּרַשׁ: "יִהְיֶה לְרֹאשׁ וּלְשָׂר". **וַיֵּשֶׁם ה'** לְקִינוּ אֹת – חֲסֵק לוֹ אֹת מִשְׁמוֹ בְּמִצְחוֹ.

וַיֵּצֵא קִינוּ מִלְּפָנֵי י-הִנֵּה וַיֵּשֶׁב בְּאַרְצֵ-נֹד קִדְמַת-עֵדֶן:

וַיַּפֵּק קִינוּ מִן קָדָם יְיָ וַיִּתִּיב בְּאַרְעַ גְּלִי וּמְטַלְטַל דִּהְוֹת עֵבִידָא עֲלוֹהֵי מִלְּקִדְמִין כַּגִּנְתָּא דְעֵדֶן:

וַיֵּצֵא קִינוּ – יָצָא בְּהַכְנָעָה כְּגוֹבַב דַּעַת הָעֲלִיוֹנָה. **בְּאַרְצֵ נֹד** – בְּאַרְץ שֶׁכָּל הַגּוֹלִים נָדִים שָׁם. **קִדְמַת עֵדֶן** – שָׁם גָּלָה אֲבִיו כְּשֶׁגִּוֹרֵשׁ מִגֵּן עֵדֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁכֵּן מִקְדָּם לְגֵן עֵדֶן" אֶת שְׁמִירַת דָּרָךְ מְבֹא הַגֵּן, שֶׁיֵּשׁ לְלִמּוּד שֶׁהִנֵּה אֲדָם שָׁם. וּמִצִּינוּ רֹחַס מְנַרְחִית קוֹלֶטֶת בְּכָל מְקוֹם אֶת הָרוֹצְחִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִזּוּ יִבְדִּיל מִשָּׁה... מְנַרְחָה שְׁמִשׁ". דְּבַר אַחֵר: "בְּאַרְצֵ נֹד" – כָּל מְקוֹם שֶׁהוּלָךְ הִנֵּה הָאָרֶץ מְנַדְעָנְעָה תַּחְתּוּיוֹ, וְהַבְּרִיּוֹת אוֹמְרִים: "סוּרוּ מֵעֲלִיו, זֶהוּ שֶׁהִרָג אֶת אֲחִיו".

וַיַּדַּע קִינוּ אֶת-אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת-חֲנוּךְ וַיְהִי בְּנָה לְעִיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעִיר כְּשֵׁם בְּנוֹ חֲנוּךְ:

וַיַּדַּע קִינוּ יְת אֶתְמִיָּה וְעַדִּיאַת וַיִּלְיֶדֶת יְת חֲנוּךְ וַהֲנָה בְּנִי קִרְתָּא וַיִּקְרָא שְׁמָהּ דְּקִרְתָּא כְּשׁוֹם בְּרִיָּה חֲנוּךְ:

וַיְהִי קִינוּ בּוֹנֵה עִיר, וַיִּקְרָא שֵׁם הָעִיר לְזָכַר בְּנוֹ חֲנוּךְ.

וַיִּנְלַד לְחֲנוּךְ אֶת-עֵירָד וְעֵירָד יָלַד אֶת-מַחֲוִיָּאל וּמַחֲוִיָּאל יָלַד אֶת-מֶתוֹשָׁאֵל וּמֶתוֹשָׁאֵל יָלַד אֶת-לָמָךְ:

וְאֶתְיָלִיד לְחֲנוּךְ יְת עֵירָד וְעֵירָד אוֹלִיד יְת מַחֲוִיָּאל וּמַחֲוִיָּאל אוֹלִיד יְת מֶתוֹשָׁאֵל וּמֶתוֹשָׁאֵל אוֹלִיד יְת לָמָךְ:

וְעֵירָד יָלַד – יֵשׁ מְקוֹם שֶׁהוּא אוֹמַר בְּזִכָּר "הוֹלִיד", וַיֵּשׁ מְקוֹם שֶׁהוּא אוֹמַר "יָלַד". שֶׁהִלְדָּה מִשְׁמִשְׁתָּ שְׁמִי לְשׁוֹנוֹת: לִידַת הָאִשָּׁה נִיַּשְׁטַר"א בְּלַע", וְזִרְיַעַת תּוֹלְדוֹת הָאִישׁ אֵינִי נִדְרִי"ר בְּלַע"ז. כְּשֶׁהוּא אוֹמַר "הוֹלִיד" בְּלִשׁוֹן הַפְּעִיל, מְדַבֵּר בְּלִידַת הָאִשָּׁה: "פְּלוּנִי הוֹלִיד אֶת אִשְׁתּוֹ בֶּן אוֹ בֵּת". כְּשֶׁהוּא אוֹמַר "יָלַד" מְדַבֵּר בְּזִרְיַעַת הָאִישׁ.

חֲמִישִׁי

וַיִּקַּח-לוֹ לְמָךְ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָת עֵדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית צֵלָה:

וַיַּסִּיב לִיה לְמָךְ תְּרִיתִין נָשִׁין שׁוֹם חֲדָא עֵדָה וְשׁוֹם תַּנְיִיתָא צֵלָה:

וַיִּקַּח לוֹ לְמָךְ – לֹא הָיָה לוֹ לְפָרַשׁ כָּל זֶה, אֲלֵא לְלַמְּדֵנוּ מִסּוּף הָעֲנָן, שֶׁקִּינָם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִבְטִיחַתוֹ שֶׁאָמַר: "שְׂבָעִתִּים יָגֵם קִינוּ". עֲמַד לְמָךְ לְאַחֵר שֶׁהוֹלִיד בָּנִים וַעֲשֶׂה דוֹר שְׂבִיעִי, וְהִרָג אֶת קִינוּ, זֶהוּ שֶׁאָמַר: "כִּי אִישׁ הִרְגִּיתִי לְפָצְעִי..." **שְׁתֵּי נָשִׁים** – כֹּךְ הָיָה דִּרְכָּן שֶׁל דוֹר הַמִּבּוּל: אַחַת לְפָרִיָּה וְרַבִּיָּה וְאַחַת לְתַשְׁמִישׁ. זֶה שֶׁהִיא לְתַשְׁמִישׁ מִשְׁקָה כּוֹס שֶׁל עֲקָרִין כְּדֵי שֶׁתַּעֲקֹר, וּמִקְשָׁשֶׁת כִּכְלָה וּמִאֲכִילָה מַעֲדָנִים, וְחִבְרָתָהּ נְזוּפָה וְאַבְלָה כְּאַלְמָנָה. וְזֶהוּ שֶׁפָּרַשׁ אִיּוֹב: "רוּעָה עֲקָרָה לֹא תֵלַד, וְאַלְמָנָה לֹא יִטִּיב", כִּמוֹ שֶׁמְפֹרָשׁ בְּאַגְדַּת "חֵלֶק". **עֵדָה** – הִיא שֶׁל פָּרִיָּה וְרַבִּיָּה, וְעַל שֵׁם שֶׁמִּגְנָה עָלָיו וּמוֹסְרַת מֵאֲצִלוֹ: "עֵדָה" תַּרְגוּם שֶׁל "סוּרָה". **צֵלָה** – הִיא שֶׁל תַּשְׁמִישׁ, עַל שֵׁם שִׁיוּשְׁבַת תְּמִיד בְּצִלוֹ. דְּבַרִּי אַגְדָּה הֵם בְּבִרְאשִׁית רַבָּה.

וַתֵּלֶד עֵדָה אֶת-יִבְל הוּא הָיָה אָבִי יֵשֶׁב אֱהֵל וּמִקְנָה:

וַיִּלְיֶדֶת עֵדָה יְת יִבְל הוּא רַבְהוֹן דִּיתְבִּי מִשְׁכַּנִּין וּמָרִי בַּעִיר:

אָבִי יֵשֵׁב אֶהָל וּמִקְנָה – הוּא הָיָה הָרָאוּשׁוֹן לְרוּעֵי בְּהֵמוֹת בַּמִּדְבָּרוֹת, יוֹשֵׁב אֶהָלִים חָדָשׁ כָּאֵן וְחָדָשׁ כָּאֵן בְּשִׁבִּיל מִרְעָה צֹאנֹו. וּכְשִׁכְּלָה הַמִּרְעָה בְּמָקוֹם זֶה, הוֹלֵךְ וְתוֹקֵעַ אֶהָלוֹ בְּמָקוֹם אֲחֵר. וּמִדְּרַשׁ אֵגְדָּה: בּוֹנֵה בָתִּים לַעֲבוּדָה זָרָה, כְּמָה דָּאֵת אָמֵר: "סִמְלָה הַקִּנְיָאָה הַמִּקְנָה". וְכֵן אָחִיו תוֹפֵשׁ כְּנֹר וְעוֹגֵב – לְזַמֵּר לַעֲבוּדַת כּוֹכָבִים.

וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל הוּא הָיָה אָבִי כָל־תַּפְּשׁ כְּנֹר וְעוֹגֵב:
וְשׁוֹם אָחוּהִי יוֹבֵל הוּא הָיָה רִבְהוֹן דָּכָל דְּמִנְגֵן עַל פּוֹם נִבְלָא יָדְעֵי זָמַר כְּנָרָא וְאַבּוּבָא:

וְצִלָּה גַם־הוּא יִלְדָּה אֶת־תּוֹבֵל לָיו לְטָשׁ כָּל־חֲרָשׁ נְחָשֶׁת וּבִרְזֵל וְאַתּוֹת תּוֹבֵל־הָיוּ נַעֲמָה:
וְצִלָּה אִף הִיא יָלִידַת יֵת תּוֹבֵל כִּין הוּא הָיָה רִבְהוֹן דָּכָל דִּידְעֵי עֲבִידַת נְחָשָׁא וּבִרְזֵלָא וְאַתְתִּיָּה דְּתּוֹבֵל כִּין נַעֲמָה:

תּוֹבֵל כִּין – תּוֹבֵל אֲמָנוּתוֹ שֶׁל כִּין, "תּוֹבֵל" לְשׁוֹן "תַּבְּלִין": תַּבֵּל וְהִתְקִין אֲמָנוּתוֹ שֶׁל כִּין לַעֲשׂוֹת כְּלֵי זִיין לְרוֹצְחִים. לְטָשׁ כָּל חֲרָשׁ נְחָשֶׁת וּבִרְזֵל – מִסְדָּד אֲמָנוּת נְחָשֶׁת וּבִרְזֵל, כְּמוֹ: "יִלְטוּשׁ עֵינָיו לִי". "חֹרֶשׁ" אֵינוֹ לְשׁוֹן פֶּעַל, אֲלָא לְשׁוֹן פּוֹעֵל, שֶׁהָרִי נָקוּד קִמֵּץ קֶטֶן וְטַעֲמוֹ לְמַטָּה, כְּלוּמֵר: מִסְדָּד וּמִצְחָצֶחַ כָּל כְּלֵי אֲמָנוּת נְחָשֶׁת וּבִרְזֵל. **נַעֲמָה** – הִיא אִשְׁתּוֹ שֶׁל נָח.

וַיֹּאמֶר לְמֹדָּה לְנַפְשׁוֹ עָדָה וְצִלָּה שָׁמַעַן קָלִי נָשִׁי לְמֹדָּה אֲצִיתָא לְמֹדָּה הַאֲזִנָּה אִמְרָתִי כִּי אִישׁ הִרְגָתִי לְפַצְעֵי וַיִּלְד לְחִבְרָתִי:
וַיֹּאמֶר לְמֹדָּה לְנַפְשׁוֹ עָדָה וְצִלָּה שָׁמַעַן קָלִי נָשִׁי לְמֹדָּה אֲצִיתָא לְמִימָרִי לֹא גּוֹבְרָא קְטִילִית דְּבִדִּילִיָּה אֲנָא סְבִיל חוּבִין לְמַמַּת וְאִף לֹא עוֹלִימָא חִבִּילִית דְּבִדִּילִיָּה יִשְׁתִּיבִי זָרַעִי:

שָׁמַעַן קוּלִי – שָׁהִיו נָפְשׁוֹ פּוֹרְשׁוֹת מִמֶּנּוּ מִתְשַׁמֵּשׁ, לְפִי שֶׁהָרַג אֶת כִּין וְאֶת תּוֹבֵל כִּין בְּנוֹ. שֶׁהָיָה לְמֹדָּה סוּמָא וְתּוֹבֵל כִּין מוֹשְׁכוֹ, וְרָאָה אֶת כִּין וְנִדְמָה לוֹ כְּחִיָּה, וַיֹּאמֶר לְאָבִיו לְמַשׁוֹךְ בַּקֶּשֶׁת, וְהָרְגוֹ. וְכִין שִׁדְעָה שֶׁהוּא כִין זָקֵן, הִפָּה כָּף אֶל כָּף וְסָפַק אֶת בְּנוֹ בִּינְיָהֻם וְהָרְגוֹ. וְהָיוּ נָפְשׁוֹ פּוֹרְשׁוֹת מִמֶּנּוּ, וְהוּא מְפִיֶסוֹ: "שָׁמַעַן קוּלִי" – לְהִשְׁמָע לִי לְתַשְׁמִישׁ. וְכִי "אִישׁ" אָשֶׁר "הִרְגָתִי", "לְפַצְעֵי" הוּא נִהְרָג? וְכִי אֲנִי פִצְעָתִיו מִזִּיד, שֶׁיְהִיָּה הַפֶּצַע קָרוֹי עַל שְׁמִי? "וַיִּלְד" אָשֶׁר הִרְגָתִי, "לְחִבְרָתִי" נִהְרָג? כְּלוּמֵר: עַל יְדֵי חִבְרָתִי? בְּתַמִּיָּה, וְהִלָּא שׁוֹגֵג אֲנִי וְלֹא מִזִּיד! לֹא זֶהוּ פַּצְעֵי וְלֹא זֶהוּ חִבְרָתִי. "פַּצְעֵי" – מַכַּת חֶרֶב אוֹ חֵץ, נִבְרִידוֹר "אֶבְלַע"וּ.

כִּי שְׁבַעֲתִים יָגַם־הָיוּ וְלְמֹדָּה שְׁבַעֲתִים וְשִׁבְעָה:
אִרִי שְׁבַעֲתִים דְּרִין אֶתְלִיאוֹ לָקִין הָלֹא לְלֹמָד בְּרִיָּה שְׁבַעֲתִין וְשִׁבְעָה:

כִּי שְׁבַעֲתִים יָגַם כִּין – כִּין שֶׁהָרַג מִזִּיד נִתְּלָה לוֹ עַד שְׁבַעֲתִים דּוֹרוֹת, אֲנִי שֶׁהִרְגָתִי שׁוֹגֵג לֹא כָּל שָׂכָן שִׁיתְּלָה לִי שְׁבִיעִיּוֹת הִרְבָּה? **שְׁבַעֲתִים וְשִׁבְעָה** – לְשׁוֹן רַבּוּי שְׁבִיעִיּוֹת אֲחִזּוֹ לוֹ, כִּד דְּרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא. וּמִדְּרַשׁ בְּרֵאשִׁית רַבָּה: לֹא הָרַג לְמֹדָּה כְּלוּם, וְנָפְשׁוֹ פּוֹרְשׁוֹת מִמֶּנּוּ מִשְׁקִימוֹ פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, לְפִי שֶׁנִּגְזְרָה גְזֵרָה לְכָלוֹת זָרַעוֹ שֶׁל כִּין לְאַחֵר שְׁבַעֲתִים דּוֹרוֹת. אָמֵרוֹ: מָה אֲנִי יוֹלְדוֹת לְבִהְלָה? לְמַחֵר הַמִּבּוֹל בָּא וְשׁוֹטֵף אֶת הַכָּל! וְהוּא אוֹמֵר לָהֶן: "וְכִי אִישׁ הִרְגָתִי לְפַצְעֵי"? וְכִי אֲנִי הִרְגָתִי אֶת הָבֵל, שֶׁהָיָה אִישׁ בְּקוֹמָה וַיִּלְד בְּשָׁנִים, שֶׁיְהִיָּה זָרַעִי כְּלָה בְּאוֹתוֹ עוֹן? וְמָה כִין שֶׁהָרַג נִתְּלָה לוֹ שְׁבַעֲתִים דּוֹרוֹת, אֲנִי שֶׁלֹּא הִרְגָתִי לֹא כָּל שָׂכָן שִׁיתְּלוֹ לִי שְׁבִיעִיּוֹת הִרְבָּה? וְזֶה קַל וְחֹמֶר שֶׁל שְׁטוּת, אִם כֵּן אֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹבֵה אֶת חוּבוֹ וּמִקְנֵם אֶת דְּבָרוֹ.

וַיִּדַּע אָדָם עוֹד אֶת־אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֹת־ שְׁמוֹ נֹחַ כִּי שֵׁת־לִי אֶ־לְהִימִי זָרַע אַחֵר תַּחַת הָבֵל כִּי הִרְגֹוּ הָיוּ:
וַיִּדַּע אָדָם עוֹד אָדָם עוֹד יֵת אֶתְתִּיָּה וַיִּלְדַת בֶּר וַיִּקְרָא יֵת שְׁמִיָּה שֵׁת אִרִי אֲמַרְתָּ יֵהָב לִי יֵי בֶר אֶתְרֹן תֵּלָף הָבֵל דְּקַטְלִיָּה קִין:

וַיִּדַּע אָדָם... – בָּא לוֹ לְמֹדָּה אֲצֵל אָדָם הָרָאוּשׁוֹן וְקַבֵּל עַל נַפְשׁוֹ, אָמֵר לָהֶם: וְכִי עַלִיכֶם לְדַקְדָּק עַל גְּזִירָתוֹ שֶׁל מָקוֹם? אַתֶּם עֲשׂוּ מִצְוַתְכֶם וְהוּא יַעֲשֶׂה אֶת שְׁלוֹ! אָמְרוּ לוֹ: קִשּׁוּט עֲצָמָה תַחֲלָה, וְהִלָּא פְּרִשְׁתָּ מֵאִשְׁתְּךָ זֶה מֵאָה וְשְׁלֹשִׁים שָׁנָה מִשְׁנַקְנָסָה מִיתָה עַל יָדְךָ. מִיָּד "וַיִּדַּע אָדָם..." וְמָהוּ "עוֹד"? לְלַמֵּד שְׁתַּחֲסֵפָה לוֹ תַּאֲוָה עַל תַּאֲוָתוֹ.

וַיִּלְשֹׁת גַּם־הוּא יִלְד־בֶּן וַיִּקְרָא אֹת־שְׁמוֹ אֲנָנִישׁ אֲזִי הוּא לְקָרָא בְּשֵׁם יֵי־הָהוּא:
וַיִּלְשֹׁת אִף הוּא אֶתְלִיד בֶּר וַיִּקְרָא יֵת שְׁמִיָּה אֲנָנִישׁ בְּכִין בְּיוֹמוֹהִי תָלוּ בְּנֵי אֲנָנִישׁ מְלַצְלָאָה בְּשֵׁמָא דִּינֵי:

אֲזִי הוּא – לְשׁוֹן חֲלִין: לְקָרָא אֶת שְׁמוֹת הָאָדָם וְאֶת שְׁמוֹת הַעֲצָבִים בְּשֵׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, לַעֲשׂוֹתָן אֱלִילִים וְלִקְרוֹתָן אֱלֹהוֹת.

שִׁישִׁי
פְּרִשְׁתָּ תוֹלְדַת בְּנֵי אָדָם

זֶה סֵפֶר תּוֹלְדַת אָדָם בְּיוֹם בְּרָא אֶ־לְהִימִי דִּין סֵפֶר תּוֹלְדַת אָדָם בְּיוֹמָא דְּבְרָא יֵי אָדָם בְּדָמוֹת אֶ־ אָדָם בְּדָמוֹת אֶ־לְהִימִי עֲשֶׂה אֹתוֹ:
זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם – זֶה הִיא סְפִירַת תּוֹלְדוֹת אָדָם, וּמִדְּרַשִּׁי אֵגְדָּה יֵשׁ רַבִּים. **בְּיוֹם בְּרָא...** – מִגִּיד שְׁבִיעִים שֶׁנִּבְרָא הוֹלִיד.

זָכַר וּנְקָבָה בְּרָאָם וַיִּבְרָךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמָם זָכַר וּנְיָקָבָא בְּרָאנֹון וּבְרִיךְ יִתְהוֹן וַיִּקְרָא יֵת שׁוּמְהוֹן אָדָם אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָם:
זָכַר וּנְיָקָבָא בְּרָאנֹון וּבְרִיךְ יִתְהוֹן וַיִּקְרָא יֵת שׁוּמְהוֹן אָדָם בְּיוֹמָא דְּאֶתְבְּרִיאוֹ:

<p>וַיְהִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה שָׁנָה וַיּוֹלֶד בְּדָמוֹתוֹ בְּצִלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת:</p>	<p>וַיְהִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה שָׁנָה וַיּוֹלֶד בְּדָמוֹתוֹ בְּצִלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת:</p>
<p>וַיְהִי יוֹמִי אָדָם בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת שֵׁת תַּמְנִי מֵאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:</p>	<p>וַיְהִי יוֹמִי אָדָם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נִשְׁת שְׁמִנָּה מֵאָה שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:</p>
<p>וַיְהִי כָּל יוֹמֵי אָדָם דְּחִיָּא תִּשְׁעָה מֵאוֹת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת:</p>	<p>וַיְהִי כָּל־יוֹמֵי אָדָם אַשְׁרֵי־חֵי תִּשְׁעָה מֵאוֹת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת:</p>
<p>וַיְהִי שֵׁת חֲמִשׁ שָׁנִים וּמֵאָה שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־אֶנוֹשׁ:</p>	<p>וַיְהִי שֵׁת חֲמִשׁ שָׁנִים וּמֵאָה שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־אֶנוֹשׁ:</p>
<p>וַיְהִי שֵׁת אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אֶנוֹשׁ שִׁבְעָה שָׁנִים וּשְׁמִנָּה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:</p>	<p>וַיְהִי שֵׁת אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אֶנוֹשׁ שִׁבְעָה שָׁנִים וּשְׁמִנָּה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:</p>
<p>וַיְהִי כָּל יוֹמֵי שֵׁת תִּשְׁעָה מֵאָה וְתֵרַתַּא עֶסְרֵי שָׁנִין וַיָּמָת:</p>	<p>וַיְהִי כָּל־יוֹמֵי שֵׁת שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה וְתִשְׁעָה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:</p>
<p>וַיְהִי אֶנוֹשׁ תִּשְׁעִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־קִינָן:</p>	<p>וַיְהִי אֶנוֹשׁ תִּשְׁעִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־קִינָן:</p>
<p>וַיְהִי אֶנוֹשׁ בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת קִינָן תַּמְנִי מֵאָה וְחֲמִישׁ עֶסְרֵי שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:</p>	<p>וַיְהִי אֶנוֹשׁ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־קִינָן חֲמִשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה וּשְׁמִנָּה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:</p>
<p>וַיְהִי כָּל יוֹמֵי אֶנוֹשׁ תִּשְׁעָה מֵאָה וְחֲמִישׁ שָׁנִין וַיָּמָת:</p>	<p>וַיְהִי כָּל־יוֹמֵי אֶנוֹשׁ חֲמִשׁ שָׁנִים וְתִשְׁעָה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:</p>
<p>וַיְהִי קִינָן שִׁבְעִים שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת מִהֶלְלָאֵל:</p>	<p>וַיְהִי קִינָן שִׁבְעִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־מִהֶלְלָאֵל:</p>
<p>וַיְהִי קִינָן בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת מִהֶלְלָאֵל תַּמְנִי מֵאָה וְאַרְבָּעִין שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:</p>	<p>וַיְהִי קִינָן אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־מִהֶלְלָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה וּשְׁמִנָּה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:</p>
<p>וַיְהִי כָּל יוֹמֵי קִינָן תִּשְׁעָה מֵאָה וְעֶסֶר שָׁנִין וַיָּמָת:</p>	<p>וַיְהִי כָּל־יוֹמֵי קִינָן עָשָׂר שָׁנִים וְתִשְׁעָה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:</p>
<p>וַיְהִי מִהֶלְלָאֵל חֲמִשׁ שָׁנִים וּשְׁשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־יֵרָד:</p>	<p>וַיְהִי מִהֶלְלָאֵל חֲמִשׁ שָׁנִים וּשְׁשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־יֵרָד:</p>
<p>וַיְהִי מִהֶלְלָאֵל אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־יֵרָד שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּשְׁמִנָּה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:</p>	<p>וַיְהִי מִהֶלְלָאֵל אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־יֵרָד שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּשְׁמִנָּה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:</p>
<p>וַיְהִי כָּל יוֹמֵי מִהֶלְלָאֵל תַּמְנִי מֵאָה וְתִשְׁעִין וְחֲמִישׁ שָׁנִין וַיָּמָת:</p>	<p>וַיְהִי כָּל־יוֹמֵי מִהֶלְלָאֵל חֲמִשׁ וְתִשְׁעִים שָׁנָה וּשְׁמִנָּה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:</p>
<p>וַיְהִי יֵרָד שְׁתֵּים וּשְׁשִׁים שָׁנָה וּמֵאָה שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־חֲנוּךְ:</p>	<p>וַיְהִי יֵרָד שְׁתֵּים וּשְׁשִׁים שָׁנָה וּמֵאָה שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־חֲנוּךְ:</p>
<p>וַיְהִי יֵרָד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־חֲנוּךְ שְׁמִנָּה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:</p>	<p>וַיְהִי יֵרָד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־חֲנוּךְ שְׁמִנָּה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:</p>
<p>וַיְהִי כָּל יוֹמֵי יֵרָד תִּשְׁעָה מֵאָה וְשְׁתֵּין וְתֵרַתַּין שָׁנִין וַיָּמָת:</p>	<p>וַיְהִי כָּל־יוֹמֵי יֵרָד שְׁתֵּים וּשְׁשִׁים שָׁנָה וְתִשְׁעָה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:</p>

וַיְהִי חֲנוּךְ חֲמִשׁ וָשָׁשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־מְתוֹשֶׁלַח:	וַחֲיָא חֲנוּךְ שְׁתֵּין וַחֲמִישׁ שָׁנִין וַאֲוֹלִיד יֵת מְתוֹשֶׁלַח:
וַיִּתְּהֶלֶךְ חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־מְתוֹשֶׁלַח שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַהֲלִיךְ חֲנוּךְ בְּדַחֲלָתָא דִּי בֵּתֵר דְּאֹוֹלִיד יֵת מְתוֹשֶׁלַח תְּלַת מָאָה שָׁנִין וַאֲוֹלִיד בָּנִין וּבָנָן:
וַיִּתְּהֶלֶךְ חֲנוּךְ – צָדִיק הָיָה וְקָל בְּדַעְתּוֹ לָשׁוּב לַהֲרָשִׁיעַ, לְפִיכָךְ מָהֵר הִקְדֹּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְסָלְקוּ וְהִמִּיתוּ קוֹדֶם זְמַנּוּ. וְזֶהוּ שְׁשָׁנָה הַפְּתוּב בְּמִיתָתוֹ לְכַתּוּב "וַאֲיָנָנו" – בְּעוֹלָם לְמִלַּאת שְׁנוֹתָיו.	וַהֲוֹ כָּל יוֹמֵי חֲנוּךְ תְּלַת מָאָה וָשְׁתֵּין וַחֲמִישׁ שָׁנִין:
וַיְהִי כָּל־יָמֵי חֲנוּךְ חֲמִשׁ וָשָׁשִׁים שָׁנָה וְשְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה:	וַהֲלִיךְ חֲנוּךְ בְּדַחֲלָתָא דִּי וְלִיתְוָהִי אָרִי אָמִית יֵתִיה יִי:
וַיִּתְּהֶלֶךְ חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים וַאֲיָנָנו כִּי־לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים:	כִּי לָקַח אוֹתוֹ – לִפְנֵי זְמַנּוּ, כְּמוֹ "הִנְנִי לוֹקֶחַ מִמֶּךָ אֶת מַחְמַד עֵינֶיךָ".

שביעי

וַיְהִי מְתוֹשֶׁלַח שֹׁבַע וָשְׁמֹנִים שָׁנָה וּמֵאָת שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־לִמְךָ:	וַחֲיָא מְתוֹשֶׁלַח מָאָה וַתְּמָנָן וְשִׁבְעָה שָׁנִין וַאֲוֹלִיד יֵת לִמְךָ:
וַיְהִי מְתוֹשֶׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־לִמְךָ שְׁתֵּים וָשְׁמוֹנִים שָׁנָה וְשִׁבְעָה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַחֲיָא מְתוֹשֶׁלַח בֵּתֵר דְּאֹוֹלִיד יֵת לִמְךָ שִׁבְעָה מָאָה וַתְּמָנָן וַתְּרִתִּין שָׁנִין וַאֲוֹלִיד בָּנִין וּבָנָן:
וַיְהִי כָּל־יָמֵי מְתוֹשֶׁלַח תִּשְׁעָה וָשָׁשִׁים שָׁנָה וְתִשְׁעָה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:	וַהֲוֹ כָּל יוֹמֵי מְתוֹשֶׁלַח תִּשְׁעָה מָאָה וָשְׁתֵּין וְתִשְׁעָה שָׁנִין וַיְמִית:
וַיְהִי־לִמְךָ שְׁתֵּים וָשְׁמֹנִים שָׁנָה וּמֵאָת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בֶּן:	וַחֲיָא לִמְךָ מָאָה וַתְּמָנָן וַתְּרִתִּין שָׁנִין וַאֲוֹלִיד בֶּר:
וַיּוֹלֶד בֶּן – שְׁמֹנְסוּ נִבְנָה הָעוֹלָם.	
וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יִנְחָמֵנוּ מִמַּעַשְׁשֵׁנוּ וּמִעֲצָבוֹן יִדְּיָנוּ מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אָרָרָה יְהוָה:	וַיִּקְרָא יֵת שְׁמִיָּה נֹחַ לְמִימַר דִּין יִנְחָמֵנָא מִעוֹבְדָנָא וּמִלִּיאוֹת יִדְנָא מִן אֲרַעָא דְלָטָה יִי:
זֶה יִנְחָמֵנוּ – נֹחַ מִמָּנּוּ אֶת עֲצָבוֹן יִדְּיָנוּ. עַד שְׁלֹא בָּא נֹחַ לֹא הָיָה לָהֶם כְּלִי מַחְרִישָׁה, וְהוּא הָכִין לָהֶם. וְהִיָּתָה הָאֲרִץ מוֹצִיָּאָה קוֹצִים וְנִרְדָּרִים כְּשׁוֹרְעִים חֲטִים מְקַלְלָתוֹ שֶׁל אָדָם הָרָאשׁוֹן, וּבִיָּמֵי נֹחַ. וְזֶהוּ "יִנְחָמֵנוּ". וְאִם לֹא תִפְרָשֶׁהוּ כִּךְ אֵין טַעַם הַלְשׁוֹן נּוֹפֵל עַל הַשֵּׁם, וְאִתָּה צָרִיךְ לְקֻרוֹת שְׁמוֹ "מִנְחָם".	
וַיְהִי־לִמְךָ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נֹחַ חֲמִשׁ וָתִשְׁעִים שָׁנָה וַחֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַחֲיָא לִמְךָ בֵּתֵר דְּאֹוֹלִיד יֵת נֹחַ חֲמִישׁ מָאָה וְתִשְׁעִין וַחֲמִישׁ שָׁנִין וַאֲוֹלִיד בָּנִין וּבָנָן:
וַיְהִי כָּל־יָמֵי־לִמְךָ שֹׁבַע וָשְׁבַעִים שָׁנָה וְשִׁבְעָה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:	וַהֲוֹ כָּל יוֹמֵי לִמְךָ שִׁבְעָה מָאָה וָשִׁבְעִין וְשִׁבְעָה שָׁנִין וַיְמִית:
וַיְהִי־נֹחַ בֶּן־חֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד נֹחַ אֶת־שֵׁם אֶת־יֶתֶם וְאֶת־יֶפֶת:	וַהֲוָה נֹחַ בֶּר חֲמִישׁ מָאָה שָׁנִין וַאֲוֹלִיד נֹחַ יֵת שֵׁם יֵת חָם וַיֵּת יֶפֶת:
בֶּן חֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה – אָמַר רַבִּי יוֹדָן: מַה טַּעַם כָּל הַדּוֹרוֹת הוֹלִידוּ לְמָאָה שָׁנָה וְזֶה לְחֲמִשׁ מֵאוֹת? אָמַר הִקְדֹּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: אִם רָשָׁעִים הֵם יֵאָבְדוּ בְּמִים וְרַע לְצָדִיק זֶה, וְאִם צָדִיקִים הֵם אֶסְרִים עָלָיו לַעֲשׂוֹת תִּיבּוֹת הַרְבֵּה. כִּבְשׁ אֶת מַעְיָנּוּ וְלֹא הוֹלִיד עַד חֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה יֶפֶת הַגָּדוֹל שֶׁבְּבָנָיו רָאוּי לַעֲנֹשִׁין לִפְנֵי הַמַּבּוּל. דְּכַתִּיב: "כִּי הִנֵּעַר בֶּן מָאָה שָׁנָה יָמוּת" – רָאוּי לַעֲנֹשׁ לַעֲתִיד; וְכֵן לִפְנֵי מִתֵּן תּוֹרָה. אֶת שֵׁם אֶת חָם וְאֶת יֶפֶת – וְהִלָּא יֶפֶת הַגָּדוֹל הוּא? אֵלָּא בַּתְּחִלָּה אִתָּה דּוֹרֵשׁ אֶת שְׁהוּא צָדִיק, וְנוֹלַד כְּשֶׁהוּא מְהוּל, וְשֶׁאֲבָרְהֶם יֵצֵא מִמָּנּוּ וְכו'.	
וַיְהִי כִּי־הִתְחַל הָאָדָם לָרֵב עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנוֹת יִלְדוּ לָהֶם:	וַהֲוָה כַּד שְׁרִיאָו בָּנֵי אֲנָשָׁא לְמַסְגִּי עַל אִפִּי אֲרַעָא וּבִנְתָא אֲתִילִידָא לַהוֹן:

וַיֵּרָאוּ בְנֵי-הָאֱלֹהִים אֶת-בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה וַיִּקְחֻהוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ:

וַחֲזוּ בְנֵי רִבְרִבְיָא יֵת בְּנַת אֲנָשָׁא אַרִי שְׁפִירָן אֲנִין וְנָסִיבּוּ לַהֲוֹן נָשִׁין מִכָּל דְּאֶתְרֵיאוּ:

בְּנֵי-הָאֱלֹהִים – בְּנֵי הַשָּׁרִים וְהַשּׁוֹפְטִים. דְּבָר אַחֵר: "בְּנֵי הָאֱלֹהִים" הֵם הַשָּׁרִים הַהוֹלְכִים בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם, אֲפֹרָה הֵיוּ מִתְעַרְבִּים בָּהֶם. כָּל "אֱלֹהִים" שֶׁבִּמְקָרָא לְשׁוֹן מְרוּת, וְזֶה יוֹכִיחַ: "וְאַתָּה תִּהְיֶה לוֹ לֹא-לֵהִים", "רְאֵה נִתְמַיֵּד אֱלֹהִים". **כִּי טֹבֹת הֵנָּה** – אָמַר רַבִּי יוֹדָן: "טֹבֹת" כְּתִיב, כְּשֶׁהָיוּ מְטִיבִין אוֹתָהּ מְקַשְׁטֶת לְכָנֶס לַחֶפֶז, הִנֵּה גְדוֹל נִכְנָס וּבוֹעֵלָה תַּחֲלָה. **מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ** – אֲפֹרָה בְּעוֹלַת בַּעַל, אֲפֹרָה הַזָּכָר וְהַבְּהֵמָה.

וַיֵּאמֶר יְיָ-הוֹהֵא לֹא-יִלְדוּן רוּחִי בְּאָדָם לְעֹלָם בְּשַׁגֹּם הוּא בָּשָׂר וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה:

וַאֲמַר יְיָ לֹא יִתְקַיִּים דְּרָא בִּישָׁא הָדִין קְדָמִי לְעֹלָם בְּדִיל דְּאֲנִין בְּסָרָא וְעוֹבְדֵיהוֹן בִּישִׁין אַרְפָּא יְהִיב לַהֲוֹן מֵאָה וְעֶסְרִין שָׁנִין אִם יִתּוּבּוּן:

לֹא יִדּוּן רוּחִי בְּאָדָם – לֹא יִתְרַעַם וְיָרִיב רוּחִי עָלַי בְּשִׁבְלִי הָאָדָם. **לְעֹלָם** – לְאֻרְכָּה יָמִים. הֵנָּה רוּחִי נִדּוּן בְּקַרְבִּי אִם לְהִשְׁחִית וְאִם לְרַחֵם, לֹא יִהְיֶה מִדּוּן זֶה בְּרוּחִי "לְעוֹלָם", כְּלוּמַר לְאֻרְכָּה יָמִים. **בְּשַׁגֹּם הוּא בָּשָׂר** – כְּמוֹ "בְּשַׁגֹּם", כְּלוּמַר: בְּשִׁבְלִי שָׁגַם זֹאת בּוֹ, שֶׁהוּא בָּשָׂר וְאֵף עַל פִּי כֹן אֵינוֹ נִכְנָע לְפָנָי, וְמָה אִם יִהְיֶה אִשׁ אוֹ דְּבָר קָשֶׁה? כִּי־זֶה בּוֹ: "עַד שְׁמַתִּי דְּבוּרָה", כְּמוֹ "שְׁמַתִּי". וְכֹן: "שְׁאֵתָה מְדַבֵּר עִמִּי", כְּמוֹ "שְׁאֵתָה". אֲפֹרָה "בְּשַׁגֹּם" כְּמוֹ "בְּשַׁגֹּם". וְהָיוּ יָמָיו... – עַד מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אַעֲרִיד לָהֶם אִפִּי, וְאִם לֹא יִשׁוּבוּ אָבִיָּא עָלֵיהֶם מִבּוֹל. וְאִם תֹּאמַר: מִשְׁנוּלָד נִפְתַּח עַד הַמְּבּוּל אֵינוֹ אֵלָּא מֵאָה שָׁנָה? אֵין מִקְדָּם וּמֵאַחֵר בְּתוּרָה, כְּכָר הִנֵּתָה הַגְּזִירָה גְּזוּרָה עֲשָׂרִים שָׁנָה קוֹדֶם שֶׁהוּלִיד נָח תּוֹלְדוֹת, וְכֹן מְצִינוּ **בְּסִדְר עוֹלָם**. לֹשׁ מְדַרְשֵׁי אֲגָדָה רַבִּים בִּ"לֹא יִדּוּן", אָבִל זֶה הוּא צִחְצִחוֹת פְּשׁוּטוֹ.

הַנִּפְלִיִּים הָיוּ בְּאֶרֶץ בִּימֵי הַהֵם וְגַם אַחֲרֵיהֶם אֲשֶׁר יָבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶל-בָּנוֹת הָאָדָם וַיִּלְדוּ לָהֶם הֵמָּה הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר מְעוֹלָם אֲנָשֵׁי הַשָּׁם:

גְּבֻרִיָּא הָיוּ בְּאַרְעָא בִּיּוֹמֵיָא הָאֲנִין וְאַף בְּתַר כֹּן דְּעֵאלִין בְּנֵי רִבְרִבְיָא לְוֹת בְּנַת אֲנָשָׁא וַיִּלְדוּ לַהֲוֹן אֲנִין גְּבֻרִיָּא דְּמַעֲלָמָא אֲנָשִׁין דְּשָׁמָא:

הַנִּפְלִיִּים – עַל שֵׁם שֶׁנִּפְּלוּ וְהִפִּילוּ אֶת הָעוֹלָם. וּבִלְשׁוֹן עִבְרִית לְשׁוֹן "עֲנָקִים" הוּא. **בִּימֵי הַהֵם** – בִּימֵי דוֹר אָנוּשׁ וּבְנֵי קִיִּן. וְגַם אַחֲרֵיהֶם – אֲפֹרָה עַל פִּי שֶׁרָאוּ בְּאֶבְדֵּן שֶׁל דוֹר אָנוּשׁ, שֶׁעָלָה אוֹקֵינּוֹס וְהִצִּיף שְׁלִישׁ הָעוֹלָם, לֹא נִכְנָע דוֹר הַמְּבּוּל לְלִמּוּד מִהֶם. **אֲשֶׁר יָבֹאוּ** – הֵיוּ יוֹלְדוֹת עֲנָקִים כְּמוֹתָם. **הַגִּבּוֹרִים** – לְמִרּוֹד בְּמְקוֹם. **אֲנָשֵׁי הַשָּׁם** – אוֹתָן שֶׁנִּקְבּוּ בְּשֵׁמוֹת: עִירַד, מְחוֹיָאֵל, מְתוּשָׁאֵל, שֶׁנִּקְבּוּ עַל שֵׁם אֲבִדָּן שֶׁנִּמְחוּ וְהִתְשׁוּ. דְּבָר אַחֵר: אֲנָשֵׁי שְׁמָמוֹן, שֶׁשְׁמָמוֹ אֶת הָעוֹלָם.

וַיֵּרָא יְיָ-הוֹהֵא כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בְּאֶרֶץ וְכָל-יִצְרָא מִחֻשְׁבֶּת לְבָבוֹ רַק רַע כָּל-הַיּוֹם:

וַחֲזָא יְיָ אַרִי סְגִיאת בִּישָׁת אֲנָשָׁא בְּאַרְעָא וְכָל יִצְרָא מִחֻשְׁבֶּת לְבִיָּה לְחוּד בִּישׁ כָּל יוֹמָא:

וַיִּנָּחֶם יְיָ-הוֹהֵא כִּי-עָשָׂה אֶת-הָאָדָם בְּאֶרֶץ וַיִּתְּעַצֵּב אֶל-לְבָבוֹ:

וְתַב יְיָ בְּמִימְרֵיהָ אַרִי עֲבַד יֵת אֲנָשָׁא בְּאַרְעָא וַאֲמַר בְּמִימְרֵיהָ לְמַתְבַּר תּוֹקְפָהוֹן כְּרַעוּתִיָּה:

וַיִּנָּחֶם ה' כִּי עָשָׂה – נִחָמָה הִנֵּתָה לְפָנָיו שֶׁבְּרָאוֹ בְּתַחֲתוֹנִים, שֶׁאֵלוּ הִנֵּה מִן הָעֲלִיּוֹנִים הִנֵּה מְמַרִּידָן. **וַיִּתְּעַצֵּב** – הָאָדָם "אֵל לְבּוֹ" שֶׁל מְקוֹם: עָלָה בְּמִחְשְׁבָתוֹ שֶׁל מְקוֹם לְהַעֲצִיבוֹ, וְזֶהוּ תַּרְגוּם אוֹנְקִלוֹס. דְּבָר אַחֵר: "וַיִּנָּחֶם" – נִהְפָּכָה מִחֻשְׁבָּתוֹ שֶׁל מְקוֹם מִמַּדַּת רַחֲמִים לְמַדַּת הַדִּין, עָלָה בְּמִחְשְׁבָהּ לְפָנָיו מֵהַלְעָשׂוֹת בְּאָדָם שֶׁעָשָׂה בְּאֶרֶץ. וְכֹן כָּל לְשׁוֹן "נִחָם" שֶׁבִּמְקָרָא לְשׁוֹן "נִמְלָךְ מֵהַלְעָשׂוֹת": "וְכֹן אָדָם וַיִּתְּנָחֶם", "וְעַל עֲבָדָיו יִתְּנָחֶם", "וַיִּנָּחֶם ה' עַל הָרָעָה", "נִחַמְתִּי כִּי הִמְלַכְתִּי" – כָּלֵם לְשׁוֹן מִחְשְׁבָה אַחֲרָת הֵם. **וַיִּתְּעַצֵּב אֵל לְבָבוֹ** – נִתְאַבֵּל עַל אֲבִדָּן מַעֲשֵׂה יָדָיו, כְּמוֹ: "נִתְעַצֵּב הַמֶּלֶךְ עַל בְּנוֹ". וְזֶה כְּתִיבִי לְתִשׁוּבַת הַמִּינִים: גּוֹי אֶחָד שֶׁשָּׂאֵל אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְתָּה, אָמַר לוֹ: אֵין אֲתָם מוֹדִים שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹאֶה אֶת הַנּוֹלָד? אָמַר לוֹ: הֵן. אָמַר לוֹ: וְהָא פְתִיב "וַיִּתְּעַצֵּב אֵל לְבָבוֹ"? אָמַר לוֹ: הוּלֵל לָךְ בֶּן זָכָר מִמֵּיָדָה? אָמַר לוֹ: הֵן. אָמַר לוֹ: וְמָה עָשִׂיתָ? אָמַר לוֹ: שִׁמְחָתִי וְשִׁמְחָתִי אֶת הַכָּל. אָמַר לוֹ: וְלֹא הִיִּית יוֹדַע שְׁסוּפּוֹ לְמוֹתָה? אָמַר לוֹ: בִּשְׁעַת הַקְדוּתָא – הַקְדוּתָא, בִּשְׁעַת אֲבִלָּא – אֲבִלָּא. אָמַר לוֹ: כִּךְ מַעֲשֵׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֲפֹרָה עַל פִּי שֶׁגָּלוּי לְפָנָיו שְׁסוּפֵן לְחַטּוֹא וּלְאַבְדָּן, לֹא נִמְנָע מִלְּכַרְאָן בְּשִׁבְלִי הַצְדִּיקִים הַעֲתִידִים לַעֲמוֹד מִהֶם.

וַיֵּאמֶר יְיָ-הוֹהֵא אֲמַתָּה אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר-בְּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה עַד-רֶמֶשׂ וְעַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נִחַמְתִּי כִּי עָשִׂיתָם:

וַאֲמַר יְיָ אֲמַתִּי יֵת אֲנָשָׁא דְּבִרִּיתִי מֵעַל אִפִּי אַרְעָא מֵאֲנָשָׁא עַד בְּעִירָא עַד רַחֲשָׁא וְעַד עוֹפָא דְּשָׁמִיָּא אַרִי תַבִּית בְּמִימְרֵי אַרִי עֲבַדְתָּנוּן:

וַיֹּאמֶר ה' אֲמַתָּה אֶת הָאָדָם – הוּא עֶפֶר, וְאָבִיָּא עָלָיו מִים וְאִמְתָּה אוֹתוֹ. לְכַךְ נֹאמַר לְשׁוֹן "מְחוּי". **מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה** – אֲפֹרָה הֵם הַשְּׁחִיתוּ דִּרְכָּם. דְּבָר אַחֵר: הַכָּל נִבְרָא בְּשִׁבְלִי הָאָדָם, וְכִינּוֹן שֶׁהוּא כָּלָה מֵהַ צֶרֶף בְּאֵלּוּ? **כִּי נִחַמְתִּי כִּי עָשִׂיתָם** – חֻשְׁבָּתִי מֵהַלְעָשׂוֹת עַל אֲשֶׁר עָשִׂיתִים.

וְנָח מִצָּא חַן בְּעֵינַי יְיָ-הוֹהֵא:

וְנָח אֲשַׁכַּח רַחֲמִין קְדָם יְיָ:

ב וַיִּמָּן י-הוָה דָּג גָּדוֹל לְבַלַּע אֶת-יוֹנָה וַיְהִי יוֹנָה בְּמַעַי הַדָּג שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לַיְלֹת: **ב** וַיִּתְפַּלֵּל יוֹנָה אֶל-י-הוָה א-לֵהוּ מִמַּעַי הַדָּגָה: **ב** וַיֹּאמֶר קָרָאתִי מִצָּרָה לִי אֶל-י-הוָה וַיַּעֲנֵנִי מִבֶּטֶן שָׂאוֹל שׁוֹנֵעַתִי שְׁמַעַת קוֹלִי: **ב** וַתִּשְׁלִיכֵנִי מִצִּוְלָה בְּלִבִּי בַיָּם וַנִּהָר יִסְבֹּבֵנִי כָּל-מִשְׁבָּרֶיָּהּ וַגִּלְיָה עָלַי עָבְרוּ: **ב** וַאֲנִי אָמַרְתִּי נִגְרַשְׁתִּי מִנֶּגֶד עֵינֶיהָ אֲדָּה אוֹסִיף לְהַבִּיט א-ל-הֵיכַל קִדְשָׁהּ: **ב** וְאַפְפוּנֵי מַיִם עַד-נֶפֶשׁ תִּהְיוּ יִסְבֹּבֵנִי סוּף חֲבוּשׁ לְרַאשֵׁי: **ב** לְקַצְבֵּי הָרִים יִרְדְּתִי הָאָרֶץ בְּרַחֲמֶיהָ בַּעֲדִי לְעוֹלָם וַתַּעַל מִשְׁחַת חַיִּי י-הוָה א-לֵהִי: **ב** בַּהֲתַעֲשָׂה עָלַי נִפְשִׁי אֶת-י-הוָה זָכַרְתִּי וַתָּבוֹא אֵלַיָּה תִּפְלֹתַי א-ל-הֵיכַל קִדְשָׁהּ: **ב** מִשְׁמָרִים הַבְּלִי-שׁוּא חֲסִדִּים יַעֲזֹבוּ: **ב** וַאֲנִי בִקּוֹל תּוֹדָה אוֹזְבַּחַת-לֶךְ אֲשֶׁר נִדְּרַתִּי אֲשַׁלֶּמָּה יִשׁוּעַתָּה לִי-הוָה: **ב** וַיֹּאמֶר י-הוָה לָדָג וַיִּקָּא אֶת-יוֹנָה אֶל-הַיַּבָּשָׁה:

ג וַיְהִי דְבַר-י-הוָה אֶל-יוֹנָה שְׁנִית לְאָמַר: **ג** קוּם לָךְ אֶל-גִּינּוֹה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וּקְרָא אֵלֶיהָ אֶת-הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹבֵר אֵלֶיהָ: **ג** וַיָּקָם יוֹנָה וַיֵּלֶךְ אֶל-גִּינּוֹה כְּדָבָר י-הוָה וַגִּינּוֹה הִיָּתָה עִיר-גְּדוֹלָה לֹא-לֵהִים מִהֶלֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים: **ג** וַיַּחֲל יוֹנָה לָבוֹא בָעִיר מִהֶלֶךְ יוֹם אֶחָד וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם וַגִּינּוֹה נִהְפָּכֶת: **ג** וַיֹּאמְרֵינוּ אֲנָשִׁי גִינּוֹה בָּא-לֵהִים וַיִּקְרָאוּ-צוֹם וַיִּלְבָּשׁוּ שָׂקִים מִגְּדוֹלָם וְעַד-קִטְנָם: **ג** וַיִּגַּע הַדָּבָר אֶל-מֶלֶךְ גִּינּוֹה וַיָּקָם מִכִּסְאוֹ וַיַּעֲבֵר אֶדְרֹתָיו מֵעָלָיו וַיִּכַּס שָׁק וַיֵּשֶׁב עַל-הָאֹפֶר: **ג** וַיִּזְעַק וַיֹּאמֶר בְּגִינּוֹה מִטַּעַם הַמֶּלֶךְ וַגְּדָלָיו לֹאמַר הָאֲדָם וַתִּבְהַמָּה הַבֶּקֶר וַתִּצָּאֵן אֶל-יִטְעָמוּ מְאוּמָה אֶל-יָרְעוּ וּמַיִם אֶל-יִשְׁתּוּ: **ג** וַיִּתְכַּסּוּ שָׂקִים הָאֲדָם וַתִּבְהַמָּה וַיִּקְרָאוּ אֶל-א-לֵהִים בַּחֲזָקָה וַיֵּשְׁבוּ אִישׁ מִדֶּרֶכּוֹ הָרָעָה וּמִן-הַחֲמָס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם:

ד מִי-יִזְדַּע יָשׁוּב וַנִּחַם הָא-לֵהִים וַשֹּׁב מִחֲרוֹן אָפּוֹ וְלֹא נֶאֱבַד: **ד** וַיֵּרָא הָא-לֵהִים אֶת-מַעֲשֵׂיהֶם כִּי-שָׁבוּ מִדֶּרֶכָם הָרָעָה וַיִּנָּחֵם הָא-לֵהִים עַל-הָרָעָה אֲשֶׁר-דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת-לָהֶם וְלֹא עָשָׂה:

ה וַיֵּרַע אֶל-יוֹנָה רָעָה גְּדוֹלָה וַיִּתֵּר לוֹ: **ה** וַיִּתְפַּלֵּל אֶל-י-הוָה וַיֹּאמֶר אָנָּה י-הוָה הֲלוֹא-זֶה דְּבָרִי עַד-הַיּוֹתֵל עַל-אֲדָמָתִי עַל-כֵּן קִדְּמַתִּי לְבָרַח תִּרְשָׁיִשָׁה כִּי יִדְעַתִּי כִּי אַתָּה אֶל-חֲנוּן וְרַחוּם אָרְךָ אִפְּלִם וְרַב-חֶסֶד וְנָחָם עַל-הָרָעָה: **ה** וַעֲתָה י-הוָה קַח-נָא אֶת-נַפְשִׁי מִמָּוֶי כִּי טוֹב מוֹתִי מַחַיִּי: **ה** וַיֹּאמֶר י-הוָה הֵיטֵב תָּרָה לָךְ: **ה** וַיֵּצֵא יוֹנָה מִן-הָעִיר וַיֵּשֶׁב מִקְדָּם לָעִיר וַיַּעַשׂ לוֹ שָׁם סֹפָה וַיֵּשֶׁב תַּחְתֶּיהָ בָּצֵל עַד אֲשֶׁר יֵרָאֶה מִה-יִתְּנָה בָּעִיר: **ה** וַיִּמָּן י-הוָה א-לֵהִים קִיקְיוֹן וַיַּעַל מֵעַל לְיוֹנָה לְהָרִית צֶלַע-רֹאשׁוֹ לְהַצִּיל לוֹ מִרְעָתוֹ וַיִּשְׁמַח יוֹנָה עַל-הַקִּיקְיוֹן שְׂמִיחָה גְּדוֹלָה: **ה** וַיִּמָּן הָא-לֵהִים תּוֹלַעַת בַּעֲלֹת הַשָּׂמֶר לְמַחֲרַת וַתֵּךְ אֶת-הַקִּיקְיוֹן וַיִּיבֹשׁ: **ה** וַיְהִי כַּזֶּרֶחַ הַשָּׁמֶשׁ וַיִּמָּן א-לֵהִים רוּחַ קָדִים תִּרְשִׁישִׁית וַתֵּךְ הַשָּׁמֶשׁ עַל-רֹאשׁ יוֹנָה וַיִּתְעַלֶּף וַיִּשְׁאַל אֶת-נַפְשׁוֹ לָמוּת וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתִי מַחַיִּי: **ה** וַיֹּאמֶר א-לֵהִים אֶל-יוֹנָה הֵיטֵב תָּרָה-לָךְ עַל-הַקִּיקְיוֹן וַיֹּאמֶר הֵיטֵב תָּרָה-לִּי עַד-מָוֶת: **ה** וַיֹּאמֶר י-הוָה אַתָּה חֲסַת עַל-הַקִּיקְיוֹן אֲשֶׁר לֹא-עָמְלָתָ בּוֹ וְלֹא גִדַּלְתָּ שָׁבוֹן-לִילָה הִנֵּה וּבֹן-לִילָה אָבָד: **ה** וַאֲנִי לֹא אֲחוּס עַל-גִּינּוֹה הָעִיר הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר יִשׁ-בָּהּ הָרַבָּה מִשְׁתִּים-עֹשֶׂרָה רַבּוֹ אֲדָם אֲשֶׁר לֹא יָדַע בֵּין-יָמִינוֹ לַשְּׂמָאלוֹ וּבַהֲמָה רַבָּה:

מִיכָה

א דְּבַר-י-הוָה אֲשֶׁר הָיָה אֶל-מִיכָה הַמִּרְשָׁתִּי בֵּימֵי יוֹתָם אֲחִזָּה יְחִזְקִיָּה מְלָכֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר-חָזָה עַל-שֹׁמְרוֹן וִירוּשָׁלַם: **א** שָׁמְעוּ עַמִּים כָּלֶם הַקְּשִׁיבִי אֶרֶץ וּמְלָאָה וַיְהִי א-דָנִי י-הוָה בְּכֶם

לַעֲד אֶ-דָּגִי מֵהִיכֵל קֹדֶשׁוֹ: ^אכִּי-הִנֵּה י-הוָה יֵצֵא מִמְּקוֹמֹו וַיֵּרֶד וְדָרַךְ עַל-בִּמְתֵּי אֶרֶץ: ^בוַנִּמְסֹו הַהָרִים תַּחְתָּיו וְהָעֲמָקִים יתְבַקְּעוּ כְּדוֹנֵג מִפְּנֵי הָאֵשׁ כָּמִים מִגְרִים בְּמוֹרֶד: ^גבְּפִשֶׁע יַעֲקֹב כָּל-זֹאת וּבַחֲטָאוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל מִי-פִשֶׁע יַעֲקֹב הָלֹא שִׁמְרוֹן וּמִי בָמֹות יְהוּדָה הָלֹא יְרוּשָׁלַם: ^דוּשְׁמַתִּי שִׁמְרוֹן לְעִי הַשָּׂדֶה לְמַטְעֵי כָרֶם וְהַגְרָתִּי לְגִל אֲבֹנֶיהָ וִיסְדֶיהָ אֲגַלֶּה: ^הוְכָל-פְּסִילֶיהָ יִפְתּוּ וְכָל-אֲתֹנֹנֶיהָ יִשְׁרְפוּ בָאֵשׁ וְכָל-עַצְבֶיהָ אֲשִׁים שְׁמָמָה כִּי מֵאֲתָנֹן זִוְנָה קִבְּצָה וְעַד-אֲתָנֹן זִוְנָה יָשׁוּבוּ: ^ועַל-זֹאת אֶסְפְּדָה וְאִלְיִלָה אֵילָכָה שׁוֹלָל וְעָרוֹם אֶעֱשֶׂה מִסְפֹּד כַּתְּנִים וְאֶבֶל כְּבָנוֹת יַעֲנֶה: ^זכִּי אֲנוּשָׁה מִכּוֹתֶיהָ כִּי-בָאָה עַד-יְהוּדָה נִגַּע עַד-שַׁעַר עַמִּי עַד-יְרוּשָׁלַם: ^חבָּגַת אֶל-תִּגְלִידוֹ בָּכוֹ אֶל-תִּבְכוּ בְּבֵית לַעֲפֹרָה עֹפֵר הַתְּפִלְשִׁי: ^טעֲבָרִי לָכֶם יוֹשְׁבַת שִׁפְיֵר עֲרִיָה-בִשֶׁת לֹא יֵצֵאָה יוֹשְׁבַת צֹאֲנוֹן מִסְפֹּד בֵּית הָאֶצֶל יִקַּח מִכֶּם עֲמֻדָתוֹ: ^יכִּי-תִלָּה לְטוֹב יוֹשְׁבַת מְרוֹת כִּי-יֵרֶד רֶעַ מֵאֵת י-הוָה לְשַׁעַר יְרוּשָׁלַם: ^{יא}רַתֶּם הַמֶּרְכָּבָה לָרֶכֶשׁ יוֹשְׁבַת לְכִישׁ רֵאשִׁית חֲטָאת הִיא לְבַת-צִיּוֹן כִּי-גִבּוֹ נִמְצְאוּ פִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל: ^{יב}לָכֵן תִּתַּנִּי שְׁלוּחִים עַל מוֹרֶשֶׁת גֵּת בְּתִי אֲכַזִּיב לְאֲכַזֵּב לְמַלְכִּי יִשְׂרָאֵל: ^{יג}עַד הִירָשָׁלִי אָבִי לֹךְ יוֹשְׁבַת מְרֻשָּׁה עַד-עֲדָלָם יָבוֹא כְבוֹד יִשְׂרָאֵל: ^{יד}קִרְחִי וְגִזִּי עַל-בְּנֵי תַעֲנוּגְיָךְ הִרְחַבִּי קִרְחָתְךָ כְּנֹשֶׁר כִּי גָלוּ מִמֶּךָ:

^{טו}הוֹי חֲשָׁבִי-אֲנוֹן וּפְעָלִי רַע עַל-מִשְׁכָּבוֹתֶם בְּאוֹר הַבֶּקֶר יַעֲשׂוּהָ כִּי יִשְׁ-לֹאֵל יָדָם: ^{טז}וְחִמְדּוּ שָׂדוֹת וְגִזְלוּ וּבְתִים וּנְשָׁאוּ וְעִשְׁקוּ גִבּוֹר וּבֵיתוֹ וְאִישׁ וּנְחָלָתוֹ: ^{יז}לָכֵן כֹּה אָמַר י-הוָה הַנְּנִי חֲשָׁב עַל-הַמִּשְׁפָּחָה הַזֹּאת רָעָה אֲשֶׁר לֹא-תִמְיִשׁוּ מִנְשָׁם צוֹאֲרֵתִיכֶם וְלֹא תִלְכוּ רוּמָה כִּי עַתָּה רָעָה הִיא: ^{יח}בָּיּוֹם הַהוּא יִשָּׂא עֲלֵיכֶם מִשָּׁל וְנָהָה נָהִי

וְנָהָה אָמַר שְׂדוֹד נִשְׁלָנוּ תִּלְק עַמִּי יִמִּיר אִיֶּךְ יִמִּישׁ לִי לְשׁוֹבֵב שׁ-דִּינוֹ יִתְלַק: ^אלָכֵן לֹא-יִהְיֶה לְךָ מִשְׁלִיךְ חֶבֶל בְּגוֹרָל בַּקֶּהֱל י-הוָה: ^באֶל-תִּטְּפוּ וְטִיפוֹן לֹא-יִטְּפוּ לְאֵלָה לֹא יִסַּג כָּלמֹות: ^גוְהָאִמּוֹר בֵּית-יַעֲקֹב הִקְצֹר רוּחַ י-הוָה אִם-אֵלָה מַעֲלָלָיו הָלֹא דְבָרִי יִיטִיבוּ עִם הַיִּשָּׁר הַלֵּךְ: ^דוְאֶת־מֹוֹל עַמִּי לְאוֹיֵב יְקוּמֶם מִמֹוֹל שְׁלֹמָה אֲדָר תִּפְשֻׁטוֹן מִעֲבָרִים בָּטַח שׁוּבֵי מִלְחָמָה: ^הנִּשְׁי עַמִּי תִגְרָשׁוֹן מִבֵּית תַּעֲנֻגָיָה מֵעַל עֲלָלֶיהָ תִּקְחוּ הַדָּרִי לְעוֹלָם: ^וקוּמוּ וּלְכוּ כִּי לֹא-זֹאת הַמְּנוּחָה בַּעֲבוּר טִמְאָה תַחֲבֹל וְתַחֲבֹל נִמְרָץ: ^זלֹו-אִישׁ הַלֵּךְ רוּחַ וְשִׁקָּר כְּזָב אֲטָף לֹךְ לִיָּן וּלְשַׁכָּר וְהִנֵּה מִטִּיף הָעָם הַזֶּה: ^חאֲסֹף אֲאֲסֹף יַעֲקֹב כָּלֹךְ קִבֵּץ אֶקְבֹּץ שְׂאֲרֵית יִשְׂרָאֵל יַחַד אֲשִׁימֶנּוּ כְּצֹאן בִּצְרָה כְּעֹדֶר בְּתוֹךְ הַדְּבָרוֹ תַהֲיִמְנֶה מֵאֲדָם: ^טעֲלֶה הַפָּרִץ לִפְנֵיהֶם פָּרְצוּ וַיַּעֲבְרוּ שַׁעַר וַיֵּצְאוּ בּוֹ וַיַּעֲבֹר מִלָּכֶם לִפְנֵיהֶם וי-הוָה בְּרֹאשָׁם:

^אוְאָמַר שְׁמַעוּ-נָא רְאִשֵׁי יַעֲקֹב וּקְצִינֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הָלֹא לָכֶם לְדַעַת אֶת-הַמִּשְׁפָּט: ^בשָׁנְאִי טוֹב וְאֶהְבִּי רָע גִּזְלִי עוֹרֶם מַעֲלִיָּהֶם וּשְׂאֲרֶם מֵעַל עַצְמוֹתֶם: ^גוְאֲשֶׁר אָכְלוּ שְׂאֵר עַמִּי וְעוֹרֶם מַעֲלִיָּהֶם הַפְּשִׁיטוּ וְאֶת-עַצְמוֹתֵיהֶם פָּצְחוּ וּפָרְשׁוּ כַּאֲשֶׁר בִּפְסִיר וּכְכֹשֶׁר בְּתוֹךְ קִלְחָת: ^דאֲזַיְעַקּוּ אֶל-י-הוָה וְלֹא יַעֲנֶה אוֹתָם וַיִּסְתַּר פָּנָיו מֵהֶם בָּעֵת הַהִיא כַּאֲשֶׁר הִרְעוּ מַעֲלִלֵיהֶם: ^הכֹּה אָמַר י-הוָה עַל-הַנְּבִיאִים הַמְּתַעִים אֶת-עַמִּי הַנְּשָׁכִים בְּשִׁנְיָהֶם וּקְרָאוּ שְׁלוֹם וְאֲשֶׁר לֹא-יִתֵּן עַל-פִּיהֶם וּקְדָשׁוֹ עָלָיו מִלְחָמָה: ^ולָכֵן לִילָה לָכֶם מִחֲזוֹן וְחִשְׁכָה לָכֶם מִקֶּסֶם וּבָאָה הַשְׁמֵשׁ עַל-הַנְּבִיאִים וּקְצֹר עֲלֵיהֶם הַיּוֹם: ^זוּבִשְׁוֹ חֲחֹזִים וְחִפְרוּ הַקִּסְמִים וְעָטוּ עַל-שִׁפְּם כָּלָם כִּי אִין מַעֲנֶה אֶ-לֵהִים: ^חוְאֹוֹלָם אֲנֹכִי מִלְּאֲתִי כֹחַ אֶת-רוּחַ י-הוָה וּמִשְׁפָּט וּגְבוּרָה לְהַגִּיד לִיעֲקֹב

הַאֲמָרִים תִּחְנַף וְתַחַז בְּצִיּוֹן עֵינֵינוּ: יְהִמָּה לֹא
 יָדְעוּ מִחֲשָׁבוֹת י'-הִנֵּה וְלֹא הִבֵּינוּ עֲצָתוֹ כִּי
 קִבְּצָם כְּעַמִּיר גִּרְנָה: יְקוּמִי וְדוֹשִׁי בַת-צִיּוֹן כִּי-
 קִרְנֶךָ אֲשִׁים בְּרָזֶל וּפָרֶסֶתֶיךָ אֲשִׁים נְחוּשָׁה
 וְהִדְקוֹת עַמִּים רַבִּים וְהִתְרַמַּמְתִּי לִי-הִנֵּה בְּצַעַם
 וְחִילָם לְאֲדוֹן כָּל-הָאָרֶץ: יַעֲתֶה תִתְגַּדְּדִי בַת-
 גִּדּוֹד מִצּוֹר שָׁם עָלֵינוּ בַּשִּׁבְטִי יָפוּ עַל-הַלְחִי אֶת
 שִׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל:

פִּשְׁעוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל חֲטָאתוֹ: שִׁמְעוּ-נָא זֹאת
 רֵאשִׁי בֵּית יַעֲקֹב וּקְצִינִי בֵּית יִשְׂרָאֵל
 הַמֵּתְעַבִּים מִשִּׁפְטֹ וְאֶת כָּל-הַיִּשְׂרָאֵל יַעֲקֹשׁוּ:
יִבְנֶה צִיּוֹן בְּדָמִים וִירוּשָׁלַם בְּעוֹלָה: יִרְאֶשְׁיָהּ |
 בַּשִּׁחַד יִשְׁפֹּטוּ וְכִהְנִיָּה בַּמִּתְחִיר יוֹרוּ וַיִּבְיֵאֶיָּה
 בְּכֶסֶף יִקְסְמוּ וְעַל-י-הִנֵּה יִשְׁעֵנוּ לֹאמַר הֲלוֹא
 י-הִנֵּה בְּקִרְבָּנוּ לֹא-תָבוֹא עָלֵינוּ רָעָה: יִלְכֹן
 בְּגִלְלָכֶם צִיּוֹן שָׂדֶה תִתְרַשׁ וִירוּשָׁלַם עֵינִין
 תִּהְיֶה וְהָרַב הַבֵּית לִבְמֹת יָעַר:

יְיָ יְהִינָה | בְּאַחֲרִית הַיָּמִים יִהְיֶה הָרַב בֵּית-י-הִנֵּה
 נֶכוֹן בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂאָה הוּא מִגְבְּעוֹת וְנִהְרֹו
 עָלָיו עַמִּים: יִהְיֶה לָכֹו גוֹיִם רַבִּים וְאָמְרוּ לָכֹו |
 וְנַעֲלָה אֶל-הָר-י-הִנֵּה וְאֶל-בֵּית אֶל-לְחִי יַעֲקֹב
 וַיּוֹרְנוּ מִדֶּרֶכָיו וְנִלְכָּה בְּאַרְחֻתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא
 תוֹרָה וְדִבְרֵי-הִנֵּה מִירוּשָׁלַם: יִשְׁפֹּט בֵּין
 עַמִּים רַבִּים וְהוֹכִיחַ לְגוֹיִם עַצְמִים עַד-רִחֻק
 וְכִתְּתוּ חֲרֻבֵּתֵיהֶם לְאֹתִים וְחִנִּיתֵיהֶם לְמִזְמֹרוֹת
 לֹא-יִשְׁאֹו גוֹי אֶל-גּוֹי חֲרָב וְלֹא-יִלְמְדוֹן עוֹד
 מִלְחָמָה: יִיָּשְׁבוּ אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֲנָתוֹ
 וְאִין מִתְּרִיד כִּי-פִי י-הִנֵּה צֶ-בָאוֹת דִּבָּר: יְכִי
 כָּל-הָעַמִּים יִלְכֹו אִישׁ בְּשֵׁם אֶל-לִהְיוּ וְאִנְחָנוּ גִלְדָּה
 בְּשֵׁם-י-הִנֵּה אֶל-לִהְיוּ לְעוֹלָם וָעֶד: יִבְיֹוּ הַהוּא
 נָא-י-הִנֵּה אֶסְפָּה הַצִּלְעָה וְהַנִּדְחָה אֶקְבֹּצָה
 וְאֲשֶׁר הִרְעֵתִי: יִשְׁמְתִי אֶת-הַצִּלְעָה לְשֹׂאֲרֵית
 וְהַנִּהְלָאָה לְגוֹי עָצוֹם וּמִלֶּדֶ י-הִנֵּה עָלֵיהֶם בְּהָר
 צִיּוֹן מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם: יִוָּאֲתָה מִגִּדּוֹל-עֶדֶר עֹפֹל
 בַּת-צִיּוֹן עֲדִיךָ תֵּאֲתָה וּבָאָה הַמְּמַשְׁלָה
 הַרְאֻשָּׁה מִמְּלָכֶת לְבַת יִירוּשָׁלַם: יַעֲתֶה לָמָּה
 תִּרְעִי רַע הַמֶּלֶךְ אִין-בֶּךָ אִם-יּוֹעֲצֶיךָ אֶבְדְּ כִי-
 הִתְזַיְקֶךָ חֵיל כִּיּוֹלָדָה: יְחוּלִי וְגָחִי בַת-צִיּוֹן
 כִּיּוֹלָדָה כִּי-עַתָּה תֵּצֵאִי מִקִּרְיָה וְשִׁכְנָה בַּשִּׁלָּה
 וּבָאֵת עַד-בְּבֹל שָׁם תִּנְצִלִי שָׁם יִגְאָלֶךָ י-הִנֵּה
 מִכָּה אִיִּבִיךָ: יַעֲתֶה נֶאֱסָפוּ עָלֶיךָ גוֹיִם רַבִּים

הַלְכוֹת מַלְוָה וְלוֹוֶה פֶּרֶק כב

כב,א סָדַר גְּבִית הַחֹב כֶּךָ הוּא: פְּשִׁיבִיא
הַמַּלְוֶה שְׁטָרוֹ לְבֵית דִּין, וַיִּתְּנִים אוֹמְרִין
לְלוֹוֶה שְׁלָם. וְאִין יוֹרְדִין לְנִכְסֵיו תַּחֲלָה, עַד
שְׁיִתְּבַעְנוּ; וְאִם טָעָה חֲדָין וְהוֹרִיד הַמַּלְוֶה
לְנִכְסֵי הַלְוֶה קֹדֶם שְׁיִתְּבַעְנוּ, מִסְּלָקִין אוֹתוֹ.

כב,ב אָמַר הַלְוֶה חֲרִינִי מִשְׁלָם, קִבְּעוּ לִי זְמַן
כְּדִי שְׁאֵלֹוה מֵאַחַר אוֹ אֲמַשְׁכֵּן אוֹ אֲמַכֵּר
וְאָבִיא הַמַּעֲוֹת קוֹבְעִין לֹו זְמַן שְׁלוֹשִׁים יוֹם;
וְאִין מְחִיבִין אוֹתוֹ לִתֵּן מִשְׁכּוֹן, שְׁאֵלֹו הָיָה
שֵׁם מִטְּלָטְלִים, מִיָּד הָיָה בֵּית דִּין גּוֹבִין מִחֵן.
וְאִם רָצָה הַמַּלְוֶה לְהַחֲרִים עַל מִי שֵׁשׁ לֹו
מַעֲוֹת אוֹ מִטְּלָטְלִין, וּמִפְּלִיג אוֹתוֹ בְּדִבְרִים
חֲרִי זֶה מַחֲרִים. וְאִין מְחִיבִין אֶת הַלְוֶה
לְהָבִיא עֶרֶב עַד שְׁיִתֵּן.

כב,ג שְׁלֹמוֹ הַשְּׁלוֹשִׁים יוֹם, וְלֹא הָבִיא בֵּית
דִּין כּוֹתֵבִין אֲדָרְכָתָא עַל נִכְסָיו. וְכֵן אִם אָמַר
בַּתְּחִלָּה כְּשִׁתְּבַעוּ, אֵינִי מִשְׁלָם כּוֹתֵבִין
אֲדָרְכָתָא עַל נִכְסָיו מִיָּד, וְאִין קוֹבְעִין לֹו זְמַן.
וְכֵן אִם אֵין שֵׁם שְׁטָר אֵלֹא מַלְוָה עַל פֶּה, אוֹ
שֶׁהוֹדָה כּוֹתֵבִין אֲדָרְכָתָא עַל נִכְסִים בְּנִי
חוֹרִין שֵׁשׁ לֹו.

כב,ד טַעַן וְאָמַר שְׁטָר זֶה שְׁנֵתָנִים בְּפִנְיֶכֶם
מִזִּיף הוּא, וְאֵנִי אָבִיא רֵאִיָּה וְאֲבַטְלֶנּוּ, וְעַדִּי
בְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי, וְהֵם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי אִם נִרְאָה
לְדִינִין שֵׁשׁ מִמֶּשׁ בְּדִבְרֵיו קוֹבְעִין לֹו זְמַן
לְהָבִיא עֲדִיו. וְאִם נִרְאָה לָהֶם שְׁאֵינֹו כָּא אֵלֹא
בְּעִלְלֵלוֹת דְּבָרִים וּבִטְעָנוֹת שְׁלֹדְפִי אוֹמְרִים לֹו
שְׁלָם, וְאַחַר כֶּךָ אִם יֵשׁ לָו רֵאִיָּה, יַחֲזִיר; וְאִם
הָיָה הַמַּלְוֶה אֵלֶם, וְשִׁמָּא אֵינֹו יָכוֹל לְהַחֲזִיר
מִיָּדוֹ מִנִּיחִין עַל יְדֵי שְׁלִישׁ.

כב,ה קִבְּעוּ לֹו זְמַן לְהָבִיא רֵאִיָּה וְלִבְטֹל
הַשְּׁטָר, וְהִגִּיעַ הַזְמַן וְלֹא כָּא מִמְתִּינִין לֹו שְׁנֵי
וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי; לֹא כָּא כּוֹתֵבִין עָלָיו פְּתָחָא,
וּמִשְׁמַתִּין אוֹתוֹ, וּמִמְתִּינִין לֹו וְהוּא בְּגִדּוּיוֹ,
תְּשֻׁעִים יוֹם.

כב,ו שְׁלוֹשִׁים רֵאשׁוֹנִים, שְׁמָא הוּא טוֹרַח
לְלוֹוֹת מַעֲוֹת; אֲמַצְעִיִם, שְׁמָא הוּא טוֹרַח
לְמַכֵּר; אַחֲרוֹנִים, שְׁמָא חֲלוּקָה מִמֶּנּוּ טוֹרַח
לְהָבִיא מַעֲוֹת. שְׁלֹמוֹ הַתְּשֻׁעִים יוֹם, וְלֹא כָּא
בֵּית דִּין כּוֹתֵבִין אֲדָרְכָתָא עַל נִכְסָיו,
וּמְתִירִין לֹו גִדּוּיוֹ.

כב,ז אֵין כּוֹתֵבִין אֲדָרְכָתָא עַל נִכְסָיו, עַד
שְׁשׁוּלְחִין וּמוֹדִיעִין לֹו: וְהוּא שְׁיִהְיָה קְרוֹב
לְבֵית דִּין, מִחֲלָד שְׁנֵי יָמִים אוֹ פָחוֹת; יִתֵּר
עַל זֶה, אֵין צָרִיכִין לְהוֹדִיעֹו.

כב,ח בְּמַח דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׁחְיָה כָּל
הַתְּשֻׁעִים יוֹם נִשְׁמַט וְאוֹמַר עֲתָה אָבִיא
וְאָבִיא רֵאִיָּה וְאֲבַטֵּל הַשְּׁטָר. אֲבָל אִם אָמַר
אֵינִי כָּא לְבֵית דִּין מִיָּד כּוֹתֵבִין אֲדָרְכָתָא עַל
נִכְסָיו, בֵּין עַל חֲקָרְקָעוֹת בֵּין עַל הַמִּטְּלָטְלִין.
וְכֵן אִם הָיָה הַשְּׁטָר עַל הַפְּקָדוֹן אֵין מִמְתִּינִין
לֹו תְּשֻׁעִים יוֹם, אֵלֹא כּוֹתֵבִין אֲדָרְכָתָא עַל
נִכְסָיו מִיָּד.

כב,ט זֶה שְׁאֲמַרְנוּ שָׂאֵם לֹא כָּא בְּסוֹף
הַתְּשֻׁעִים, כּוֹתֵבִין אֲדָרְכָתָא עַל נִכְסָיו עַל
חֲקָרְקָעוֹת. אֲבָל הַמִּטְּלָטְלִין אֲפִלּוֹ אַחֲרֵי
תְּשֻׁעִים, כָּל זְמַן שֶׁהוּא אוֹמַר עֲתָה אָבִיא
רֵאִיָּה וְאֲבַטֵּל הַשְּׁטָר אֵין מוֹרִידִין הַמַּלְוֶה
לְמִטְּלָטְלִין: שְׁמָא יֹאכֵל אוֹתָם, וְיָבִיא זֶה
רֵאִיָּה וְיִבְטֹל הַשְּׁטָר, וְלֹא יִמָּצֵא מֶה יִטְלֹו;
וְאֲפִלּוֹ הָיָה לְמַלְוֶה קֶרְקַע, שְׁמָא תִּכְסִּיף אוֹ
תִּשְׁתַּדֵּף.

כבי, כיצד פותבין האדרכתא: אם לנכסים
בני חורין הורידוהו אומרים איש פלוני
נתחייב לפלוני בדין כף וכף, ולא נתן לו
מעצמו, וכתבנו לו אדרכתא זו, על שדה
פלונית שלו.

כבי, ואחר כך שמין לו שלוש מאותה
השדה בנגד חובו, ומכריזין עליה כפי מה
שיראו, עד שיפסקו המוסיפין. ומורידין
אותו בחובו לחלק ששמו אותו; וקורעין
שטר החוב, אם היה שם שטר.

כבי, ואם לא היו לו נכסים בני חורין,
פותבין האדרכתא כך איש פלוני נתחייב
לפלוני כך וכך בשטר חוב שהיה בידו, ולא
נתן לו חובו, ולא מצאנו לו נכסים בני
חורין, וכבר קרענוהו לשטר שהיה לו עליו,
ונתנו רשות לפלוני לדרש ולחקר, ולהיות
ידו נטויה על כל נכסים שימצאו לו וכל
קרקעות שמכר מזמן פלוני והלאה; יש לו
להפרע ולגבות חובו מן הכל.

כבי, ואחר שפותבין אדרכתא זו, הולך
המלוה ומחפש: אם מצא לו נכסים בני
חורין, שמין לו מהן. מצא לו נכסים
משעבדין מאחר זמן שטרו, טורף מהן;
וקורעין שטר האדרכתא, וכותבין לו שטר
הטרפא.

כבי, כיצד פותבין: איש פלוני בן פלוני
זכה בדין לטורף בחוב שפלוני חייב לו שהוא
כך וכך, משדה פלונית שלקחה פלוני בכך
וכך מזמן פלוני, וכבר קרענו האדרכתא
שהיתה בידו, והרשינוהו לטורף מזה בכך
וכך.

כבי, וואחר שפותבין הטרפא לטורף,

מורידין שלוש בקיאין לאותה השדה,
ושמין לו ממנה כשעור חובו כפי מה שראוי
לו מן הקרן, וחצי השבח כמו שבארנו.

כבי, ומכריזין עליה שלוש יום, בדרך
שמכריזין על נכסי יתומים. ואחר כך
משביעין את הלווה שאין לו כלום, בתקנת
הגאונים, אם היה הלווה עמנו במדינה.
ומשביעין את הטורף בנקיטת חפץ, שלא
נפרע חוב זה, ולא מחלו, ולא מכרו לאחר.
ואחר כך מורידין אותו לנכסי הלוקח,
בשומה שלו.

כבי, וכותבין הורדה. כיצד: פותבין אחר
ששמנו לפלוני בשומה שהיתה בידו,
והכריזנו שלוש יום פראוי, והשבענו את
זה הטורף, ואת בעל חובו הורדנוהו לשדה
פלונית להיות משתמש בה, בדרך
שמשתמש כל אדם בקנינו. ומאימתי אוכל
הטורף פרות שדה זו, משיפסקו ההכרזה.

כבי, כל אדרכתא שאין כתוב בה קרענוהו
לשטר החלואה, אינה אדרכתא; וכל טרפא
שאין כתוב בה קרענוהו לאדרכתא, אינה
טרפא; וכל שומה שאין כתוב בה קרענוהו
לטרפא, אינה שומה.

כבי, וט שלוש שותבין שירדו לשום אחד אומר
במנה ושנים אומרים במאתים, או אחד
אומר במאתים ושנים אומרים במנה בטל
יחיד במעוטו. אחד אומר במנה ואחד אומר
בשמונים ואחד אומר במאה ועשרים, נדון
במאה; אחד אומר במאה ואחד אומר
בתשעים ואחד אומר במאה ושלושים, נדון
במאה ועשרה. ועל דרך זו שמין ביניהן
לעולם.

כב,כ בית דין ששמו לטורף בנכסי לוקח וטעו בכל שהוא מכרן בטל: שחרי חן פשליח לטורף וללוקח; ויש להן רשות לתקן אבל לא לעות, פשליח. וכל המורים, בזה חורו.

כב,כא בית דין ששמו לבעל חוב, בין בנכסי לזה בין במשעבדין שפיר הלוקח, ולאחר זמן השיגה ידו שללוקח, או שלנטרף, או יורשיהו, והביאו לבעל חוב את מעותיו מסלקין אותו מאותה חקרקע: שהשומה חוזרת לבעלים לעולם, משום שנאמר "ועשית הטוב והישר".

כב,כב חקרקע ששמו אותה לבעל חוב, ואחר כך שמוה בית דין לבעל חוב שלזה המלוה חרי זו חוזרת לבעלים: לא יהיה פוחז גדול מבוז בעל חוב הראשון.

כב,כג מכרה בעל חוב או נתנה במתנה, או ששמה לבעל חובו מדעתו, או שמות והורישו אינה חוזרת. שמו חקרקע לאשה ונשאת, או ששמו ממנה ונשאת בעל בנכסי אשתו כלוקח הוא, ולא מחזיר ולא מחזירין לו.

הלכות מלוה ולוה פרק כג

כג,א שטרי חוב המקדמים פסולין, שחרי טורף בהן לקוחות שלא כדיו; ולפיכך קנסו אותן חכמים, ולא יגבה בשטר מקדם אלא מבני חורין גזרה, שפא יטרף בו מזמן ראשון שהקדימו.

כג,ב שטרי חוב המאחרין פשרין, שחרי הורע פוחז שלבעל השטר שאינו טורף אלא מזמן השטר; ואף על פי שלא כתבו בו

שהוא מאחר, חרי זה פשר. שטר שכתבוהו ביום ונחתם בלילה הפסוד לו פסול, מפני שהוא מקדם; ואם היו עסוקים בענין, עד שנכנס הלילה וחתמוהו אף על פי שקנו ממנו בלילה, פשר.

כג,ג שטר שזמנו פתוב בשבת, או בעשרה בתשרי שטר מאחר הוא, וכשר. ואין חוששין לו שפא מקדם הוא, ובאחד בשבת או באחד עשר בתשרי נכתב, אלא מעמידין את השטר על חזקתו: שהדבר ידוע הוא שאין פותבין בשבת, ולפיכך אחרונה.

כג,ד פותבין שטר ללוה, אף על פי שאין המלוה עמו; ואין פותבין למלוה, עד שיהיה חלוה עמו. במה דברים אמורים, בשטר שיש בו קנין, שחרי משעה שקנו מידו, נשתעבדו נכסיו. אבל שטר שאין בו קנין אין פותבין אפלו ללוה, עד שיהיה המלוה עמו, ויתן השטר ביד המלוה בפנינו: שפא יכתב עתה ללוות ממנו בניסן, ולא ילוה ממנו עד תשרי; ונמצא המלוה טורף בשטר זה בניסן שלא כדיו, שחרי לא הגיע לידו עד תשרי.

כג,ה עדים שקנו מיד חלוה או המוכר וכיוצא בהן, ונתאחרה פתיבת השטר זמן מרבה אם ידעו יום שקנו ממנו בו פותבין בשטר זמן הקנין, ואף על פי שאינו זמן חתימתו; ואין צריכין לומר, ונתאחרה פתיבת ידינו עד יום פלוני. ואם לא ידעו יום שקנו בו פותבין זמנו שלשטר, משעת חתיבתו.

כג,ו וכן מי שנמסרה להן העדות במדינה, וכתבו השטר במדינה אחרת אין מזכירין

בְּשֹׁטֶר מְקוֹם שְׁנִמְסָרָה בּוֹ הָעֲדוּת, אֲלֵא מְקוֹם
שִׁפְתָּבוּ בּוֹ חֲתִימַת יָדָן.

כג, ז שְׁטִירי מְקַח וּמִמְכָּר שֶׁלֹּא נִכְתְּבוּ בְּזִמְנוֹ
אֶפְלוּ הַמֵּאֲחֲרִין פְּסוּלִין, שְׁחֲרִי אֶפְשָׁר לְטָרֵף
בָּהֶן שֶׁלֹּא בְּדִין. פִּיֶּצֶד: כְּגוֹן שֶׁחֲזַר הַמּוֹכֵר
וְקָנָה הַשָּׂדֶה מִיַּד הַלּוֹקָח, קֵדָם שִׁינְיַע זְמַן
הַשָּׁטֶר הַמֵּאֲחֵר, וַיּוֹצִיא הֵלֶּה הַשָּׁטֶר הַמֵּאֲחֵר,
וַיֹּאמֶר חֲזַרְתִּי וּלְקַחְתִּיהָ פַּעַם שְׁנִיָּה מִמֶּנּוּ;
וְנִמְצָא טוֹרֵף שֶׁלֹּא בְּדִין.

כג, ח וְלָמַח לֹא נָחוּשׁ כֵּן לְשָׁטֶר חוֹב הַמֵּאֲחֵר,
שֶׁמֶא יִפְרָעֵנוּ קֵדָם שִׁינְיַע זְמַנוֹ וַיִּכְתֹּב שׁוֹבֵר,
וַיִּחְזֹר וַיּוֹצִיא הַשָּׁטֶר הַמֵּאֲחֵר, וַיִּטְרֹף בּוֹ שֶׁלֹּא
בְּדִין לְפִי שֶׁכָּל הַכּוֹתֵב שָׁטֶר מֵאֲחֵר, תִּקְנָתוֹ
שִׁיכְתֹּב הַשׁוֹבֵר סֵתָם, שֶׁכָּל זְמַן שִׁיִּצֵּא
הַשָּׁטֶר, יִשְׁבֹּר אוֹתוֹ זֶה הַשׁוֹבֵר. וְאִם לֹא עָשָׂה
כֵּן, וְכָתֵב הַשׁוֹבֵר בְּזִמְנוֹ הַפְּרָעוֹן הוּא הַפְּסִיד
עַל עֲצָמוֹ.

כג, ט מִי שֶׁמְכָר שָׂדֶהוּ בְּאֵנָם, וּמִסֵּר מוֹדָעָה,
אוֹ שֶׁקָּדָם וּמְכָר אוֹ נָתַן לְאַחֵר, קֵדָם שִׁימְכָר
לְאֵנָם חָרִי הַמּוֹעֵז שֶׁלֹּאֲנָם אֲצֵל הַמּוֹכֵר
כְּמִלּוֹה עַל פֶּה, וְאִינוּ טוֹרֵף בְּשָׁטֶר מְכָר
שֶׁפִּידוֹ כְּלוּם: מִפְּנֵי שֶׁאֵין דִּין שָׁטֶר זֶה
שִׁיכְתֹּב, וְלֹא נִכְתֵּב אֲלֵא מִפְּנֵי הָאֵנָם. וְכֵן כָּל
פִּיּוּצָא בְּזֶה.

כג, י אֶפְשָׁר לְטוֹרֵף שִׁיטְרֹף בְּלֹא שָׁטֶר, אֲלֵא
בְּעֲדוּת עַל פֶּה. פִּיֶּצֶד: כְּגוֹן שִׁישׁ לוֹ עֵדִים
שֶׁזֶאת הָאֶרֶץ גְּזוּלָה מֵאֲבִיו חָרִי יֵשׁ לוֹ
לְהוֹצִיָּאה בְּעֵדִים אֵלּוּ, וְאֵין כָּאֵן שָׁטֶר. וְכֵן
אִם הִעֲדִידוּ לוֹ שְׁנֵגֶמֶר הַדִּין לְאֲבִיו לְטָרֵף
מִנְּכֶסֶי פְּלוֹנִי בְּכָף וּבְכָף מִזְמַן פְּלוֹנִי, וּמֵת
אֲבִיו וְעַדִּין לֹא טָרֵף חָרִי הַכֵּן טוֹרֵף בְּעֲדוּת
זו.

כג, יא לְפִיכָף אֵין כּוֹתֵבִין שְׁנֵי שָׁטִירי מְכָר עַל
שָׂדֶה אַחַת שֶׁמֶא יַעֲשֶׂה הַלּוֹקָח קְנוּנִיָּה עִם
בְּעַל חוֹב, וַיִּטְרֹף שֶׁלֹּא בְּדִין. פִּיֶּצֶד: יְבוֹא זֶה
וַיִּטְרֹף שָׂדֶה זֶה, בְּעֲדוּת שֶׁהִעֲדִידוּ לוֹ מִחֲמַת
אֲבִיו, וַיִּחְזֹר הַלּוֹקָח וַיִּטְרֹף בְּשָׁטֶר הַמְכָּר
שֶׁפִּידוֹ מִן הַלְּקוֹחוֹת שֶׁלְקָחוּ אַחֲרָיו, וַיִּקְרַע
שָׁטֶר הַמְכָּר שֶׁפִּידוֹ; וַיִּחְזֹר בְּקְנוּנִיָּה וַיַּעֲמִד
בְּשָׂדֶה שְׁנִיטְרָפָה מִמֶּנּוּ, וַיְבוֹא הוּא שְׁטְרָפָה
בְּעֲצָמוֹ וַיִּטְרֹף אוֹתָהּ פַּעַם שְׁנִיָּה בְּעֲדוּת עֲדִיו,
וַיּוֹצִיא הֵלֶּה שָׁטֶר הַמְכָּר הַשְּׁנִי, וַיִּטְרֹף בּוֹ
לְקוֹחוֹת אַחֲרִים שֶׁלֹּא בְּדִין.

כג, יב אִם כֵּן מִי שֶׁאֲבָד לוֹ שָׁטֶר הַמְכָּר, וְעַדִּיו
קְנִימִין פִּיֶּצֶד יַעֲשֶׂה: יִכְתְּבוּ לוֹ שָׁטֶר שְׁנֵי
וַיֹּאמְרוּ בּוֹ, שָׁטֶר זֶה אֵין גּוֹבִין בּוֹ לֹא
מִנְּכֶסֶים מְשַׁעֲבָדִים וְלֹא מִנְּכֶסֶים בְּנֵי חוֹרִין,
וְלֹא כֶּתִבְנוּהוּ אֲלֵא לְהַעֲמִיד שָׂדֶה זֶה בְּיַד
פְּלוֹנִי הַלּוֹקָח, כִּדִּי שֶׁלֹּא יוֹצִיָּאה מִיָּדוֹ הַמּוֹכֵר
וְלֹא יוֹרְשֵׁיו.

כג, יג בְּשָׁטִירי חַוֹּבוֹת אֵינוּ כֵּן: אֵפֶּה עַל פִּי
שֶׁעַדִּיו קְנִימִין, וְקֵנוּ מִיָּדוֹ, וְחֲזַר בְּשַׁעֲתוֹ
וְאָמַר, שָׁטֶר שִׁפְתָּבְתֶּם לִי עֲתָה אֲבָד אוֹ
נִשְׁרַף אֵין כּוֹתֵבִין לוֹ שָׁטֶר שְׁנֵי, שֶׁמֶא פָּרְעוּ
אוֹ מִחֲלוֹ: וְאֶפְלוּ הָיָה חַחֹב לְזְמַן. וְאִינוּ גּוֹבֵה
בְּעֵדִים אֵלּוּ כְּלוּם, אֲלֵא אִם אָמַר הַלּוֹחֶה לֹא
חָיו דְּבָרִים מַעֲזֻלָּם, שָׂדֶה יִחֲזַק בְּכָרֵן בְּעֲדוּתָן
כְּמוֹ שִׁיכְתֹּבָאֵר.

כג, יד מִי שֶׁכָּלָה שָׁטֶר חוֹבוֹ, וְחָרִי הוּא הוֹלֵךְ
לְהַמְחִק מַעֲמִיד עָלָיו עֲדִים וּבֹא לְפָנָיו בֵּית דִּין,
וְהֵם עוֹשִׂין לוֹ קִיּוּם. אֲבָל עַדִּי הַשָּׁטֶר עֲצָמָן
אֵינָן כּוֹתֵבִין לוֹ שָׁטֶר אַחֵר, אֵפֶּה עַל פִּי שְׁנִיטְרָפָה
בְּפָנֵיהֶם; אֲבָל כָּאֵין לְבֵית דִּין, וּבֵית דִּין
עוֹשִׂין לוֹ קִיּוּם.

כג, טו פיצד מקימין שטר זה: פותבין שטר
אחר ואומרים בו, אנו בית דין פלוני ופלוני
ופלוני, הוציא פלוני בן פלוני שטר מחוק
לפנינו וזמנו ביום פלוני, ופלוני ופלוני
עדיו. ואם פתבו והזקקנו לעדותן שלעדים,
ונמצאת מכוונת גובה בשטר זה שפתבו לו,
ואינו צריך קיום אחר; ואם לא כתבו כך
צריך להביא ראיה על העדים הראשונים, עד
שתתקנים עדותן.

כג, טז שטר חוב שנתקנע, פשר; נמחק או
נטשטש אם רשומו נפר, פשר. נקרע קרע
בית דין, הרי זה פסול. איזה הוא קרע בית
דין, שתי וערב.

כג, יז מי שפרע מקצת חובו אם רצה מחליה,
ובית דין פותבין לו שטר אחר בשאר החוב
מזמן ראשון; אבל לא עדי השטר. ואם רצה,
יכתב שובר.

כג, יח הבא לפרע כל חובו, ואמר המלוה
אבד לי השטר הרי זה יכתב לו שובר, ויפרע
כל חובו; ויש ללוה להחרים סתם על מי
שפויש השטר, וטוען שאבד. ואם טען
הלוה טענת ודאי ואמר, השטר אצלו ועתה
הניחו בביסו חורו רבותי שישבע המלוה
הסת שאבד השטר, ואחר כך יפרע חובו
ויכתב שובר.

כג, יט מי שהוציא שטר חוב במנה ואמר,
עשו לי ממונו שנים בחמשים חמשים אין
עושין לו, שזכות ללוה להיות הכל בשטר
אחד: שאם יפרענו מקצת, נמצא שטר
פגום.

כג, כ וכן אם הוציא שני שטרות בחמשים
חמשים ואמר, עשו אותן אחד במאה אין

עושין לו, אלא עושין לו קיום לכל אחד
ואחד: שזכות היא ללוה להיותן שנים, שלא
יכף אותו בדין בפעם אחת לגבות הכל.

כג, כא הוציא שטר חוב במאה ואמר,
קרעוהו וכתבו לי שטר אחר בחמשים אין
שומעין לו: שפא פרעו הכל, וכתב לו שובר
על שטר שלמאה; וכשיחזר ויוציא קיום זה
שלשטר חמשים, ויוציא חלוה השובר,
יאמר לו, זה שטר אחר הוא.

הלכות מלוה ולוה פרק כד

כד, א כבר בארנו ששטר חוב שיש בו קנין
פותבין אותו ללוה, אף על פי שאין המלוה
עמו; וכן פותבין שטר למזכר, אף על פי
שאין חלוקת עמו. וכן פותבין שובר למלוה,
אף על פי שאין חלוה עמו, ושובר לאשה,
אף על פי שאין בעלה עמה, וגט לאיש, אף
על פי שאין אשתו עמו.

כד, ב אבל אין פותבין שטרי ארוסין
וגשואין, ושטרי אריסות וקבלנות, ושטרי
ברירת הדינין או שטרי טענות בעלי דינין,
וכל מעשה בית דין, אלא מדעת שניהם. וכל
השטרות האלו, צריכין להזהר בתקונן
בשאר השטרות.

כד, ג ומי נותן שבר הפופר: בשטרי חלוהה,
חלוה נותן שבר; ובשטרי מקח וממכר,
חלוקת נותן שבר. והאשה נותנת שבר הגט,
והחתן נותן שבר שטר הארוסין והגשואין.
והמקבל וכן הארים או השובר נותן שבר
השטר. אבל שטר ברירת הדינין, או טענות
בעלי דינין שניהם נותנין שבר.

כד, ד אחד השטרות הנכתבין לאחד שלא

בפני חברו, ואחד השטרות שאין בותבין אותן אלא מדעת שניהם ושניהן עומדין בגזון שטר שבותבין למלוה או ללוקח בלן צריכין העדים שיהיו מפירין השמות שבשטר, וזה הוא פלוני בן פלוני וזה הוא פלוני בן פלוני: שמה יבואו שנים ויעשו קנוניה, וישנו שמותיהן בשמות אחרים ויודו זה לזה.

כד, ה כל מי שהחזק שמו בעיר שלושים יום אין חוששין לו שמה שם אחר יש לו, והוא שנהו כדי לרמות ולעשות קנוניה: שאם אתה אומר בן, אין לדבר סוף. לפיכך מי שלא החזק שמו בעיר שלושים יום, ובא ואמר כתבו עלי שטר שאני חייב לפלוני או לזה כך וכך דיגרין אין בותבין לו, עד שיביא ראיה שזה שמו או יחזק.

כד, ו כל שטר שיצא לפנינו ויטען הלוקח ויאמר, אני אני חייב כלום, שמה אחר רמאי העלה שמו בשמי והודה לזה, או שאמר לא לזה אני חייב כלום אלא לאחר, וזה רמאי הוא והעלה שמו בשם בעל חובי מאחר שלא החזק שם שנים ששמותיהן שווין, אין חוששין לדבריו: שהחזקה היא שאין העדים חותמין על השטר, אלא אם בן הן מפירין אלו הנזכרים בו.

כד, ז וכן חזקה שאין העדים חותמין על השטר, אלא אם נודע להם בודאי שאלו שהעידו על עצמן גדולים ובני דעת. ואין העדים חותמין על השטר, אלא אם בן יודעים לקרות ולחתם.

כד, ח עדים שאינן יודעין לחתם, וקרעו לחן ניר וחתמו על הרשם מפין אותן מפת

מרדות, והשטר פסול. ראש בית דין שהיה יודע ענין השטר, וקרא השטר לפניו הפופר שלו הואיל והוא מאמין אותו, ואימתו עליו חרי זה חותם על השטר, אף על פי שלא קראהו הוא בעצמו. ואין שאר העם רשאים לעשות כן, עד שיקרא העד השטר מלה מלה. כד, ט שנים שהיו בעיר, שם כל אחד מהן יוסף בן שמעון אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה, ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב: אלא אם בן באו עדי השטר בעצמן, ואמרו זה הוא שהעדנו עליו, וזה הוא שהעדנו לו בחלואה זו. וכן אין מגרשין נשותיהן, אלא זה בפני זה. וכן אם נמצא לאחד בין שטרותיו שובר ששטרו שליוסף בן שמעון פרוע, שטרות שניהן שעליו פרועין.

כד, י וכיצד יעשו אלו ששמותיהן שווין, ושמות אביהן שווין ישלשו. היו שמות אבות אבותיהן שווין, וכתבו סימניהן. היו דומין זה לזה בצורתן, וכתבו יחוסן; היו שניהם בוחנים או לויים, וכתבו דורות.

כד, יא הוציא עליו שטר שכתוב בו, אני פלוני בן פלוני לויתי ממך מנה אף על פי שאין בו שם המלוה כל מי שיצא שטר זה מתחת ידו, גובה בו; ואינו יכול לדחותו ולומר, שלאחר הוא ונפל.

כד, יב וכן שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת, שהוציא אחד מהן שטר חוב על אחד מבני העיר אינו יכול לדחותו ולומר לו, לפלוני ששמו בשמך אני חייב, וממנו נפל השטר; אלא חרי זה שיצא מתחת ידו גובהו, ואין חוששין לנפילה.

כד, יג שְׁנִים שְׁהוּצִיא כָּל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם שְׁטָר
חֹב עַל חֲבֵרוֹ אֵין הָאֲחֵרוֹן יָכוֹל לֹאמַר
לְרֹאשׁוֹן, אֵלֹו חֵיתִי חֵיב לָךְ חֵיבָךְ אֶתָּה לֹוֹה
מִמֶּנִּי; אֵלֹא זֶה גּוֹבֵחַ חֹבֹו, וְזֶה גּוֹבֵחַ חֹבֹו.

כד, יד הָיָה זֶה בְּמִאָּה וְזֶה בְּמִאָּה, וַיֵּשׁ לָזֶה
עֲדִית וּלְזֶה עֲדִית, אוֹ לָזֶה בִּינוּנִית וּלְזֶה
בִּינוּנִית, לָזֶה זְבוּרִית וּלְזֶה זְבוּרִית אֵין
נִזְקָקִין לָהֶן, אֵלֹא כָּל אֶחָד מֵהֶן עֹמֵד בְּשֻׁלוֹ.
הָיָה לָזֶה עֲדִית וּבִינוּנִית וּלְזֶה זְבוּרִית זֶה
גּוֹבֵחַ מִן הַבִּינוּנִית, וְזֶה גּוֹבֵחַ מִן הַזְבוּרִית.

כד, טו הַמוּצִיא שְׁטָר חֹב עַל חֲבֵרוֹ, וְהִלָּח
מוּצִיא שְׁטָר שְׁמֹכֵר לוֹ אֶת הַשְּׂדֵחַ אִם הָיָה
בְּמָקוֹם שְׁנוֹתָן הַלּוֹקָח הַמַּעֲוֹת, וְאַחֵר כֶּךָ
כּוֹתֵב לוֹ הַמוּכָר אֶת הַשְּׁטָר הָרִי שְׁטָר חֹבֹו
שְׁלֹזָה בְּטֵל: שְׁחֲרִי אוֹמֵר לוֹ אֵלֹו חֵיתִי חֵיב
לָךְ, הָיָה לָךְ לְפָרַע אֶת חֹבְךָ. אֲבָל בְּמָקוֹם
שְׁכּוֹת־בֵּין, וְאַחֵר כֶּךָ נֹתֵנִין חֲרִי שְׁטָר חֹבֹו
קָנִים: שְׁחֲרִי זֶה אוֹמֵר לוֹ מְכַרְתִּי לָךְ אֶת
הַשְּׂדֵחַ, בְּדִי שִׁיחִיָּה לָךְ נִכְסִים יְדוּעִים, שְׁאֲנִיבָה
מֵהֶן הַחֹב שְׁלִי.

הַלְכּוֹת מַלְוָה וְלוֹוֶה פָּרָק כֹּה

כֹּה, אַ הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ, וְאַחֵר שֶׁהִלְוֵהוּ אָמַר
לוֹ אֶחָד, אֲנִי עָרֵב, אוֹ שֶׁתִּבַּע אֶת הַלּוֹוֶה בְּדִין
וְאָמַר לוֹ אַחֵר, הִנֵּיחֵהוּ וְאֲנִי עָרֵב, אוֹ שֶׁחִיָּה
חֹנֵק אוֹתוֹ בְּשׁוּק לִתֵּן לוֹ וְאָמַר לוֹ, הִנֵּחַ וְאֲנִי
עָרֵב אֵין הָעָרֵב חֵיב בָּלוּם: וְאִפְלוֹ אָמַר אֲנִי
עָרֵב, בְּכַנִּי בֵּית דִּין. אֲבָל אִם קָנִי מִיָּדוֹ שֶׁהוּא
עָרֵב מִמּוֹן זֶה, בְּכָל אֵלֹו הַכֶּנִּים בֵּין בְּכַנִּי בֵּית
דִּין, בֵּין בִּינוֹ לְבֵין הַמַּלְוֶה נִשְׁתַּעְבַּד.

כֹּה, בֵּ אָמַר לוֹ בְּשַׁעֲת מִתֵּן מַעֲוֹת, הִלְוֵהוּ וְאֲנִי
עָרֵב נִשְׁתַּעְבַּד הָעָרֵב, וְאִינוֹ צָרִיד קִנְיֹו. וְכֵן

אִם בֵּית דִּין עָשׂוֹ אוֹתוֹ עָרֵב נִשְׁתַּעְבַּד, אִם
עַל פִּי שְׁלֹא קָנִי מִיָּדוֹ: כְּגוֹן שֶׁהָיָה בֵּית דִּין
רוֹצִין לְגַבּוֹת מִן הַלּוֹוֶה, וְאָמַר לָהֶם הִנֵּיחֵהוּ
וְאֲנִי עָרֵב לָכֶם הוּאִיל וַיֵּשׁ לוֹ הַנֶּאֱחָה
שֶׁהָאֲמִינוּהוּ בֵּית דִּין, בְּאוֹתָהּ הִנֵּיחַ שְׁעָבַד
עַצְמוֹ.

כֹּה, גַּ הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ עַל יְדֵי עָרֵב אִם עַל
פִּי שֶׁהָעָרֵב מִשְׁעָבַד לְמַלְוֶה לֹא יִתְבַּע אֶת
הָעָרֵב תַּחֲלָה, אֵלֹא תוֹבַע אֶת הַלּוֹוֶה תַּחֲלָה.
אִם לֹא נָתַן לוֹ חֲזוּר אֲצֵל הָעָרֵב, וְנִפְרַע
מִמֶּנּוּ. בְּמִחַ דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׂאִין נִכְסִים
לְלוֹוֶה; אֲבָל אִם יֵשׁ נִכְסִים לְלוֹוֶה לֹא יִפְרַע
מִן הָעָרֵב כָּלָל, אֵלֹא מִן הַלּוֹוֶה.

כֹּה, דִּ הָיָה הַלּוֹוֶה אֵלֶם, וְאֵין בֵּית דִּין יָכוֹלִין
לְהוּצִיא מִיָּדוֹ, אוֹ שְׁלֹא בֹא לְבֵית דִּין חֲרִי זֶה
נִפְרַע מִן הָעָרֵב תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּךָ יַעֲשֶׂה הָעָרֵב
דִּין עִם הַלּוֹוֶה. אִם יָכוֹל לְהוּצִיא מִיָּדוֹ,
יּוּצִיא; אוֹ יִשְׁמַתּוּ אוֹתוֹ בֵּית דִּין, עַד שִׁיתֵּן
לוֹ.

כֹּה, הַ הַתִּנָּח הַמַּלְוֶה עַל הָעָרֵב וְאָמַר לוֹ עַל
מְנַת שְׁאֲפָרַע מִמִּי שְׁאֲרָצָה, אוֹ שֶׁחִיָּה קִבְּלָן
חֲרִי זֶה יִתְבַּע אֶת הָעָרֵב הַזֶּה אוֹ אֶת הַקִּבְּלָן
תַּחֲלָה; וַיִּפְרַע מֵהֶן, אִם עַל פִּי שִׁישׁ נִכְסִים
לְלוֹוֶה.

כֹּה, וַ אֵיזָה הוּא עָרֵב, וְאֵיזָה הוּא קִבְּלָן: אָמַר
לוֹ תֵּן לוֹ, וְאֲנִי נֹתֵן לָךְ זֶה הוּא קִבְּלָן שִׁישׁ
לְמַלְוֶה לְהַפְרַע מִמֶּנּוּ תַּחֲלָה, אִם עַל פִּי שְׁלֹא
פָּרַשׁ, וְלֹא אָמַר עַל מְנַת שְׁאֲפָרַע, מִמִּי
שְׁאֲרָצָה. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ הִלְוֵהוּ וְאֲנִי עָרֵב,
הִלְוֵהוּ וְאֲנִי פּוֹרֵעַ, הִלְוֵהוּ וְאֲנִי חֵיב, הִלְוֵהוּ
וְאֲנִי נֹתֵן, הִלְוֵהוּ וְאֲנִי קִבְּלָן, תֵּן לוֹ וְאֲנִי
קִבְּלָן, תֵּן לוֹ וְאֲנִי פּוֹרֵעַ, תֵּן לוֹ וְאֲנִי חֵיב, תֵּן

לו ואני ערב בלן לשון ערבנות הן, ואינו תובעו תחלה; ולא נפרע ממנו, במקום שיש נכסים ללווה: עד שיפרש ויאמר, ממני שארצה אפרע.

כה, ערב שלכתבה אף על פי שקנו מידו, פטור מלשלם: שהרי מצוה עשה, ולא חסרה ממון. ואם היה האב ערב לכתבת בנו, וקנו מידו חייב. וקבלן שלכתבה, חייב.

כה, ראוהו שומכר לשמעון שדה, ובא לוי וקבל אחריותה עליו לא נשתעבד לוי, שזו אסמכתא היא. ואם קנו מידו שהוא ערב לשלם דמי מכר זה, בכל עת שיתבענו שמעון הרי זה חייב. וכזה חזרו רבותי.

כה, ט וכן הערב או הקבלן שחייבו עצמן על תנאי אף על פי שקנו מידו לא נשתעבד, מפני שהיא אסמכתא; כיצד כגון שאמר לו תן לו ואני אתן, אם יהיה כך וכך, או אם לא יהיה: שכל התולד שעבוד שאינו חייב בו באם יהיה ואם לא יהיה לא גמר, ולא הקנה קנין שלם; ולפיכך לא נשתעבד.

כה, שנים שלוו בשטר אחד, או שלקחו מקח אחד, וכן השתפין שלוח אחד מהן, או לקח לשתפות הרי הן ערבאין זה לזה, אף על פי שלא פרש.

כה, יא שנים שעברו אחד פשיבוא המלוה להפרע מן הערב, ופרע מאיזה מהן שירצה; ואם לא היה לאחד כדי החוב, חוזר ותובע השני בשאר החוב. ואחד שערב שנים פשיפרע למלוה יודיעו חוב איזה משניהם הוא פורע, כדי שיחזר עליו.

כה, יב האומר לחברו ערב זה לפלוני, ואני ערב לך הרי זה כמי שאמר לו, הלוהו ואני

ערב; וכשם שנשתעבד הערב למלוה, כך נשתעבד ערב שני לערב ראשון. ודין הערב עם המלוה, כדין ערב ראשון עם השני דין אחד הוא.

כה, יג מי שלא פרש קצב הדבר שערב, כגון שאמר לו כל מה שתתן לו, תן לו ואני ערב, או מכר לו ואני ערב, או הלוהו ואני ערב יש מן הגאונים שהורה שאפלו מכר לו בעשרת אלפים או הלוהו מאה אלף, נשתעבד הערב בכל. ויראה לי שאין זה הערב חייב כלום, שבין שאינו יודע הדבר שעבד עצמו בו, לא סמכה דעתו, ולא שעבד עצמו; ודברים שלטעם הם אלו למבין.

כה, יד מי שאמר לחברו הלוהו, ואני ערב לגופו שללווה הזה לא ערב לעצמו שלממון, אלא כל זמן שתראה אביאנו לך. וכן אם אמר לו אחר שהלוהו ותבעו, הניחהו וכל זמן שתתבע אותו, אביאנו לך, וקנו מידו על זה אם לא יביא זה הלווה, יש מן הגאונים שהורה שהוא חייב לשלם. ויש מי שהורה שאפלו התנה עליו, ואמר אם לא אביאנו, או שמת, או שפרח, אהיה חייב לשלם הרי זו אסמכתא, ולא נשתעבד; ולזה דעתי נוטה.

הלכות מלוה ולוה פרק כו

כו, א המלוה את חברו בשטר, ואחר שהעידו העדים בשטר, בא ערב וערב את הלוה אף על פי שקנו מידו, ונשתעבד לשלם כמו שבארנו פשיבוא המלוה להפרע מנכסי הערב הזה, אינו טורף מנכסים משעבדים.

כּוּ, הִיָּה הָעָרֵב בְּגוֹפוֹ שֶׁלֹּשְׁטֵר קָדָם חֲתִימַת
הָעֵדִים אִם פָּתְבוּ פִּלּוֹנִי עָרֵב, שְׁחָרִי אֵינּוּ
מֵעָרֵב עִם הַלּוֹזָה בַּמִּלּוֹה חָרִי זֶה אֵינּוּ גּוֹבֵה
מִמֶּנּוּ מִן הַמִּשְׁעָבָדִים. אֲבָל אִם פָּתוּב בִּשְׁטֵר
פִּלּוֹנִי לֹזָה מִפִּלּוֹנִי כֶּךָ וְכֶךָ וּפִלּוֹנִי עָרֵב, שְׁחָרִי
עָרְבוּ לֹזָה עִם הָעָרֵב בִּשְׁטֵר, וְקִנּוּ מִיָּדוֹ
שֶׁלֹּעָרֵב, וְאַחֵר כֶּךָ חֲתָמוּ הָעֵדִים בִּשְׁטֵר חָרִי
זֶה נִפְרָע מִנְכָּסֵי עָרֵב הַמִּשְׁעָבָדִים.

כּוּ, מִלּוֹה שָׂבֵא לְתַבַּע אֶת הַלּוֹזָה אֵינּוּ יָכוֹל
לְדַחֲוֹתוֹ וְלֹאמֹר לוֹ, לֶךְ אֲצִל הַקִּבְלָן שְׁחָרִי יִשׁ
לֶךְ לְתַבַּע אוֹתוֹ תַּחֲלָה: אֲלֹא תוֹבַע כָּל מִי
שִׁירָצָה תַּחֲלָה. וְאִם נָשָׂא הַקִּבְלָן הַמַּעֲוֹת מִיָּד
הַמִּלּוֹה, וְנִתְּנָן בְּיַד הַלּוֹזָה אֵין לַמִּלּוֹה עַל
הַלּוֹזָה כָּלוּם.

כּוּ, מִלּוֹה שֶׁתַּבַּע אֶת הַלּוֹזָה, וְלֹא מָצָא לוֹ
נְכָסִים אֵינּוּ יָכוֹל לְהַפְרֵעַ מִן הָעָרֵב, עַד אַחֵר
שְׁלוֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם שֶׁנִּתְּחַיֵּב הָעָרֵב לְשִׁלּוֹם: לֹא
יִהְיֶה כּוֹחַ זֶה, פְּחוּת מִן הַלּוֹזָה עֲצָמוֹ. כִּי זֶה
חוֹרֵי הַמּוֹרִים. וְאִם הִתְנָה עִמּוֹ, חֶבֶל לְפִי
הִתְנָאִי.

כּוּ, הִיָּה הַלּוֹזָה בְּמִדִּינָה אַחֶרֶת, שְׂאֵינּוּ יָכוֹל
לְהוֹדִיעַוֹ וְלֹא לִילֶךְ לוֹ, אוֹ שִׁמַּת הַלּוֹזָה, וְהַנִּיחַ
קִטְנִים שְׂאֵין בֵּית דִּין גְּזָקָיו לְנִכְסֵיהֶן חָרִי זֶה
תוֹבַע אֶת הָעָרֵב תַּחֲלָה, שְׁחָרִי אֵין הַלּוֹזָה
מִצִּוִּי.

כּוּ, מִלּוֹה שֶׁתַּבַּע אֶת הַלּוֹזָה, וּמָצָאוֹ שֶׁהָעֵנִי
אֵינּוּ יָכוֹל לְהַפְרֵעַ מִן הָעָרֵב, עַד שִׁישְׁבַּע
הַלּוֹזָה בְּתַקְנַת אַחֲרוֹנִים שְׂאֵין לוֹ כָּלוּם: שְׂמָא
יַעֲשֵׂוּ קִנּוּנִיָּה עַל נְכָסָיו שֶׁלֹּעָרֵב.

כּוּ, מִי שֶׁחָיָה עָרֵב לְחִבְרוֹ בַּמִּלּוֹה עַל פֶּה,
וְכֵא הַמִּלּוֹה לְתַבַּע אֶת הָעָרֵב, וְחָרִי הַלּוֹזָה
בְּמִדִּינַת הַיָּם אוֹמֵר לוֹ הָעָרֵב, הֵבֵא רֵאִיָּה

שֶׁלֹּא פָּרַעַךְ הַלּוֹזָה, וְאֵנִי אֲשַׁלֵּם לָךְ.

כּוּ, עָרֵב שֶׁקָּדָם וְנָתַן לְבַעַל חוֹב אֶת חוֹבוֹ
חָרִי זֶה חוֹזֵר וְגוֹבֵה מִן הַלּוֹזָה כָּל מַה שֶׁפָּרַע
עַל יָדוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁחִיתָה מִלּוֹה עַל פֶּה אוֹ
כֵּלֵא עֵדִים כָּלֵל.

כּוּ, ט בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׁאמֵר לוֹ הַלּוֹזָה
בָּעֵת שֶׁנַּעֲשֶׂה לוֹ עָרֵב, עָרְבֵנִי וְשִׁלָּם. אֲבָל אִם
עָמַד זֶה בְּרִשּׁוֹת עֲצָמוֹ, וְנַעֲשֶׂה לוֹ עָרֵב אוֹ
קִבְלָן, אוֹ שִׁאמֵר לוֹ הַלּוֹזָה, עָרְבֵנִי וְלֹא
הִרְשָׁהוּ שְׂחִיתָן, וּפָרַע הַחוֹב אֵין הַלּוֹזָה חַיֵּב
לְשִׁלָּם לוֹ כָּלוּם.

כּוּ, וְכֵן הַפּוֹרֵעַ שְׁטֵר חוֹבוֹ שֶׁלְּחִבְרוֹ שֶׁלֹּא
מִדַּעְתּוֹ אֲפִלוֹ הִיָּה חַחוֹב עַל הַמִּשְׁכּוּן, אֵין
הַלּוֹזָה חַיֵּב כָּלוּם; וְנוֹטֵל מִשְׁכּוּנוֹ בַּחֲנָם, וְחָרִי
אֲבֵד זֶה הַנּוֹתֵן אֶת מַעֲוָתָיו: שְׂמָא הִיָּה הַלּוֹזָה
מִפִּיָּם אֶת הַמִּלּוֹה, וּמִוֹחַל לוֹ.

כּוּ, יֵא מַת הַלּוֹזָה, וְקָדָם הָעָרֵב וּפָרַע חַחוֹב
קָדָם שְׂחִירָשִׁיָּע אֶת הַיּוֹרְשִׁים אִם נוֹדַע לָנוּ שֶׁלֹּא
פָּרַע הַלּוֹזָה שְׁטֵר חוֹבוֹ קָדָם שְׂחִימּוֹת, כְּגוֹן
שֶׁחֹדָה בּוֹ, אוֹ שְׁנֵי חֳדָשִׁים וּמַת בְּנֵדוּיוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא
הִגִּיעַ זְמַן הַמִּלּוֹה לְהַגְבוֹת חָרִי זֶה חוֹזֵר וְגוֹבֵה
מִן הַיּוֹרְשִׁין כָּל מַה שֶׁפָּרַע.

כּוּ, יֵב הִיָּה הַמִּלּוֹה גּוֹי אֵין הַיּוֹרְשִׁין חַיִּבִּין
לְשִׁלָּם, שְׂמָא אֲבִיָּהֶן נָתַן לָזֶה הָעָרֵב כָּל חַחוֹב
שֶׁחָיָה עָלָיו: מִפְּנֵי שֶׁהָגוֹי תוֹבַע אֶת הָעָרֵב
תַּחֲלָה; וּלְפִיכֶךָ פָּרַע זֶה מִדַּעְתּוֹ, קָדָם שְׂחִירָשִׁיָּע
אֶת חֵיתוּמִים. אֲבָל אִם הוֹדִיעַן שֶׁהָגוֹי תוֹבַע
אוֹתוֹ, וְחָרִי הוּא נוֹתֵן חַיִּבִּין לְשִׁלָּם.

כּוּ, יֵג כָּל עָרֵב שָׂבֵא לְטַל מַה שֶׁפָּרַע בֵּין שָׂבֵא
לְהַפְרֵעַ מִיּוֹרְשֵׁי לֹזָה, בֵּין מִן הַלּוֹזָה עֲצָמוֹ
חָרִי זֶה צָרִיךְ לְהַבִּיא רֵאִיָּה שֶׁפָּרַע; וְאֵין
מִצִּיאַת שְׁטֵר חַחוֹב שֶׁעָלָיו בְּיַד הָעָרֵב, רֵאִיָּה

שָׁמַא נָפַל הַשָּׁטֶר מִיַּד הַמַּלְּוָה, וְלֹא פָרַע זֶה כְּלוּם.

כּוֹיֵד הָאֹמֶר לַחֲבֵרוֹ עֲרֵבָתְ לִי, וְהוּא אֹמֶר לֹא עֲרֵבָתִי; אוֹ שָׁאֹמֶר הָעֵרֵב לְלוֹוֶה אֶתְּהָ הִרְשִׁיתִנִּי לָעֵרֵב אוֹתָךְ וְלִתֶּךָ, וְהוּא אֹמֶר לוֹ לֹא כִי, אֲלֹא מִדַּעְתָּךְ עֲרֵבָתִי, אוֹ לֹא עֲרֵבָתִי כָּלָל; אוֹ שָׁאֹמֶר הָעֵרֵב פִּרְעָתִי לַמַּלְּוָה בִּפְנֵיהָ, וְחִלּוּוֹהָ אֹמֶר לֹא פִרְעָתִי, אוֹ שָׁאֹמֶר לוֹ כִּן פִּרְעָתִי וְנִתְּתִי לָךְ מִנֹּחַ שְׁפִרְעָתִי, אוֹ שָׁאֹמֶר הַמַּלְּוָה עֲרֵבָתִי לִי מֵאֲתִיבָם, וְהוּא אֹמֶר לֹא עֲרֵבָתִי אֲלֹא מִנָּח: בְּכָל אֵלֹו הַטַּעֲנוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן הַמוֹצֵיא מַחֲבֵרוֹ עָלָיו הִרְאִיָּה, אוֹ יִשְׁבַּע הַנִּתְּבַע שְׁבוּעַת הַפֶּת, אוֹ שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה אִם הוֹדָה בְּמִקְצַת, כִּשְׁאֹר טַעֲנוֹת הַמּוֹזֵן.

כּוֹ, טו עָבַד אוֹ אִשָּׁת אִישׁ שְׁלוֹוֹ אוֹ שְׁעָרְבוּ אֶת אַחֲרֵיבָם, וְנִתְּחִיבוּ לְשֵׁלֶם כְּשִׁישְׁתַּחֲרֹר הָעָבַד וְתַתְּגֹרֶשׁ הָאִשָּׁה אוֹ תַתְּאֲלָמֶן, יִשְׁלָמוּ. קָטָן שְׁלוֹוֶה, חֵיב לְשֵׁלֶם כְּשִׁיגְדִיל; וְאִין פּוֹתְבִין עָלָיו שָׁטֶר, אֲלֹא הֲרִי הִיא מַלְּוָה עַל פֶּה, אִם עַל פִּי שָׁקְנוּ מִיָּדוֹ, שְׁאִין קִנְיִן מִיַּד הַקָּטָן כְּלוּם.

כּוֹ, טז קָטָן שְׁעָרֵב אֶת אַחֲרֵיבָם הוֹרֵוּ הַגְּאֹוִנִים שְׁאִינֵו חֵיב לְשֵׁלֶם כְּלוּם, אִם כְּשִׁיגְדִיל; וְזֶה שְׁנֵתָן אֶת מַעוֹתָיו עַל פִּי הַקָּטָן, אֲבָד אֶת מַעוֹתָיו: שְׁאִין לְקָטָן דַּעַת בְּדִי לְשַׁעֲבַד עַצְמוֹ בְּדָבָר שְׁאִינֵו חֵיב בּוֹ, לֹא בְּעֲרֵבָנוֹת וְלֹא בְּכָל פִּיּוֹצֵא בָּזָה. וְדִין אֲמַת הוּא זֶה, וְבוֹ רֵאוּי לְדוֹן.

כּוֹ, יז הָאִשָּׁה שְׁלוֹוֶתָהּ בַּשָּׁטֶר, אוֹ שְׁעָרְבָהּ בַּשָּׁטֶר, וְנִשְׁאֵת חֵיבָתָהּ לְשֵׁלֶם אַחֵר שְׁנִשְׁאֵתָהּ. וְאִם חֵיבָתָהּ מַלְּוָה עַל פֶּה אִינָה מוֹשְׁלָמַת, עַד שְׁתַּתְּגֹרֶשׁ אוֹ תַתְּאֲלָמֶן: שְׁרִשׁוֹת בַּעַל

כְּרִשׁוֹת לֹוֶקָה הוּא, כִּמּוֹ שְׁבִאֲרָנוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. וְאִם חֵיב מַעוֹת הַחֲלוּוָה עַצְמוֹ בְּכַמָּה, יַחֲזִירוּ אוֹתָן לַמַּלְּוָה.

הַלְכוֹת מַלְּוָה וְלוֹוֶה פֶּרֶק כּוֹ

כּוֹ, א שָׁטֶר שְׁכַתוֹב בְּכָל לְשׁוֹן וּבְכָל כְּתָב אִם חֵיב עֲשׂוּי כְּתוּבָן שְׁטָרֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁאִינֵו יְכוּלִין לַחֲזֹרֶתָהּ וְלֹא לְהוֹסִיף וְלֹא לְגַרֵעַ, וְחֵיב עֲדִיו יִשְׂרָאֵלִיִּם, וְיִזְדַּעֲיִן לְקִרְוֹתוֹ הֲרִי זֶה כָּשֶׁר, וְגוֹבִין בּוֹ מִן הַמִּשְׁעָבָדִין.

כּוֹ, ב אֲבָל כָּל הַשָּׁטְרוֹת שְׁחוֹתְמִיחֵן גִּוָּיִם הֲרִי אֵלֹו כְּסוּלִין, חוּץ מִשְׁטָרֵי מִקָּח וּמִמְכָּר וּשְׁטָרֵי חוֹב: וְהוּא שְׁתִּיתָן הַמַּעוֹת בִּפְנֵיהֶם, וְיִכְתְּבוּ בַּשָּׁטֶר בִּפְנֵינֵו מִנָּח פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי כָּךְ וְכָךְ דְּמֵי הַמְּכָר אוֹ מַעוֹת חָחוּב. וְהוּא שְׁתִּיחֵיו עֲשׂוּיִין, בְּעֲרֵבָאוֹת שְׁלָהֶם; אֲבָל בְּמִקּוֹם קְבוּץ פְּלִילִיחֵן בְּלֹא קִיוּם חֲשׁוּפֵט שְׁלָהֶם, לֹא יוֹעִילוּ כְּלוּם.

כּוֹ, ג וְכִן צָרִיכִין עֲדֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתִּיעִידוּ עַל אֵלֹו הַגִּוָּיִם שֶׁהֵן עֲדֵי הַשָּׁטֶר, וְעַל זֶה חֲשׁוּפֵט שְׁלָהֵן שְׁנֵים עֶדוֹתָן, שְׁאִינֵו יִדוּעִין בְּקַבְּלַת שְׁחָד. וְאִם חֲסֵרוּ שְׁטָרֵי הַגִּוָּיִם דָּבָר מִכָּל אֵלֹו, הֲרִי חֵן בַּחֲרָם.

כּוֹ, ד וְכִן שְׁטָרֵי הוֹדָאוֹת וּמִתְּנוֹת וּפְשָׁרוֹת וּמַחֲלוֹת, שֶׁהֵן בְּעֵדִים שְׁלָהֵן אִם עַל פִּי שִׁישׁ בָּהֶן כָּל הַדְּבָרִים שְׁמִנְיָנוּ, הֲרִי חֵן בַּחֲרָם. וְחִזְרוּ רַבּוֹתֵי, שְׁאֵפְלוּ שְׁטָרֵי חוֹב שְׁלָהֵן שְׁנֵתָנוּ הַמַּעוֹת בִּפְנֵיהֶם כְּסוּלִין, וְלֹא חֲבִשְׁרֵיו אֲלֹא שְׁטָרֵי מִקָּח וּמִמְכָּר שְׁנֵתָנוּ הַמַּעוֹת בִּפְנֵיהֶם; וְאִין אֲנִי מוֹדָה בָּזָה.

כּוֹ, ה אִם לֹא יָדְעוּ דִּינֵי יִשְׂרָאֵל לְקִרְוֹת שָׁטֶר זֶה שְׁנַעֲשֶׂה בְּעֲרֵבָאוֹת שְׁלִגְוָיִם נוֹתָנוּ לְשְׁנֵי גִוָּיִם זֶה שְׁלֹא בִּפְנֵי זֶה, וְקוֹרִיין לוֹ, שְׁנַמְצָא

כל אחד מהן כמסיח לפי תמו, וגובה בו מבני חורין. אבל אין טורפין בו, מפני שאין לו קול, שהרי לא ידעו חלקות במה שנעשה בגוים.

כזו שטר שעדי גוים שמסרו הלוח ליד המלוח, או המוכר ליד הלוחת, בפני שני עדים מישראל אף על פי שאינו עשוי בערבות שלחן, ואין בו כל הדברים שמנינו הרי זה גובה בו מבני חורין: והוא שיהיו העדים שמסרו בפניהם, יודעין לקרותו וקראוהו בשמסרו, ויהיה בתקון שטרי ישראל, שאינו יכול להזדיף ולא להוסיף בו ולא לגרע. ולמה לא יגבה בו מן המשעבדים, מפני שאין לו קול.

כזו תקון שטרי ישראל כך הוא: כל השטרות בלן, צריך שיחזור מענינו של שטר בשטה אחרונה לפי שאין למדין משטה אחרונה, שמא היו העדים מרחקין מגופו של שטר בכדי שטה, ובא זה המזיף, וכתב באותו הרוח שטה זו.

כזו עדים שהיו מרחקין מן הכתב שתי שטין, פסול; פחות מבאן, פשר. שתי שטין שאמרו בכתב ידי עדים, ולא בכתב ידי סופר: שכל המזיף אינו חולף אחר הסופר, אלא אחר העדים. ושתי שטין אלו הן ושני איירין שלחן, כגון למד על גב פה.

כזו הן העדים מרחקין מן הכתב יתר על שתי שטין, והיה כל הרוח שבין הכתב והעדים מלא בעדים פסולין או קרובים הרי זה פשר, שהרי אינו יכול להזדיף. ואם מלאהו בשריטות שלדיו פסול, שמא העדים על השריטות חתמו לא על גופו של שטר.

כזו היה השטר בלן עם עדי בשטה אחת, הרי זה פשר. היה השטר בשטה אחת, והעדים בשטה שניה פסול: שמא אלו העדים היו מרחקין מן השטר הפשר שטה אחת, וחתך כל השטר וכתב זה השטר באותה השטה; ונמצאו אלו העדים חותמין עליה.

כזו, ואכן אם היה השטר ושני עדים בשטה אחת, ושני עדים אחרים בשטה שניה, ואמר אני נתכונתי לרבות העדים אין מקימין שטר זה מעדים שלמטה בשטה שניה, אלא מעדים שלמעלה: שמא בשטה שהיתה בין העדים שלמטה ובין השטר שחתך, כתב שטר זה ושני עדי.

כזו, קיום בית דין צריך שיהיה סמוך לכתב ידי עדים, או סמוך לצד השטר, או מאחוריו כנגד הכתב. ואם היה בין הקיום והשטר רוח שטה אחת, פסול שמא יחתך השטר שנתקנים, ויזיף באותה השטה שטר ושני עדי; ונמצא הקיום על שטר מזיף.

כזו, הרחיק את הקיום מן השטר יתר על שתי שטין, ומלא כל הרוח שריטות דיו פשר, שהרי אינו יכול לזיף; ואין חוששין לבית דין שיקימו קיום על השריטות, אלא על גופו של שטר.

כזו, כל המחקין בלן צריך שיכתב קיומיהן בסוף השטר, ויאמר אות פלונית או מלח פלונית או שטה פלונית על מחק או תלוייה, והכל קנים. ואם היה המחק במקום שריר וקנים, ובשעור שריר וקנים אף על פי שחזר וקימו, פסול: שמא מחקו וכתב דבר שזיף, וחזר וקימו ברוח שבין הכתב והעדים.

כזו, שטר הבא הוא ועדי על מחק, פשר.

וְאֵם תֹּאמַר מוֹחֵק, וְחֹזֵר וּמוֹחֵק אֵינִי דוֹמָה
מִי שֶׁנִּמְחַק פַּעַם אַחַת, לְנִמְחַק שְׁתֵּי פַעַמִּים.
וְאֵם תֹּאמַר שָׁמָּה מִחַק מְקוֹם הָעֵדִים שְׁתֵּי
פַעַמִּים, וְאַחֵר שֶׁפִּתַּב הַשָּׁטֵר חֹזֵר וּמוֹחֵק,
וְכֹתֵב כָּל מַה שִּׁירָצָה, שְׁהָרִי הוּא וְעֵדָיו כֻּלּוֹ
שׂוֹחֵה מִפְּנֵי שֶׁנִּמְחַק הַכֹּל שְׁתֵּי פַעַמִּים כָּבֹר
תִּקְנֵנוּ חֻכָּמִים שְׁלֹא יִהְיוּ הָעֵדִים חֹתְמִין עַל
שָׁטֵר מִחוּק, אֲלֹא אִם כֵּן נִמְחַק בְּפִנְיָהֶם.

כֹּז, טֹז שָׁטֵר הֵבֵא הוּא וְעֵדָיו עַל מִחַק, וְחֻקִּים
מִלְּמִטָּה עַל הַנִּיר אֵין מְקַיְמִין אוֹתוֹ מִעֲדֵי
הַקִּיּוֹם, אֲלֹא מִעֲדִים שְׁלֹמְעֵלָה: שָׁמָּה הַקִּיּוֹם
הָיָה רְחוּק מִן הַשָּׁטֵר הַרְבֵּה, וְהָיָה הָרוּחַ מִלֵּא
שְׁרִיטוֹת שְׁלֵדָיו; וְחֶתֶךְ גּוֹף הַשָּׁטֵר וּמִחַק
הַשְּׁרִיטוֹת, וְכֹתֵב הַשָּׁטֵר וְעֵדָיו עַל הַמִּחַק.

כֹּז, יִז שָׁטֵר הֵבֵא עַל הַנִּיר, וְעֵדָיו עַל הַמִּחַק
פָּסוּל: שָׁמָּה יִמְחַק הַשָּׁטֵר, וַיִּזְיֶה; וְנִמְצָא הוּא
וְעֵדָיו עַל הַמִּחַק. וְאִם פָּתְבוּ הָעֵדִים, אֲנַחְנוּ
הָעֵדִים חֲתֻמָּנוּ עַל הַמִּחַק וְהַשָּׁטֵר עַל הַנִּיר
כָּשֶׁר; וְכֹתְבִין כֵּן בֵּין עַד לְעַד, כִּדִּי שְׁלֹא
יִזְיֶה.

כֹּז, יח שָׁטֵר הֵבֵא עַל הַמִּחַק, וְעֵדָיו עַל הַנִּיר
פָּסוּל: וְאִפְלוּ פָתְבוּ הָעֵדִים, אֲנַחְנוּ עֵדִים
חֲתֻמָּנוּ עַל הַנִּיר וְהַשָּׁטֵר עַל הַמִּחַק, מִפְּנֵי
שֶׁהוּא מוֹחֵק כָּל הַשָּׁטֵר פַּעַם שְׁנִיָּה, וְכֹתֵב
כָּל מַה שִּׁירָצָה; וְכִיּוֹן שֶׁכֻּלּוֹ נִמְחַק שְׁתֵּי
פַעַמִּים, אֵינִי נֹכֵר, שְׁאֵלֹו הָיָה בּוֹ מְקוֹם
הַנִּמְחַק פַּעַם אַחַת וּמְקוֹם הַנִּמְחַק שְׁתֵּי
פַעַמִּים, הָיָה נֹכֵר.

כֹּז, יט וּמִתְקוֹן הַשָּׁטֵרוֹת לְחֻתְמוֹנָן בַּשָּׁטֵר
בְּוֹאוֹיָן וְזִיגִין שְׁלֹו, שְׁלֹא יִהְיוּ דְחוּקִין בֵּין
הַתְּבוֹת, שָׁמָּה זִיף וְחוּסִיף וְאוֹ. וְלֹא יִהְיוּ
מִרְחָקִין, שָׁמָּה מִחַק אוֹת אַחַת כְּגוֹן הֵא אוֹ

חֵית וְהֵנִיחַ רִגְלָהּ הָאֶחָת מְקוֹם וְאוֹ. וְכָל
כִּיּוֹצָא בָּזָה, מִדְּקִדְקִין בּוֹ בְּכָל לְשׁוֹן וּבְכָל
פִּתְבּוֹ.

כֹּז, כ מִשְׁלֹוֹשׁ וְעַד עֶשְׂרִי, אֵין כּוֹתְבִין בְּסוֹף
שְׁטָה שָׁמָּה יִזְיֶה, וַיִּחְזֹר הַשְּׁלֹוֹשׁ שְׁלֹוֹשִׁים
וְהָעֶשְׂרִי עֶשְׂרִים. וְאִם נִזְדַּמְּנוּ לוֹ בְּסוֹף שְׁטָה
מִחוּזֵר הַדְּבוּר בְּגוֹפּוֹ שֶׁלְשָׁטֵר פַּעַמִּים רַבּוֹת,
עַד שִׁיבּוֹא בְּאִמְצַע הַשְּׁטָה.

כֹּז, כא שָׁטֵר שֶׁפִּתְבוּ בּוֹ מִלְּמַעְלָה מִנָּח
וּמִלְּמִטָּה מֵאֲתִים, מִלְּמַעְלָה מֵאֲתִים וּמִלְּמִטָּה
מִנָּח הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַתְּחִתּוֹן. וְלָמָּה אֵין
הוֹלְכִין אַחֵר הַפְּחוֹת שְׁבִשְׁנֵיהֶם: לְפִי שְׁאֵין
הָאֶחָד תָּלוּי בַּחֲבֵרוֹ שְׁאִם הָיָה כָּתוּב בּוֹ מֵאֵה
שָׁחַן מֵאֲתִים אוֹ מֵאֲתִים שָׁחַן מֵאֵה, הָיָה נוֹטֵל
מֵאֵה; אֲבָל שְׁנֵי דְבָרִים שְׁאֵין הָאֲחֵרוֹן תָּלוּי
בְּרֹאשׁוֹן, הֵלֶךְ אַחֵר הַתְּחִתּוֹן.

כֹּז, כב הָיָה בּוֹ מִלְּמַעְלָה שָׁם, וּמִלְּמִטָּה שָׁם
אַחֵר קָרוֹב לוֹ הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַתְּחִתּוֹן. אִם
כֵּן לָמָּה כּוֹתְבִין אֶת הָעֵלְיוֹן: שָׁמָּה תִּמְחַק
אוֹת אַחַת מִן הַתְּחִתּוֹן, וַיִּלְמַד מִן הָעֵלְיוֹן
כְּגוֹן שֶׁהָיָה בְּעֵלְיוֹן חֲנָנִי אוֹ עֲנָנִי וּבַתְּחִתּוֹן
חֲנָן אוֹ עָנָן, בִּידוּעַ שֶׁהוּא הַשֵּׁם הָעֵלְיוֹן. אֲבָל
לֹא יִלְמַד תְּחִתּוֹן מִן הָעֵלְיוֹן שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת.

כֹּז, כג פָּתוּב בּוֹ מִלְּמַעְלָה סָפֵל, וּמִלְּמִטָּה קָפֵל
הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַתְּחִתּוֹן: שֶׁחֲקָפֵל, פְּחוֹת מִן
הַסָּפֵל. פָּתוּב בּוֹ מִלְּמַעְלָה קָפֵל, וּמִלְּמִטָּה סָפֵל
חוֹשְׁשִׁין שָׁמָּה זָכוּב הַסִּיר רִגְלֵי חֲקוּף, וְנַעֲשֶׂת
סָמֶךְ; וְאֵינִי גּוֹבֵה אֲלֹא בְּמִדַּת הַקָּפֵל הַקְּטָנָה.
וְכֵן כָּל כִּיּוֹצָא בָּזָה, שְׁיִיד בַּעַל הַשָּׁטֵר עַל
הַתְּחִתּוֹנָה.

כֹּז, כד מַעֲשֶׂה בַּשָּׁטֵר שֶׁהָיָה כָּתוּב בּוֹ שֵׁשׁ
מֵאוֹת וְזוֹת אֶחָד, וְהָרִי הַדְּבָר סָפֵק אִם שֵׁשׁ

מאות זיו וזיו, או שש מאות אסתירא וזיו;
ואמרו חכמים, וטל שש מאות אסתירא וזיו,
שיד בעל השטר על התחתונה. אם בן למה
לא נאמר שש מאות פרוטה וזיו לפי
שהפרוטות כולל אותן הפופר וזיו, ואחר
כך בותבין. וכן כל פיוצא בזה בכל זמן
ובכל מקום לפי דרכם הידוע, על פיו עושין.
כז, כה שטר שכתוב בו אסתירא מאה מעי,
או שכתוב בו מאה מעי אסתירא חלף אחר
פחות שפלשונות, ואינו נוטל אלא מאה
אסתירות: שיד בעל השטר לעולם על
התחתונה, מפני שהוא המוציא מחברו;

ואינו מוציא, אלא בדבר שאין בו ספק.
כז, כו לפיכך כל שטר שיש בו משמע שתי
לשונות, שפא כך או שפא כך אינו נוטל
אלא הפחות שבשתייהן; ואם תפס בעליונה
אין מוציאין מידו, אלא בראיה ברורה.

כז, כו כתוב בו מטבע זהב, אין פחות מדינר
זהב. זהב דינרין או דינרין זהב, אין פחות
משני דינרין שלזהב. זהב בדינרין, אין
פחות משושה שני דינרין שלכסף מן הזהב.
וכן כל פיוצא בזה.

הלכות טוען ונטען

מצות עשה אחת היא, והיא דין טוען ומורה או פופר. ובאור מצוה זו בפרקים אלו.

שכירות. וכל אחד משלשתן נשבע, ונפטר
מלשלם.

א, ד אבל כל הנשבעין ונוטלין, כגון שכיר
ונחבל ונגזל ופוגם שטרן וכיוצא בו, וכן כל
הנשבעין בטענת ספק, כגון השתפין
והאריסין כלן נשבעין בתקנת חכמים. וכל
אלו השבועות אף על פי שהן מדברי סופרים
הרי הן כעין שלתורה, בנקיטת חפץ.

א, ה הטוען מטלטלין על חברו, וכפר בכל
ואמר לא היו דברים מעולם, או שהורה
במקצת ונתנו מיד, ואמר אין לה בידי אלא
זה והא לה, או שאמר אמת שהיה לה אצלי,
אבל מחלת לי או נתת לי או מכרת לי או
החזרת לי, או שטענו חטים, והורה לו
בשעורים בכל אלו פטור משבועת התורה.
אבל חכמי תלמוד תקנו שישבע הנתבע
בכל אלו שבועת חסות, ויפטר; ואינה כעין

הלכות טוען ונטען פרק א

א, א הטוען את חברו במטלטלין, והורה לו
במקצתן הרי זה משלם מה שהורה בו,
ונשבע על השאר מן התורה: שנאמר "אשר
יאמר פי הוא זה".

א, ב וכן אם כפר בכל ואמר לא היו דברים
מעולם, ועד אחד מעיד שהיו הרי זה נשבע
מן התורה. מפני השמועה למדו שכל מקום
ששנים מחיבין אותו ממון, אחד מחיבו
שבועה; וכן למדו מפני השמועה שעד אחד
"לכל עין ולכל חטאת" אינו קם, אבל קם הוא
לשבועה.

א, ג אין לה מחיב שבועה מן התורה חוץ
משלושה מי שהורה במקצת המטלטלין, ומי
שחיבו עד אחד, והשומר: שהרי נאמר
בשומר, "שבעת ה', תהיה בין שניהם";
וכבר בארנו שבועת השומרין בהלכות

שְׁלֵתֹרָה, לְפִי שְׂאִין בָּהּ נְקִיטַת חֶפֶץ. וּכְבֹר
בְּאַרְנוּ דָּרָךְ הַשְּׁבוּעָה שְׁלֵתֹרָה וְדָרָךְ שְׁבוּעַת
הַסֵּת, בְּהִלְבוֹת שְׁבוּעוֹת.

או, כֹּל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה, חָרִי
זֶה נִשְׁבַּע וְנִפְטָר. וְאִם לֹא רָצָה לְהִשְׁבַּע
יִוָּרְדִין לְנִכְסָיו, וְגוֹבִין מֵהֶם כָּל מֶה שִׁטְעָן
חֲבֵרוֹ עָלָיו: שְׁחָרִי הַתּוֹבֵעַ אוֹמֵר לוֹ, אֵינִי זֶה
מִדִּין תּוֹרָה אוֹ הַשְּׁבַע, אוֹ תֵּן לִי. וְיֵשׁ לוֹ
לְהַחֲרִים עַל מִי שִׁטְעָן עָלֵי דְבַר שְׂאִינוֹ כֵּן,
וְנִוְתָן.

או, אֲבָל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִדְּבָרֵיהֶן אִם
הָיָה מִן הַנִּשְׁבָּעִין וְנִוְטָלִין, אֵינִי יָכוֹל לְהַפֵּךְ
הַשְּׁבוּעָה: שְׁחָרִי הַנִּתְבָּע אוֹמֵר לוֹ, הַשְּׁבַע
וְטַל, כִּמּוֹ שֶׁתִּקְנֶנּוּ לָךְ חֲכָמִים. וְאִם לֹא רָצָה
לְהִשְׁבַּע, יֵלֶךְ לוֹ. וְהוֹרִי רַבּוֹתֵי שָׂאֵם אֹמֵר
הַתּוֹבֵעַ אֵינִי רוֹצֶה בְּתִקְנָה זֹאת שֶׁתִּקְנֶנּוּ לִי
חֲכָמִים, אֲלֹא חָרִינִי כִּשְׂאֹר כָּל הַתּוֹבָעִים חָרִי
זֶה מִשְׁבִּיעַ אֶת הַנִּתְבָּע הַסֵּת. וְאִם רָצָה
לְהַפְכָּה עַל הַתּוֹבֵעַ מִחִיבִין אֶת הַתּוֹבֵעַ
לְהִשְׁבַּע הַסֵּת וְטַל, אוֹ יֵלֶךְ לוֹ.

או, הָיָה הַמִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִדְּבָרֵיהֶם מִן
הַנִּשְׁבָּעִין וְנִפְטָרִין, כְּגוֹן הַנִּשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת
סֶפֶק, אוֹ מִן הַנִּשְׁבָּעִין הַסֵּת, וְלֹא רָצָה לְהִשְׁבַּע
מִשְׁמַתִּין אוֹתוֹ שְׁלוּשִׁים יוֹם. אִם לֹא בָּא, וְלֹא
תָּבֵעַ נִדְוִיז מִלְקִין אוֹתוֹ מִבֵּית מִרְדּוֹת, כְּכֹל
מִי שֶׁחָלָה עָלָיו שְׁמָתָא שְׁלוּשִׁים יוֹם, שִׁמְכִין
אוֹתוֹ, וְאַחֵר כֶּךָ מִתִּירִין לָזֶה נִדְוִיז. וְאִין
יִוָּרְדִין לְנִכְסָיו, לְפִי שְׂאִינוֹ מִתְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִן
הַתּוֹרָה.

או, ט כֹּל הַמִּתְחַיֵּב שְׁבוּעַת הַסֵּת אִם רָצָה לְהַפֵּךְ
הַשְּׁבוּעָה עַל הַתּוֹבֵעַ, חָרִי הַתּוֹבֵעַ נִשְׁבַּע הַסֵּת
וְנִוְטַל מִחֲבֵרוֹ; וְאִין לָךְ מִי שֶׁנִּשְׁבַּע הַסֵּת

וְנִוְטַל מִחֲבֵרוֹ, אֲלֹא זֶה שֶׁנִּתְחַיֵּב עָלָיו
שְׁבוּעַת הַסֵּת. וְאִין לָךְ שְׁבוּעָה שֶׁתְּהַפֵּךְ, אֲלֹא
שְׁבוּעַת הַסֵּת בְּלִבָּד; אֲבָל שְׁבוּעָה שְׁלֵתֹרָה,
אוֹ שְׁלִדְבָרֵיהֶם שְׂחִיא כְּעִין שְׁלֵתֹרָה אִין
הוֹפְכִין שְׁבוּעָתָן.

או, אִין מִשְׁבִּיעִין שְׁבוּעַת הַסֵּת, אֲלֹא עַל
טַעֲנַת וְדָאִין; אֲבָל עַל הַסֶּפֶק, פְּטוֹר. פִּינָד:
כְּמִדְּמָה לִי שְׂיֵשׁ לִי אֶצְלָךְ מִנָּה, אוֹ שְׂאֹמֵר
מִנָּה שֶׁחֲלוּתִיךְ כְּמִדְּמָה לִי שְׂלֹא פִּרְעֵתָנִי,
אֹמֵר לִי אָבֹא שְׂיֵשׁ לוֹ אֶצְלָךְ מִנָּה, אוֹ צִוָּה לִי
בְּכַנִּי עֵדִים שְׂיֵשׁ לוֹ אֶצְלָךְ מִנָּה, דְּבַר כְּלוּנִי
נִגְנֵב מִבֵּיתִי וְלֹא הָיָה שֵׁם אֲלֹא אֶתָּה, קְרוֹב
בְּעֵינֵי שְׂאֵתָה וְנִבְתָּה, חֲשַׁבְתִּי מַעוֹתִי
וּמִצָּאתִי חֶסֶד, שְׂמָא אֶתָּה הַטַּעֲנִיתָנִי בַּחֲשָׁבוֹן,
וְהַנִּתְבָּע אוֹמֵר אִין לָךְ בִּידִי כְּלוּם חָרִי זֶה
פְּטוֹר, אֵת מִשְׁבוּעַת הַסֵּת. וְכֵן כָּל פִּינָצָא
בְּזָה.

או, יֵשׁ לִי בִידֶךָ בּוֹדָאִי, וְהַנִּתְבָּע אוֹמֵר
אֵינִי יוֹדֵעַ, שְׂמָא יֵשׁ לָךְ שְׂמָא אִין לָךְ חָרִי
הַנִּתְבָּע נִשְׁבַּע הַסֵּת שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ, וְנִפְטָר: לְפִי
שְׂלֹא חֵיב עֲצָמוֹ בּוֹדָאִי. וְכֵן כָּל פִּינָצָא בְּזָה.
או, יֵשׁ בּוֹר חֲטִים יֵשׁ לִי בִידֶךָ בּוֹדָאִי, וְהַנִּתְבָּע
אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ אִם חֲטִים הוּא אוֹ שְׁעוֹרִים
חָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ, וּמִשְׁלָם
שְׁעוֹרִין. וְכֵן כָּל פִּינָצָא בְּזָה.

או, יֵשׁ מִנָּה יֵשׁ לִי בִידֶךָ בּוֹדָאִי, וְהַנִּתְבָּע אוֹמֵר
כֵּן הָיָה לָךְ בִּידִי, אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ אִם הַחֲזָרְתִּי
לָךְ אוֹ עֵדִין לֹא הַחֲזָרְתִּי לָךְ חֵיב לְשָׁלֵם. וְלֹא
יִשְׁבַּע הַתּוֹבֵעַ כָּלָל, אֲפִלּוֹ שְׁבוּעַת הַסֵּת: מִפְּנֵי
שְׂחִיא יוֹדֵעַ בּוֹדָאִי שְׂחִיא חֵיב; וְחָרִי זֶה טוֹעֵן
אוֹתוֹ טַעֲנַת וְדָאִי, וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם נִפְטָר אוֹ
לֹא נִפְטָר. וְכֵן כָּל פִּינָצָא בְּזָה.

אִיד אַבֵּל אַם אֵין לֹ תוֹבֵעַ אֵלֶּא הוֹדָה
מַעֲצָמוֹ וְאָמַר, גִּזְלָתִיךָ אוֹ הִלּוּיתִנִּי מִנֶּחָה,
אֲבִיךָ הַפְּקִיד אֲצִלִּי מִנֶּחָה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם
הַחֲזַרְתִּי אוֹ לֹא הַחֲזַרְתִּי אֵינֹו חַיִּב לְשָׁלֹם; וְאִם
כֹּא לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם, חַיִּב לְשָׁלֹם.

א, טו מִנֶּחָה לִי בְיָדְךָ, אֵין לָךְ בְּיָדִי כְּלוּם, הַשְׁבֵּעַ
הַסֵּת וְלָךְ, הַשְׁבֵּעַ אֶתְּךָ הַסֵּת וְטַל, וְאָמַר
הַתּוֹבֵעַ אֵינִי רוֹצֵחַ לְהַשְׁבֵּעַ חֲרֵי הַנִּתְבָּע אוֹמֵר
לֹ אוֹ הַשְׁבֵּעַ וְטַל, אוֹ תִלְךָ בְּלֹא כְּלוּם; וְאֵין
שֵׁם הַפּוֹדֵד אַחֵר. וַיֵּשׁ לֹ לְהַחֲרִים סֶתֶם עַל מִי
שֶׁהוּא חַיִּב לִי, וְלֹא יִתֵּן לִי.

א, טז הוֹרוּ רַבּוֹתַי שְׁכַל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה
בֵּין שְׁלֵתוֹרָה, בֵּין שְׁלֹדְבָרִיהֶם, אֶפְלוּ הַסֵּת יֵשׁ
לֹ לְהַחֲרִים סֶתֶם, קֹדֶם שִׁישְׁבֵּעַ, עַל כֹּל מִי
שִׁישְׁבֵּעַ עָלַי דָּבָר שֶׁאֵינִי חַיִּב בּוֹ, בְּיָדִי
שִׁישְׁבֵּיעַ אוֹתִי בַּחֲנָם; וַיַּעֲנֶה הַמַּשְׁבִּיעַ אָמֵן,
וְאַחֵר כֶּךָ יִשְׁבֵּעַ זֶה. וְתִקְנָה טוֹבָה הִיא זֹה,
לְבַעֲלֵי דִינִין, בְּיָדִי שִׁישְׁבֵּיעַ מַטְעָנוֹת הַשְּׁקָר,
וְלֹא יִגְרַמוּ לְהוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם לְבִטּוּלָה וְלֹא
יִשְׁאוּ שִׁמְעַ שְׂוֹא.

א, יז כֹּל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה בֵּין שְׁלֵתוֹרָה,
בֵּין שְׁלֹדְבָרִיהֶם מִגִּזְלָגֵל עָלָיו הַמַּשְׁבִּיעַ כֹּל מִה
שִׁירָצָה מִדְּבָרִים שֶׁאִם יוֹדֵה בָּהֶן, יִתְחַיֵּב
מִמּוֹן. וְעַד חֵיכֵן כּוֹחַ הַגִּזְלָגֵל עַד שִׁיאֲמַר לֹ
וּבְכֻלָּל שְׁבוּעָה זֹה שֶׁלֹא נִמְכַּרְתִּי לִי בַּעֲבַד
עֲבָרִי, וְעַדִּין עֲבָדִי אֶתְּךָ. וּבְכָר בְּאַרְנוֹ, שֶׁאֵין
מִגִּזְלָגֵל עַל הַשְּׁכִיר.

א, יח מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה, אֶפְלוּ הַסֵּת,
וְהַתְּחִיל הַתּוֹבֵעַ לְגַלְגֵּל עָלָיו דְּבָרִים אַחֲרִים,
שֶׁלֹא טָעַן אוֹתָם תְּחִלָּה רָאָה זֶה הַנִּתְבָּע כֶּךָ,
וְאָמַר אֵינִי רוֹצֵחַ לְהַשְׁבֵּעַ, אֵלֶּא הֲרִינִי מִשְׁלֹם
הַטְעָנָה הָרֵאשׁוֹנָה, שֶׁנִּתְחַיֵּבְתִּי עַל כְּפִירְתָּהּ

שְׁבוּעָה אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; אֵלֶּא אוֹמְרִים לְנִתְבָּע
אוֹ תֵּן לֹ כֹל מִה שֶׁגִּזְלָגֵל עָלֶיךָ מַטְעָנוֹת
הַיָּדוּיוֹת, אוֹ הַשְׁבֵּעַ וְהַפְּטוּר.

א, יט הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ טְעָנוֹת הֶרְבֵּה אֵין
מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ עַל כֹּל טְעָנָה וְטְעָנָה, אֵלֶּא
שְׁבוּעָה אַחַת עַל הַכֹּל. נִתְחַיֵּב שְׁתֵּי שְׁבוּעוֹת
עַל שְׁתֵּי טְעָנוֹת, קִלְחָ וְחִמּוּרָה מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ
חִמּוּרָה, וּמִגִּזְלָגֵלִין כֹּה עָלָיו שְׂאָר חֲדָבְרִים.

א, כ כֹּל הַטּוֹעֵן עַל חֲבֵרוֹ טְעָנָה שֶׁאִם הוֹדָה
בָּהּ, אֵינֹו חַיִּב לְשָׁלֹם מִמּוֹן אֵף עַל פִּי שְׁכַפָּר
אֵין מְחַיֵּבִין אוֹתוֹ לֹא שְׁבוּעַת הַסֵּת, וְלֹא חֶרֶם
סֶתֶם. פִּיצָד: אֲמַרְתָּ שְׁתִּיתִן לִי מִנֶּחָה, לֹא חָיו
דְּבָרִים מַעֲוָלִים אֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ הַסֵּת, וְלֹא
חֶרֶם סֶתֶם, שְׁאֵלֹו הוֹדָה בְּדָבָר זֶה, אֵינֹו חַיִּב
כְּלוּם. אֶתְּךָ קִלְחָ אוֹתִי, אֶתְּךָ הוֹצֵאתָ עָלַי
שֵׁם רָע, לֹא חָיו דְּבָרִים מַעֲוָלִים אֵין מַחֲרִימִין
עַל זֶה. וְכֵן כֹּל פִּיצָא בְּדָבָרִים אֵלֶּוּ.

א, כא אֶתְּךָ חִבַּלְתָּ בִּי, לֹא חָיו דְּבָרִים מַעֲוָלִים
חֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע הַסֵּת: שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁאֵינֹו
מִשְׁלֹם קֶנֶם עַל פִּי עֲצָמוֹ, מִשְׁלֹם שְׁכֵת וְרַפּוּי
וּבִשְׁתָּ. אֶתְּךָ בִּישְׁתַּנִּי, לֹא חָיו דְּבָרִים מַעֲוָלִים
אִם חָיו בְּמָקוֹם שְׁגוּבִין בּוֹ קֶנֶסוֹת, חֲרֵי זֶה
נִשְׁבָּע הַסֵּת: שְׁאֵלֹו הוֹדָה, הִיָּה מִשְׁלֹם הַבִּשְׁתָּ.

א, כב בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁחִמּוּרָה בְּקֶנֶם
פְּטוּר, בְּשִׁחּוּדָה בְּדָבָר שֶׁחַיִּב עָלָיו קֶנֶם, כְּגוֹן
שֶׁאֲמַר חִבַּלְתִּי בְּזֹה. אַבֵּל אִם הוֹדָה שֶׁחִבַּלְתִּי
בְּזֹה, וְהִבִּיא עָלַי עֵדִים בְּבֵית דִּין, וְחִיבוּנִי
לִתֵּן לֹ כֶךָ וְכֶךָ בְּנִזְקִין חֲרֵי זֶה חַיִּב לְשָׁלֹם;
לְכִיפֶךָ אִם טָעַן הַטּוֹעֵן שְׁבִית דִּין חַיִּבוֹ אוֹתְךָ
לְשָׁלֹם לִי מֵאַה דִּינָרִין מִשְׁוֹם שֶׁחִבַּלְתָּ בִּי,
וְהוּא אוֹמֵר לֹא חָיו דְּבָרִים מַעֲוָלִים חֲרֵי זֶה
נִשְׁבָּע הַסֵּת. וְכֵן כֹּל פִּיצָא בְּזֹה.

12 OCT	ראשון Sunday	 כ 20	בבלי: זבחים כח ירושלמי: סוטה לד תוספתא: כלים קמא ז נ"ך: יונה ב רמב"ם: מלוה ולוה כב	ד דחוה"פ סוכות, אדון הפושיע 4th Day Chol Hamoed עלות השחר 5:52..... סו"ז קר"ש - פג"א 9:16..... סו"ז תפלה - פג"א 10:25..... שקיעה 6:19..... נץ החמה 7:05..... סו"ז קר"ש - גר"א 9:52..... סו"ז תפלה - גר"א 10:49..... צה"כ לשיטת ר"ת 7:32.....
-----------	-----------------	--	--	--

13 OCT	שני Monday	 כא 21	בבלי: זבחים כט ירושלמי: סוטה לה תוספתא: כלים מצינא א נ"ך: יונה ג רמב"ם: מלוה ולוה כג	הושענא רבה Hoshanah Rabbah עלות השחר 5:53..... סו"ז קר"ש - פג"א 9:17..... סו"ז תפלה - פג"א 10:25..... שקיעה 6:18..... נץ החמה 7:06..... סו"ז קר"ש - גר"א 9:53..... סו"ז תפלה - גר"א 10:49..... צה"כ לשיטת ר"ת 7:31.....
-----------	---------------	---	--	---

Candle Lighting 6:00 הדלקת הנרות

14 OCT	שלישי Tuesday	 כב 22	בבלי: זבחים ל ירושלמי: סוטה לו תוספתא: כלים מצינא ב נ"ך: יונה ד רמב"ם: מלוה ולוה כד	שמיני עצרת, יזכור, גשם Shemini Atzeres / Yizkor עלות השחר 5:54..... סו"ז קר"ש - פג"א 9:17..... סו"ז תפלה - פג"א 10:25..... שקיעה 6:16..... נץ החמה 7:07..... סו"ז קר"ש - גר"א 9:53..... סו"ז תפלה - גר"א 10:49..... צה"כ לשיטת ר"ת 7:29.....
-----------	------------------	---	---	--

Candle Lighting 7:29 הדלקת הנרות

15 OCT	רביעי Wednesday	 כג 23	בבלי: זבחים לא ירושלמי: סוטה לז תוספתא: כלים מצינא ג נ"ך: מיכה א רמב"ם: מלוה ולוה כה	שמיחת תורה Simchas Torah עלות השחר 5:55..... סו"ז קר"ש - פג"א 9:18..... סו"ז תפלה - פג"א 10:25..... שקיעה 6:15..... נץ החמה 7:08..... סו"ז קר"ש - גר"א 9:54..... סו"ז תפלה - גר"א 10:49..... צה"כ לשיטת ר"ת 7:28.....
-----------	--------------------	---	--	---

Yom Tov Ends 7:28 זמן מוצי"ט

16 OCT	המישי Thursday	כד 24	בבלי: זבחים לב ירושלמי: סוטה לח תוספתא: כלים מצינא ד נ"ך: מיכה ב רמב"ם: מלוה ולוה כו	אסרו חג עלות השחר 5:56..... סו"ז קר"ש - פג"א 9:18..... סו"ז תפלה - פג"א 10:26..... שקיעה 6:13..... נץ החמה 7:09..... סו"ז קר"ש - גר"א 9:54..... סו"ז תפלה - גר"א 10:50..... צה"כ לשיטת ר"ת 7:26.....
-----------	-------------------	----------	--	--

17 OCT	ששי Friday	כה 25	בבלי: זבחים לג ירושלמי: סוטה לט תוספתא: כלים מצינא ה נ"ך: מיכה ג רמב"ם: מלוה ולוה כז	עלות השחר 5:57..... סו"ז קר"ש - פג"א 9:19..... סו"ז תפלה - פג"א 10:26..... שקיעה 6:12..... נץ החמה 7:10..... סו"ז קר"ש - גר"א 9:55..... סו"ז תפלה - גר"א 10:50..... צה"כ לשיטת ר"ת 7:25.....
-----------	---------------	----------	--	---

Candle Lighting 5:54 הדלקת הנרות

18 OCT	שבת Shabbos	כו 26	בבלי: זבחים לד ירושלמי: סוטה מ תוספתא: כלים מצינא ו נ"ך: מיכה ד רמב"ם: טוען ונטען א	בראשית, פבה"ח עלות השחר 5:58..... סו"ז קר"ש - פג"א 9:19..... סו"ז תפלה - פג"א 10:26..... שקיעה 6:10..... נץ החמה 7:11..... סו"ז קר"ש - גר"א 9:55..... סו"ז תפלה - גר"א 10:50..... צה"כ לשיטת ר"ת 7:23.....
-----------	----------------	----------	---	--

Shabbos Ends 7:23 זמן מוצי"ש

מברכים חודש חשון המולד: דינסטאג נאכט 54 מינוט מיט 8 חלקים נאך 12. ראש חודש: רביעי ולמחרתו ביום החמישי

דורך שמחת יום טוב, און דורך'ן לייגן תפלין ווי עס דארף צו זיין, איז מען זוכה צו געבוירן אינגלעך.

(ספר המדות אות גנים חלק א, סימן י')